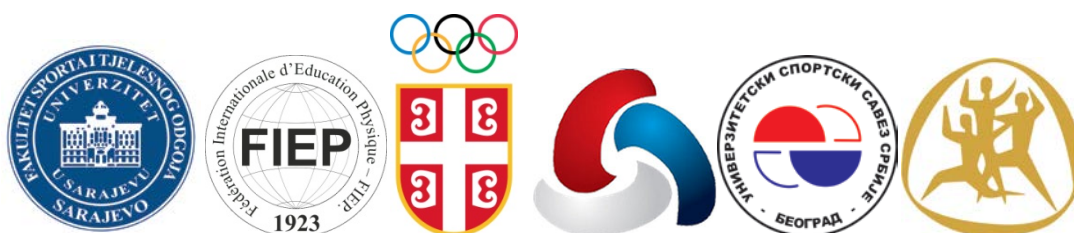

Fakultet za menadžment u sportu
Alfa BK Univerzitet

**11. Međunarodna naučna konferencija
MENADŽMENT, SPORT, OLIMPIZAM
Zbornik radova
OLIMPIZAM I SPORT**

**11th International Scientific Conference
MANAGEMENT, SPORT, OLYMPISM
Proceedings
OLYMPISM AND SPORT**

**Alfa BK Univerzitet - Fakultet za menadžment u sportu
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Univerzitet u Sarajevu
FIEP-ova evropska sekcija za istoriju fizičke kulture
Olimpijski komitet Srbije
Sportski savez Srbije
Univerzitetski sportski savez Srbije
Republički zavod za sport i medicinu sporta Republike Srbije**

Beograd, 2016. godine

Naučni odbor/Scientific board

dr Violeta Šiljak, Fakultet za menadžment u sportu Alfa BK Univerziteta, Beograd, Srbija
dr Dragan Životić, Fakultet za menadžment u sportu Alfa BK Univerziteta, Beograd, Srbija
dr Predrag Nemeć, Fakultet za menadžment u sportu Alfa BK Univerziteta, Beograd, Srbija
dr Sergey Tabakov, Ruski državni univerzitet fizičkog obrazovanja, sporta i turizma, Rusija
dr Petar Bonov, Sportska akademija, Sofija, Bugarska
dr Bojanka Peneva, Sportska akademija, Sofija, Bugarska
dr Georgios Fragkiadakis, Grčka vojna akademija, Atina, Grčka
dr Nickos Aggeliousis, Fakultet za sport i fizičko obrazovanje, Grčka
dr Nicolae Ochiana, Fakultet zdravlja, Univerzitet "Vasile Alecsandri", Bakau, Rumunija
dr Izet Rado, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina
dr Munir Talović, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina
dr Damir Ahmić, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Univerzitet u Tuzli, Bosna i Hercegovina
dr Igor Jukić, Kineziološki Fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska
dr Dragan Milanović, Kineziološki Fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska
dr Milan Žvan, Fakultet za sport, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija
dr Milan Čoh, Fakultet za sport, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija
dr Rado Pišot, University of Primorska, Koper, Slovenija
dr Gino Strezovski, Fakultet za fizičku kulturu, Skoplje, Makedonija
dr Dobrislav Vujović, Fakultet za sport i fizičko vaspitanje, Nikšić, Univerzitet Crna Gora
dr Mila Popović-Živančević, Alfa BK Univerzitet, Beograd, Srbija
dr Zoran Milošević, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija
dr Slađana Mijatović, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu, Srbija
dr Zvezdan Savić, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Nišu, Srbija
dr Melina Nikolić, Alfa BK Univerzitet, Beograd, Srbija
dr Aleksandar Prnjat, Alfa BK Univerzitet, Beograd, Srbija
dr Ivana Parčina, Fakultet za menadžment u sportu Alfa BK Univerziteta, Beograd, Srbija

Urednici/Editors

Violeta Šiljak, Melina Nikolić

Sekretarijat/Secretary Board

Aleksandra Perović, Anđelka Aničić

Izdavač/Publisher

Fakultet za menadžment u sportu, Alfa BK Univerzitet, Beograd

Palmira Toljatija 3

<http://fms.alfa.edu.rs/>

Štampa i grafički dizajn/ Print & Graphic design

RIS Studio, Beograd

Tiraž/Print run

150 primeraka

SADRŽAJ CONTENTS

<i>Stefan Ilić</i> OLIMPIZAM JUČE, DANAS, SUTRA OLYMPISM YESTERDAY, TODAY, TOMORROW.....	5
<i>Ardan Bakiu, Aleksandar Kostić</i> SPORT I POLITIKA KROZ ISTORIJU I NJIHOVE SAVREMENE TENDENCIJE SPORT AND POLITICS THROUGHOUT HISTORY AND CURRENT TENDENCIES...10	
<i>Siniša Čančarević, Žiko Nović</i> ISTORIJSKI RAZVOJ MEĐUNARODNOG OLIMPIJSKOG KOMITETA HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL OLYMPIC COMMITTEE	15
<i>Ilarion Đurica</i> DIJAGNOZA DUŠE I DUHOVNO STARANJE O IZABRANOJ GRUPI SPORTISTA, KLJUČEVI KONFLIKTA KOJI SE OD-DOGAĐAJU U SVAKOM OD NJIH I NAČIN RAZMREŽAVANJA I URAVNOTEŽENJA DIAGNOSIS OF THE SOUL AND SPIRITUAL GUIDANCE OF A SELECT GROUP OF ATHLETES; KEYS OF CONFLICT HAPPENING IN EACH OF THEM AND WAYS TO UNTANGLE AND BALANCE.....	20
<i>Dejan Đurović, Georgios Fragkiadakis</i> SPORT U KAPITALISTIČKOM DRUŠTVENOM SISTEMU SPORT IN THE CAPITALISTIC SOCIAL SYSTEM.....	28
<i>Marko Isaković</i> RUKOMET NA OLIMPIJSKIM IGRAMA HANDBALL AT THE OLYMPIC GAMES.....	32
<i>Zoran Mašić, Ivana Parčina, Filip Radotić</i> EKOLOŠKI ASPEKT FUNKCIONISANJA SPORTSKIH OBJEKATA ECOLOGICAL ASPECT OF THE FUNCTIONING OF SPORTS FACILITIES.....	36
<i>Zoran Milošević, Jovan Vuković, Branislav Tešić</i> ISTAKNUTI NASTAVNICI FIZIČKOG VASPITANJA SRPSKE PRAVOSLAVNE VELIKE GIMNAZIJE U NOVOM SADU 1853.-1914. PROMINENT TEACHERS OF PSYSICAL EDUCATION OF THE GREAT SERBIAN ORTHODOX GRAMMAR SCHOOL IN NOVI SAD 1853-1914.....	43
<i>Žiko Nović, Siniša Čančarević</i> ISTORIJSKI RAZVOJ MENADŽMENTA U SPORTU HISTORICAL DEVELOPMENT OF MANAGEMENT IN SPORTS.....	49
<i>Kristina M. Pantelić Babić, Petar D. Pavlović, Nenad Živanović</i> SOKOLI O ČEDOMIRU MILIĆU SOKOLS ABOUT CEDOMIR MILIC.....	53

Aleksandra Perović, Đorđe Parčina, Marko Begović EVROPSKE IGRE U BAKUU BAKU EUROPEAN GAMES.....	62
Mirjana Prodanović, Petar D. Pavlović SOKOLSKO DRUŠTVO BANJA LUKA U VREME KRALJEVINE JUGOSLAVIJE SOKO ORGANIZATION BANJA LUKA DURING THE KINGDOM YUGOSLAVIA.....	66
Aleksandar Raković, Vladimir Savanović SPORTSKO HODANJE NA OLIMPIJSKIM IGRAMA RACE WALKING AT THE OLYMPIC GAMES.....	78
Luka Šiljak SPECIFIČNOSTI STAZA FORMULE 1 U SEZONI 2014. GODINE SPECIFIC FEATURES OF FORMULA 1 CIRCUITS IN THE SEASON 2014.....	84
Violeta Šiljak, Vojkan Selaković, Elena Plakoni ZNAČAJ IZVRSNOSTI KAO OLIMPIJSKE VREDNOSTI THE IMPORTANCE OF EXCELLENCE AS AN OLYMPIC VALUE.....	90
Dragan Toskić, Ljubiša Lilić, Lazar Toskić POVREDE U PLIVANJU I ULOGA TRENERA U PREVENCIJI SWIMMING INJURIES AND THE COACH'S ROLE IN INJURY PREVENTION.....	95
Bojan Ugrinić, Aleksandar Ivanovski ANALIZA LETNJEG SPORTSKO REKREATIVNOG KAMPA ANALYSIS OF SUMMER SPORTS AND RECREATIONAL CAMP.....	102
Kristina Ž. Vištica KNJIŽEVNA I SPORTSKA GROZNICA U STADIONSKOJ GROZNICI NIKA HORNBIJA LITERARY AND SPORT FEVER IN NICK HORNBY'S <i>FEVER PITCH</i>	107
Vladan Vukašinović, Aleksandra Ludvig, Sladana Mijatović TENIS NA OLIMPIJSKIM IGRAMA TENNIS AT THE OLYMPIC GAMES.....	113

OLIMPIZAM JUČE, DANAS, SUTRA

OLYMPISM YESTERDAY, TODAY, TOMORROW

Stefan Ilić

Visoka škola strukovnih studija, Akademija fudbala Beograd

Apstrakt: Moderni Olimpizam osnovao je Pjer de Kuberten (Pierre de Coubertin), na čiju inicijativu je u junu 1894. godine, u Parizu, održan Međunarodni sportski kongres. Međunarodni olimpijski komitet (MOK) osnovan je 23. juna 1894. godine. Prve Olimpijske igre (Igre Olimpijade) modernog doba održane su u Atini, Grčkoj, 1896. Godine.

Osnovni principi olimpizma:

1. Olimpizam je filozofija života, koja slavi i kombinuje sve kvalitete koje poseduju telo, volja i duh. Ujedinjujući sport sa kulturom i brazovanjem
2. Cilj Olimpizma je da se sport svuda postavi tako da služi harmoničnom razvoju čoveka, u smislu da podstakne uspostavljanje mirnog društva koje vodi brigu o zaštiti ljudskog dostojanstva.
3. Bavljenje sportom je ljudsko pravo. Svaki pojedinac mora imati mogućnost da se bavi sportom, bez diskriminacije bilo kakve vrste (u pogledu zemlje ili osobe na osnovu rase, vere, politike, pola) i u olimpijskom duhu, što zahteva uzajamno razumevanje u duhu prijateljstva, solidarnosti i fer-pleja (Olympic Charter, 2015, str. 13).

Međutim, danas se u sportu u velikoj meri odstupa od temeljnih vrednosti olimpizma (principa) i među sportistima, trenerima i sportskom rukovodstvu počinje da preovladava novo geslo: „pobeda po svaku cenu“. Stoga je u sportu sve manje fer pleja i poštovanja pravila i protivnika, a sve više grubosti i nasilja, sve veće korišćenje zabranjenih doping sredstava. Iz tih razloga u Olimpijskom pokretu vlada velika zabrinutost za njegov dalji razvoj i budućnost uopšte, pa se traže načini vraćanja sporta osnovnim olimpijskim vrednostima i idealima. U tom smislu dragocenu pomoć ima **Olimpijsko vaspitanje i obrazovanje** mladih sportista, koje je danas zaboravljeno i zanemareno. Stvaranjem novog obrasca ponašanja kod mladih moguće je postepeno vraćanje olimpizma osnovnim vrednostima i načelima.

Ključne reči: Olimpizam, olimpijske vrednosti, sport

Abstract: Modern Olympism was conceived by Pierre de Coubertin, on whose initiative the International Athletic Congress of Paris was held in June 1894. The International Olympic Committee (IOC) constituted itself on 23 June 1894. The first Olympic Games (Games of the Olympiad) of modern times were celebrated in Athens, Greece, in 1896.

Fundamental Principles of Olympism

1. Olympism is a philosophy of life, exalting and combining in a balanced whole the qualities of body, will and mind. Blending sport with culture and education, Olympism seeks to create a way of life based on the joy of effort, the educational value of good example, social responsibility and respect for universal fundamental ethical principles.
2. The goal of Olympism is to place sport at the service of the harmonious development of humankind, with a view to promoting a peaceful society concerned with the preservation of human dignity.
3. The practice of sport is a human right. Every individual must have the possibility of practising sport, without discrimination of any kind and in the Olympic spirit, which

requires mutual understanding with a spirit of friendship, solidarity and fair play (Olympic Charter, 2015, strp. 13).

However, sport today, among athletes and coaches, largely deviates from the fundamental principles of Olympism. Sports management has endorsed a new principle: "victory at any cost." Therefore, there is less fair play and respect for rules and opponents in the sport, and more rudeness and violence, followed with increased use of banned substances (doping). For these reasons, there is great concern within the Olympic movement for its future development and its future in general, followed by the continuous search for ways of returning the sport to its basic Olympic values and ideals. Considering the present situation, Olympic education of young athletes, which is now forgotten and neglected, is valuable asset. Creating a new pattern of behavior within the young population can be a way for gradual return to the fundamental values and principles of Olympism.

Key words: Olympism, olympic values, sport

Moderni Olimpizam juče (1894-2015)

Antičke olimpijske igre koje su trajale gotovo 12 vekova svojim dostignućima i vrednostima ostale su u trajnom pamćenju, tako da se ideja o njihovom obnavljanju protezala kroz više vekova.

Moderne olimpijske igre nastale su obnavljanjem antičkih Olimpijskih igara i zasnovane su na njihovim osnovnim principima i neophodnosti razvoja savremenog sporta i potrebama ljudi novog vremena.

Poznato je da je na **Međunarodnom sportskom kongresu u Parizu, održanom od 16. do 23. juna 1894. godine, uz prisustvo** 79 delegata iz 49 različitih nacionalnih saveza iz Francuske, Grčke, SAD, Švedske, Španije, Italije, Belgije, Rusije i Mađarske, doneta odluka da se **o b n o v e** „**Antičke Olimpijske igre**“ na međunarodnoj osnovi i da se *Prve igre modernog doba* **održe u Atini 1896.** godine.

Začetnik osnivanja modernog Olimpizma je Pjer de Kuberten (Pierre de Coubertin), na čiju inicijativu je sazvan i održan Međunarodni sportski kongres. *Međunarodni olimpijski komitet (MOK)* od 16 članova formiran je za vreme Sportskog kongresa, 23. juna 1894. godine, za predsednika je izabran Demetrios Vikelas (Grčka), a za generalnog sekretara Pjer de Kuberten (Francuska).

Na Kongresu su donete sledeće odluke;

1. da se u obnovljenim modernim Olimpijskim igrama zadržava **četvorogodišnji period** grčkih olimpijada,
2. da mogu da učestvuju samo **amateri**,
3. da na Igre moraju da budu pozvane **sve nacije**,
4. da je **moderni sport sadržaj Igara** i
5. da se proglašavanje pobednika obavlja na svečan način uz sviranje **nacionalnih himni**.
6. da na Olimpijskim takmičenjima mogu učestvovati samo amateri. Oni za koje je sport profesija ne mogu uzeti učešća na takmičenjima.
7. da na Olimpijskim igrama ne mogu da se takmiče ni oni sportisti koji su ranije ili sada primali novčane nagrade za bavljenje sportom).

Prve Olimpijske igre (Igre Olimpijade) modernog doba održane su u Atini (Grčka) 1896. godine.

Danas savremenim Olimpijskim pokretom rukovodi Međunarodni olimpijski komitet (MOK), na osnovu Olimpijske karte (povelje) – najvišeg zakonodavnog akta Olimpijskog pokreta. One su danas najveća sportska manifestacija koja predstavlja predmet interesovanja

sportista, trenera, gledalaca, kao i celokupne javnosti onih zemalja iz kojih sportisti dolaze, koja prati njihova takmičenja sa velikim interesovanjem.

Tokom višedecenijskog razvoja modernog Olimpijskog pokreta dopunjavali su se i menjali *Osnovni principi olimpizma*, da bi se što doslednije pridržavao temeljnim načelima i olimpijskim idealima.

Olimpizam je tokom ovog perioda prolazio kroz različite krizne situacije:

- Borba protiv prikrivenog profesionalizma i napuštanja načela da se na Olimpijskim igrama takmiče samo amateri.
- Borba protiv mešanja politike u sport i Olimpizam (zabranom nastupa, bojkotom zemalja jednog bloka Olimpijskih igara koje organizuje drugi blok, „državnog amaterizma“).
- Borba protiv korišćenja Olimpijskih igara za promociju raznih ideja („Crni panteri“, politička ubistva, primer ubistvo izraelskih sportista za vreme OI).
- Borba protiv korišćenja nedozvoljenih supstanci (doping).

Ovi problemi su rešavani sa manje ili više uspeha, ali generalni zaključak je da je Olimpiski pokret posrtao pod ovim i sličnim nagomilanim problemima.

Moderni Olimpizam danas (2015)

U Olimpijskoj karti (2015) definisano je *pet osnovnih olimpijskih principa*:

1. Olimpizam je filozofija života, koja slavi i kombinuje u punoj ravnoteži sve kvalitete tela, volje i uma. Ujedinjujući sport sa kulturom i obrazovanjem, Olimpizam nastoji da stvori život koji se zasniva na uživanju u naporu, obrazovnoj vrednosti dobrog primera, društvenoj odgovornosti i poštovanju univerzalnih osnovnih moralnih principa.
2. Cilj Olimpizma je da stavi sport u službu skladnog razvoja čovečanstva, sa ciljem da se promoviše mirno društvo koje se bavi očuvanjem ljudskog dostojanstva.
3. Olimpijski pokret je usaglašena, organizovana, univerzalna i trajna aktivnost, vođena pod vrhovnom vlašću MOK-a, svih pojedinaca i entiteta koji su inspirisani vrednostima Olimpizma. Ona obuhvata pet kontinenata. Ona dostiže svoj vrhunac okupljanjem svih svetskih sportista na velikom sportskom festivalu, na Olimpijskim igrama. Njegov simbol je pet isprepletenih prstenova.
4. Bavljenje sportom je ljudsko pravo. Svaki pojedinac mora imati mogućnost bavljenja sportom, bez diskriminacije bilo koje vrste i u olimpijskog duhu, koje zahteva uzajamno razumevanje u duhu prijateljstva, solidarnosti i fer-pleja.
5. Prepoznajući da sport nastaje u okviru društva, sportske organizacije u okviru olimpijskog pokreta imaju prava i obaveze autonomije, koje uključuju slobodno uspostavljanje i kontrolu pravila sporta, utvrđivanje strukture i upravljanja njihovim organizacijama, uživajući pravo izbora bez ikakvog spoljnog uticaja i odgovornosti za osiguravanje principa dobre uprave koja će se primeniti (Olympic Charter 2015: 13).

Razvojem naučnih metoda i njihove primene u procesu sportskog treninga moderni sport ostvaruje sve efikasnije rezultate. Sportski rezultati se već nalaze u granicama ljudskih moći, međutim u sportu postoji neprekidna težnja za poboljšanjem sportskih rekorda, što vodi sve složenijem i intenzivnijem sportskom treningu, a često i do korišćenja nedozvoljenih sredstava i načina njihove upotrebe.

U okvirima međunarodne konkurencije i borbe za titule, medalje i velike novčane nagrade, sportisti su spremni da se izlažu velikim rizicima u želji da ih osvoje bez obzira na sve posledice. U tim prilikama zaboravlja se na osnovna olimpijska načela, ideale i principe, jer tada postoji samo jedan cilj: pobjeda.

Međutim, uprkos neprestanim naporima da sport ostane veran osnovnim olimpijskim načelima, tokom ovih 120 godina Olimpijskog pokreta, u sportu se u velikoj meri odstupalo od osnovnih vrednosti olimpizma, odnosno od utvrđenih principa. Danas je među sportistima, trenerima i sportskim rukovodstvima počelo da prevladava novo geslo: „pobeda po svaku cenu“, a na sportskim borilištima sve manje fer pleja, poštovanja pravila i protivnika, a sve više grubosti i nasilja, kao i sve češće korišćenje zabranjenih doping sredstava.

Kao rezultat takvog pristupa nastale su štetne posledice za sport i Olimpizam u celini, a posebno po zdravlje sportista. Dalji razvoj sporta i Olimpizma na osnovnim principima je usporen i čak zaustavljen.

Zbog nastalog stanja u sportskom, odnosno Olimpijskom pokretu, odnosno zbog odstupanja od osnovnih olimpijskih principa i ideala radi ostvarenja pobede po svaku cenu, u međunarodnom sportskom i Olimpijskom pokretu konstatovano je da se savremeni sport odvaja sve više od osnovnih olimpijskih ideala, na kojima su zasnovane moderne olimpijske igre.

Olimpizam, koji od antičkog doba neguje međusobnu toleranciju, kao i međusobno poštovanje i poštovanje sportskih pravila i sudija, u ovom periodu doživljava najteži period u svom razvoju.

- u sportu se sve manje poštuju pravila, sudije, protivnici,
- sve je manje fer-pleja na sportskim borilištima,
- uvažavanja svojih i protivničkih trenera i publike,
- sve je manje međusobne tolerancije i prihvatanja poraza kao sastavnog dela sporta,
- sve je više nasilja na sportskim borilištima, a pobeda po svaku cenu i bez obzira na način na koji se do nje dolazi, sve je više odlika savremenog sporta,
- novac, slava i privilegije, kao i bespoštedna trka za novim rekordima vode dehumanizaciji sporta, a želja da se pobedi po svaku cenu ne birajući način i sredstva, dovela je do odvajanja sporta od osnovnih sportskih i olimpijskih principa.

Moderni Olimpizam sutra

Sve ovo su razlozi zbog čega vlada velika zabrinutost za dalji razvoj i budućnost Olimpizma, pa se zbog toga savremeni sport mora vratiti osnovnim idejama Olimpizma, odnosno prvobitnim principima i idealima.

I upravo zbog svega navedenog ukazala se potreba za uvođenjem **olimpijskog vaspitanja i obrazovanja** u nastavni proces, kao i u proces treninga i takmičenja, jer postoji potreba da se sport vrati osnovnim i izvornim principima olimpizma.

Olimpijsko vaspitanje i obrazovanje mladih sportista može da pruži dragocenu pomoć, jer je danas vaspitanje zaboravljeno i zanemareno područje rada sa mladima.

Stvaranje novog obrasca ponašanja kod mladih je neophodno, jer je samo tako moguće postepeno vraćanje olimpizma osnovnim vrednostima i načelima. Zato se čine veliki naponi da se realizuje uvođenje olimpijskog vaspitanja i obrazovanja u škole.

Međunarodni olimpijski komitet, uviđajući značaj ovoga problema, preduzima određene mere. Predsednik Bah najavio je opsežne promene u MOK od kada je stupio na dužnost.

Ključne promene najavljene su nakon jednoglasno odobrene Olimpijske agende 2020. na 127. zasedanju MOK-a u Monaku u decembru 2014. godine. Shodno tome predsednik MOK-a, u konsultaciji sa članovima MOK-a i Izvršnim odborom, učinio je značajne promene u reformisanju postojećih komisija MOK-a i njihovom sastavu.

Ove promene su učinjene u nastojanju da se obezbedi najefikasnija podrška MOK-u, odnosno Izvršnom odboru i predsedniku MOK-a tokom sprovođenja Olimpijske agende 2020.

Važna promena u vezi sa problemom olimpijskog vaspitanja i obrazovanja mladih (Éducation Olympique / Olympic Education) učinjena je razdvajanjem Komisije za kulturu i obrazovanje na dve odvojene komisije:

1. **Komisija za olimpijsko vaspitanje i**
2. Komisiju za Kulturu i olimpijsko nasleđe.

Ovo je važan korak za jačanje pozicije Olimpizma u akciji vraćanja olimpijskim vrednostima i principima, uključujući i Strategiju za mlade sa druge strane. Razdvajanje će pomoći da se bolje realizuju specifičnosti oba polja.

Formirana je i **Komisija za Olimpijsko vaspitanje** u sastavu:

1. Allen Beatrice- President
2. Cojuangco Jaworski Mikaela
3. Maister, Onzm Barry
4. Ramsamy Sam
5. Tergat Paul K.
6. Brownlee Helen
7. Doll-Tepper Gudrun
8. Georgiadis Kostas
9. Joseph Keith
10. Keim Lees Marion
11. Lee Young Hee
12. Maseglia Denis
13. Simons, J.P. Judy
14. Song Luzeng
15. Stokes Ryan
16. Wassong Stephan
17. Zintz Thierry

Zaključak

Verujemo da će preduzete mere i buduće aktivnosti Međunarodnog olimpijskog komiteta u vezi sa tim dati očekivane rezultate, odnosno započeti sa vraćanjem sporta, sportista i Olimpijskog pokreta u celini osnovnim olimpijskim idealima i principima.

Literatura

- Bulonj, P. (1984). *Olimpijski duh Pjera de Kubertena*, Beograd: Narodna knjiga.
- International Olympic Committee, <http://www.olympic.org/ioc>, retrieved 20.03.2015.
- International Olympic Committee (2015). *Olympic Charter*. Lausanne: International Olympic Committee. http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf приступ 27.03.2015
- International Olympic Committee, <http://www.olympic.org/ioc-governance-affiliate-organisations>, retrieved 27.03.2015.
- International Olympic Committee, <http://www.olympic.org/news/education-through-sport>, retrieved 20.03.2015.

SPORT I POLITIKA KROZ ISTORIJU I NJIHOVE SAVREMENE TENDENCIJE

SPORT AND POLITICS THROUGHOUT HISTORY AND CURRENT TENDENCIES

Arđan Bakiu, Aleksandar Kostić

Fakultet za menadžment u sportu, Alfa BK Univerzitet, Beograd, Srbija

Apstrakt: Tokom godina, decenija, a i vekova, sport je služio pre svega kao sredstvo za promociju političkih ideja i zadovoljavanje širokih narodnih masa sa ciljem skretanja pažnje od važnijih životnih problema, pranja novca i ulazak različitih ljudi sumnjivih biografija kao i političara u sportske subjekte i klubove. U radu će biti objašnjeno šta se tokom istorije dešavalo na sportskim događajima (pogotovo na Olimpijskim igrama). Sport je, nažalost, najviše gubio i svi ljubitelji sporta su uglavnom ispaštali zbog politike.

Ključne reči: sport, politika, Olimpijske igre

Abstract: Over the years, decades and centuries, sport has served primarily as a means of promoting political idea to sand Meetthe broad masses with the aim of drawing attention from the important problems of life, money laundering and suspicious people entering the various biographies as well as politicians in sports clubs en Titi sand. This paperwill explain what is happening through out history to sporting events (especially at the Olympics). Sport has unfortunately been lost and all sports fansas they suffered mainly because of politics.

Key words: sport, politics, Olympic games

Uvod

Mnogi kažu kako sport treba da bude iznad politike i često slušamo slogan „sport sportistima“, a „politika političarima“. Međutim, često smo bili svedoci da se politika mešala u sport. Još od Antičkih igara pa do danas, česti su primeri nažalost, uglavnom u negativnom smislu, promovisanja političkih ideja, mešanja različitih političkih stranaka i struktura u sportske subjekte. Takođe, uspon sportskih klubova vezuje se za dolazak na vlast određenih političkih struktura, usled čega politički događaji bacaju senku na sport koji najviše ispašta kao i svi ljubitelji sporta.

Politika i sport kroz Olimpijske igre

Tokom svih ovih godina, decenija i vekova, politika je imala veliki uticaj i imala je određenu ulogu u sportu, a nažalost verujemo i da će imati u budućnosti. Svedoci smo velikih sportskih i planetarnih događaja. Svakako jedan od njih su i letnje Olimpijske igre, jedan od najvećih događaja koje se odigravaju svake četvrte (prestupne) godine, gde je bilo dosta političkih događaja uoči i tokom Olimpijskih igara.

Prvi događaj gde se politika umešala u sport jeste u antičkoj Grčkoj. Prema Savetu Delfskog proročišta, Oksilov potomak Ifit, kralj Elide, se sporazumeo sa Kleostenom, kraljem susedne Pize i sa Likurgom, kraljem Sparte o nepovredivosti Olimpije i imunitetu njenih posetilaca. Taj sporazum je postao osnova ekeherije, sveopšteg Svetog mira među grčkim državama (polisima) gde bi svako mogao bezbedno i neometano da pristupi, ali i da se vrati sa Igara i u to vreme bi prestao svaki konflikt i neprijateljstvo, kako su antičke

Olimpijske igre barem na kratko vreme ujedinile sve Grke. U vreme održavanja Igara, svi ratovi su bili prekinuti i svo oružje je moralo biti odloženo. Međutim, u Svetilištu u Olimpiji 364. godine pre nove ere dolazi do sukoba čak i za vreme Igara, kada su Elejci pokušali da povrate upravu nad Svetilištem i vođena je borba čak i na Altisu protiv Pizana. Olimpijski savet nije uračunao te Igre i tretirane su kao da nikad nisu ni održane (Šiljak 2011). Oni koji ne bi ispoštovali takvu odluku tokom igara, bilo pojedinac ili polis, morali su platiti veliku kaznu u amfiktionsku blagajnu i od tog novca su se gradili spomenici u Olimpiji. Teodosije I je, pod izgovorom da su igre paganski običaj, prvi ukinuo igre 393. godine n.e.

Prvi politički događaj vezan za moderne Olimpijske igre desio se na samom startu obnavljanja Igara. Naime, 1896. godine u Atini su se desili prvi pokušaji politizacije Igara kada su pod pritiskom Velike Britanije australijski sportisti bili prinuđeni da se izjašnjavaju kao Britanci.

Olimpijske igre u Londonu 1908. godine takođe su imale političku konotaciju, jer su sportisti Sjedinjenih Američkih Država imali neravnopravan tretman od strane domaćina, između ostalog i jer zastava SAD nije podignuta tokom ceremonije otvaranja Igara zbog arogantnog stava i netrepeljivosti domaćina prema takmičarima iz kako su oni smatrali, njihovih bivših kolonija. Za Olimpijske igre 1912. godine, iako su prvobitno stavljene na spisak učesnica, Bohemija (tada delovi Austro-ugarske carevine), Mađarska i Finska (tada u savezu sa Ruskom carevinom), pod uticajem Austrije i Rusije, izbrisane su sa spiska zemalja učesnica.

Tri puta su Olimpijske igre bile odložene zbog svetskih ratova, a 1920. godine Igre u Antverpenu (Belgija) bile su odigrane bez zemalja koje su bile poražene u Prvom svetskom ratu (Austrija, Bugarska, Nemačka, Mađarska i Turska). Olimpijske igre u Berlinu 1936. godine svakako su bile upečatljive. Igre su bile poznate kao najviše politički izmanipulisane, jer ih je Adolf Hitler iskoristio za propagandu svoje političke i vojne snage i želeo je da Arijevsku rasu predstavi kao uzvišena bića u odnosu na ostale narode i rase. Tokom Igara, Nemačka je napravila ustupke, suspendovala antijevrejske zakone i propagandu, a svakako zanimljivo jeste da se tokom tih 16 dana koliko su bile održavane Igre nije mogao videti nijedan grafit uvredljive sadržine protiv jevrejske populacije. Međutim, pored nestalih grafita, nestali su i Romi. Naime, oni su bili stavljeni u poseban kamp. Hitler je želeo da prikaže Nemačku kao državu koje kontroliše svoje emocije i na čijim ulicama vlada raskoš i čistoća. Nije želeo da vidi žene sumnjivog morala, prosjake, sirotinju i džeparoške na ulicama Berlina. Takođe je zabranio i da Nemačku reprezentuju oni koji nisu arijevske rase. Kada je Hitler svečano otvorio Igre, nemački, austrijski, pa čak i francuski sportisti su podigli ruke u nacistički pozdrav. Bez obzira što je Nemačka osvojila najviše medalja (33 zlata, 26 srebrnih, 33 bronzanih odličja), jedan sportista je sprečio da Hitlerove ideje budu potpuno realizovane. Naime, u tome ga je sprečio crni atletičar Džesi Ovens, koji je osvojio četiri zlatne medalje (na 100 i 200 metara, skok u dalj i štafeta 4x100 metara), što je učinilo da ga mediji predstave kao globalnog heroja. Mediji već decenijama izveštavaju kako je Hitler zbog toga napustio stadion odbivši da mu čestita. Međutim, mediji su očigledno sve to izmislili, ali svakako se pretpostavlja da Hitleru nije bilo drago da gleda kako Ovens ruši sve rasne teorije koje je on postavio. Najveći rival, ali i prijatelj Džesija Ovensa, Luc Long pomogao mu je savetima u kvalifikacijama za skok u dalj zbog čega je posmrtno nagrađen Kubertenovom medaljom (http://www.bbc.co.uk/blogs/olympics/2008/06/olympic_countdown_64_olympic_s.html).

Nakon Drugog svetskog rata, postojala je nada da se politika više neće mešati u sport. Međutim, ta praksa je nastavljena. Na Olimpijskim igrama u Londonu 1948. godine svet je video prvi put komunističke zemlje kako se nadmeću. Nemačka i Japan nisu učestvovali na ovim Igrama zbog uloge u Drugom svetskom ratu. Na Olimpijskim igrama u Helsinkiju 1952. godine Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) i Zapadna Nemačka su učestvovali po prvi put. Tada je SSSR za potrebe tih Igara tražio izgradnju dodatnog

olimpijskog sela, zato što su političke strukture SSSR želele da izbegnu sve kontakte sa takozvanim klasnim neprijateljima. Tajvan nije želeo da učestvuje zbog protesta, jer je Narodnoj Republici Kini dozvoljelo da se takmiči.

Zbog preuzimanja Sueckog kanala od strane Izraela, Egipat, Irak i Iran nisu učestvovali na Igrama u Melburnu 1956. godine. Takođe, tokom Olimpijskih igara se desio politički incident poznat kao „krv u vodi“. Vaterpolo utakmica između Mađarske i SSSR-a bila je u senci događaja Mađarske revolucije sa ciljem zbacivanja vlade. Vojska SSSR je učestvovala u gušenju te pobune, i kao vrhunac tenzije desila se upravo utakmica između Mađarske i SSSR-a. Tokom utakmice, mađarski igrači i navijači izazvali su svoje protivnike i ubrzo je izbio fizički sukob. Utakmica je bila prekinuta pri rezultatu 4:0 za Mađarsku i utakmica je registrovana tim rezultatom.

Južna Afrika je bila proterana sa Igara 1960. godine u Rimu zbog svoje politike „aparthejda“, a tek 1991. godine je prihvaćeno izvinjenje južnoafričkog Olimpijskog komiteta i od 1992. godine ponovo su počeli da se takmiče.

Igre održane u Meksiko Sijetu 1968. godine poznate su po protestima američkih trkača Tomija Smita i Džona Karlosa kada su nakon primljenih medalja, podigli stegnute pesnice u znak podrške crnačkom pokretu.

Svakako jedan od najstrašnijih događaja desio se na Olimpijskim igrama 1972. godine u Minhenu kada je 8 članova organizacije „Crni Semptembar“ upalo u olimpijsko selo, a zatim i u sobe izraelskih sportista usmrivivši dvoje članova, a još 9 osoba je poginulo nakon pokušaja bekstva. Svet i Olimpijska porodica bili su u šoku. O ovom događaju snimljen je i film „Minhen“.

Godine 1976. Igre u Montrealu su bile poznate po organizovanom bojkotu 29 pretežno afričkih zemalja kao vid protesta zbog učešća Novog Zelanda i prethodnog gostovanja njihove ragbi ekipe u Južnoj Africi, zemlji koja je tada bila isključena zbog politike „aparthejda“.

Invazija Sovjetskog saveza na Avganistan je bila skoro pogubna za same Olimpijske igre 1980. i 1984. godine. Ogroman broj anti-komunističkih zemalja bojkotovale su igre u Moskvi (1980). Uprkos snažnom protivljenju Margaret Tačer, Velika Britanija je ipak odlučila da učestvuje na tim Igrama. Četiri godine kasnije, na Igrama u Los Anđelesu, SSSR i druge komunističke zemlje su bojkotovale te Igre. U igrama u Seulu 1988. godine takođe se nastavila praksa bojkota kada zemlje poput Severne Koreje, Kube, Etiopije i Nikaragve nisu učestvovala.

Igre u Barseloni 1992., nakon niza godina, održane su bez bojkota, tako da su sve zemlje članice učestvovala. Izuzetak je bila tadašnja Jugoslavija, koja je bila pod političkim pritiskom i zabranom da se nadmeće. Malom broju takmičara je bilo dozvoljeno da se nadmeću i to bez državnih obeležja. Nakon raspada SSSR-a, planeta se upoznala sa „novim ujedinjenim timom“, koji je učestvovao po prvi put, a bio je sastavljen od bivših sovjetskih republika i ove države su se prvi put nadmetale na Zimskim igrama u Lilehameru 1994. godine.

Međunarodni Olimpijski Komitet (MOK) ima cilj, kako je napisano u Olimpijskoj povelji, a to je borba protiv političkog iskorišćavanja sporta i sportista. Međutim, svedoci smo da to jednostavno nije nemoguće, pogotovo što je sada trend da postoje različiti politički pritisci prilikom izbora grada domaćina, gde se u kampanje uključuju i premijeri i predsednici država sve sa ciljem da svoj grad i svoju ideologiju predstave svetu u što boljem svetlu.

Politika i sport kroz istoriju

Još od starog Rima igre su bile iskorišćavane za kontrolisanje širokih narodnih masa i zarad sticanja političkih poena. Zbog toga su u to vreme građeni veliki objekti, kao što je

Cirkus Maksimus, koji je mogao da primi čak 300.000 gledalaca. Sve ove igre u Rimu služile su za smirivanje socijalnih nemira, i zbog toga su igre 354. godine n.e. trajale čak 175 dana, a za vreme gledanja celodnevnih programa, gledaoci su dobijali hranu i piće. Istu pozadinu su imale i gladijatorske borbe, koje su se održavale u amfiteatrima od kojih je najpoznatiji Koloseum sa kapacitetom od 80.000 gledalaca.

Rivalitet između nemačkog i američkog boksera Maksa Šmelinga i Džoa Luisa svakako je imao političku pozadinu pred Drugi svetski rat. Borbe sa Luisom načinile su Šmelinga instrumentom propagande nacističke Nemačke u medijskom obračunu sa SAD pred Drugi svetski rat. Šmeling je u ring ušao kao apsolutni autsajder, sa zvaničnim šansama procenjenim na 10:1 i napravio jedno od najvećih iznenađenja u istoriji ovog sporta. Luisa je nokautirao 9. juna 1936. godine, čime je utišao 60.000 gledalaca u Njujorku. Nacistički režim proglasio je tu pobedu simbolom „arijevske nadmoći“. Iako često korišćen u propagandi, Šmeling nije bio nacista, a trener mu je bio Jevrejin. Luis je titulu povratio sledeće godine pobedom nad Džejsom Bredokom, ali je naglasio da neće sebe smatrati šampionom sve dok ne pobedi Šmelinga. Borba je u SAD prikazana kao sukob dobra i zla, a predsednik Amerike Frenklin Delano Ruzvelt pozvao je čak Luisa u Belu kuću pre borbe i pozvao ga da pobedi Šmelinga. To se desilo 1938. godine, kada je Luis pobedio nokautom u prvoj rundi. Šmeling je tada u Americi posmatran kao simbol nacističke Nemačke. Nacisti su se posle tog poraza distancirali od Šmelinga. Rekrutovan je 1940. godine kao padobranac, a godinu dana kasnije teško je ranjen, tako da je dugo ležao u bolnici. Uprkos tome što je često predstavljan kao oruđe nacista, Šmeling se često sukobljavao sa vladajućim režimom tadašnje Nemačke. Iako je ručao sa Adolfom Hitlerom i imao nekoliko dugih razgovora sa ministrom informisanja Jozefom Gebelsom, naciste je prvi put razljutio 1935. godine, kada je odbio da otpusti trenera Džoa Džejkobsa, američkog Jevrejina, i da se razvede od filmske zvezde Ani Ondra, rođene Čehinje. Za vreme Olimpijskih igara 1936. godine, Šmeling je iznudio Hitleru obećanje da će nemački sportisti biti zaštićeni. Šmeling je navodno upotrebio svoj uticaj da spase svoje jevrejske prijatelje koncentracionih logora

(http://www.b92.net/sport/ekipni/ostalo.php?yyyy=2005&mm=02&dd=04&nav_id=161504).

Tokom istorije sportisti i neke javne ličnosti su bili iskorišćavani za političku promociju. Džo Luis je upravo primer ove tvrdnje. On je tokom Drugog svetskog rata bio korišćen u propagandne svrhe radi motivisanja američke vojske. Posebno je korišćen za poster gde kao vojnik drži pušku sa bajonetom, sa propratnim tekstom: „Redov Džo Luis kaže: „Uradićemo naš deo... i pobićemo, jer je Bog na našoj strani.“

Tokom svih ovih godina, osim na Olimpijskim igrama, česta dešavanja su bila i na drugim takmičenjima. Primer je utakmica između El Salvadora i Hondurasa poznatija kao „fudbalski rat“. Naime, godine 1969., na toj utakmici su se desili neredi na tribinama tokom meča. Sutradan, 14. jula, započet je četvorodnevni rat gde je El Salvador poslao svoje vojne trupe na Honduras, a rat koji je trajao 96 sati završen je masovnim progonom oko 300 hiljada Salvadoraca koji su živeli u Hondurasu nazad u domovinu.

Primer je i nekadašnji košarkaš Milan Gurović koji, tokom igranja za KK Partizan i KK Crvena Zvezda, nije mogao da putuje u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu zbog tetovaže sa likom Draže Mihajlovića, vođe Četničkog pokreta.

U maju 1990., došlo je do nereda na utakmici između Dinama iz Zagreba i beogradskog kluba Crvena zvezda. Do nereda je došlo nekoliko sedmica pošto su stranke koje traže nezavisnost odnele pobedu na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj. Šezdeset ljudi je pretučeno, izbodeno ili povređeno, a upotrebljen je i suzavac.

Takođe, fudbalska utakmica Srbija-Albanija (14. oktobar 2014. godine) u Beogradu prekinuta je u 40. minutu zbog drona koji je nosio simboliku zastave „Velike Albanije“.

U propagandne svrhe korišćeni su bili i sportisti iz Srbije (Novak Đoković, Milorad Čavić i drugi). Takođe, imamo i primere visokih političkih funkcionera koji su aktivni u

klubovima (Silvio Berlusconi) i često se mogu videti visoki funkcioneri na utakmicama, pre svega kada igra reprezentacija.

Zaključak

Postavlja se pitanje, da li treba da postoji veza između politike i sporta? Smatramo da su politika i sport imale korelaciju tokom istorije i uvek će je imati. Međutim, u svemu postoji granica. Politika donosi zakone, a samim tim i zakon o sportu i smatramo da Država treba da se bavi školskim, rekreativnim i univerzitetskim sportom sa ciljem očuvanja zdravlja građana i utvrđivanje modela finansiranja sporta, a sama Država ne sme da ulazi u profesionalne klubove iz razloga što svakako izaziva sumnje u regularnosti takmičenja i sumnje u favorizovanju tih klubova. Takođe, Država može da učestvuje kroz model javnog-privatnog partnerstva u građenju multifunkcionalnih objekata i organizaciji mega-događaja (Olimpijske igre, Svetska i Evropska prvenstva i slično). Nismo optimisti da će se u budućnosti politika povući iz sporta zato što živimo pod uticajem televizije i interneta gde su dostupne informacije, a sama politika sport vidi kao veliku korist za promociju političkih ideja, ličnosti i moći putem tih kanala.

Literatura

- Scrivener, P. (2008). Olympic countdown – Olympic spirit,
http://www.bbc.co.uk/blogs/olympics/2008/06/olympic_countdown_64_olympic_s.html
- Šiljak, (2011). *Istorija sporta*, Beograd: Alfa univerzitet- Fakultet za menadžment u sportu.
- Šiljak, (2013). *Olimpizam*, Beograd: Alfa univerzitet- Fakultet za menadžment u sportu.
http://www.b92.net/sport/peking2008/istorija_igara.php?yyyy=2008&mm=08&dd=03&nav_id=311425
- <http://www.prekoramena.com/t.item.269/olimpijski-stadion-u-berlinu-uvertira-za-krvoprolice.html>
- <http://nova-akropola.hr/kultura/tradicije-olimpijske-igre-u-staroj-grckoj/>
- <http://sport.blic.rs/Fudbal/Svetski-fudbal/178963/Odbrojavanje-12-Honduras--Fudbalski-rat-i-porodica-Palacios>
- <http://www.scribd.com/doc/50856316/Uticaj-politike-na-sport>
- <http://www.tanjug.rs/novosti/149258/politicki-incidenti-koji-su-obelezili-sportsku-istoriju.htm>
- <http://sport.blic.rs/Fudbal/Evropski-fudbal/261096/Iz-minuta-u-minut-Tenzije-ludilo-i-prekid-meca>
- http://www.b92.net/sport/ekipni/ostalo.php?yyyy=2005&mm=02&dd=04&nav_id=161504
- <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc491/m1/1/>

ISTORIJSKI RAZVOJ MEĐUNARODNOG OLIMPIJSKOG KOMITETA

HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL OLYMPIC COMMITTEE

Siniša Čančarević¹, Žiko Nović²

¹ECPD Međunarodna postdiplomska škola za menadžment

²OŠ „Đorđo Panzalović“, Osinja, BiH

Apstrakt: Predmet ovog istraživanja se odnosi na istorijski razvoj Međunarodnog olimpijskog komiteta. Međunarodni olimpijski komitet je najviši organ olimpijskog pokreta. Vlasnik je svih prava na olimpijske simbole: zastavu, moto, himnu i Olimpijske igre. Njegova prevashodna odgovornost je nadgledanje organizacije Olimpijskih igara. U Međunarodni olimpijski komitet danas je učlanjeno preko dve stotine nacionalnih olimpijska komiteta. Od svog osnivanja 1894. godine, MOK se razvio u najveću svetsku sportsku organizaciju. U radu je primenjen istorijski metod. Cilj rada je da se ukaže na značaj rada ove najveće sportske organizacije na svetu prateći njen istorijski razvoj. Sagledavanjem i analizom rada MOK kao najveće sportske organizacije na svetu, ovo istraživanje može doprineti budućim stručnjacima sportskih organizacija da uspešno primene principe njenog menadžmenta u okviru svojih sportskih organizacija.

Ključne reči: istorija, Međunarodni olimpijski komitet, sportska organizacija

Abstract: The subject of this research relates to the historical development of the International Olympic Committee. The International Olympic Committee is the supreme authority of the Olympic Movement. Owner of all rights to the Olympic symbols: the flag, motto, anthem and Olympic Games. Its primary responsibility is to oversee the organization of the Olympic Games. The International Olympic Committee today gathers members of more than two hundred national Olympic committees. Since its founding in 1894, the IOC has developed into the world's largest sports organization. The paper applied historical method. The aim of this paper is to emphasize the importance of the work of the largest sports organization in the world, following its historical development. Taking into account the work of the IOC as the largest sports organization in the world, this study may contribute to the future professionals of sports organizations to successfully implement the principles of its management within their sports organizations.

Key words: history, the International Olympic Committee, sports organizations

Uvod

Međunarodni olimpijski komitet u okviru svoje misije i uloge ima zadatak da podstiče saradnju, organizaciju i razvoj sporta i sportskih takmičenja. Time se u središte istraživanja postavlja menadžment MOK kao sportske organizacije koja je morala da prati i da odgovori mnogobrojnim političkim, ekonomskim, sociološkim, tehnološkim i drugim izazovima i promenama XX i XXI veka, da se prilagođava i menja u skladu sa njima, kako bi Olimpijske igre bile uspešnije u svim svojim odrednicama (broju sportova i sportskih disciplina, broju učesnika Igara, sve boljim sportskim rezultatima, poštovanju i primeni osnovnih olimpijskih principa).

Osnivanje MOK-a

Najznačajniju ulogu u obnavljanju modernih Olimpijskih igara imao je francuski baron Pjer de Kuberten (1863-1937), pedagog, pisac pedagoških i istorijskih rasprava i diplomata. Odlučno je rešio da se u potpunosti posveti obnovi antičkih Olimpijskih igara. Na proslavi petogodišnjice osnivanja Saveza francuskih društava za atletski sport, koja je održana 1892. godine u Parizu, Kuberten je kao generalni sekretar ove organizacije izneo predlog o potrebi internacionalizacije sporta, organizacijom zajedničkih takmičenja za više grana sporta i to pod nazivom Olimpijske igre. Predlog je bio prihvaćen, i određena je tročlana komisija u sastavu – profesor V. M. Sloun sa Prinston univerziteta iz SAD, M. C. Herbert, predsednik Amaterskog atletskog udruženja u Engleskoj i sam Pjer de Kuberten. Komisija je imala obavezu da obrazloži opravdanost ovakvog predloga. Na sledećoj sednici Saveza francuskih društava za atletski sport, koja je održana 1893. godine, predlog Komisije je prihvaćen i doneta je odluka da se naredne godine sazove Međunarodni kongres na kome bi se donela odluka o obnavljanju Olimpijskih igara (Šiljak 2007: 158-159).

Na Međunarodnom sportskom kongresu, koji je održan od 16. do 23. juna 1894. godine u Parizu, u prostorijama Univerziteta Sorbona, prisustvovalo je oko 2000 zainteresovanih, među kojima je bilo 79 delegata, službenih predstavnika iz 12 država Evrope i Amerike, dok je Australija u pisanoj formi dala svoju saglasnost. Nakon višednevnog zasedanja Kongres je jednoglasno doneo zaključak o obnavljanju Olimpijskih igara. Formiran je Međunarodni olimpijski komitet – MOK¹, od 16 članova. Za predsednika je izabran Grk Dimitrios Vikelas, a za sekretara, Pjer de Kuberten.

Kuberten je mislio da će prve moderne Igre biti održane u Parizu 1900. godine, ali entuzijazam delegata bio je nepokolebljiv. Odlučeno da prve moderne Olimpijske igre budu održane u Atini – zemlji koja je kolevka Olimpijskih igara, na šta je Kuberten prvobitno negodovao bojeći se da oslabljena Grčka neće imati mogućnosti da organizuje jednu takvu manifestaciju, ali se na kraju posle ubeđivanja Dimitrosa Vikelasa ipak složio. Kongres je takođe odlučio i da sledeće Igre budu održane u Parizu 1900. godine, a potom svaki put u drugoj državi koja se bira. Iako je rasprava o amaterizmu u sportu bila prilično sporna, na ovom Kongresu su donete i neke važne odluke i vrednosni temelji, kao što je na primer zabrana novčane nagrade za sva takmičenja na Igrama.

Moderne Olimpijske igre su zasnovane na sledećim principima: zadržan je antički četvorogodišnji ritam održavanja Igara, pravo učestvovanja imaju samo amateri, na Igre moraju biti pozivane sve nacije, da sadržaj Igara bude moderan sport i da se proglašenje pobednika odvija uz sviranje nacionalne himne (Ilić i Mijatović 2006: 296-297).

Na Kongresu je doneta odluka da program Igara čine sledeći sportovi: atletski sportovi (trčanje, skokovi, bacanje diska i dizanje tereta), sportovi na vodi (plivanje, veslanje i jedrenje), ostali sportovi (konjički sport, mačevanje, rvanje, boks, gimnastika, biciklizam i streljaštvo) i takmičenje u modernom petoboju.

Od svog osnivanja 1894. godine MOK se razvio u najveću svetsku sportsku organizaciju. Vremenom su se postulati usaglašavali sa razvojem sporta i društva. Danas je ravnopravno dozvoljeno učešće sportistima amaterima i profesionalcima. Takođe, MOK se zalaže za ravnopravno učešće žena u svim segmentima sporta.

Međunarodni olimpijski komitet se tokom svog postojanja susretao sa mnogim izazovima koje je trebalo na najbolji mogući način prevazići. Od prvih Olimpijskih igara u Atini kada žene nisu imale pravo učešća, kada su mogli samo amateri da se nadmeću, MOK je pravilnim menadžmentom unapredio sport i prerastao u organizaciju koja je na čelu Olimpijskog pokreta. Danas je Olimpijski pokret pored ravnopravnog učešća svim

¹Comitee International Olympique (CIO)

sportistima, obezbedio i programe Olimpijske solidarnosti, obrazovanja i dr. Bojkoti Olimpijskih igara, zabrana učešća ženama i profesionalcima na Olimpijskim igrama su odavno prevaziđeni problemi.

Kada je osnovan, Olimpijski komitet je brojao samo 14 članova različitih nacionalnosti. Članovi su u mnogome bili zaslužni za organizaciju Olimpijskih igara. Samostalni sponzori su im u tome pomagali. Tek 1921. godine je oformljen izvršni odbor i njegove dužnosti su bile savetovanje članova, finansijski nadzor, rešavanje eventualnih nesporazuma, briga o arhivi, poštovanje pravila MOK-a i planiranje aktivnosti Komiteta.

U ranim fazama svog razvoja, Međunarodni olimpijski komitet nije pridavao mnogo značaja internacionalnim sportskim organizacijama. Nacionalni olimpijski komiteti još nisu postojali, a međunarodne sportske federacije još nisu bile uključene u pokret. Idući korak po korak, na osmoj sednici MOK-a, predstavljena su 3 delegata nacionalnih olimpijskih komiteta. Tek kasnije, uloga preuzeta od nacionalnih komiteta, počela je da se razvija.

Međunarodne sportske federacije su na neki način preteča Olimpijskog pokreta. One su organizovale međunarodna takmičenja u svojim sportovima. Počele su da saraduju sa MOK-om još od najranijeg perioda. Položaj i uloga međunarodnih sportskih federacija i nacionalnih olimpijskih komiteta su se menjali iz godine u godinu. Bitnije odluke su se donosile na kongresima i sednicama. Često je dolazilo do nesporazuma. Međunarodna sportska federacija nije podržavala pravila koja je određivao MOK; nisu se slagali sa definicijom amaterizma i želeli su da primenjuju sopstvena pravila kao i da sami određuju programe Igara za svoj sport. Posledica ovog nesporazuma bilo je isključenje tenisa iz programa Olimpijskih igara u narednih 60 godina.

Krajem prve i početkom druge polovine 20. veka, nepokolebljivost Međunarodnog olimpijskog komiteta je i dalje bila na snazi. Pokušaji nacionalnih olimpijskih komiteta i međunarodnih sportskih federacija da podele izvršnu vlast MOK-a, završavali su se neuspešno.

Godine 1965. MOK je oformio komisiju koja je trebalo da se pobrine oko pitanja vezanih za nacionalne olimpijske komitete. Nacionalni komiteti su na to imali spreman odgovor. Udružili su se i 1968. godine su formirali telo koje je kasnije nazvano Udruženje nacionalnih olimpijskih komiteta. Slično udruženje su formirale i međunarodne sportske federacije 1967. godine na čijem su čelu bili Tomas Keler (veslanje), Rodžer Kulon (rvanje) i Verdž Filips (plivanje). Keler je kasnije postao predsednik Generalne asocijacije međunarodnih sportskih federacija i doveo je u pitanje dominaciju MOK-a. Tadašnji predsednik MOK-a, Everi Brendidž, tvrdio je da MSF nisu zainteresovane za ovu vrstu udruživanja iako se pokazalo upravo suprotno.

Komitet za solidarnost je najzaslužniji za poboljšanje odnosa ove tri moćne i suprotstavljene strane. Komitet je osnovan sa zadatkom izmirenja nacionalnih olimpijskih komiteta i Međunarodnog olimpijskog komiteta.

Lord Kilanin je 1973. godine predložio da se organizuje kongres u Varni koji će okupiti MOK, nacionalne olimpijske komitete i međunarodne sportske federacije. To je bio prvi kongres tog tipa za 43 godine. Kilanin je predložio teme od zajedničkog interesa, kao što je organizovanje programa Igara. Ipak, komisija je čekala odobrenje MOK-a, a s obzirom na činjenicu da je Kilanin bio samo-proklamovani predsedavajući te komisije, snage su još jednom ostale neujednačene.

Na sledećem Olimpijskom kongresu, 1981. godine, Tomas Keler, tadašnji predsednik Generalnog udruženja međunarodnih sportskih federacija, predložio je organizovanje debate pod nazivom „O budućnosti Olimpijskih igara“.

Sledeći predsednik MOK-a, Huan Antonio Samaran, uključio je udruženja nacionalnih komiteta i međunarodnih federacija u Olimpijski pokret i istovremeno neutralizovao moć obe strane. Samaran je podelio međunarodne sportske federacije koje su

priznate od strane MOK-a na Udruženje letnjih međunarodnih sportskih federacija i na Udruženje zimskih olimpijskih sportskih federacija. Takođe je oformio alijanse, doprinoseći daljem grupisanju nacionalnih olimpijskih komiteta. Organizacije su bila grupisane na kontinentalnom nivou, po uzoru na Pan-Američku organizaciju. Afrika je osnovala grupaciju 1981. Godine, a Azija 1982. godine.

Samaran je u velikoj meri zaslužan za učlanjivanje nacionalnih olimpijskih komiteta i međunarodnih sportskih federacija u MOK. I posle tih promena, neravnoteža je postojala. MOK je 1994. godine uvrstio 25 nacionalnih olimpijskih komiteta, ali samo 7 međunarodnih sportskih federacija u MOK.

Skandal u vezi sa Solt Lejk Sitijem je sve promenio. Tvrdilo se da je na izboru za organizatora Zimskih olimpijskih igara 2002. godine određeni broj članova komiteta primio mito kako bi izabrao ovaj grad koji je i pobedio na nadmetanju održanom 1995. godine. Tvrdilo se da je Rene Esomba iz Kameruna uredio školovanje svoje ćerke i na taj način „prodao“ svoj glas. Oformljena je komisija ispitivanje ovog slučaja. FBI je takođe učestvovao u istrazi. Pre nego što je istraga okončana, 4 člana su dala ostavku, 6 ih je isključeno iz Komiteta, 10 je dobilo ozbiljna upozorenja, a Esomba je umro.

Na vanrednoj sednici održanoj u martu 1999. godine doneto je više važnih odluka i oformljeno je više različitih komisija čiji je zadatak bio nadgledanje aktivnosti MOK-a i pripadajućih organizacija. U svetlu novih otkrića, promene, nekad teško zamislive, sada su bile na putu svog ostvarenja. Samaran je uveo administrativne reforme, reviziju programa Olimpijskih igara i restrukturirao je Igre. Njegov sledbenik Žak Rož je nastavio tim putem, pokazujući posvećenost Solidarnosti i svoj demokratski pristup reviziji programa Olimpijskih igara.

Sadašnji predsednik MOK-a, Tomas Bah rukovodi najvećom sportskom organizacijom na svetu po već trasiranom putu zahvaljujući kvalitetnoj angažovanosti svojih prethodnika.

Danas je MOK kao organizacija, tokom veka svog postojanja, proširio svoje delovanje i program rada u cilju promovisanja sporta, ljudskih prava za bavljenje sportom, olimpijskim obrazovanjem, širenju ideje mira u svetu, rodnoj ravnopravnosti, bezbednosti na Olimpijskim igrama i dr. Osim letnjih i zimskih Olimpijskih igara, pod ingerencijom MOK-a održavaju se i druge sportske manifestacije između ostalih: Mediteranske igre, Evropski olimpijski festival mladih i Olimpijske igre mladih. U Bakuu 2015. godine su održane prve Evropske olimpijske igre.

Zaključak

Razvoj MOK-a je tokom godina doveo do proporcionalnije zastupljenosti i veće ustavne snage svojih članova. Sagledavanjem i analizom rada MOK-a je utvrđeno da Međunarodni olimpijski komitet u okviru svoje misije i uloge ima zadatak da podstiče saradnju, organizaciju i razvoj sporta i sportskih takmičenja. Pri tome značajnu bitku vodi u svim segmentima menadžmenta Olimpijskih igara i to kako na planiranju i rukovođenju, isto tako i u organizovanju i kontroli svih događanja u okviru Olimpijskog pokreta, a posebno u realizaciji Olimpijskih igara i drugih takmičenja pod njihovom ingerencijom. Kako su Olimpijske igre najveći i najpopularniji multisportski događaj u svetu i u postojanju dužem od sto godina, može se zaključiti da postoji bogato praktično znanje o njihovom organizovanju i upravljanju. Složena mreža organizacija povezanih sa njihovim planiranjem ima uticaj kako u zajednici u kojoj su organizovane, tako i globalno.

Literatura

- Arnold, P. (1996). *Olympism, sport and education*. *Quest*, 48 (1), 93-101.
- Bulonj, P. (1984). *Olimpijski duh Pjera de Kubertena*, Beograd: Narodna knjiga.
- Gifford, C. (2004). *Summer Olympics: the definitive guide to the world's greatest sports celebration*, Boston : Kingfisher.
- Ilić, S., Mijatović, S (2006). *Istorija fizičke kulture*, Beograd: D.T.A. TRADE.
- Simonović, Lj. (1994). *Sport, kapitalizam, destrukcija*, Beograd: Lorika.
- Skembler, G. (2007). *Sport i društvo - Istorija, moć i kultura*, Beograd: Klio.
- Šiljak, V. (2013) *Olimpizam*, Beograd, Alfa univerzitet.
- Takač, G. (2008). *The Last Official Book*, Novi Sad: Prometej.

DIJAGNOZA DUŠE I DUHOVNO STARANJE O IZABRANOJ GRUPI SPORTISTA, KLJUČEVI KONFLIKTA KOJI SE OD-DOGAĐAJU U SVAKOM OD NJIH I NAČIN RAZMREŽAVANJA I URAVNOTEŽENJA

DIAGNOSIS OF THE SOUL AND SPIRITUAL GUIDANCE OF A SELECT GROUP OF ATHLETES; KEYS OF CONFLICT HAPPENING IN EACH OF THEM AND WAYS TO UNTANGLE AND BALANCE

Ilarion Đurica

Srpska Pravoslavna Crkva

Apstrakt: Grupa od sedamdesetoro sportista muškog pola o kojima smo se starali u razdoblju od tri godine, činili su članove mladih ekipa raznih sportskih klubova (kadeti), članovi podmlatka (juniori) i collegium seniorum koji čine sportisti i ustrojitelji u sportu do pedeset godina. Samo duhovno staranje o ovoj grupi vernika-sportista pravoslavne i katoličanske vere bivalo je u psihološko-sakramentalnom pomirenju koje uključuje najprisniji dodir između sportista i nas, duhovnika. Ovde smo doneli i kraći esej o islamskom viđenju sporta sa željom da se pored pravoslavnima i rimokatolicima, obratimo i muslimanima sa ovih prostora na kojima živimo. Ovim sportistima je upravo kroz duhovnika *odvaljen kamen sa srca*, što za njih znači oslobođenje za svako napredovanje. Cilj same dijagnoze duše je lečenje duhovne (ne duševne) bolesti, mana karaktera, upravo promenom mišljenja, pokajanjem. Tri su uslova isceljenja od greha. Prvi: spoznati greh. Drugi: otkriti, osvestiti greh. Treće: dobiti oprostaj. Savremeni vernik se opire i uzmiče pred svetom tajnom ispovesti. Gete, mada deklarisan agnostik veli o protestantskom ukidanju ispovesti: *Ispovest nisu nipošto smeli oduzeti čoveku. Dok sveti Avgustin uči: Uvek se razvijaj, uvek hodaj, uvek napreduj. Nemoj zaostajati za sabraćom, nemoj se vraćati, nemoj ići stranputice... bolje idi kao hrom nego kao luralica. (...) Što je u zapovestima teško, ljubav čini da bude lako.*

Ključne reči: dijagnoza duše, duhovno lečenje, temperamenti, iskušenje, hagioterapija, karneval pokajnika, kao psihodrama

Abstract: A group of seventy athletes who we guided over a period of three years, were part of young teams within various sports clubs – cadets, juniors, as well as collegium seniorum, comprised of athletes and trainers in sports up to the age of fifty. The guidance of this group of believers-athletes in the Christian Orthodox faith consisted of psychological-sacramental conciliation, which includes the closest contact between the athletes and ourselves, spiritual fathers. Here we also brought a short essay on the Islamic view on sports with a desire to also address Muslims from this region in which we live, in addition to the Orthodox and Roman Catholics. These athletes, through the spiritual fathers, had a *weight lifted from their hearts*, which for them means being freed in order to advance. The purpose of the diagnosis of the soul is the treatment of the spiritual (not mental) illness, character flaws, through a change of thought, repentance. There are three conditions for healing sin. The first: awareness of sin. The second: reveal the sin. The third: receive forgiveness. The modern believer is resistant and pulls back from the holy sacrament of confession. Goethe, despite being a declared agnostic, says that the Protestants *should never have taken away confession from man* Saint Augustin teaches: *Always develop, always walk, always advance. Do not fall behind your brethren, do not go back, do not follow the wrong path... better walk limping than as a vagabond. (...) Love makes easy the hardness of the commandment.*

Key words: diagnosis of the soul, spiritual healing, temperaments, temptation, hagiotherapy, Carneval of repenters, as a psychodrama

BOGOSLOVLJE SPORTA

Kralju tenisa Novaku Prvom

*Nikada neću reći rđavo o tijelu:
Blagoslov da je njemu, divnom Božijem djelu!
Ono je izvor radosti, ono je uzor vrlina,
Tijelo je baklja svijetlosti usred zemljinih tmina
Tin Ujević*

Grupu od sedamdesetorice sportista, o kojima smo se starali u razdoblju od tri godine, činili su članovi mladih ekipa raznih sportskih klubova (kadeti), članovi podmlatka (juniori) i *collegium seniorum*, sportisti i ustrojitelji u sportu do pedeset godina.

Samo duhovno staranje o ovoj grupi vernika–sportista pravoslavne katoličanske vere bivalo je u psihološko-sakramentalnom pomirenju koje uključuje najprisniji dodir između sportista i nas, duhovnika. Ovde smo doneli i kraći esej o islamskom viđenju sporta sa željom da se obratimo ne samo pravoslavnima i rimokatolicima nego i muslimanima sa prostora na kojima živimo.

Ovim sportistima je upravo kroz duhovnika *odvaljen kamen sa srca*, što za njih znači oslobođenje u svakom napredovanju.

Najdublji umovi među svetim Ocima, obrazovani u helenskom smislu harmonije, spremni su da u suštini vide prevod Božanskoga, a u nastojanju da stvore jedinstvo filosofije i evanđelskog otkrivenja, služeći se razumom, kao i prirodnim Božijim otkrivenjem, težili su da osvetle mnoge danosti ili datosti vere.

Cilj same dijagnoze duše je lečenje duhovne (ne duševne) bolesti, mana karaktera, upravo promenom mišljenja, pokajanjem. Tri su uslova isceljenja od greha. Prvi: spoznati greh. Drugi: otkriti, osvestiti greh. Treći: dobiti oprostaj. Savremeni vernik se opire i uzmiče pred svetom tajnom ispovesti. Gete, mada deklarisan agnostik, veli o protestantskom ukidanju ispovesti: „Ispovest nisu nipošto smeli oduzeti čoveku“. Dok sveti Avgustin uči: „Uvek se razvijaj, uvek hodaj, uvek napreduj. Nemoj zaostajati za sabraćom, nemoj se vraćati, nemoj ići stranputice... bolje idi kao hrom nego kao lualica. (...) Što je u zapovestima teško, ljubav čini da bude lako“. (1)

Greh = η αμαρτία. Naš prirodni i duhovni život ostvaruje se u slobodi i konačni mu je cilj samo u Smislu. Sve što nas oslobađa u Logosu – dobro je, a ono što nas otuđuje i odvraća od njega, zlo je. Moralno zlo ili greh otrovni je plod naše slobodne volje. On uvek protivreči i sušta je suprotnost dobroti = καλοσύνη, lepoti = ωραιότητα (dobrotolubije = η φιλοκαλία = lepotolubije, jer dobrota je istinska ontološka **lepota** = το κάλλος, καλέ μου = dobro moje), oboženju = θέωση ili svetosti = η αγιοσύνη = η αγιότητα, kao što je to i poricanje duhovnog života u čoveku uopšte. Moralno zlo je odustajanje od čovečnosti, humaniteta, oboženosti, apoteoze i svetosti ili večnog cilja i budućnosti, te i slobodno biranje zla, odnosno prezir prema ljubavi i svetogrdno *neću* Boga. Prividno je čin oslobođenja, prometejizma, a u stvari je potvrđivanje zlovolje i robovanje zlu, odnosno paklu nagona. *Oslobođeni* zlom, robovi su greha (Jn 8,35). Nepokajani grešnik obmanjuje sebe zabludom *da greši kao i svi ljudi*. Po prepodobnom ocu Justinu Novom, grešnik je kriv prema samom sebi, prema bratu čoveku, te i Bogu. On je kriv pred kosmosom, pred svima svetovima. Greh

odriče ljubav i proklinje je, odnosno on je povređuje. Počinilac zla svojevolejno i slobodno hoće destruktivnost.

Iskušenje = ο **πειρασμός**. Iskušenje podstiče, zagreva i raspaljuje želje, zapaljuje požudu, zasićuje maštu raznim uživanjima ili korišću, te uliva i nadahnjuje na pogrešne zaključke i odluke, i podstiče volju na zla dela. Iskušenje je stranputica. Ono može da bude iznenadno, veoma često, privlačno ili munjevito, što zavisi od telesno-duševne konstitucije. Zavisi od temperamenta, vaspitanja i uticaja okoline. Može da bude i otvoreno, prurušeno, ali je uvek opasno. Bog nas nikada ne iskušava, niti proverava našu vernost. Iskušenja su podsticaji, impulsi na greh ali sama po sebi nisu nikada greh. Nude nam se, a postaju grehom kada ih svojevolejno prihvatamo i usvajamo kao svoje. Iskušenje je poprište borbe u kojoj se vidi kakvi smo i koliko vredimo. Odoleti iskušenjima, vrlinsko je junačko delo. Junaštvo je uzor i najviši cilj podvižnika, odnosno onog koji se vežba u vrlinama.

Poslušnost. Smirenje utire put savršenoj poslušnosti i podstiče da se pregalac pokorava pretpostavljenom u ljubavi Hristovoj, a ne iz straha od kazne ili odbacivanja. Bogu se duguje potpuno povinovanje kao Gospodaru, Stvoritelju (islam), kao Ocu (jevrejstvo), kao Iskupitelju, Bratu i Prijatelju (hrišćanstvo). Radi Njega, poslušnost se duguje i svima na koje je On preneo svoju vlast, a tu spadaju najpre roditelji, nastavnici i učitelji koji su i zastupnici. „Svaka duša da se pokorava vlastima koje vladaju, jer nema vlasti da nije od Boga, a vlasti što postoje od Boga su ustanovljene“ (Rim 3,1). Poslušnost je postulat etike. Poslušnost važi u Starom i Novom zavetu, a i u Kuranu časnom, kao izraz ljubavi. Poslušnost bez ljubavi označava robovanje (*obedientia materialis, servilitas, η δουλεία*). Podvrgavanje Božijoj volji iz ljubavi prema Bogu, poslušnost je po nadahnuću Duha Svetoga. Glavni motiv poslušnosti treba da bude „pokornost svakom redu ljudskom, Gospoda radi“ (1Pt 2,13) koju predočava pomesna Crkva, roditelji, duhovnik, učitelji, nastavnici i zakonite vlasti. Natprirodni motiv može biti i oplemenjenje, odnosno žrtva volje, pokajanje za zloupotrebu sloboda. Ako smo poslušni starešinama zato što nam njihovi nalozi izgledaju mudri, duše-telo-korisni, celishodni i potpuno prihvatljivi, vrlina gubi hrišćanski karakter i natprirodne zasluge, odnosno svetost. Naturalizam i racionalizam u poslušnosti poriču svoju vezu sa podvigom, askeзом.

Strpljivost je vrlina koja stavlja podvižnika u odnos prema sebi, ali i prema okruženju. Stoga je ona u stvari najteže umeće samosavlađivanja (*patientia, η αυτοκυριαρχία*), gospodarenja nad sobom. Prava je strpljivost, smatraju to sve religije, osobito ona iz ljubavi prema Bogu za koga se trpe sve duhovne i telesne nedaće. Razočarano podnošenje nevolje, prkosno ili stoički, revolucionarno ili prometejsko, nije hrišćanski. Hrišćanska strpljivost je samo ona suzdržanost natprirodne ljubavi – vere, te i predanosti volji Božijoj. Dobri primeri strpljivosti su u Starom zavetu Pravedni Jov, a u Novom – sam Hristos. Strpljivost je odlika svih svetih.

Oplemenjenje. Produbljenje sopstvene vere postiže se uvek u dubini duha, a ne u plićaku duše. S obzirom na to da se *zlato, srebro* ili *bakar* duha gotovo nikada ne nalaze na površini, treba duboko dosezati i prodirati, te zahvatiti oplemenjenje kao predvorje Raja. U našim dubinskim predelima, mi smo kao ličnosti sasvim u zbivanju, u zbivanju smo jedinsteni i nezamenljivi. Što dublje dostizemo naše *zlato* i što se više približavamo božanskoj iskri našeg duha, time su veće i bogatije naše pojedine unutrašnje sposobnosti koje se spolja razgranavaju iz jedinstvenog božanskog jezgra celovitog duše-tela. Ako podvižnik (sportista) ono što vidi i čuje propušta u sebe, a da sadržinu nije ispitao i opravdao, i ako ono što mu tek padne na pamet izgovara, a da svaku reč nije odmerio, može slobodno priznati da je površan i nedarovit.

Borbenost gotovo niko ne voli. Svaki izbegava unutrašnju borbu protiv *moći tame i zloga*. Dobro i lepo ne biva bez prezanja, bez borbe. Mekušci nisu sportisti, a ni izabranici neba. „Bori se dobrim podvigom, hvataj se za život večni...“ (1Tim 6,12). Drugim rečima,

uloži sve svoje sposobnosti u borbu. Pravi hrišćanski sportista se bori protiv egoizma, površnosti, neiskrenosti, nepravde, mržnje itd. Borba angažovanog sportiste je u zauzimanju na međuljudskom, nacionalnom i internacionalnom području gde ljude ugnjetavaju, muče, progone i ubijaju. „Stojte u jednome duhu, jednodušno boreći se“ (Fil 1,27).

Istinито je ovo svedočenje N. A. Berđajeva: „Boljševizam je u Rusiji uhvatio korenje i pobedio, jer sam ja onakav, kakav jesam; jer mi nedostaje stvarna duhovna snaga – snaga vere koja premešta brda. Boljševizam je posledica mojih greha i moje krivice. On je preko mene došao kao ispit. Trpljenja, koja mi je naneo boljševizam zadovoljština su ili plata za moju krivicu, moje grehove, za naš zajednički greh, i za našu zajedničku krivicu. Svi su odgovorni za sve“.

Čvrsto ustrojene zajednice čine grupe (*team*), u kojima se plodonosno radi u pravcu zajedničkog cilja. U njima svaki ima poštovanje prema svakome i prema zajednici, veličinu i uspehe saigrača, i protivnika u radosti sazire kao svoje vlastite, pouzdano se oslanjaju jedni na druge, ostaju međusobno povezani molitveno igranim dijalogom, i svi žive i deluju u određenoj pomesnoj Crkvi.

Odricanje je dužnost života i tiče se zajednice, odnosno većeg i važnijeg cilja – uspeha. Odricanje zahteva mnogo zrelosti da radi njega ne trpe bližnji, ni vlastiti poziv, ni vlastiti liturgijski život. Veština odricanja je umetnost sportskog ostvarivanja. Kada sportista relativizuje, a time se i odriče, grči se i nije napredujući usmeren prema Apsolutu koji ispunjava. To stanje dobija svoj smisao samo od Apsolutnog. Odricanje je eshatološki određeno. U tom odricanju su svi hrišćani (Lk14,26; Lk18,29). U sleđenju se sve relativizuje, u međuljudskim odnosima, takođe, dok je liturgijsko zajedništvo apsolutno. Odricanje iznova dobija kvalitet stalnog usmerenja prema Apsolutnom. Sam hrišćanski život u stvari postaje *sport*, jer je vežbanje i trening, a ovenčava se neprolaznim poredničkim vencem (1 Kor 9,25).

Ushićenost, entuzijizam (grč: εν – u, Θεός Bog, ένθεος oduševljen Bogom, *enthusiasmos*, božansko oduševljenje, ushićenje: stanje nekog ko je *pun* Boga, duhovno oduševljen, obožavalac Boga (ο ενθουσιασμός). Stoga bi sportisti morali biti entuzijasti, jer je Bog u njima i jer su oni u Bogu, odnosno oni su pozvani da postanu Bogovi u Hristu. Hrišćanski sportista je oduševljen, odnosno oduhovljen, ushićen Bogom. F. M. Dostojevski jasno piše o značenju i neophodnosti cenjenja ushićenja kao bljeska oboženja. Samo onaj koga nose anđeli u telu ostvaruje podvig. Biti ushićen, znači biti u Bogu, biti bogoispunjen. Stoga je sport veoma živo ushićenje, oduševljenje i oboženje. Ushićenje je duhovno-duševni i telesni polet čitave sportske ličnosti. *Ek-stasis* (η έκσταση), pomeranje, osećanje beskrajne radosti, a to u hrišćanskoj asketici znači razvitak ispražnjenja od sebe ili stanje u kojem je čovek izvan sebe, u oboženosti. Ushićenje pogađa ono jezgro u sportisti koje je vascelo, totalno, živo i duhovno u njemu. Ono razbija i briše granice svakodnevne egzistencije, ono je samovaskrsavanje iz trezvenih potreba i njihovo dizanje gore prema ispunjavanju svih nastojanja u Bogu, u večnim vrednostima ili u idealnim sportskim ličnostima. Ushićenje je sveradost koja osvaja beskonačnu večnost i doživljava se kao večni život. Ono nije prenemaganje, već dar Božiji. Njen izvor je u beskonačnim Božijim dubinama, u zajednici liturgijskog života sa Hristom, u tajni Mističnog tela. Iz tih izvora se napaja hrišćansko ushićenje, molitva, saziranje i doživljavanje. Saziranje bez ushićenja nije hrišćansko.

Sportnost (engl. *sportsman*), svojstvo je onoga koji se bavi sportom i oduševljava se njime. Ona obećava i prednaznačava veliku sposobnost pobeđivanja najpre nad samim sobom, nad spojem duše i tela koji je u dinamičnom jedinstvu. To jedinstvo jedinstveno je u svemiru. Telesni procesi se ulivaju u psihološki. Duševni, a i duhovni život u značajnoj meri zavisi od telesne kondicije. Ne podleći ni jednom suparniku, pa ni samom sebi, svom *ja*. Valja steći vlast nad gomilom, svetinom i nad gorima, nadvladati ih i pobediti gonjen dobrim namerama, pravičnošću i svetošću. Da nadjačaju najbolji i najsvetiji loše i gore od loših. Časna pobeda jeste vrsta pokajanja, odnosno pomirenja među takmičarima, koji stvaraju

prijateljstvo i mir i kada su ovenčani lovorom pobeđe i kada su pobeđeni. Zato sportska takmičenja moraju da budu u Božije Ime. I sa molitvom Bogu, da bi od učesnika u sportskoj borbi bila daleko svaka pokvarenost, a blizu mira i blagoslova u ljubavi. Dostojni krunisanja maslinom ili akom samo su oni najistaknutiji. Trebalo bi ponovo uvesti antički običaj da im najveći pesnici pišu himne, slavopoje, kada pobeđuju. Veran i pošten u sportu može se biti samo ako se osvaja celokupna nadvrlina, pa i ona najveća vernost u strahu Božijem koja je savršena pravednost, i više od nje: svetost, oboženje. Sport prožet verom daje dvostruko dobro: jedno je ljudsko, a drugo božansko. Sportsko-ljudska dobra zavise od sportsko-božanskih. Na prvom mestu od zdravlja duše i tela, pa potom od lepote (dobrote), a na trećem mestu od moći, snage ili kreposti za sva telesno-duhovna kretanja. Oštrovidim bogatstvom sposobnosti, talentima upravlja razboritost, umerenost, pravičnost i junaštvo (hrabrost, mužestvenost). Sportisti smeraju upravo na ta dobra, a za božanska je merodavan samo bogom kao vođa.

Pored zajedničkog vežbanja, za hrišćanske sportiste glavno je liturgijsko slavlje i svakodnevno primanje svetih tajni. Ono uvodi u unapređenje svih vrlina i nadvrlina. Sportsko vežbanje mora biti umeće u otpornosti i izdržljivosti prema bolovima do samoga praga smrti, i izranjanje iz smrti u vaskresenje tela i duha. Otpor protiv bola i straha od smrti, ali otpor protiv požuda (libido), naslade i drugih zavodljivih primamljivosti. Valja se kloniti svega što srce čini mekim, ženskastim i doraslim svakom demonskom zavodjenju. Dobri sportisti podležu trpljenju u bolovima i naporima, a loši se odaju nasladama. Sportski odgoj (prema zemlji poučavati) i sportsko vaspitanje (prema nebu hraniti, pitati) usmereno je na sticanje duhovnih vrlina, ali i na umnožavanje telesne snage. Umeće (*ars*) sporta bez svetosti i pravednosti čine sportiste sirovim, prostim, neplemenitim i uopšte nedostojnim imena i zvanja atlete. Valjano obrazovani sportisti, i posle dugogodišnjeg bavljenja svojim sportom, ostaju valjani ljudi, a ponekad i oboženi, sveti. (Sveti otac naš Justin Novi Bogoslov u mladosti se bavio atletikom, tako da je možemo smatrati osveštanom.)

Hrišćanska sportska pedagogika i andragogika podrazumeva samoispričavanje i samokritiku, pokajanje, da bi sportisti postali valjani ili sveti u najvećoj meri. Takvi *božanski ljudi*, odnosno *božanski čovek* kod Platona i Plotina u stvari je u hrišćanstvu od ovih filozofa naslućen svečovek (Dostojevski), obožen čovek.

Sam sport se mora, kao i sama vera, vežbati od ranog detinjstva. Odnosno, u zbilji detinjstva se mora igrati ono što izabranoj sportskoj struci pripada. (Sveti Atanasije Veliki je još kao dete krštavao mnogobožačku decu). Sportska igra usmerava sklonosti dečaka i devojčica, odnosno mladića i devojaka, *na ono u čemu će postići potpun razvoj kad do toga stigne* (Zakoni, strana 22). Da bi mogao da upravlja sobom i drugima, mora da nauči da se bespogovorno pokorava i sluša palestritu (*palaestrita*), rektora sportske škole i druge učitelje u sportovima, da bi naučio pravilno da upravlja sobom i drugima. To i jeste obrazovanje za junake sporta, a ono potpuno poriče plaćeništvo i sport kao robu. Sva izvitoperenja u sportu vode do ispražnjenja sporta od sportvenosti, a to veliko izvitoperenje usko je povezano sa bolesnom društvenom zajednicom. Loše i bolesno društvo ras-sportuje sport. Upotrebljavaju se doping i druge opasnosti, te se sport degradira u gladijatorsku ili cirkusku igru. Istinski sport prožet verom zacemento izrasta u umetnost i poeziju, kroz njega se čoveku otkriva božanska lepota ljudskog tela i duha kojoj se divimo, veličamo je i produbljujemo, odnosno saziremo je kao duhovnu. Lepota ljudskog tela postaje vidljiva upravo u savršenom bogopouzdanju. Ono daje taj traženi *napitak* besmrtnosti koji sluti ali ne nalazi (Platon).

Sportista-hrišćanin mora negovati dve težnje: da bude što srčaniji, a u isto vreme da bude prožet verom, odnosno strahom Božijem. Upravo strah Božiji, jedan je od darova Duha Svetoga, po kome onaj koji ga ima nastoji da ne uvredi Boga zbog neizmernog Božijeg veličanstva, te i da njime prekaljuje vlastitu odvažnost, muževnost, hrabrost i neustrašivost, pa se kao podvižnik ispunjava pouzdanjem i junaštvom.

Sport, baš kao i religija, može biti pijanka i zavodjenje na stranputicu u opasnosti i provalije smrti. Bezobzirna želja za postignućima, nepoštedna i nepoštena borba, častohleplje iz želje za pobjedom po svaku cenu, može obesportiti sport. Život profesionalnih sportista nije ni malo zanimljiv, čak je i isprazan i suvoparan, jalova rutina i svodi se na ponavljanje treninga, utakmice i oporavka. Vrhunski sportista je egoističan i egocentričan, te i ophrvan strahovitim umorom i stresom, a ponekad i uobraziljom o vlastitoj veličini. Sveživotna mora i mrtvosanost, više mehanički način postojanja, bez ikakve duhovnosti.

Izvežban u sportskim borbama ostaće u potpunosti samo onaj sportista koji nastoji da se produhovi, odnosno oboži. Bez oboženja, i najposobniji borac postaje samo polovina pravog svečoveka u odnosu na Hrista. Postaje polovina Hrista. Ako postigne pravu meru, a ona je Bogočovjek, on će se ostvariti kao Bog po blagodati. Upravo je bogočovjek Hristos onaj koji ljudima daje napitak za izazivanje straha Božijeg, koji puni dušu i telo hrabrošću i apoteozom. Naprotiv, takav *napitak* ne postoji u mnogoboštvu (Platon), a ni u jevrejstvu, ni islamu. Radi se o hrani i piću koji stvaraju neustrašivost i nepobedivost. U mnogoboštvu, proslavljeni sportista je fetiš, idol, tip *božanskog porekla* (Plotin), dok je u Starom i Novom zavetu, pa i Kuranu časnom, usmeren na razlikovanje vrline i nevaljalstva, poroka. To je *ono zlato Bogom dano vođstvo razboritosti*. Ali, pre svega treba ozdraviti od nevaljalstva duše! Oni koji se ne vežbaju u duhovnim vrlinama postaju slabi i odaju se bestidnostima. Snaga, moć se upravo sagledava u borbi sa sopstvenim nasladama i u boju sa plašljivošću. A te naslade razaraju snagu karaktera. Kroz borbu sa sobom postaje se savršeno hrabar čovek. Suzdržljivost traži one koji su se opredelili za slobodu u Hristu i preovladali raspuštenost. U sportu čak i veliki narodi ponekada gube u bitkama, a pobeđuju oni koji zadobiju blagoslov. Dobri moraju da imaju još boljeg kao vođu ili zapovednika. Svaki sportista u sastavu mora da bude čuvar zajedništva i da nastoji da njihovo prijateljsko zajedničenje, njihovo društveno prijateljstvo još više ojača. Ako saigrači slušaju vođstvo, svakako će pobediti i pobeđivati.

Prodorom Svetog Duha, ohrisovljenjem, oživljavaju sve umnosrdačne sposobnosti sportista, a ne puko kretanje, mehaničko vežbanje, umeće i tehnika. Sport može biti dragoceni lek besmrtnosti ako je eminentni čin ljubavi. Hrišćanskim sportovanjem, sportista postaje ne samo gospodar svoga tela (mnogoboštvo) već se i obožuje (hrišćanstvo). Bogoliki čovek u ljubavi – sportu se obostrano ne upotrebljava, već se uzajamno daruje. Sport je bogolika delatnost jer je *ars* u ljubavi. On je stvaralačka umetnost isto kao muzika i balet, koji imaju pun očovečujuću i obožujuću smisao.

Sportnost u islamu, upravo kao u jevrejstvu i hrišćanstvu, negoduje, odbacuje i protivi se vezi sporta sa vodećom politikom pojedinih zemalja kao ideologiji. Islam u sportu vidi njegov mnogobožički sloj, ideologiju, pa i opsesiju širokih masa. Masovni idolopoklonički pokret. Naravno, i druge religije i vere protive se sportu koji stvara prestiž i dokazivanje pojedinih naroda i država. Sport se smatra kao važan deo politike pojedinih država. Sva verska opredeljenja potpuno jednoglasno poriču *profesionalni sport* kao sport, jer mu nedostaje humanost (jevrejstvo, islam) i teohumanost (hrišćanstvo).

Zajedništvo. Sport čini gotovo nemoguće zajedništvo ostvarivim i to ono u svojoj veličini, a i ono koje se uz njega prisno drži kao jedna duša, jedno telo. Takvim zajedništvom tipa *gledajte kako se međusobno ljube*, prvi hrišćani su zadivljavali svet. „Po tome će svi poznati da ste moji učenici ako budete imali ljubavi među sobom“ (Jn 13,35). Koliko su savremeni hrišćani sposobni da danas ostvaruju tu evanđelsku veličinu ljubavi u zajednici? Nažalost, u mnogim hrišćanskim zajednicama ljubav je nemoguća, neostvarljiva, čak je uopšte i nema. Ima, uglavnom, primamljivih ili manje ispraznih priča o ljubavi, ali prave ljubavi nema! Čini se da zajedništvo u međusobnoj ljubavi upečatljivije ostvaruju jevrejske i muslimanske, a ne hrišćanske zajednice. Međutim, u svom najdubljem značenju, sport je nemoguć bez zajedništva; ostvaruje se samo u zajednici sa Bogom i sa ljudima. Ono konačno izgrađuje od same zajednice mistično telo Hristovo, i njegov zadatak prema celom svetu

dovodi u red ljubavi, u agape. Sport u službi zajednice ima izvanredni karakter. Sportista doživljava zajednicu kao pozvanje. Ona nastaje na jednom mestu, homogena je, i to tako da njene članice opšte u bratskom, odnosno sestriškom, ličnom ophođenju. Zajedništvo se snažno i duboko doživljava u sportskom sastavu, naročito ako grupa nastaje hrišćanskim prijateljstvom, ako se nađe u ime Hristovo, iz ljubavi i sastradavanju sa celim svetom. Savršen vid ljubavi i zajedništva u sportu i jeste početno prijateljstvo. Veliki ruski pesnik Aleksandar Sergejevič Puškin peva o prijateljstvu kao leku duše razboljene.

Na značaj zdrave, bratske zajednice ukazuje i misao Aleksandra Šapića: „Kvalitetan tim pobeđuje sve dok unutar njega ne počne da se meri čija je zasluga veća“.

U sportu su najvažnija načela. U njemu žurba zabluduje. Ako načela nisu istinita, sve će se srušiti kao kuća bez temelja. Ući u bit podviga nije ni lako, niti jednostavno. Mora se misliti i moliti ne samo umom, nego i srcem. Saradnja sa srcem olakšava put do oboženja. Ako ono ne saraduje, vežbanje je puno prepreka, tako da unapred treba sumnjati u neuspeh, u poraz. Odlučujuća je vlastita i kolektivna praksa, odnosno, praktika. Besciljno klataranje duha u tamnim, demonskim područjima nagoveštaji su promašaja. Bez pažnje nema pravog saziranja. Rastresenošću niko neće postati dobar podvižnik, sportista. Valja se usredotočiti, a to znači sve sposobnosti usmeriti na predmet usavršavanja. Sve dvosmisleno i nejasno da se odbaci. Onaj koji dnevno sazire pola sata, savladao je jednu stepenicu prema Raju i usidren je u ljubavi, u dubinama svog bića. Prijateljski bi trebalo sazirati i vežbati samo sa onima koji nas vole. Stari Heleni su govorili da čovek postaje sličan, podoban onome što duhom sazire, meditira, kontemplira, odnosno ulazi u nutrinu duše sve do prapočetka – do božanskog. Prema drevnom shvatanju, rasuđivanje se ostvaruje molitvenim povratkom u dubinske i plodne predele duše-duha-tela. Njegov prapočetak je u Apsolutu. U Apsolutu je poslednje i beskonačno produbljenje i rast. U molitvenom rasuđivanju saziremo, odnosno sebi postavljamo vežbanja, uspinjanja, odmeravanja, doterivanja; i izvlačimo zaključke, donosimo namere i odluke, pa tako ono o čemu saziremo molitvom prodire u nas, te se podvižnik (sportista) sve više sjedinjuje sa sobom.

Ako je pregaocu potrebno produbljivanje za područje sportskoga života, ne sme se potcenjivati duboko predavanje, zarivanje u dubinu i unošenje u Apsolut. Pravi sportista ne može biti malograđanin, tradicionalista, mlakonja verom, čovek mase, nesamostalan i pasivan. Naprotiv, sportista mora da bude prevratnik od zla ka ljubavi, onaj koji je našao istinu, preziratelj svega što nije Hristos, so zemlje i kvasac svojim svedočanstvom, čovek borbe i odgovornosti, te i Bog po blagodati u carstvu Božijem. On postaje svečovek Smisla jer je produbio svoju veru i osvetlio žeravična pitanja života: trpljenje (krst), mir i radost (vaskresenje), odnosno oboženje.

Zaključak. Savremeni sportista, a naročito vrhunski, rastrzan je na desetinu strana i zasut umorom. Kroz njegovu svest kinematografskom brzinom nadiru osećanja, vrlina i mane u njegov um. Kada je genijalan, a neduhovan, on rasipa blagodat, duhovnu svoju energiju kojom je obdaren. Kada je pak duhovan, usredsređuje se u glavnu žižu, plemenitu volju za smislom – oboženje, veštinu biti bogočovek u Hristu. Volja za Smisao je „duboko u čoveku usađena žudnja i borba za viši i krajnji smisao njegovog postojanja“ (Frankl). Sa osvojenim smislom podvižnik, odnosno sportista, preobražava se u nevečernju svetlost. Njegov um je kristalno sočivo koje se neprestano uglašava Logosom. Neprekidna pozornost – pažnja, koja zahteva bogočovečansku volju, beskonačno strpljenje. Taj umnosrdačni čovek je potpuno slobodan jer nije telesnik

Vežbanje vrlina daje i za njega definitivan i pravičan sud. Svaki dobar podvižnik (sportista) pretpostavlja lepotu i snagu duha, moć da bude usredotočen, da prikupi svu pažnju na podvig koji ostvaruje. On se ne podčinjava spoljašnjim stvarima, jer je čovek večno vredan. On se uspinje u visinu i oslobađa se spoljašnjih uticaja. On je remek-delo ljudske plemenite volje i u svima izaziva simpatije i divljenje. Iz njega isijava slobodna duša i obožen

duh. Savesnostan, čist i strog podvig čini veličinu i veličanstvenost sportskog podviga koji daruje celom svetu. Veliki su se uzvisili nad najboljima, sebe su obožili u najuzvišeniju stvarnost: duh-dušu-telo koja govori o *bezuslovnoj veri u bezuslovni smisao* (Frankl).

Smisao iz sportskog života nalazi se: 1. davanjem, stvaranjem, posvećenošću, radom, ostvarenjem dela ili misije; 2. doživljavanjem, vrednoćom, razumevanjem i pomaganjem bližnjima; 3. zauzimanjem asketskog stava trpljenja i mužestvenog suočavanja sa neotklonjenom patnjom, neizlečivom bolešću i nenadoknadivim gubitkom, isceljenjem u Smislu u Logosu. Hagioterapeut (duhovnik) predočava greh, dekriminalizuje, isceljuje patnju i vaskrsava iz smrti, odnosno uvodi u pokajanje, iskupljenje i isceljuje od strasti i od smrti.

Literatura:

Sveti Avgustin Hiponski, *Sermo* 189,17; 16,1

SPORT U KAPITALISTIČKOM DRUŠTVENOM SISTEMU

SPORT IN THE CAPITALISTIC SOCIAL SYSTEM

Dejan Đurović¹, Georgios Fragkiadakis²

¹*Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet*

²*Hellenic Army Academy*

Apstrakt: Kapitalizam kao ekonomski sistem zasnovan na privatnom vlasništvu kapitala raspoređuje investicije, proizvodnju i plasman dobara pre svega po zakonima slobodnog tržišta. Ukratko rečeno, vlasniku je na prvom mestu ostvarivanje profita. Kada je u pitanju sport u kapitalističkom društvenom sistemu, prva pomisao je privatizacija klubova kao jedan od načina unapređenja njega samog u finansijskom smislu, kao i u smislu kvaliteta. Predmet ovog rada je sport u kapitalističkom društvenom sistemu. Nastanak savremenog sporta povezuje se sa pojavom sportskih disciplina, od kojih je većina nastala u Engleskoj u drugoj polovini XVIII veka donošenjem određenih pravila, formiranjem klubova i saveza i organizovanjem sistema takmičenja. Cilj rada je da se ukaže da su i danas u sportu uočljivi elementi kapitalističkog društvenog sistema. Vrhunski sport je danas postao jedna od najprofitabilnijih grana svetske privrede, gde čak i Olimpijske igre kao nekad najveće sportsko amatersko takmičenje sve više prerastaju u biznis.

Ključne reči: sport, kapitalizam, biznis

Abstract: Capitalism as an economic system based on private ownership of capital is allocated investment, production and marketing of goods primarily by the laws of the free market. In short, the owner is interested only in profit. When it comes to sports in the capitalist social system, the first thought is the privatization of clubs as a way of improving itself in financial terms and in terms of quality. The subject of this paper is a sport in the capitalist social system. The phenomenon of modern sport is associated with the appearance of the disciplines, most of which originated in England in the second half of the eighteenth century by the adoption of specific rules, the formation of clubs and associations and organizing a system of competition. The aim of this paper is to point out that the sport visible elements of the capitalist social system are present today. Top sport has now become one of the most profitable branches of the world economy, where even the Olympic Games as once the biggest amateur sports competition is increasingly being transformed into a business.

Key words: sports, capitalism, business

Uvod

Život ljudi i organizacija ljudskog društva su se menjali kroz istoriju. Pojedini vremenski periodi imaju posebne odlike koje ih razlikuju od nekih drugih perioda. Neki periodi imenovani su tako da važe za ceo svet, a neki samo za određena područja (Šiljak 2007: 8). Sport je dugo bio, a i danas je u kontradiktornim vlasničkim odnosima, kako u kapitalizmu, tako i u socijalizmu. Sport je isprepletao ta dva društvena sistema.

Pojavom kapitalizma, pored ostalih razloga bavljenja sportom, pojavio se možda danas i najvažniji, finansijski. Ljudi se danas bave sportom da bi zarađivali novac, bilo kao sportisti, sportski radnici ili vlasnici klubova. Kapitalizam nije osvojio svet odjednom. I

danas postoje delovi sveta gde on ne vlada. U većini razvijenih zemalja važe njegova pravila. Kako je ulazio u sve pore društva tako je polako ulazio i u sport.

U potpuno kapitalističkim društvima većina sportskih klubova je u privatnom vlasništvu, i vlasnici određuju pravila ponašanja u klubu (Flint i Eitzen 1987: 17). Da bi opstali, prinuđeni su i da zarađuju novac, u suprotnom bi morali manjak da nadoknađuju iz svojih resursa. Čak i u zemljama koje su još uvek bile u socijalizmu mogao se osetiti ulazak kapitalizma u sport. Iako su klubovi tamo bili državno vlasništvo, sportisti su za sebe tražili privilegije : veće plate, bolji društveni položaj. Kako su se sve više sastajali sa klubovima iz kapitalizma, sportski klubovi iz socijalističkih zemalja imali su sve više problema da zadovolje zahteve svojih igrača. Igrači su dobijali informacije od svojih kolega o platama i načinu života, tako da su i oni vršili pritisak na rukovodioce svojih klubova. Novac se u tim klubovima obezbeđivao iz državne kase tako da je teško bilo balansirati. Ipak, za razliku od kapitalističkog društva, gde je pored sporta postojalo još mnogo industrija zabave za stanovništvo, u socijalizmu je sport bio jedina masovna pojava tog tipa.

Doba kapitalizma i sport

Doba kapitalizma obuhvata period od 1789. godine, kada se odigrala Francuska buržoaska revolucija, pa do Prvog svetskog rata. Francuskom revolucijom je započeo kapitalizam, novi društveno-ekonomski poredak. Svojim ciljevima, tokom i posledicama, revolucija je uticala na razvoj industrije, nauke, kulture, a time i na dalji razvoj oblika fizičkog vežbanja i sporta (Šiljak 2007: 109). U XIX veku telesna vežbanja pod imenom „antička gimnastika“ se šire van škola i instituta. U nekim državama Evrope su se formirali posebni nacionalni gimnastički sistemi čiji osnovni je cilj bila mobilizacija celokupne nacije u borbi za klasne interese buržoazije (Nemačka, Švedska, Francuska). U isto vreme u Engleskoj nastaje moderna forma sporta.

U **Engleskoj** se moderni sport sa svojim sportskim granama dugo borio da bude priznat kao poseban sistem fizičkog vaspitanja. Buržoaska revolucija je i u Engleskoj postavila novi društveni poredak. Međutim, ovde je ostvaren kompromis između buržoazije i engleskog plemstva i na političkom i na ekonomskom planu. Rezultat ovog kompromisa u oblasti telesnog vežbanja je moderni sport kao specifičan oblik fizičkog vežbanja. Nastao je povezivanjem nekih oblika igara i telesnog vežbanja koje je upražnjavalo plemstvo - plivanje, jahanje, lov, i mačevanje, sa narodnim oblicima nadmetanja – veslanje, trčanje, rvanje i pesničenje. U XVIII veku se javlja forma Patronažnog sporta koja se smatra najranijom fazom modernog sporta. Provincijsko plemstvo je organizovalo razna sportska nadmetanja na seoskim proslavama. To su većinom bila atletska i konjička takmičenja. S obzirom da je plemstvo snosilo troškove takmičenja, plaćanja nagrade pobednicima i druga priznanja, to je ovaj vid takmičenja dobio naziv patronažni, pokroviteljski sport. Pobednici ovih takmičenja uglavnom su bili seljaci i radnici, ponekad dvorske slugе, ali zbog visokih nagrada mogli su se naći i pripadnici plemstva, što je uslovlilo pojavu profesionalizma u sportu (Šiljak: 2007, 114; Collins 2013: 53).

Džentlmenski sport je druga faza u razvoju ka modernom sportu. U ovoj fazi se klađenjem potenciralo ko je najbrži, najjači, najizdržljiviji. Pristup ovakvoj vrsti nadmetanja je bio isti kao i za privatne poslove. Gledao se interes, iz čega se može zaključiti, da je današnji odnos prema sportu kao biznisu, takođe imao svoje korene u Engleskoj. Takmičenja u trčanju, rvanju, boksu i engleskom fudbalu su postala interesantno područje za sticanje profita. Kako su Englezi imali naviku da se klade, to su preneli na sport. Na pojedine takmičare su stavljeni veliki ulozi, što je davalo mogućnost velike zarade. Broj takmičara se povećavao zbog mogućnosti da se pobedom ostvari i velika materijalna nagrada (Šolaja 2014: 2).

U **Sjedinjenim Američkim Državama** sport je u svojoj modernoj fazi razvoja najviše bio prisutan na koledžima i univerzitetima. Američki pedagozi, za razliku od engleskih, nisu prepuštali vođenje časova i organizaciju takmičenja svojim učenicima, već su specijalizovani profesori vodili sportske aktivnosti. Shvatili su neophodnost stvaranja sportskog pedagoškog kadra. Mladi sportisti se motivišu dodelom stipendija, kako bi mogli da se školuju i treniraju. Posle studija, najbolji ostaju kao profesionalni igrači košarke, bejzbola ili ragbija. Pored bejzbola, Amerikanci su još u XIX veku modifikovali ragbi, tako da se američki ragbi prilično razlikuje od engleskog ragbija.

Pristup modernom shvatanju sporta u SAD se razlikovao od drugih, zbog toga što se pojam „biznis“ vrlo rano preneo na sport. Profesionalizam i komercijalizacija u sportu dovode do pojave sportskog biznisa gde su u igri ogromne sume novca – sponzorstvo, transferi ili pobeda na prestižnim takmičenjima. Kao što je u poslu motiv najveći materijalni rezultat, tako je i u sportu krajnji cilj bio postavljanje rekorda. Rekord je glavni motiv da se planovi, programi, pripreme i takmičenja studiozno isplaniraju. Rezultat takvog razvoja sporta je bio stvaranje najužih specijalista u određenoj sportskoj grani. Takav sport je izgubio svaku vaspitnu i obrazovnu vrednost, jer je stvarao sportistu kome je jedini cilj pobeda.

Kapitalizam i sport u savremenom dobu

Temelji modernog sporta su postavljeni u Engleskoj donošenjem pravila, nastankom klubova i saveza i utvrđivanjem sistema takmičenja. Pored postojećih sportskih grana koje su nastale još u staro doba, a u savremenom dobu su dobile samo potvrdu kroz definisanje svojih pravila, javljale su se nove sportske grane u različitim državama. Moderan razvoj sporta je zahtevao osnivanje međunarodnih saveza i federacija.

Strategija razvoja sporta neke države je bila u direktnoj vezi sa njenim društvenim uređenjem. Međutim, danas sport karakteriše visoka profesionalizacija klubova i takmičenja, sve veći rast prihoda i sve izraženiji trend korporativnog organizovanja i upravljanja. Tokom poslednjih nešto više od stotinu godina sport je od igre i zabave dospelo do velike industrije. Na ekonomskom planu, Evropska komisija procenjuje da u Evropi sport generiše obrt od oko 400 milijardi evra ili 3,7% BNP (Bruto Nacionalnog Proizvoda) Evropske Unije i zapošljava 5,4% radne snage (EU Commissions White Papers on Sport 2006).

Interesantno je da sport kao društvena pojava svoju specifičnost izražava kroz vlasništvo, kako u kapitalističkim, tako i u socijalističkim društvenim sistemima. Može se reći da se u kapitalizmu socijalizam održao najduže kroz sport. Jedan od najpopularnijih klubova današnjice, Barselona, sigurno najorganizovaniji, nije u privatnom vlasništvu iako obitava u kapitalizmu. Barselona je najbolji primer kluba po socijalnom modelu. Svako može biti član tog kluba. Uslov je plaćanje članarine od 157 evra. Trenutno ima 175.000 ljudi sa plaćenom članarinom. Svi punoletni članovi sa najmanje godinu dana staža članstva imaju pravo glasa i biraju predsednika kluba. Ukoliko nisu zadovoljni njegovim radom, dovoljno je 5% da pokrene inicijativu o smeni. Na glasanju neophodno je ostvariti 66% glasova protiv da bi se promenio dotadašnji predsednik. Glavnu upravljačku strukturu čine upravni odbor i glavna skupština. Model potpuno privatnog kluba je Mančester Junajted. Vlasnici tog kluba su američka braća Glejzer. I pored negodovanja navijača koji navijaju za taj klub, oni mogu da rade sa njim šta hoće, navijači nemaju nikakvu upravljačku moć. Najbolji primer uspešnog privatnog modela u sportu je NBA liga. Tu je pored klubova i sama liga vlasništvo privatnih lica. Po tom modelu napravljena je i Evroliga u Evropi. Zanimljivo je napomenuti da u Kini, gde vlada komunizam, postoje privatni klubovi.

Zaključak

Iz današnje perspektive posmatrano, kapitalizam može da donese dosta promena u sportu menjanjem vlasničke strukture, međutim te promene nisu svaki put trajno rešenje za klubove. Kapitalizam se ipak zasniva na sopstvenom vlasništvu i sopstvenom profitu. Onog trenutka kada vlasnik shvati da je taj profit ugrožen, on ostavlja organizaciju ako ne u težoj, onda istoj situaciji kakva je bila ranije. U modernom društvu sport nije više samo stvar zajednice, stvar društva, on je postao biznis koji se može nositi ravnopravno sa svim drugim društvenim delatnostima i pored svog slobodnog, dobrovoljnog, odnosno neobaveznog karaktera predstavlja domen delatnosti od velikog interesa i značaja za moderno društvo.

Literatura

- Collins, T. (2013). *Sport in Capitalist Society*. London – New York: Routledge.
- EU Commissions (2006). *White Papers on Sport*.
- Flint, W.C., Eitzen, D. S. (1987). Professional Sports Team Ownership and Entrepreneurial Capitalism, *Sociology of Sport Journal*, 4, pp. 17-27.
- Skembler, G. (2007). *Sport i društvo*, Beograd: CLIO.
- Šiljak, V. (2007). *Istorija sporta*, Beograd: Fakultet za menadžent u sportu.
- Šolaja, M. (2014). Sport u tranzicionim društvima – nestanak uloge i gubitak rezultata, Banja Luka: *Sportlogia*, vol.10 (1), str. 1-10.

RUKOMET NA OLIMPIJSKIM IGRAMA

HANDBALL AT THE OLYMPIC GAMES

Marko Isaković

Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet

Apstrakt: Savremeni rukomet, naročito vrhunski, prepoznaje se kao internacionalna sportska aktivnost gde učestvovanje u vrhunskim takmičenjima podrazumeva krajnje profesionalno angažovanje. Predmet istraživanja se bavi rukometom na Olimpijskim igrama. Cilj ovog istraživanja istorijskog karaktera je da se razvojni put rukometa na Olimpijskim igrama približi široj javnosti. Rukomet je imao svoj Olimpijski debi 1936. godine, kada je Nemačka kao domaćin Olimpijskih igara u Berlinu, ovaj sport uvrstila u demonstracioni program. Na ovim Igrama reprezentacija Nemačke osvojila je zlatnu medalju, a atraktivnost u igri Nemačke reprezentacije nije imala dovoljan uticaj na uključenje rukometa u Olimpijski program 1948. godine, kada su letnje Olimpijske igre održane posle pauze od dvanaest godina. Odsustvo rukometa sa Olimpijskih igara, trajalo je sve do 1972. godine, kada je muški rukomet vraćen u takmičarski program Olimpijskih igara, gde je prisutan i danas. Ženski rukomet je priključen spisku olimpijskih sportova na Igrama 1976. godine u Montrealu, a ženska reprezentacija Sovjetskog Saveza osvojila je prvu zlatnu medalju.

Ključne reči: rukomet, Olimpijske igre, muškarci, žene

Abstract: Modern handball, especially the top handball, is recognized as an international sporting activity where participation in elite competitions involves highly professional engagement. The research topic deals with handball at the Olympics. The aim of this historical study is to close the development path of handball at the Olympics to the general public. Handball made its Olympic debut in 1936, when Germany as the host of the Olympic Games in Berlin, included the sport in the demonstration program. At these Games, team of Germany won the gold medal, and the attractiveness of the game the German team did not have sufficient impact on the inclusion of handball in the Olympic program in 1948, when the Summer Olympic Games held after a break of twelve years. The absence of handball from the Olympic Games, lasted until 1972, when the men's handball returned to the competition program of the Olympic Games, which is present today. Women's handball is attached list of Olympic sports at the Games in 1976 in Montreal and the women's team of the Soviet Union won the first gold medal.

Key words: handball, Olympic Games, Men, Women

Uvod

Savremeni rukomet je sportska igra koja je nastala krajem XIX veka. Međutim, ne može se zanemariti činjenica da su igre loptom bile prisutne još kod drevnih naroda. Naravno, te igre se nisu odigravale u formi današnjih, ali često se u dostupnoj literaturi spominju kada se iz istorijske i antropološke perspektive navode kao preteče košarke, fudbala, hokeja na travi i dr. (Gardašević 2012: 10).

U srednjem veku su različite forme igara loptom takođe bile prisutne, kako među plemstvom, tako i u narodu. Međutim, današnji moderni rukomet je nastao tek krajem XIX

veka i to iz tri sportske igre koje su se nezavisno razvijale u tri različite države Evrope. U savremenom sportu, rukomet se svakako može smatrati za najmlađu sportsku igru loptom.

Na temeljima fudbalske igre, u želji da se umesto nogom, lopta ubacuje u gol rukom, u Danskoj, Češkoj i Nemačkoj pojavili su se prvi oblici modernog rukometa. Ovakav način igre je zahtevao da se lopta dodaje i baca – umesto da se šutira.

Rukomet i Olimpijske igre

Godine 1927. na 26. Skupštini MOK, koja je održana u Monaku, član MOK iz Irske, Džon Jozef Kene (John Joseph Keane) je predložio da se rukomet uvrsti u takmičarski program OI
(http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/QR_sports_summer/Sports_Olympiques_handball_eng.pdf). I na olimpijskom kongresu održanom u Berlinu 1930. godine je MOK razmatrao da se rukomet uključi na OI. Tako je 1928. godine, tokom Olimpijskih igara u Amsterdamu, osnovana Međunarodna amaterska rukometna federacija (IAHF). Rukomet je na ovim Olimpijskim igrama i na narednim, održanim 1932. godine u Los Angelesu, prikazan kao demonstracioni sport i to u formi sa 11 igrača na otvorenom terenu.

Na XI olimpijskih igrama u Berlinu 1936. godine, Međunarodni olimpijski komitet je zemlji domaćinu, Nemačkoj, u kojoj je veliki rukomet bio izuzetno popularan, dozvolio da na olimpijskom programu bude novi sport, i Nemci su izabrali veliki rukomet koji je uvršten u program XI olimpijskih igara. Bile su to jedine olimpijske igre na kojima se igrao veliki rukomet. U završnici je učestvovalo šest reprezentacija (SAD, Rumunija, Mađarska, Švajcarska, Austrija i Nemačka). U finalnoj utakmici na olimpijskom stadionu u Berlinu, pred više od 100.000 gledalaca, Nemačka je pobedila Austriju rezultatom 10:6 (5:3). Trećeplasirana ekipa bila je Švajcarska.

U Rimu, na 44. Skupštini MOK, koja je održana 1949. godine, predlog da rukomet bude listi obaveznih sportova na OI je odbijen
(http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/QR_sports_summer/Sports_Olympiques_handball_eng.pdf).

Ipak, rukomet je nakon toga nestao iz olimpijskog programa narednih 36 godina, izuzev demonstracionog prikazivanja na XV olimpijskim igrama u Helsinkiju 1952. godine
(<http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>).

Tek na 64. Skupštini MOK, koja je 1965. godine održana u Madridu, odlučeno je da se poveća broj sportova, i na Olimpijskim igrama u Minhenu 1972. godine, rukomet je uvršten u njihov takmičarski program za muškarce. Iste godine na 73. Skupštini MOK je doneta odluka da se uvede ženski turnir od narednih OI. Rukometašice su debitovale na Olimpijskim igrama u Montrealu 1976. godine
(<http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>).

Prema oficijelnom sajtu MOK evolucija broja timova na OI je sledeća
http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/QR_sports_summer/Sports_Olympiques_handball_eng.pdf:

1936: 6 timova (m)

1972: 16 ekipa (m)

1976: 17 ekipa (11 m i 6 ž)

1980-1984: 18 ekipa (12 m i 6 ž)

1988-1996: 20 ekipa (12 m i 8 ž)

2000-2004: 22 ekipa (12 m i 10 ž)

2008-2016: 24 ekipa (12 m i 12 ž)

Zanimljiv predlog o kome se dosta raspravljalo 2012. godine je došao iz Nemačke a imao je određenu podršku i od Međunarodne rukometne federacije. Pojavila se ideja o igranju

rukometnih turnira na Zimskim olimpijskim igrama. To bi podrazumevalo da bi se rukomet igrao na OI u tom slučaju početkom a ne sredinom godine, a to bi značilo da igrači na pripreme iz klubova dolaze spremni, bez potrebe za bazičnim pripremama za ovo veliko takmičenje.

„Kada bi se rukomet igrao na Zimskim igrama ne bismo morali igrače da pripremamo od nule. U isto vreme oni bi imali mogućnost da se odmore tokom leta i regenerišu. To u olimpijskim godinama, s dva velika takmičenja, nije moguće“, bio je komentar Martina Haubergera, selektora nemačke reprezentacije (<http://mondo.rs/a257321/Sport/Ostali-sportovi/Rukomet-na-Zimskim-olimpijskim-igrama.html>).

„To bi bila jako zdrava odluka. Nije lako u olimpijskoj godini uz ionako napornu sezonu igrati i Evropsko prvenstvo. To je za rukometaše pogubno“, tvrdi Hauberger. (<http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>). Ova ideja je, logično, najviše poklonika našla u nemačkim klubovima, čije boje brane najkvalitetniji rukometaši.

Torsten Storm, direktor bundesligaša Rajn Nekar Levena, tvrdi da je rukomet zimski sport.

„Mi smo dvoranski sport, a ova promena bi svima pojednostavila situaciju. U isto vreme bi iz kalendara eliminisala Evropsko prvenstvo, koje se u olimpijskoj godini više ne bi igralo. Ono ionako nema smisla. Vidljivo je da je nivo igre ove godine na Evropskom prvenstvu bilo daleko ispod onog na Igrama, za koje su ekipe bolje pripremile“, kategoričan je Storm (<http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>).

Izjava predsednika Međunarodne rukometne federacije, Hasana Mustafe, potvrđuje razmišljanje ove sportske organizacije o mogućnosti igranja rukometnih turnira na Zimskim olimpijskim igrama:

„U krajnjem slučaju naši najveći turniri, poput Svetskog prvenstva u konkurenciji muškaraca igra se u januaru, odnosno Svetsko prvenstvo za rukometašice u decembru. Dakle, održavaju se u zimskim mesecima“, (<http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>). Međutim, ova njegova izjava nije očigledno značila ozbiljniji pristup da se ova ideja realizuje.

Očigledno je da ovaj predlog iz Nemačke nije dobio podršku, jer za sada rukometni turniri ostaju na programu Letnjih olimpijskih igara. Za Igre koje će se ove godine održati u Rio de Žaneiru se do sada plasiralo po šest ekipa u muškoj i ženskoj konkurenciji. Prema odobrenju Međunarodne rukometne federacije, potvrđeni su domaćini za Olimpijske kvalifikacione turnire (<http://www.eurohandball.com/article/25063>), neophodni da se održe iz razloga validnog popunjavanja slobodnih mesta za učešće na Olimpijskim igrama.

U muškoj konkurenciji su se do momenta završetka pisanja rada za Olimpijske igre u Riju plasirale sledeće reprezentacije: Brazil, Francuska, Katar, Argentina, Nemačka i Egipat, što ostavlja prostor da se na predstojećim turnirima kvalifikuje još šest ekipa. U ženskoj konkurenciji su se plasirale sledeće reprezentacije: Brazil, Španija, Angola, Argentina, Južna Koreja i Norveška. Kao i kod muškaraca, ostalo je još šest slobodnih mesta za plasman za učestvovanje na Olimpijskim igrama.

Zaključak

Rukomet je sportska igra koja svakako ima specifičnu genezu na Olimpijskim igrama. Praveći poređenje dostupnih podataka sa oficijelnih sajtova Međunarodnog olimpijskog komiteta i Međunarodne rukometne federacije, može se uočiti da se broj ekipa učesnica rukometnog olimpijskog turnira vremenom uvećavao, kao i broj kvalifikacionih turnira za učešće na aktuelnim Olimpijskim igrama u Rio de Žaneiru.

Literatura

- Gardašević, B. (2012). *Razvoj rukometa u Srbiji*, Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu.
- EHF - <http://www.eurohandball.com/article/25063> (03.02.2016), preuzeto 10.02.2016.
- IOC Handball - <http://www.olympic.org/handball-equipment-and-history?tab=history>, preuzeto 18.01.2016.
- IOC Handball - http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/QR_sports_summer/Sports_Olympiques_handball_eng.pdf, preuzeto 18.01.2016.
- Rukomet na Zimskim olimpijskim igrama - <http://mondo.rs/a257321/Sport/Ostali-sportovi/Rukomet-na-Zimskim-olimpijskim-igrama.html> od 18.08.2012, preuzeto 12.01.2016.

EKOLOŠKI ASPEKT FUNKCIONISANJA SPORTSKIH OBJEKATA

ECOLOGICAL ASPECT OF THE FUNCTIONING OF SPORTS FACILITIES

Zoran Mašić¹, Ivana Parčina², Filip Radotić¹

1 Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd

2 Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet, Beograd

Apstrakt: Sportski objekti predstavljaju hardver sportskih dešavanja, bez obzira da li se radi o realizaciji sportskih treninga i takmičenja, fizičkog vaspitanja učenika i studenata ili rekreativnih aktivnosti. Razmatrajući broj i potrebe aktera sporta-korisnika sportskih objekata, veličinu sportskih objekata, obim i kvalitet usluga koje se u sportskim objektima pružaju, evidentno je da njihovo funkcionisanje sa jedne strane zahteva značajno korišćenje električne energije, vode i sredstava za čišćenje, a da sa druge strane produkuje velike količine otpadnih materija u ranim oblicima.

Stoga je, ne samo za uspešno funkcionisanje sportskih objekata, značajno primenjivanje ekoloških znanja, principa i standarda, što čini predmet ovog rada. Cilj rada je ukazivanje na neophodnost implementacije ekoloških zahteva i potreba kroz svaku od funkcija menadžmenta konkretnog sportskog objekta, počevši od sportske, preko finansijske do tehničke ili bezbednosne. Takođe, naročito u velikim sportskim objektima kao što su stadioni i arene, važno je pravovremeno razvrstavanje velikih količina otpada radi reciklaže.

Naravno da je pri izgradnji (i opremanju) sportskih objekata neophodno voditi računa o građevinskim, ekološkim, estetskim i drugim karakteristikama materijala koji se upotrebljavaju.

Ključne reči: ekologija, objekti, znanje

Abstract: Sports facilities are the hardware of sporting events, regardless of whether they are used for the training, competition, physical education of students, or recreational activities. Keeping in mind the number and needs of the actors in sports/the users of sports facilities, the size of sports facilities, the scope and quality of services that are provided in sports facilities, it is evident that their functioning, on the one hand, requires significant use of electricity, water and cleaning material, and on the other produces large amounts of waste materials in the early forms.

Not only for the successful functioning of sports facilities, but in general, it is important to use environmental knowledge, principles and standards, which is the subject of this paper. The aim of this paper is to point out the necessity of the implementation of environmental requirements through each of the management functions of a particular sports facility, starting from sporting, through financial and technical to the security function. Also, it is important to set aside large amounts of waste for recycling in a timely manner, particularly in large sports facilities, such as stadiums or arenas.

Obviously, during construction (and equipping) of sports facilities, it is necessary to pay attention to the construction, environmental, aesthetic and other characteristics of the materials used.

Key words: environmental studies, facilities, knowledge

Uvod

Sportski objekti u tehničko-arhitektonskom smislu podrazumevaju sve prostore i površine otvorenog ili zatvorenog građevinskog oblika, namenjene održavanju određenih aktivnosti (vežbanje, treniranje, takmičenje, razonoda), ubrajajući i prateće, pomoćne prostore, gledališta i slično. Sportski objekti takođe mogu da budu projektovani i izgrađeni kao višenamenski kompleksi sa raznovrsnom opremom i instalacijama kakve su sportske hale, stadioni, rekreativni centri, školski objekti za fizičko vaspitanje i slično. Sportski objekt je materijalno-tehnička baza programiranja, proizvodnje, isporuke programa sportskih aktivnosti različitim sportskim publikama.

Pre samog procesa izgradnje sportskog objekta potrebno je detaljno predvideti i organizovati različite faze. U fazi planiranja potrebno je definisati optimalnu lokaciju za izgradnju sportskog objekta a koja bi imala minimalni uticaj na remećenje biosfere i ekoloških ciklusa biotopa i biocenoze. Preliminarna faza razvoja obuhvata praktične i distributivne karakteristike objekta. Faza opštih kriterijuma determiniše tehnološko-građevinski izbor. Dizajn faza razvoja obuhvata izvodljive operativne i održive aspekte, koji u eksploataciji sportskog objekta obezbeđuju smanjenje globalnih troškova kao i troškova celokupnog poslovanja. U svim fazama sportski objekti moraju ispoštovati ekološke standarde i procedure koje obuhvataju različite međunarodne standarde poput ISO 14001 standarada, kao i standarde koje se tiču održivog korišćenja poput energetskog pasoša (toplotna izolacija, vrata, prozori, podovi, plafoni, krovovi, iskorišćenost sunčeve energije, grejni uređaji, snabdevanje toplom vodom, hlađenje, električno osvetljenje).

Osnovni cilj sportskih centara predstavlja pružanje svih oblika zadovoljstva potencijalnim potrošačima. Bazični akcenat savremenog sportskog objekta ne predstavlja samo organizovanje i distribuciju primarnog proizvoda. Sekundarni proizvodi igraju važnu ulogu u održavanju i ostvarivanju dugotrajnog profita sportskog objekta. Zbog svega navedenog, sportski objekat mora biti koncipiran i uspostavljen kao celovit sistem, odnosno da se sagledava kao servis celokupne društvene zajednice. U svakom segmetu pružanja određenih usluga, bez obzira da li se radi o primarnim ili sekundarnim uslugama, potrebno je izvršiti implementaciju ekološko-zdravstvenih standarada koji spadaju u segment bezbednosti sportskih objekta. Sportski objekti itekako imaju uticaj na životnu zajednicu kao i na promenu lokalnih mikro elemenata biosfere.

Ekologija je nauka koja se bavi proučavanjem odnosa između živih bića i spoljašnje sredine. Predmet proučavanja ekologije su, s jedne strane živa bića i njihovi međusobni odnosi, a sa druge strane neživa priroda, njen uticaj na živa bića, te njihov uticaj na životnu sredinu. Ekologija je prirodna i interdisciplinarna nauka koja gradi svoje temelje u biologiji, geografiji, fizici, hemiji i matematici.

Ekološki održiv privredni i društveni razvoj je baziran na optimalnom korišćenju svih prirodnih resursa pri minimalnom utrošku svih vidova energije po jedinici proizvoda, a koji ostvaruje ekološku efikasnost i ekonomsku pravednost. Najopštije, održivi razvoj predstavlja štedljivo korišćenje prirodnih potencijala bez narušavanja i prekidanja funkcionalne ravnoteže između živih bića i spoljašnje sredine. Ekološki održiv razvoj se u potpunosti mora primenjivati u svim fazama izgradnje sportskih objekata, kao i tokom njegove eksploatacije.

Vizija korišćenja životne sredine obuhvata sledeće:

1. Korišćenje jednog resursa ne sme da bude veće od stepena regeneracije.
2. Oslobođanje gasova ne sme da bude veće od one količine, koju životna sredina može da podnese.
3. Resursi koji se ne mogu obnoviti trebalo bi da se koriste samo u onoj meri, u kojoj se mogu koristiti obnovljivi resursi, koji se u budućnosti mogu koristiti umesto onih neobnovljivih (pravilo substitucije).

Redukovanje potrošnje resursa trebalo bi da postane cilj svake proizvodnje, kroz sprovođenje sledećih aktivnosti:

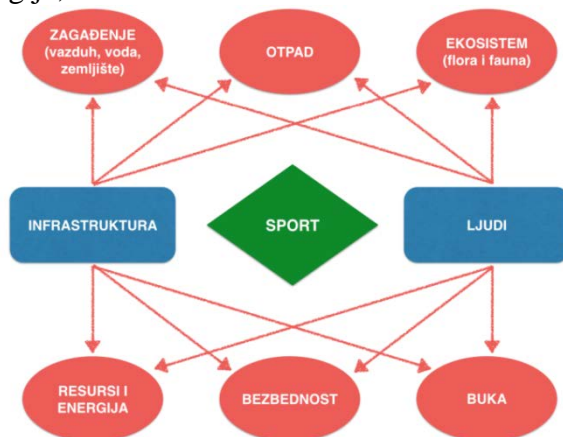
1. Znatno povećanje efikasnosti: radikalne tehničke inovacije (mašine koje se mogu koristiti uz znatno manju potrošnju energije, motori koji se mogu koristiti uz znatno manje sagorevanje goriva, nove tehnologije koje se baziraju na sirovinama koje se mogu obnoviti).
2. Konzistentnost privređivanja: privređivati i živeti tako da ne škodi prirodi (da nema loših posledica na buduće generacije i da postoji socijalna usmerenost).

Slika 1: Najvažniji ekološki problemi. Izvor: UNESCO

Negativni uticaj sportskih manifestacija i sportskih objekata na biosferu

Sportski objekti ptilikom svog funkcionisanja iziskuju korišćenje različitih vrsta prirodnih resursa kao i akumuliranje i generisanje nus proizvoda prilikom pružanja primarnih i sekundarnih usluga. Način na koji se vrši potrošnja prirodnih resursa kao i oslobađanja i generisanja nus proizvoda tj. zagađenja životne sredine (biosfere) u značajnom meri definiše uticaj sportskih objekata na životnu sredinu. Osnovni uticaji sportskih objekata na životnu sredinu obuhvataju: zagađenje vazduha, vode i zemljišta, generisanje otpada, prekomernu potrošnju resursa i energije, zdravstvene rizike.

Slika 2: Negativni uticaji sportskih događaja na životnu sredinu. Izvor: Mašić & Radotić, 2015.

Potrošnja energije predstavlja jedan od većih problema i u međusobnoj je korelaciji sa povećanjem popularnosti sporta i sportskih manifestacija. Potrošnja energije od strane nacionalnih i internacionalnih sportskih događaja svake godine beleži rast. Tokom 2012. godine na letnjim Olimpijskim igrama u Londonu učestvovalo je 10.500 atletičara a oko 500.000 ljudi je putovalo kako bi prisustvovalo navedenom sporskom događaju. Akumulacija navedenog broja ljudi dovodi do ekstremnog povećanja potrošnje resursa poput električne energije kao i do akumulacije ogromne količine otpada. Jedan od najposećenijih sportskih događaja u Americi je Super Bowl. Prema različitim istraživanjima uticaja Super Bowl 2006. godine u New Orleans-u akumulirao je sedamdeset hiljada ljudi i rekordnu potrošnju energije.

Istraživanja o negativnim uticajima sportskih događaja na životnu sredinu pokazala su da je svaki meč na Svetskom prvenstvu u 2006. godini potrošio tri miliona kilovat sati energije i proizveo pet do deset tona smeća.

Pored internacionalnih sportskih događaja, lokalni sportski događaji takođe mogu imati značajan uticaj na zagađenje lokalne biosfere. Studija slučaja lokalnog Ohajo Univerziteta pokazala je da njihove sportske manifestacije koje se odigravaju u lokalnom sportskom objektu mogu generisati preko tri tona đubreta svake nedelje.

Sportski objekti prolaze kroz nekoliko životnih ciklusa. Svaki od životnih ciklusa ima određeni stepen uticaja na životnu sredinu i na zagađenje životne sredine. Osnovni životni ciklusi sportskih objekata podrazumevaju: izgradnju, održavanje, renoviranje, demoliranje i ponovnu izgradnju novih savremenijih sportskih objekata. Današnji moderni sportski objekti predstavljaju set multifunkcionalnih elemenata u kojima se ne održavaju samo primarne usluge (sportski događaji) već i sekundarne usluge (restorani, barovi, muzeji, igraonice, i dt.). Generisanje otpada, prekomerna potrošnja energije kao i prekomerno zagađenje sredine u direknoj je korelaciji sa povećanjem konzumenata primarnih i sekundarnih usluga sportskih objekata.

Današnji sportski objekti pored pružanja velikog komfora svojim konzumentima, moraju voditi računa o smanjenju zagađenja, korišćenju ekološki prihvatljivih proizvoda kao i uvođenju ekoloških standarda poput standarda ISO 14001. Prilikom uvođenja ekoloških standarda sportski objekti moraju izvršiti implementaciju i primenu sledećih elemenata: korišćenje eko proizvoda za čišćenje i održavanje higijene, monitoring potrošnje vode (primenom regulatora protoka na slavina i tuševima u svim svačionicama i kupatilima), uštedu električne energije (instalacija solarnih panela, korišćenje štedljivih sijalica, minimalizacija gubitka električne energije, LED osvetljenja na stadionima), recikliranje, minimalno korišćenje proizvoda koji dovode do atmosferskog zagađenja, redukovanje nivoa buke, održavanje nivoa kvaliteta vazduha u zatvorenim prostorijama itd.

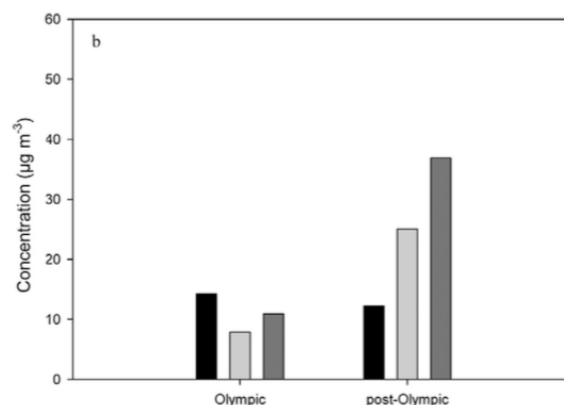
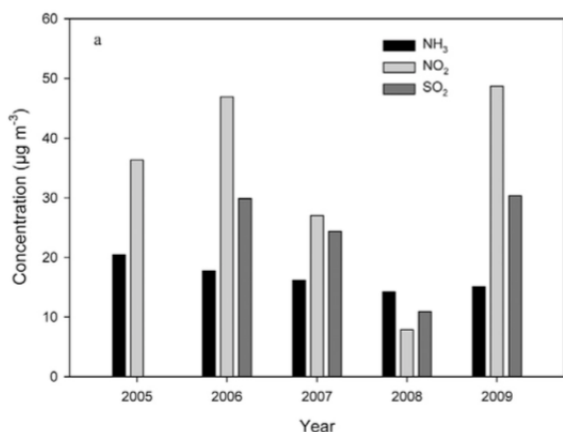
Slika 3: Arizona Univerzitet, Wells Fargo Arena, prekrivena solarnim panelima

Pojedini sportovi i sportski objekti zahtevaju značajne količine vode, a njeno zagrevanje i održavanje kvaliteta zahtevaju i velike količine energije.

Slika 4: Vodeni resurs potreban za funkcionisanje olimpijskog bazena

Sportski objekti mogu imati uticaj na atmosferska zagađenja životne sredine i to posebno na ambijentalno zagađenje vazduha. Ambijentalno zagađenje nastaje usled delovanja mobilnih zagađivača (motornih vozila). Zagađenje je 1-2 m iznad zemlje. Veoma je štetno po ljudsko zdravlje. Može izazvati razne probleme respiratornog sistema. Zagađenje nastaje usled emisije ugljen dioksida, olovnih oksida, sumpor dioksida, čađi. Akumulacija navedenog zagađenja nastaje oko sportskih objekata, odnosno na površinama predviđenim za parkiranje motornih vozila kao i zakrčenjem lokalnih ulica predviđenih za dolazak do sportskog objekta. Zbog ambijentalnog zagađenja vazduha pojedini američki i evropski sportski objekti imaju politiku popusta ili potpunog ukidanja takse na parkiranje za sve sportske konzumente koji dolaze organizovanim prevozom u grupama u sportski objekat, kao i beneficije za konzumente koji dolaze elektro automobilima, hibridnim automobilima ili biciklami. Najveći problem Olimpijskih igara u Pekingu održanih 2008. godine je bilo ambijentalno i difuzno zagađenje vazduha, iako su kineske vlasti učinile sve napore na trenutnom smanjenju emisije štetnih gasova. Emisija štetnih gasova iz motornih vozila učestvuje sa 30% u ukupnom zagađenju vazduha u Pekingu prema podacima iz 2015. godine.

Slika 4: Koncentracija NH₃, NO₂ and SO₂ u periodu 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, i koncentracija zagađenja tokom Olimpijskog perioda (8–24 avgust 2008) i post-olimpijski period (24 septembar–23 oktobar 2008). Izvor: Shen et al., 2011.

Tokom realizacije pojedinih sportova (formula 1, moto sport, speed do) takođe se emituje značajna količina izduvnih gasova.

Zaključak

Čoveku su za zdrav život neophodni čisti segmenti biosfere: dakle čist vazduh, voda i zemlja. Svakom sportisti su za realizaciju aktivnosti takođe neophodni ekološki prihvatljivi uslovi. Ovo naročito dobija na značaju kada se ima u vidu povišen nivo aktivnosti organizma tokom sportskih napora. Očigledno je da je veza sporta i ekologije neraskidiva.

Sportski objekti – hardver sportskih aktivnosti su često i velepne građevine, stoga je veoma značajno i od kakvih su materijala izgrađeni. Takođe, imajući u vidu da tokom sportskih događaja, po broju prisutnih osoba, sportski objekti „postaju pseudo gradovi“ - od nekoliko hiljada pa do više desetina hiljada ljudi, oni imaju značajnu potrošnju vode i energije, kao i ogromne količine nus proizvoda (otpada). Stoga je neophodno da, pored ispunjavanja sportskih kriterijuma, budu i energetski efikasni, te da imaju razvijen sistem komunalnog održavanja.

Literatura

- Batty, L. C., & Hallberg, K. B. (2010). *Ecology of Industrial Pollution* (1 edition). Cambridge University Press.
- Dolles, H., & Söderman, S. (2010). Addressing ecology and sustainability in mega-sporting events: The 2006 football World Cup in Germany. *Journal of Management & Organization*, 16(04), pp. 587–600.
- Graedel, T. E. H., & Allenby, B. R. (2009). *Industrial Ecology and Sustainable Engineering* (1 edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Harris, J. M. (2006). *Environmental and Natural Resource Economics: A Contemporary Approach* (2 edition). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Harris, J. M., & Roach, B. (2013). *Environmental and Natural Resource Economics: A Contemporary Approach* (3 edition). Armonk, N.Y: Routledge.
- Houghton, R. A. (2007). Balancing the Global Carbon Budget. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences*, 35(1), pp. 313–347.
- Mašić, Z. (2006a). *Menadžment sportskih objekata*. Fakultet za menadžment u sportu, Beograd.
- Mašić, Z. (2006b). *Teorija sporta*. Fakultet za menadžment u sportu, Beograd.
- Mašić, Z., & Radotić, F. (2015). Noise - the ecological and health risks in sports facilities. *The Second International Scientific Conference Sport, Health, Environment*.
- Porter, M. E., & Reinhardt, F. (2007). *Grist: A Strategic Approach to Climate*. Retrieved from <http://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=31309>
- Radotić, F., & Mašić, Z. (2015). The impact of sports events in the development of sports tourism. *Fourth International Conference Employment, Education and Entrepreneurship*, (2), pp. 486–498.
- Radotić, F., Mučibabić, M., & Mašić, Z. (2013). Strategijski značaj sportskih objekata. V *Međunarodni Seminar Uloga Sporta u Očuvanju Zdravlja, Travnik, 1*, pp.137–144.
- Ricklefs, R., & Relyea, R. (2013). *Ecology: The Economy of Nature* (Seventh Edition edition). New York, NY: W. H. Freeman.

Shen, J., Tang, A., Liu, X., Kopsch, J., Fangmeier, A., Goulding, K., & Zhang, F. (2011). Impacts of Pollution Controls on Air Quality in Beijing during the 2008 Olympic Games. *Journal of Environment Quality*, 40(1), 37.

ISTAKNUTI NASTAVNICI FIZIČKOG VASPITANJA SRPSKE PRAVOSLAVNE
VELIKE GIMNAZIJE U NOVOM SADU 1853.-1914.

PROMINENT TEACHERS OF PSYICAL EDUCATION OF THE GREAT
SERBIAN ORTHODOX GRAMMAR SCHOOL IN NOVI SAD 1853-1914

Zoran Milošević¹, Jovan Vuković¹, Branislav Tešić²

¹*Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Novi Sad, Srbija*

²*OŠ „Đorđe Natošević“, Novi Sad, Srbija*

Apstrakt: U godini u kojoj se obeležava više od dva veka (1810.-2015) postojanja najstarije novosadske gimnazije, današnje Gimnazije „Jovan Jovanović Zmaj“, koja baštini tradiciju „Srpske pravoslavne velike gimnazije“, ne bez razloga, osvrćemo se u pravcu „tragova“ i oživljavamo sećanje na „budućnost“ fizičkog vaspitanja – rad istaknutih nastavnika fizičkog vaspitanja. U tri vremenska perioda, od 1853.-1857., 1857.-1890. i 1890.-1914. godine analizirana je uloga, koju su imali obrazovani i radu posvećeni pedagozi fizičkog vaspitanja (dr Đorđe Natošević, Tihomir Ostojić i Gligorije Mirković), posebno njihov doprinos nastavnoj, vannastavnoj i publicističkoj delatnosti. Karakteristike nastave fizičkog vaspitanja u navedenom periodu, u velikoj meri, i danas su inspiracija pedagogima fizičke kulture, koji suočeni sa brojnim, pre svih egzistencijalnim, izazovima vlastite profesije, sve manje argumentovano uveravaju stručnu i ukupnu javnost, posebno političku u neophodnost i delotvornost vlastitog stručno-pedagoškog angažmana.

Ključne reči: nastavnici fizičkog vaspitanja, Srpska pravoslavna velika gimnazija

Abstract: In the year that marks more than two centuries (1810-2015) of existence of the oldest grammar school in Novi Sad, the contemporary Grammar School “Jovan Jovanović Zmaj“, which has inherited the tradition of the “Great Serbian Orthodox Grammar School” we are turning, not without a reason, towards the “traces” and revive the memory of the “future” of physical education – the work of prominent physical education teachers. We have analysed the role of educated physical education pedagogues dedicated to their work (Dr Djordje Natošević, Tihomir Ostojić, and Gligorije Mirković) during three periods, from 1853 to 1857, from 1857 to 1890, and from 1890 to 1914, in particular their contribution to teaching, out-curricula and publicist activities. The characteristics of physical education teaching within the above-mentioned period have largely remained event today the inspiration for physical education pedagogues who are trying to convince the professional and overall public, in particular the political one, about the necessity and efficiency of their own professional-pedagogical involvement with less and less arguments being faced with numerous, primarily existential challenges of their own profession.

Key words: Physical education teachers, Great Serbian Orthodox Grammar School

Uvod

Novosadska Srpska pravoslavna velika gimnazija, današnja gimnazija “Jovan Jovanović Zmaj” počela je sa radom 1810. godine, a njeni osnivači su bili sremsko-karlovački i novosadski crkveni velikodostojnici i nekolicina uglednih trgovaca i profesora.

U vrlo složenim društveno-istorijskim okolnostima, Srpska pravoslavna velika gimnazija u Novom Sadu, imala je značajnu misiju u obrazovanju brojnih generacija srpske

omladine. U njenoj dugoj i bogatoj vaspitno – obrazovnoj tradiciji, nastava fizičkog vaspitanja je, vremenom, našla svoje mesto i ulogu u sveukupnom razvoju mladih.

Počeci nastanka, razvoja i unapređenja nastave fizičkog vaspitanja u pomenutoj gimnaziji, u periodu od 1853-1914. godine, vezuju se, u prvom redu, za istaknute intelektualce i ujedno najškoloranije nastavnike fizičkog vaspitanja tog vremena: dr Đorđa Natoševića, dr Tihomira Ostojića i Gligorija Mirkovića.

Najveće zasluge, za uvođenje nastave fizičkog vaspitanja u redovne nastavne tokove i njen ravnopravan status sa ostalim predmetima u okvirima obavezne nastave, pripadaju dr Đorđu Natoševiću, inače prvom nastavniku fizičkog vaspitanja u Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji. On je, shvatajući važnost fizičkog vežbanja, zbog očuvanja i unapređenja zdravlja srpske mladeži, uspeo u nastojanju, da nastava fizičkog vaspitanja dobije odgovarajući tretman u školi, što je njegovim sledbenicima dr Tihomiru Ostojiću i Gligoriju Mirkoviću donekle olakšalo dalji rad.

Metod rada

Predmet ovog rada su istaknuti nastavnici fizičkog vaspitanja Srpske pravoslavne velike gimnazije u Novom Sadu, u periodu od 1853-1914. godine, dr Đorđe Natošević, dr Tihomir Ostojić i Gligorije Mirković, odnosno, njihov stručno-pedagoški rad u oblasti fizičke kulture.

Cilj rada je da se utvrdi doprinos dr Đorđa Natoševića, dr Tihomira Ostojića i Gligorija Mirkovića, razvoju i unapređenju fizičke kulture, u prvom redu fizičkog vaspitanja u novosadskoj Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji.

U skladu sa prirodom ovog rada primenjen je istorijsko-deskriptivni metod. U okviru korišćene literature, koja se odnosi na rad Srpske pravoslavne velike gimnazije u Novom Sadu, u periodu od 1853-1914. godine i na život i delo dr Đorđa Natoševića, dr Tihomira Ostojića i Gligorija Mirkovića, akcenat jestavljen na onaj njen deo, koji se odnosi na njihov rad u oblasti nastavne, vannastavne i publicističke delatnosti.

Đorđe Natošević

Dr Đorđe Natošević rođen je 1821. godine u Slankamenu. Bio je istaknuti pedagog, publicista i reformator – utemeljivač nastave fizičkog vaspitanja. Gotovo ceo svoj radni vek bavio se reformisanjem srpskog školstva u XIX veku, pri čemu je posebnu pažnju posvetio nastanku i razvoju nastave fizičkog vaspitanja. Najviše zahvaljujući njegovom angažovanju, školsko fizičko vaspitanje u vojvođanskim srpskim srednjim školama dobija odgovarajući status u nastavi.

Natošević je, još kao student medicine u Beču 1845.-1850. godine, počeo ispoljavati veliko interesovanje za telesnim vežbanjem. Još tada, inspirisan idejama i shvatanjima poznatih pedagoških klasika, posebno Pestalocija, 1848. godine u svojim beleškama pod naslovom „Spomenici i zadužbine“ Natošević je razmišljao o uvođenju gimnastike i plivanja u sve srpske škole.

Bogato iskustvo stiče i od najboljih nastavnika gimnastike, pod čijim okriljem je redovno vežbao. Svo to znanje i iskustvo, Natošević je kasnije znalački primenio u svom prosvetarskom radu. Po završetku studija kratko je radio kao lekar u Novom Sadu, svega tri godine, a potom je nastavio rad u prosveti u kojoj je ostao do kraja svog radnog veka.

Stupajući na funkciju direktora Srpske pravoslavne velike gimnazije u Novom Sadu (1853), Natošević uz podršku srpske inteligencije i školskog kolektiva uspeva da nastavu fizičkog vaspitanja uvede u redovnu nastavnu aktivnost učenika. Time je, po prvi put, nastava

fizičkog vaspitanja postala obavezna za sve učenike, a njen prvi realizator bio je upravo Natošević.

Uvođenjem nastave fizičkog vaspitanja u redovnu nastavu, Srpska pravoslavna velika gimnazija postala je preteča svim ostalim srpskim školama, a taj događaj bio je pravi kuriozitet, jer se u gimnaziji, koja je počela sa radom 1810. godine, nikada ranije nije poklanjao značaj fizičkom vaspitanju učenika.

O tom, za tadašnje prilike smelom poduhvatu, (Berar i Milošević 2009), novosadski Dnevnik je pisao: „... u ovoj školi je zavedena gimnastika – triput nedeljno vežbala je mladež u gimnastičkoj sali pod upravom Natoševića. Tako smo dakle jedva jedanput dočekali i to da nam gimnazija bude to, što je kod starih Grka bila i što se po samom imenu svome biti mora, tj. škola gde se i pored duševne i tjelesne snage umnožavaju.“

Za četiri godine istinskog pregalaštva (1853.-1857.), Natošević je nastavu fizičkog vaspitanja razvio i podigao na zavidan nivo. Najpre je uspeo da obezbedi prostorne i materijalno-tehničke uslove za nesmetano odvijanje nastave fizičkog vaspitanja. Pored otvorenih školskih terena, u okviru škole adaptirana je prostorija – vežbaonica koja je bila dosta dobro opremljena spravama za vežbanje kupljenim na njegovu inicijativu u Beču, kao i spravama i rekvizitima koje su, opet po nalogu Natoševića, izrađivane u novosadskim radionicama.

U dobro opremljenom prostoru za vežbanje nastava fizičkog vaspitanja se bazirala uglavnom na elementima turnerske gimnastike i delimično na oblicima narodnog nadmetanja. Takođe, plivanju i izletima se pridavao veliki značaj. Pored opisnog ocenjivanja iz fizičkog vaspitanja za sve učenike, novina u školskoj praksi su bile i javne gimnastičke priredbe.

Ono što posebno karakteriše nastavu fizičkog vaspitanja u novosadskoj Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji u vreme Natoševića, jeste izvanredna organizacija i visoka stručna osposobljenost nastavnika. Natošević je, kao vrstan sportista i pedagog, uspeo da animira svoje učenike i da kod njih razvije ljubav prema telesnom vežbanju.

Odlaskom Natoševića na novu funkciju (1857), glavnog školskog referenta za sve srpske škole karlovačke mitropolije, nastava fizičkog vaspitanja u Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji, nažalost, nestaje. Na novoj funkciji, Natošević neumorno radi na reformisanju zaostalog srpskog školstva, posvećujući posebnu pažnju razvoju školskog fizičkog vaspitanja u srpskim školama. U tom pogledu njegov doprinos je višestruk i ogleda se kako u teorijskom, tako i praktičnom smislu.

Najpre, kao vrstan publicista, sve vreme intezivno saraduje sa časopisima i piše članke o fizičkoj kulturi. Zatim, piše planove i programe za nastavu fizičkog vaspitanja, opisuje vežbe i daje uputstva za realizaciju različitih programskih sadržaja. Kao iskusan pedagog i dobar praktičar, drži predavanja i seminare i kroz praktičnu primenu vežbovnog gradiva, pomaže nastavnicima fizičkog vaspitanja u njihovom osposobljavanju za rad u srpskim školama.

Svojim publicističkim radom, Natošević je puno doprineo da se vrlo loše stanje u oblasti fizičke kulture značajno poboljša. U jednom od svojih prvih pedagoških radova pod naslovom „Kratko uputstvo za serbske narodne učitelje“, koji je objavljen 1857. godine, Natošević govori o značaju teesnog vežbanja i zadacima narodne škole.

Posebnu pažnju privlače njegovi radovi objavljeni u „Školskom listu“, u periodu 1860.-1864. godine. U jednom od njih, pod nazivom „Gimnastičke igre za školsku decu“, dao je detaljna uputstva za izvođenje gimnastičkih igara, a u članku pod naslovom „I kolo gimnastičkih igara za školsku decu u srbskoj narodnoj školi“ opisao je vežbe koje će koristiti deca u osnovnim školama.

Vredni pomena su i članci pod naslovima: „Gimnastičke društvene igre“ i „Gimnastičke samostalne igre“ u kojima se daje prikaz elementarnih igara.

Godine 1866. i 1867. u „Dodatku školskog lista“, pod nazivom „Prijatelj srbske mladeži“, Natošević je dao opis odabranih elemetarnih igara za decu osnovne škole. Svi pomenuti članci, kao i čitav niz drugih, koje je Natošević pisao za potrebe nastave fizičkog vaspitanja u srpskim školama, bili su svojevrsna uputstva i programski sadržaji nastave fizičkog vaspitanja. Pisanom rečju, Natošević je pomagao nastavnicima u njihovom radu i usavršavanju, kako bi nastavu fizičkog vaspitanja podigao na viši nivo.

Pored toga Natošević održava i prve seminare u Kikindi, Somboru i Vršcu 1857. godine, a kasnije i u drugim mestima, gde srpskim učiteljima na neposredan način daje uputstva i preporuke za izvođenje nastave fizičkog vaspitanja u školama.

Usled kadrovskog deficita u struci, a i slabe osposobljenosti srpskih učitelja, Natošević se zalaže za specijalizaciju kadrova u inostranstvu. Odabrane „narodne pitomce“, 1870. godine šalje u evropske zemlje kod poznatih pedagoga, radi usavršavanja i sticanja novih saznanja u struci. Naravno, svi su oni imali obavezu, da po povratku, dalje šire i prenose stečena znanja putem stručnih seminara.

Natošević je do kraja života ostao neumorni zaštitnik školskog fizičkog vaspitanja u XIX veku. Umro je 1887. godine.

Tihomir Ostojić

Dr Tihomir Ostojić, velikan srpske kulturne istorije, dao je ogroman doprinos u razvoju fizičke kulture kod vojvođanskih Srba, krajem XIX i početkom XX veka. Kako navode Berar i Milošević (2009), neki istoričari fizičke kulture, nedovoljno informisani, neopravdano osporavaju njegovu ulogu u razvoju fizičke kulture imajući pri tome u vidu samo njegovo angažovanje u školskoj nastavine uzimajući u obzir sve potrebne okolnosti, posebno ne one koje ukazuju da je Ostojić, izuzetno mnogo učinio na propagiranju i razvoju fizičke kulture.

Rođen je 5. jula 1865. godine u Semiklušu, današnjem Ostojićevu, malom selu u severnom Banatu. U Semiklušu je proveo detinjstvo i završio osnovnu školu. Rano je ostao bez oca i potom se seli u Novi Sad, gde upisuje srpsku gimnaziju. Kako navode Milošević i Vuković (2014), zbog veoma loših materijalnih uslova biva prinuđen da napusti gimnaziju, kada ga je poznati gimnazijski profesor Jovan Grčić uzeo na stan i o njemu brinuo sedam godina. Dobročinstvo profesora Grčića opredelilo je sudbinu mladog Ostojića. Roditeljski brižan, ugledni Grčić je razvio ljubav prema muzici kod svog štićenika. U toplom i prijateljskom domu Ostojić je savladao nemački i francuski jezik i stekao široko i temeljno obrazovanje. Kao najbolji učenik, Ostojić je 1884. godine završio gimnaziju, postaje pitomac Tekelijanuma i upisuje studije (srpski i nemački jezik i književnost) u Budimpešti. Pošto je 1888. godine dobio od Saborskog odbora Adamovićevu stipendiju (300 forinti), Ostojić odlazi 1889. godine u Beč na studije slavistike kod čuvenog profesora Vatroslava Jagića. Pre toga, 14. septembra 1888. godine, on dobija diplomu nastavnika gimnastike peštanskog Nacionalnog gimnastičkog udruženja (RO MS, M 5983) i postaje školske 1889/90. Godine prvi kvalifikovani nastavnik fizičkog vaspitanja u novosadskoj gimnaziji. Doktorirao je 1907. godine disertacijom o Dositeju Obradoviću. Od 1889. do 1910. godine radio je kao profesor u novosadskoj gimnaziji, a iste 1910. godine izabran je za dopisnog člana Srpske kraljevske akademije nauka. Godine 1911. postao je sekretar Matice Srpske u Novom Sadu i u vrlo kratkom periodu, do početka Prvog svetskog rata, uspeo je da reformiše rad Matice Srpske, obnovi časopis Letopis MS i u potpunosti revitalizuje rad ove važne kulturne institucije. Od strane beogradskog Univerziteta izabran je, 1920. godine, za profesora jugoslovenske književnosti i prvog dekana Filozofskog fakulteta u Skoplju.

Posle dr Đorđa Natoševića, dr Tihomir Ostojić je bio najveći propagator i organizator fizičkog vaspitanja u Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji u ovom periodu. Iako mu je

specijalnost u nastavi bila druga oblast, on će uporedo sa njom punih deset godina (1890.-1901.) držati nastavu „gimnastike“ đacima srpske gimnazije u Novom Sadu.

Pored Aleksandra Demetrovića, koji je radio u učiteljskoj školi u Somboru, dr Tihomir Ostojić je bio prvi kvalifikovani nastavnik fizičkog vaspitanja u vojvođanskim srpskim srednjim školama. Iako je Ostojić izuzetno mnogo doprineo afirmaciji fizičke kulture, njegov učinak, dok je vodio nastavu fizičkog vaspitanja u novosadskoj gimnaziji, nije bio zapažen. Izuzetno je bio aktivan na polju pisane reči o fizičkoj kulturi. Ostojić je nekoliko puta pisao o fizičkom vaspitanju (telesnom vežbanju) u časopisima „Orao“ i „Brankovo kolo“, međutim, posebno ćemo se osvrnuti na njegove članke koje je objedinjene objavio 1904. godine u časopisu „Pokret“, sv. 3. Ovaj časopis pokrenuo je Ostojić u Novom Sadu, sa grupom svojih prijatelja i istomišljenika, a izlazio je sporadično (1899., 1902., 1904., 1907., 1910. i 1912. godine). Odlučili smo se za ove tekstove, jer nam se čini da je u njima, vrlo stručno, izneo svoje poglede o svim važnim pitanjima fizičkog vaspitanja. (Mrkić 1991)

Tekstove „Vežbajmo, jačajmo svoje telo“, „Tjelesno vaspitanje omladine“, „Dečje igre“, „Srpsko igralište“ i „Vidovdanska slava u Ravanici“, Ostojić je posvetio, kao što se iz poruke 11. (24.) decembra 1904. godine vidi, srpskim sokolima u Karlovcima. U ovim tekstovima je isticao problem stručnih kadrova, nedostatak objekata, kritikovao je nastavni plan i program iz fizičkog vaspitanja, ali je i isticao potrebu oraganizovanja nastave fizičkog vaspitanja pri čemu je ispoljavao vrlo oštar stav prema odgovornim za nastalu situaciju.

Takođe se zauzimao za osnivanje gimnastičkih i sokolskih organizacija, u kojima je dao svoj najveći praktični doprinos kao sokolski prednjak. Preminuo je 18. oktobra 1921. godine u Beču.

Gligorije Mirković

Gligorije Mirković je svakako, uz dr Đorđa Natoševića i dr Tihomira Ostojića, ličnost koja je ostavila dubok trag u Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji, kada je u pitanju stručno, organizovano i sistematsko vođenje nastave fizičkog vaspitanja. Od rane mladosti je pokazivao sklonost ka fizičkom vežbanju, i ta sklonost će ga pratiti čitavog života i odrediti njegov životni put.

Gligorije Mirković je rođen 12. januara 1877. godine u Pivnicama. Učiteljsku školu je sa odličnim uspehom završio u Somboru, a potom se seli u Šid gde su se preselili njegovi rodelji. Već 1902. godine je premešten u Novi Sad, gde biva postavljen za učitelja u srpskoj osnovnoj školi, gde se nije dugo zadržao, jer je ubrzo otišao na studije u Budimpeštu.

Nakon završenih studija, vratio se sa diplomom profesora fizičkog vaspitanja, što je i bio zahtev tadašnjih ugarskih vlasti, kojim se od srpskih srednjih škola zahtevalo da predmet fizičko vaspitanje moraju voditi kvalifikovani stručnjaci, što će Mirkoviću otvoriti vrata Srpske pravoslavne velike gimnazije.

Školske 1905/06. godine Gligorije Mirković preuzima nastavu fizičkog vaspitanja u srpskoj gimnaziji. U nastavi se uvek držao progresivnih stremljenja u fizičkoj kulturi i pratio je skoro svu evropsku stručnu literaturu, aktuelne informacije i inovacije o fizičkoj kulturi. Pod uticajem švedske literature i švedskog gimnastičkog sistema uvažavao je, pre svega, zdravstveno-higijenske i biološke zahteve, što je bila i osnova njegovog rada. Više od svih ostalih Mirković je vodio računa o pravilnom telesnom razvoju, pravilnom držanju tela i poboljšanju funkcionalnih sposobnosti svojih vaspitanika. Pored praktičnog rada na otklanjanju telesnih deformacija, držao je i teoretsku nastavu u kojoj je objašnjavao učenicima nastanak telesnih deformacija, o njihovoj štetnosti i o merama na preventivi i njihovom otklanjanju. U borbi protiv nastanka telesnih deformiteta Gligorije Mirković je od 1912/13. godine vršio specijalne preglede učenika i registrovao je učenike sa telesnom

deformacijom. Da bi stekao što potpuniju sliku o telesnom razvoju i psihofizičkim sposobnostima učenika, sprovodio je dva puta godišnje određena merenja i testiranja.

Iako je osnova njegovog rada bila bazirana na zdravstveno-higijenskim i biološkim zahtevima, on je u fizičkom vaspitanju koristio i druge forme rada. Tako da kada god su vremenski uslovi dozvoljavali nastavu fizičkog vaspitanja je držao na otvorenom prostoru. Za celokupan svoj rad Gligorije Mirković je više puta bio pohvaljen. Posebno priznanje je dobio 1910. godine, kada je izabran u grupu najpoznatijih austrougarskih stručnjaka, koji su poslani na stručno usavršavanje u Budimpeštu. Kao istaknutog stručnjaka na polju fizičke kulture 17. februara 1912. godine, Mirkovića bira Školski savet u tzv. „Školsku anketu“ sa zadatkom da sastavi nacrt za nastavnu osnovu iz gimnastike i dečjih igara za srpske osnovne škole. Takođe, treba napomenuti da je Mirković posebno vodio računa o spravama i rekvizitima za fizičko vaspitanje u Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji, po čemu će srpska gimnazija biti nadaleko poznata.

Na kraju treba istaći da Gligorije Mirković nije bio samo vrstan pedagog već i plodan pisac stručnih članaka iz fizičke kulture, koji će znatno pomoći stručnom obrazovanju srpskih prosvetnih radnika na polju fizičke kulture.

Zaključak

Srpska pravoslavna velika gimnazija u Novom Sadu je u periodu 1853.-1914. godine imala trojicu istaknutih nastavnika fizičkog vaspitanja– dr Đorđa Natoševića, dr Tihomira Ostojića i Gligorija Mirkovića, za koje se sa pravom može reći da su bili „lučonoše“ modernog fizičkog vaspitanja.

Pored toga što su bili prvi visoko obrazovani i stručno-pedagoški osposobljeni za rad u nastavi fizičkog vaspitanja, dali su značajan doprinos razvoju i unapređenju nastave fizičkog vaspitanja u najstarijoj novosadskoj gimnaziji.

Neumorni pregaoci dr Đorđe Natošević, dr Tihomir Ostojić i Gligorije Mirković, svojom borbom za bolje uslove i kvalitet nastave fizičkog vaspitanja sredinom XIX i početkom XX veka, i danas su, brojnim pedagogima fizičke kulture, inspiracija i primer stvaralačke posvećenosti struci.

Literatura

- Berar, M., Milošević, Z. (2009). *Školsko fizičko vaspitanje kod vojvođanskih Srba do 1914. godine*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Sombor: Pedagoški fakultet.
- Diploma nastavnika gimnastike Tihomira Ostojića, dobijena od mađarskog Nacionalnog gimnastičkog udruženja, RO MS, IB M 5983.
- Milošević, Z., Vuković, J. (2014). Tihomir Ostojić – o kulturi vežbanja. *Izazovi savremenog menadžmenta u sportu*. 214-222. Beograd: Alfa Univerzitet.
- Mirković, G. (1913). *O gimnastici*. Školski glasnik, (17). 297.
- Mirković, G. (1913). *Pedagoška gimnastika*. Školski glasnik, (4), 62-65.
- Mrkić, B. (1991). Doprinos dr Tihomira Ostojića u razvoju zdravstvenog i fizičkog vaspitanja. *SveskeMS*. 7, 96-102.
- Natošević, Đ. (1866). *Zašto naš narod u Austriji propada*. Novi Sad.
- Novosadska gimnazija 1810-1960 (1960). *Spomenici gimnazije „Jovan Jovanović Zmaj“*
- Odluka o izboru Tihomira Ostojića za pitomca zavoda Save Tekelije, RO MS, IB M.6003.
- Ostojić, T. (1904). *Vežbajmo, jačajmo svoje telo, Tjelesno vaspitanje omladine, Dečje igre, Srpsko igralište, Vidovdanska slava u Ravanici. Pokret*, 3.
- Pušibrk, V. (1896). *Postanak i razvitak Srpske pravoslavne velike gimnazije u Novom Sadu*. Novi Sad.

ISTORIJSKI RAZVOJ MENADŽMENTA U SPORTU

HISTORICAL DEVELOPMENT OF MANAGEMENT IN SPORTS

Žiko Nović¹, Siniša Čančarević²

¹OŠ „Đorđo Panzalović“, Osinja, BiH

²ECPD Međunarodna postdiplomska škola za menadžment

Apstrakt: Koreni menadžmenta u sportu mogu se naći u prvim organizovanim sportskim takmičenjima koja su se održavala u kontinuitetu dugi niz godina. Predmet ovog istraživanja se odnosi na istorijski razvoj menadžmenta u sportu. U radu je primenjen istorijski metod. Cilj rada je da ukaže na prisutnost različitih pojavnih oblika menadžmenta u sportu kroz istoriju ljudskog društva. Menadžment sportskih takmičenja, zatim organizacija koje su se bavile sportom od najstarijih dana pa do danas, donatorstvo i sponzorstvo su neki od elemenata menadžmenta koji su bili prisutni u svim epohama ljudskog društva. Praćenjem njihovog razvoja može se zaključiti da je menadžment u sportu bio primenjivan u svim segmentima sporta kroz istoriju naše civilizacije.

Ključne reči: istorija, menadžment, sport

Abstract: The roots of the management in sports can be found in the first organized sports competitions, which were continuously held for many years. The subject of this research relates to the historical development of management in sport. The historical method has been applied in this paper. The paper aims to highlight the presence of different forms of management in sport throughout the history of human society. Management of sports competitions, next, the organizations engaged in sport from the earliest days until today, donations and sponsorship are some of the elements of management that were present in all the epochs of human society. By following their historical development it can be concluded that the management in sport was applied in all aspects of the sport throughout the history of our civilization.

Key words: history, management, sport

Uvod

U današnje vreme u sportu je sve više prisutan menadžment kao naučna disciplina koja ima veliku primenu u praksi. Najjednostavnije, menadžment u sportu može se odrediti kao primena opštih principa, teorije i prakse menadžmentana sportsku delatnost i sport. To je u suštini proces koordinacije i sinhronizacije svih poslova, aktivnosti i funkcija sportske organizacije ili sportskog preduzeća u cilju usmeravanja i organizovanja sportske organizacije u pravcu stvaranja efikasnog tržišnog i socijalnog subjekta.

Nastanak i razvoj menadžmenta u sportu

Koreni menadžmenta u sportu potiču još od antičkih vremena kada su na teritoriji antičke Grčke organizovane različite verske svečanosti i ceremonije praćene određenim elementima nadmetanja iz oblasti fizičke kulture. U osnovi ovih manifestacija nalazio se nagon za takmičenjem radi pobeđe, za slavu i pohvalu (Šiljak 2007: 42), koji je predstavljao

jednu od najizraženijih osobina helenske prirode. Ove manifestacije su pored takmičara, zvaničnih predstavnika grčkih država, bile praćene velikom masom gledalaca.

Organizovanje antičkih Olimpijskih igara kao i obnavljanje i razvoj modernih Olimpijskih igara su zahtevali organizacionu sposobnost. Igre su počinjale veličanstvenom ceremonijom otvaranja, koja je podrazumevala dobru koordinaciju i usaglašenost velikog broja izvođača. Zbog brojnih gledalaca ovako velikih manifestacija morali su da postoje: organizovana prodaja hrane i pića, osoblje zaduženo za marketing i mnogobrojni agenti zaduženi za opremu i organizaciju. Danas Olimpijske igre predstavljaju grandiozan sportski događaj koji se odvija na desetinama sportskih objekata sa preko 10,000 takmičara i više hiljada sudija, sa velikim brojem učesnika u organizaciji (profesionalaca i volentera), i odvijaju se pred stotinama hiljada gledalaca. One zahtevaju vrhunski menadžment, poveren stručnim i najboljim menadžerima u ovoj oblasti.

Razvoj sporta kroz istoriju upućuje na njegovu sveopštu povezanost i globalizovani svet. Tokom XVIII i XIX veka u Engleskoj počinje organizovanje lokalnih takmičenja, konjičkih trka, kriketa, golfa, fudbala, trčanja (Šiljak 2007: 119). Engleska se najčešće uzima za postojbinu modernog sporta i primenu menadžmenta u sportu. Snaga i uticaj britanske imperije su u velikoj meri doprineli razvoju i rasprostranjenosti engleske sportske kulture. Menadžment i organizacione principe ustanovljene u Engleskoj su koristili i drugi van prostora Engleske, u sportovima kao što su košarka, gimnastika i golf.

U XVIII veku, engleska aristokratija je otpočela sa osnivanjem sportskih klubova da bi članovima kluba omogućila bavljenje sportom. Članovi ovih klubova su poticali iz političkih i ekonomski moćnih krugova društva. Prvi oblici klupskog organizovanja na prvom mestu su služili okupljanju i druženju njegovih članova, kao i održavanju takmičenja, najviše jednom u toku godine. Kasnije, u XIX veku, klubovi počinju da standardizuju i ustanovljavaju pravila, usklađuju odnose sa drugim klubovima i organizuju sezonska takmičenja. Konjički sport i organizovanje konjičkih trka jedan je od prvih sportova koji je proistekao iz klupskog sistemamenadžmenta. Džokej klub je jedan od prvih takvih klubova u Engleskoj, i bio je centar menadžmenta i telo koje je ustanovilo prva pravila i propise u svetu. Ovaj klub je vršio uzgoj i negu konja, kažnjavao učesnike koji nisu poštovali pravila, organizovao, sponzorisao i promovisao lokalne sportske događaje, imenovao sportske zvaničnike i drugo. Ovakvi principi klupskog menadžmenta u sportu su bili prihvatani i primenjivani i u drugim sportovima u to vreme (fudbal, kriket, ragbi).

Prijem novih članova u određenu ekipu ili tim doprinosio je razvoju i podsticanju lojalnosti tom klubu. Danas, klubovi, pored upravljanja sportskim timovima i događajima, imaju obavezu i da intenzivno rade na popularizaciji i masovnosti sporta u društvu. Primer fudbalskih klubova, koji nude svoje programe i kapacitete za organizaciju vrhunskih, profesionalnih sportskih takmičenja, ali i za popularizaciju fizičke kulture, rekreativnog sporta, podizanje psihofizičke kondicije širokih masa, na taj način doprinosi izgrađivanju zdravog duha i uma.

Klupski sistem je dugo bio dominantna organizaciona struktura elitnog sporta u Evropi. Vremenom se ovaj sistem zamenjuje liga sistemom koji je više profitno orijentisan. Velike promene doživljava i evropski fudbal, koji je bio ekskluzivni primer klupskog sistema.

Zahvaljujući sponzorstvu velikih korporacija, sportski i ligaški timovi danas manje zavise od prihoda ostvarenog od posete gledalaca, nego što je to bio slučaj na početku ovog veka. Međutim, prihod od broja prodatih karata i dalje predstavlja jedan od osnovnih izvora finansiranja liga sistema. Sa druge strane, profesionalni turnirski sistem veoma zavisi od čvrstine veze sponzorstva sa sportom.

Turnirski sportovi, kao što su tenis i golf, takođe imaju korene u klupskom sistemu organizovanja. Prve sportske tumire su sponzorisali privatni klubovi od kojih su korist,

uglavnom, ubirali njihovi članovi. Takmičari, koji nisu imali odgovarajuće sponzore, pronalazili su druge načine i puteve finansiranja kako bi učestvovali na željenom takmičenju. Veliki broj takmičara se i danas susreće sa ovim problemom.

Može se reći da se profesionalizacija i komercijalizacija sportskih organizacija neravnomerno odvijala. Dok se u Evropi razvijao amaterski oblik organizovanja u sportu u SAD je započela komercijalizacija sporta. Kao prvi komercijalni model organizovanja u sportu uzima se američki bejzbol. Iz nacionalne asocijacije amaterskih igrača bejzbola 1871. godine izdvaja se jedan broj igrača u Nacionalnu asocijaciju profesionalnih igrača bejzbola. To je pratilo povećanje interesovanja publike i medija za sport. Albert Gudvil Spalding, poznati igrač i trener bejzbola onog vremena, 1875. godine u Čikagu otvara prodavnicu sportske opreme koja se nalazila neposredno uz igralište bejzbol tima „White Stocking“. Deset meseci nakon otvaranja, kompanija Spelding/Brothers je zabeležila profit od US\$1083. U sledećoj deceniji XIX veka, u SAD je otvoreno 79 drugih kompanija za proizvodnju sportske opreme. SAD su se pokazale kao plodno tlo, kako za sport uopšte, tako i za proizvođače sportske opreme. Ono što se prepoznaje kroz analizu poslovanja navedenih kompanija, posebno u SAD jesu savremene metode, tehnike, koncepti menadžmenta i marketinga.

Nastanak menadžmenta sportskih organizacija

Istorijski posmatrano, prvim sportskim organizacijama se mogu smatrati antički gimnazioni u Grčkoj u kojima se organizovano vežbalo, kao i Olimpijski savet koji je upravljao organizacijom antičkih olimpijskih igara. U srednjem veku nisu postojala određena udruženja ali su vitezovi imali svoja nadmetanja na turnirima i megdanima koja su imala svoja pravila nadmetanja. Novi vek je svojim društveno-ekonomskim uređenjem doprineo stvaranje prvih streljačkih i mačevalačkih društava u zapadnoj Evropi. Prelaskom u kapitalizam, u okviru sporta je došlo do pojave gimnastičkih sistema u Nemačkoj, Švedskoj, Francuskoj i Češkoj i Engleskog sportskog sistema. U Engleskoj su postavljeni temelji modernog sporta donošenjem pravila, nastankom klubova i saveza i utvrđivanjem sistema takmičenja. Pored postojećih sportskih grana koje su nastale još u staro doba, a u savremenom dobu su dobile samo potvrdu kroz definisanje svojih pravila, javljali su se novi sportovi u različitim državama. Moderan razvoj sporta je zahtevao osnivanje međunarodnih saveza i federacija.

Tokom XX veka se razvojem i raspostiranjem skoro svih oblika fizičke kulture širom naše planete javlja tzv. savremeni sportski pokret. Dolazi do pojave novih sportskih grana, formiranja sve većeg broja sportskih klubova, sportskih saveza i međunarodnih saveza.

Razvoj modernog sporta je uslovio potrebu za povezivanjem svih sportista i njihovih organizacija po sportskim granama. Počeli su da se formiraju Savezi, koji se mogu smatrati višim stručnim organizacijama od klubova, i to na osnovu zajedničkog interesa o organizovanju takmičenja na višem nivou – nacionalnom i međunarodnom.

Tokom XIX i XX veka su formirani međunarodni savezi za većinu sportova. Prvi svetski rat je za izvesno vreme usporio razvoj modernog sporta, iako su se na nekim prostorima održavala međunarodna takmičenja. Neke novije sportske grane dobijaju svoje federacije i u današnje vreme.

Prve sportske organizacije višeg nivoa su se pojavile u Engleskoj. Fudbalska asocijacija je osnovana 1871. godine, a ragbi – 1880. godine. Kasnije se osnivaju organizacije na kontinentalnim nivoima, da bi se mnogi međunarodni savezi osnovali još 1892. godine (veslački, klizački, hokejaški). Primarni cilj međunarodnih saveza je organizacija takmičenja na svetskom nivou kao i koordinisanje među nacionalnim savezima iste sportske grane. Do I svetskog rata su organizovana Evropska prvenstva u umetničkom i brzom klizanju, kao i

veslanju. Svetska prvenstva u umetničkom i brzom klizanju, kao i u streljaštvu su takođe održana pre I svetskog rata.

Najznačajnija savremena, viša sportska organizacija je Međunarodni olimpijski komitet. Njegov zadatak pored organizovanja olimpijskih igara je da povezuje rad nacionalnih olimpijskih komiteta, kao i da koordiniše radom međunarodnih stručnih sportskih saveza. Pod njegovim pokroviteljstvom se pored Olimpijskih igara, organizuju i Panameričke, Azijske, Frankofonske, Svetske i druge igre (Šiljak 2007: 134).

Zaključak

Pojam menadžmenta u sportu je prisutan u zapadnim zemljama duži period u odnosu na njegovu prisutnost na našim prostorima. Danas se menadžment u sportu razvio u posebnu industrijsku granu koja donosi velike profite sportskim organizacijama. Savremeni sport zahteva potpuno nov pristup menadžmenta u sportu, jer se od ovoga očekuje da prilagođava i razvija svoje poslovodne i sportske funkcije kroz bolje upravljanje, rukovođenje, kontrolu i korišćenje postojećih materijalnih, finansijskih i kadrovskih resursa.

Literatura

- Aćimović, D. (2007). *Struktura menadžmenta u sportskoj organizaciji*. Niš: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Bonacin, D. i Bonacin, Da. (2007). Model cjelovitog djelovanja menadžmenta u sportu. *III Međunarodna konferencija "Menadžment u sportu" Beograd, Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta „Braća Karić“ i Olimpijski komitet Srbije*. Zbornik radova, pp. 115-119. (Ur. Nićin, Đ.).
- Čokorilo, R.; Milošević, Z. (2013). Etika vodstva u sportskom menadžmentu, *Sportmont, Vol. 37-39, str. 29-34*, Podgorica: CSA.
- Mašić, B.; Lončarević (2000). *Menadžment - škole i novi principi*. Banja Luka: Ekonomski fakultet.
- Mihajlović, M. (2005) *Menadžment sportskih organizacija*. Beograd, Fakultet za menadžment u sportu.
- Šiljak, V. (2007) *Istorija sporta*. Beograd, Fakultet za menadžment u sportu.
- Šiljak, V.; Ahmić, D. (2010). *Menadžment u sportu u starom veku*. Niš: Međunarodni naučni skup „FIS Komunikacije“, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Tomić, M. (2001) *Menadžment u sportu*. Beograd, Astibo.

SOKOLI O ČEDOMIRU MILIĆU

SOKOLS ABOUT CEDOMIR MILIC

Kristina M. Pantelić Babić¹, Petar D. Pavlović¹, Nenad Živanović²

¹Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta Banja Luka, Republika Srpska

²FIEP Evropa, Predsednik Sekcije za istoriju fizičkog vaspitanja i sporta, Srbija

Apstrakt: Nakon 1862. godine i nastanka sokolstva u Češkoj, taj sistem telesnog vežbanja proširio se na sve zemlje u kojima su živeli slovenski narodi. Na prostorima Hercegovine veliki broj ljudi, posebno na selu, bio je učlanjen u sokolska društva, a jedan od najistaknutijih sokola bio je Čedomir Milić, idejni tvorac i osnivač seoskih sokolskih četa, jedinstvenih u svetu u to vreme. Bio je veoma poštovan od strane drugih sokola, kao i ostalih stanovnika Hercegovine i Bosne, ali i drugih država u kojima je sokolstvo postojalo. Njegov stav i ponašanje uvek su služili za primer mnogim njegovim savremenikima koji su se na njega ugledali i koje je on svojim istrajnim radom i nesebičnim zalaganjem za sokolstvo neprestano inspirisao.

Predmet ovog rada je soko Čedomir Milić, a cilj je da prikazemo kako su ga drugi sokoli videli i doživljavali, tačnije kako su o njemu govorili i pisali, čime ćemo pokušati da otrgnemo od zaborava još jedan deo Milićevog sokolskog pregalaštva. U radu smo koristili istorijski metod.

Ključne reči: sokolstvo, rad, Hercegovina, selo.

Abstract: After 1862 and the beginning of Sokolism in the Czech Republic, that system of body exercise spread to all countries inhabited with Slavic people. At the territory of Herzegovina, especially in villages, great number of people were members of sokol societies, and one of the most prominent sokols was Čedomir Milić, creator and founder of village Sokol troops, unique in the world at the time. He was greatly respected by other sokols, as well as residents of Herzegovina and Bosnia and also other countries which nourished Sokolism. His attitude and behavior were always an example to many of his contemporaries who looked up to him and who were constantly inspired by his persistent work and selfless dedication to Sokolism.

The subject of this paper is sokol Čedomir Milić, and our goal is to present how other sokols experienced and saw him, better said how they spoke and written about him, and in that way we will try to tear off from oblivion another part of Milic's sokol zeal. During writing we used historical method.

Key words: Sokolism, work, Herzegovina, village.

Uvod

Sokolski pokret je počeo u Češkoj 1862. godine kada je grupa Čeha, na čelu sa Miroslavom Tiršom, formirala „Gimnastičko društvo praško“. Dve godine kasnije društvo je na predlog profesora Emanuela Tонера, koji je ideju dobio čitajući srpske epske pesme prevedene na nemački jezik, promenilo ime u „Sokol“. Od tog perioda sokolstvo se proširilo na sve slovenske zemlje, kao i na one u kojima su živeli Sloveni. Na taj način sokolstvo je stiglo i među Srbe u Hercegovini.

Čedomir Milić bio je jedan od najistaknutijih i najzaslužnijih srpskih sokola koji su živeli i radili u Hercegovini. Njegove seoske sokolske čete, koje je zajedno sa svojim saradnicima osnivaio po svim selima Hercegovine, dale su nemrljiv doprinos razvoju sela, a u isto vreme i povezanosti sela sa gradom, na čemu je Milić tokom celog svog života radio. Pored seoskih sokolskih četa zaslužan je za osnivanje brojnih sokolskih društava, kao i mostarske sokolske župe. Bio je uvažavan i cenjen od najjementnijih ljudi tadašnjice, kao što su Njegovo preosveštenstvo vladika Nikolaj, Kralj Srbije Aleksandar Karađorđević, i drugi. Pored rada u sokolstvu radio je i u drugim srpskim i jugoslovenskim organizacijama kao što su KPD „Prosvjeta“, „Narodna odbrana“ i druge. Imao je kontakt sa brojnim umnim ljudima toga vremena sa prostora Hercegovine kao i cele Kraljevine SHS (od 1929. Kraljevina Jugoslavija). Upravo zbog toga možda najveći značaj i važnost u opisivanju i analiziranju ličnosti Čede Milića imaju mišljenja drugih: kako sokola, tako i ljudi duha o tome ko je i kakav on bio, šta je i kako radio, i koliki je to značaj imalo na moral i duh ljudi u tom vremenu.

Na osnovu mišljenja njegovih savremenika i saradnika možemo mnogo toga saznati i zaključiti, a posebno koliko je zaista sokolstvo odisalo i bilo prožeto upravo njegovim radom. Takođe, mnogo puta se iz različitih beseda i pisanja ponavlja priča o tome kako je upravo zbog tog sokolskog rada bio nepravedno proganjan i na kraju ubijen od neistomišljenika i protivnika.

Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je soko Čedomir Milić, a cilj je da prikazemo kako su ga drugi sokoli videli i doživljavali, tačnije kako su o njemu govorili i pisali, čime ćemo pokušati da otrgnemo od zaborava još jedan deo Milićevog sokolskog pregalaštva.

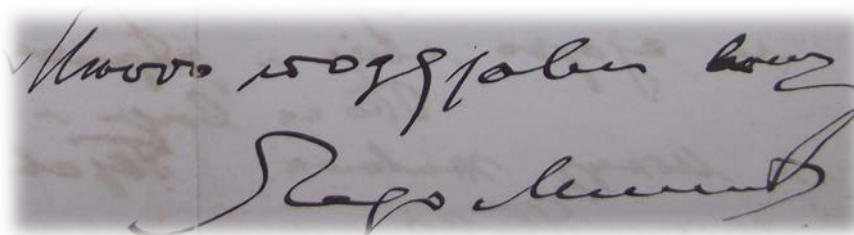
Metod

U radu je korišćen istorijski metod.

Rezultati i diskusija

Kratka biografija Čedomira Milića

Čedomir Milić, od oca Jovana Milića i majke Soke Milić (devojačko Govedarica), rođen je 23. marta 1886. godine u Mostaru. U životu i radu poznajemo ga kao Čedu Milića, kako se i sam potpisivao, a kako ćemo ga u daljem radu oslovljavati.

Svojeručni potpis Čede Milića (Arhiva Jovana Milića)

Prema rečima Milićevog sina Jovana, kao i Milićevog biografa i bliskog saradnika Vasilija Paranos, Čedo Milić, „poslije osnovne škole, bio je pitomac Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“, koja je osnovana 1902. g. gde je svršio srednju školu.“ (Paranos 1982: 1) Nakon završene škole, počeo je da se bavi terzijskim zanatom (izrađivanjem narodnih

nošnji). Imao je terzijsku radnju „Čedo Milić“ koja je postojala sve do početka Drugog svetskog rata. Iako se Milić prestao baviti tim pozivom i prešao na trgovinu, u radnji je zaposlio prijatelja terzijske struke kome je u teškim vremenima pomagao, a sve u cilju održanja tog zanata.

Kada je bio mladić, Mostar je bio centar kulturnog života Hercegovine, što nije iznenađujuće kada znamo da je Mostar mesto srpskih velikana kao što su Aleksa Šantić, Jovan Dučić, te braća Svetozar i Vladimir Ćorović, koji su svojim rečima, pesmama i drugim delima ostavili večni i duboki trag u našem narodu. Kako je postajao zreliji, Čedo Milić se više zanimao za kulturni, politički, verski, ekonomski i privredni razvoj, voleo je o tome da čita, što mu je obezbedilo da nimalo ne zaostaje za visokoobrazovanim ljudima sa kojima je uvek voleo da razgovara. Kako tvrdi Paranos, posebno ga je inspirisao i oduševljavao Aleksa Šantić.

Godine 1913., 10. novembra, oženio se Ljubicom Kadijević, sa kojom je imao šestoro dece: sinove Jovana i Đorđa, i kćeri Dragicu, Mirjanu, Smilju i Biljanu.

Mlad i pun volje da pomogne nacionalnom razvoju na inicijativu „Prosvjete“ za pokretanjem srpskog sokolstva, Milić se oberučke prihvatio posla na telesnom, duhovnom i moralnom preporodu srpskog naroda. Posebnu ljubav gajio je prema hercegovačkom selu i ljudima koji tamo žive. Prema rečima njegovog sina Jovana, uvek je nesebično pomagao drugima, ali nije voleo to da ističe. Jovan Milić se seća kako je njegov otac puno davao sirotinji i ostalima kojima je pomoć bila potrebna, ali da nikada nije voleo da se to ističe. Prisetio se kako je na jednoj slavi, kod nekih siromašnih domaćina, kada su izašli iz sobe da donesu jelo i piće, Čedo Milić stavio novac ispod nečega kako bi ga posle domaćini pronašli. Pomagao je hercegovačkim seljacima nabavljajući i dajući im seme za setvu. Seljake je učio kako da sade, bolesnicima je nosio voće i slično. U toku njegovog života podignuto je i ozidano nekoliko česama po Hercegovini, što je u mnogome pomoglo život, rad i uzgoj na tom prostoru. Danas u Nevesinju još uvek postoji česma sa njegovim imenom.

Posebno se zalagao za stvaranje veze između sela i grada govoreći da „je jedini put narodnom jedinstvu i opštem preporodu moguć sokolskim radom kroz selo“ (Milić 1935a: 14), i da „Selo treba da varoš oduhotvori, a varoš selo da privredno preporodi.“ (Milić 1935a: 15)

Već smo spomenuli da je Čedu Milića veoma inspirisao i oduševljavao Aleksa Šantić, ali ni sam Milić svojom rečitošću nije zaostajao za jednim takvim velikanom. Bio je narodni čovek, veoma visok, sokolskog držanja, koji je uvek znao reći nešto lepo o selu i narodu koji tamo živi, a u koji je ulagao svu svoju energiju. U jednom od mnogih govora inspirisanih hercegovačkim selom i sokolstvom, između ostalog, rekao je:

„Organizovanje sela preko sokolstva sličilo bi njegovanju i čuvanju korijena velikog hrasta koji će moći da odoli svim burama i nepogodama vremenskim. Jer, i hrastu bura, munja ili sjekira može da lomi i sječe grane, pa čak i stablo, ali korijen zdrav i razvijen podmlađuje sve rane od bure, groma ili sjekire, i daje novi život mladim izdancima hrasta slomljenoga.“ (Milić 1935a: 16)

Svoje snage je usmerio u borbu za telesnim, nacionalnim i duhovnim prosvetljenjem naroda. Svojim nacionalnim radom borio se za njegovo očuvanje i jačanje, jer je, kao i okupatorska vlast, znao u čemu leži naša snaga. O tome je rekao: „Austro-ugarske vlasti dobro su znale gdje se nalazi snaga našeg naroda i otkuda dolazi opasnost njenoj politici. [...] Selo obezglaviti, a inteligenciju odroditi, to je bio osnovni cilj njene dobro smišljene politike.“ (Milić 1935a: 10)

Kroz svoj rad pomagao je narodu koliko je bilo u njegovoj moći, ali je, isto tako, svakim danom od naroda učio. Dom je smatrao najvećom svetinjom „Duhovnu snagu članova porodice dom izrađuje savršenije od svih sveučilišnih katedra...“ (Milić 1935a: 20), a domaćina najvećim autoritetom. Prema Milićevim rečima domaćin „je po tradiciji i rasnom

običaju najveća svetost u porodici. On je ne samo glava kuće, već i najveći vaspitač u moralnom pogledu. On je prvi ranilac, a pozni kasnilac. On sve vidi i opaža. On pogreške svoje djece ne prašta ni propušta. Sve opominje, savjetuje, kara a nekad i kažnjava, jer zna ako u klici zlu naviku djece ne iskorijeni, zaludu su kasnije svi napori u školi.“ (Milić 1935a: 20)

Čitav svoj život posvetio je nacionalnom radu. Kroz sokolska i pobratimska društva borio se za duhovno i telesno jačanje naroda. Bio je veoma poštovan ne samo od strane svih sokola i pobratima, već i od znamenitih ljudi tog vremena: vladike Nikolaja Velimirovića, vladike Petra Zimonjića, te kralja Aleksandra Karađorđevića. Godine 1935., sa sinom Jovanom išao je na poklonstveno hodočašće u Bari na grob Svetog oca Nikolaja. (Stojković 1935)

Pored rada u sokolstvu, Kulturno-prosvetnom društvu „Prosvjeta“ i pobratimstvu, radio je i za „Narodnu odbranu“ kao njen poverenik za Hercegovinu. Bio je u kontaktu sa ostalim poverenicima kao što su Špiro Soldo, Vaso Medan i Mirko Tomović, koji je spadao „među najagilnije povjerenike. On se jednako isticao i u izvještajnom i u organizatornom radu preko sokolstva i pobratimstva, ovo potonje zajedno s Čedom Milićem iz Mostara.“ (Beatović i Milanović 1989: 137) Upravo zbog prethodno navedenog nije bio miljenik okupatorskih vlasti, pa je od njih proganjan i osuđivan.

U periodu Prvog svetskog rata nastaje teško vreme za ceo svet, a na našim prostorima posebno za one koji nisu odgovarali okupatorskom režimu. Među njima nalazili su se i srpski sokoli. Nakon sarajevskog atentata 1914. godine, počelo je teško vreme za sva srpska sokolska i ostala srpska društva. Sokoli su hapšeni, društva zatvarana, a imovina oduzimana i najčešće uništavana. Na čuvenom veleizdajničkom procesu u Banjoj Luci 1916. godine, pod optužbom da su radili na otcepljenju Hercegovine i Bosne od Austrougarske i njenom pripajanju Kraljevini Srbiji, uhapšeno je više od 80 sokola, a među njima i Čedo Milić. Godine 1916, 22. aprila, Milić je osuđen na smrt. Nakon toga, odlukom Vrhovnog suda, njegova smrtna kazna pretvorena je u 20 godina teške tamnice. Zajedno sa ostalim osuđenim sokolima, Čedo Milić je poslan na robiju u Zenicu, gde je ostao do „časa narodnog oslobođenja.“ (Besarović 1930: 205) Uspeo je da izbegne smrtnu kaznu, koja ga nije sprečila da intenzivno nastavi sa svojim sokolskim radom.

Nakon Prvog svetskog rata, sokolska društva obnavljaju i nastavljaju svoju misiju telesnog, umnog i duhovnog preporoda naroda. Broj društava je neprekidno rastao, formirane su sokolske župe koje svoj rad usmeravaju na selo. Formirana je i Sokolska župa Mostar, čiji je starešina od osnivanja bio Čedo Milić, i koja je bila jedna od najaktivnijih, a samim tim i najuspešnijih župa u svim aspektima njenog društvenog rada, preporoda i ostvarivanja boljeg života. Njen uticaj na kulturni život Hercegovine bio je neprocenjiv. Sokoli su učestvovali na brojnim svečanostima, sletovima, javnim časovima i drugim dešavanjima, na kojima je Čedo Milić bio neizostavan.

U periodu između dva svetska rata mnogo je učinjeno po pitanju sokolskih društava i srpskog, a kasnije i jugoslovenskog sokolstva. Ono se veoma brzo širi među narodom, posebno seoskim. Biva jako dobro prihvaćeno, i zajedničkim snagama intenzivno se radilo na prosvetivanju sela i na njegovom zbližavanju sa gradom. Pokrenuti su razni listovi i časopisi koji su se bavili sokolstvom, ali i oni koji su bili usmereni ka selu i njegovom životu. Jedan od njih bio je i Milićev časopis Knjiga za sokolsko selo.

Međutim, ta ogromna ljubav prema celom narodu i neumoran rad u teškim i mučnim godinama, nije odgovarao ni austrougarskim, niti komunističkim vlastima. Prema rečima sina Jovana Milića, njegov otac „se nije bavio politikom, a ispao je političar ne znam kakav... [...] Bio je samo veliki rodoljub. Pomagao je kome je god mogao da pomogne, i nije pravio razliku da li je neko katolik, da li je neko musliman,... on nije pravio razliku, nek` je samo čovek i nek` hoće da uradi, hoće da učini...“ (Intervju sa Jovanom Milićem 2012)

Milić je nastavio sa sokolskim radom bez obzira na otežavanje od strane okupatora. Godine 1916., uspeo je da izbegne smrt nakon banjolučkog veleizdajničkog procesa, ali to nije bio jedini put. Život mu je ponovo bio ugrožen 1940. godine, kada je uspeo da preživi napad koji se dogodio u Imotskom. Nakon toga, situacija je postala opasna po njega i njegovu porodicu. To je Milića nateralo da se, radi svoje sigurnosti, povuče u Crnu Goru, u manastir Pivu, gde je proveo poslednje dane života. Prema rečima Jovana Milića, nakon što je Čedo Milić otišao u Crnu Goru, njegovu porodicu su uhapsili i zatvorili u školu „Kraljica Marija“, koja je u to vreme bila zatvor. Nakon toga, sa pratnjom do Višegrada, uspeo su da se prebace do Beograda, gde su nastavili da žive u malom stanu. (Intervju sa Jovanom Milićem 2012) Tu je supruga Ljubica, sa petoro dece, ostala do kraja svog života.

Prema dosadašnjim istraživanjima, odnosno napisima autora koji su se bavili njegovom smrću, Čedu Milića su u Crnoj Gori pronašli partizani, koji su ga 22. novembra 1941. godine u Dugi nikšićkoj (mesto Podstoge) ubili i bacili u jamu. Tek 1942. godine njegovo telo je pronađeno, izvučeno iz jame i sahranjeno kod crkve u selu Zavrhu u blizini Nikšića. (Skoko 2000). Po sećanju Jovana Milića, porodica je za očevu smrt saznala putem novina. U pregledanim dokumentima nismo uspeli pronaći taj novinski članak.

Međutim, ni tu nisu završile patnje porodice Milić, koje su usledile i godinama nakon očeve smrti. Gradski odbor Mostara, posthumno, proglasio je Čedu Milića zločincem. Tadašnje vlasti su od njegove porodice oduzele svu imovinu. Ljubica Milić umrla je u Beogradu 20. decembra 1976. godine, u 82. godini.

Milić je često govorio da se zaboravilo „da su unutrašnji neprijatelji uvijek bili kobniji za narodnu slobodu od vanjskih dušmana. Jer, i bura hrast jača, ali od malog crva on se suši i konačno ruši. Zaboravilo se da su u istoriji propadali veliki narodi u raskoši i sili, a mali, radeni i štedni, pobjednicima ostajali.“ (Milić 1935a: 12-13)

Na kraju je, upravo od tih „unutrašnjih neprijatelja“ i bio ubijen. U daljem radu detaljnije ćemo obraditi njegov život, stvaranje, nacionalni i sokolski rad.

Kao primer mišljenja o kojima govorimo navešćemo pisanje Alekse Kovačevića i Riste Grđića, Milićevih savremenika i prijatelja, zatim reči sokola Milana Tepavčevića o tome koliko je njemu značio Milić, pisanje Laze Popovića o radu na selu, reči prvog zamenika starešine SSKJ o Milićevom radu. Pored njegovih savremenika, navešćemo i reči Dušana Cvetkovića, pisca koji je živeo i stvarao posle Milićeve smrti, i koji Čedu Milića poredi sa velikim pesnicima i piscima tog vremena.

Aleksa Kovačević je, pišući o Čedi Miliću, pored ostalog, pisao i o tome kako je Milić voleo i na svakom mestu veličao Srbiju i Crnu Goru, i kako je Milić od pojedinih neljudi iz tih država „doživljavao i velika uniženja, progone pa i teške uvrede.“ (Kovačević 2002: 92) O tome Kovačević piše:

Ali će uskoro doći i sramni dani i kukavni ljudi da će se veliki Čedo Milić još za života krvavo razočarati u ljude, koji su iz Srbije dolazili u njegovu sokolsku Hercegovinu da tamo vrše pokvarenu agitaciju ne za dobro otadžbine, nego za dobro partije i svoje lično. [...] Baš pojedinci iz Srbije optuživali su Čedu Milića da previše veliča Srbiju, a internacionalci iz Crne Gore su ga optuživali što naređuje svojim sokolima da po sokolskim sletovima previše pevaju crnogorske pesme i kola. Veličina Čede Milića potvrđena je time što je bio prva žrtva u državi od komunističkih zlikovaca. (Kovačević 2002: 92)

Za te klevetnike i agitatore-komuniste Milić je govorio da ih nikako ne može razumeti i da oni „`nikad ne govore o Bogu, o kralju, o tradicijama, o prosveti, o moralnim ljudskim vrlinama ni o otadžbini`.“ (Kovačević 2002: 92), i da se boji „`da Bog ne napusti ovaj narod pa će se svako zlo na njega sručiti`.“ (Kovačević 2002: 92)

Kada bi mu neko od njegovih Hercegovaca spomenuo da ta „nevaljala agitacija dolazi iz Srbije“ (Isto) on koji je „razlikovao Srbiju od nevaljalih ljudi, isto onako kao što je to radio i pisao slavni Jovan Dučić“ (Kovačević 2002: 92), i koji nije dozvoljavao mržnji i zloj misli da se useli u njegovu dušu, „to nije odobravao nego bi znao reći: `Nije nama za ovo ništa Srbija kriva, nego ovi nevaljali ljudi, a takvih ima svukuda, pa evo i ovde, kod nas`.“ (Kovačević 2002: 92)

Ti nevaljali ljudi – komunisti „[...] bez Boga u srcu bez morala u karakteru, bez rodoljublja u dostojanstvu i bez prosvete i kulture u pameti, u koje se razočarao veliki narodni prosvetitelj Čedo Milić kao i slavni pesnik Jovan Dučić,“ (Kovačević 2002: 92) ubili su Čedu Milića i bacili ga u jamu 1941. godine.

Risto Grđić radio je u seoskom sokolstvu u periodu od 1925. do 1935. godine i bio jedan od saradnika, a posle i bliskih prijatelja Čede Milića, za koga kaže da se izgigao

poput džina iz svoje sredine i pokazao puteve narodnog prosvećivanja našoj inteligenciji, onima koji su ga po svojim kvalifikacijama i stručnom spremom znatno prevazilazili, ali koje je on veličinom svoga duha i snagom svoje duboke misli natkriljavao kao suri orao.

Ponosim se tim kad priznajem da sve ono pozitivno i dobro što sam u svom životu učinio za svoj narod i njegovo prosvećivanje dugujem Čedi Miliću, i da mu to isto duguju stotine najelitnijih hercegovačkih intelektualaca koji su pošli za njim. (Grđić 2002: 189)

Čedo Milić imao je veliki uticaj na život Riste Grđića, koji je, sledeći njegovu filozofiju, deset godina svog života posvetio sokolstvu. Grđić tvrdi: „da nije bilo Čede Milića, ne bi bilo ni seoskog sokolskog pokreta u Hercegovini.“ (Grđić 2002: 191)

Milan Tepavčević iz sokolske čete Kazanci (sokolsko društvo Gacko), govorio je o njegovom doživljaju i shvatanju sokolstva i o tome kako mu je Čedo Milić svojim savetima pomogao da otkrije smisao života kroz rad u sokolstvu, i da se uveri „da je sokolstvo životna kovačnica, u kojoj se kuju znanje i karakteri ljudski.“ (Tepavčević 1935: 17)

Pismo navodimo u celosti:

Evo u dobri čas navršilo se je pet godina dana, kako je osnovana sokolska četa u mom mjestu (selu). U toku ovo pet godina od kada sam član sokola, tumačim da sam preseljen iz pakla u raj, jer u svojoj sadašnjoj ispovijesti mogu reći, da sam pre upisa u sokolsku četvu bio niđe drugo, nego u paklu (pakao), i ništa drugo, nego očajnik ovog svijeta. Ovo tumačim ovako; jer putem sokolstva vidjeh to da pravom čovjeku i sokolu nije zadovoljstvo samo u jelu i piću, a ovo spomenuh radi samoga sebe, jer i pre upisa u sokolsku četvu, kao i sada, imao sam svega dosta, što se kaže piti i jesti, pa cijenim da ipak nijesam bio dobro, jer što napisa i dokaza u svojoj ispovijesti Danilo Trajković, da je proveo u duhovnom slijepilu toliko vremena, vidim da sam i ja bio pre upisa u sokolstvo u tom slijepilu.

Ali sudbina je božija htjela da ja dalje ne živim u zabludi, putem sokolstva dokaza i otvori moje oči, da vidim da je čovjek stvoren da se uči i muči, dok je živ i da treba da tvori Božiji zakon. Dalje, kad sam godine 1931 svršio župski tečaj u Mostaru, te počeh dobivati Savjete županijskog starješine brata Čede Milića, uvjerih se da je sokolstvo životna kovačnica, u kojoj se kuju znanje i karakteri ljudski, počeo sam odmah starije bolje poštivati – raditi i Bogu se moliti, te redovito srijedu i petak postiti i pridržavati se 10 Božijih zapovjedi.

Kao što rekoh, čim svrših tečaj i počeh dobivati savjete koji su djelovali na mene, na život moj, odmah sam bio pribraniji kod pametnijih i uglednijih ljudi u svom mjestu, pa me je i brat starješina naše čete često puta pripitivao, kao i ostale, da li mi tečajci s voljom tumačimo župska pisma i savjete, te bi i ova kritika dobra. Odmah vidješe da ću doprinijeti koristi, pa su me izabrali u upravu čete.

Braćo tečajci dokazalo nam je sokolstvo da niko velik ne može biti ako ne ide za većim, a za najbolje ja nalazim ići za onim, koji tvori zakon Božiji, i služi Bogu i narodu, kao što je brat Čedo Milić, idimo za njim i slušajmo ga pa s pomoći Boga nećemo se pokajati, okrećimo one grješnike Božije, koji psuju ne bi li to krenuli pravijim putem, da se odstrane psovke, a ja sam srećan da danas njihov drug nijesam, jer to tumačim da su to prokleti ljudi (proklete sotone).

Ovo je moja izjava kao tečajca koliko sam dobra stekao putem sokolstva za ovo malo vremena. (Tepavčević 1935: 16-17)

Svoju izjavu Tepavčević završava porukom sokolima: „Sokoli, opisujte svoje korake i ne mirujte - ali pravim putem idite.“ (Tepavčević 1935: 17)

Dr Laza Popović, istaknuti sokolski radnik i savremenik Čede Milića, u časopisu *Knjiga za sokolsko selo* iz septembra 1935. godine, pisao je o Milićevom sokolskom radu na selu i zaslugama za njegov razvoj.

Od samog osnivanja sokolstva u Hercegovini, sokolstvo se širi po hercegovačkim selima putem pobratimstava, a kasnije putem seoskih sokolskih četa. Po završetku Prvog svetskog rata, sokolski rad na selu se nastavlja, a taj sokolski rad je najjači i najintenzivniji bio na prostoru Hercegovine. Prema Popoviću, za to su postojala dva osnovna razloga. Jedan od njih je bio taj da su u Hercegovini već postojali dobro obučeni sokolski radnici za rad u selima, „na čelu sa apostolom i prethodnikom Čedom Milićem.“ (Popović 1935: 2)

Drugi razlog je taj da je bilo „stanje seljaka i sela tako čemerno i tako teško da je izazivalo“ (Popović 1935: 2) sokole da rade na njegovom poboljšanju. Na taj način sokolstvo ulazi u hercegovačka sela gde se nalazi „najbolja, najslobodnija, najčišća i najvrijednija naša seljačka rasa.“ (Popović 1935: 2) Prema Popoviću, najveće zasluge u tom sokolskom radu na selu pripadaju Čedi Miliću, starešini Sokolske župe Mostar. O tome on piše:

Kada je sokolstvo, kao što rekoh, predvođeno od Čede Milića i drugova, ušlo u siromašna hercegovačka sela, trebalo je naći i dati tome zadatak i rad. Tek se valjda nije moglo pomišljati na neke jalove gimnastičke vježbe po planinama. Taj zadatak i rad kovali su tamo svi naši drugovi sa Čedom Milićem na čelu, mukom, trudom i polako. (Popović 1935: 3)

Sokoli su u selima nalazili istinsku i pravu sigurnost i snagu. Upoznavali su seljake i njihov način života, poštovali ih, divili im se i verovali u njih, a sve u cilju toga da „[...] sa starim i dobrim osobinama poštenja, hrabrosti, vrlina i junaštva, uđe naš seljak, kao veliki brat naš, u ovo novo i ogromno vrijeme, koje je označeno plamenim riječima oslobođenja i ujedinjenja.“ (Popović 1935: 3)

Do 1935. godine, Čedo Milić sa svojim saradnicima, postigao je veliki uspeh. O tome je mnogo pisano i postoje brojni dokumenti. Po svim hercegovačkim selima postojali su brojni dokazi o tom velikom napretku (izgrađeni mostovi, škole, sokolane, putevi, pošumljene površine, izgrađene česme, itd.): „Organizovano je preko deset hiljada naših najboljih seljaka, i sve je u pokretanju još, u toku, sve se to stvara i raste, kruni, podsjeća, i ponovo buja, i održava se, i junači se sve više.“ (Popović 1935: 3)

Engelbert Gangl, prvi zamenik starešine Saveza sokola Kraljevine Jugoslavije je na Konferenciji Saveza sokola Kraljevine Jugoslavije o sokolskom radu na selu, održanoj 24. i 25. marta 1935. godine u Mostaru, u uvodnom govoru, o Milićevom uspešnom radu u sokolstvu, između ostalog, rekao:

Nama svima je poznato da se taj sokolski rad u našem selu ovako ispravno, i sa puno uspeha, izvršava u bratskoj župi Mostar, kojoj na čelu stoji požrtvovani – ja ne hvalim, samo konstatujem – i tome radu sasvim predani brat starešina Čedo Milić, koga ja sa ovoga mesta sa velikom radošću pozdravljam, konstatujući da je taj rad na proširenju sokolske ideje naše selo, na posokoljavanju toga sela, postigao zavidno velike, najveće uspehe. Zato je bilo potrebno da mi za održavanje ovoga našeg sastanka, ove naše konferencije, izaberemo baš centar toga rada, grad Mostar, sedište ove župe, da bi smo se mogli na licu mesta uveriti kako i šta treba da se u tom pravcu uradi.“ (Gangl 1935: 5-6)

Kad je **Dušan Cvetković** pisao o počecima, radu i značajnim ličnostima za razvoj sokolstva na prostorima bivše Kraljevine Jugoslavije, među njima spominje i Čedu Milića, koga on stavlja u istu ravan sa Aleksom Šantićem, Jovanom Dučićem i Svetozarom Ćorovićem. Pored toga, smatra ga i kao „velikog patriotu, sokolskog organizatora i osnivača srpskog kulturnog društva `Prosveta` koje je osnovano 1902. u Mostaru. Mostar je bio na visokom stepenu nacionalnog i kulturnog života. Čedo Milić osniva sokolska društva u Hercegovini, odlazi na sela, osniva društva i čitaonice.“ (Cvetković 1998: 31)

Zaključak

Navedeni citati iz pisama daju jednu lepu sliku o tome kako su njegovi savremenici, kao i oni koji su živeli posle Milićeve smrti, doživljavali njegov rad i kako su shvatali sokolstvo, što je bila suština Milićevog rada. Uzimajući u obzir njihove reči, možemo zaključiti da je Čedo Milić nesumnjivo bio jedna od najznačajnijih ličnosti za razvoj sokolstva na našim prostorima, naročito u Hercegovini, i da je bio cenjen i poštovan ne samo od strane sokola, već i od drugih.

Literatura

- Beatović, Đ. i Milanović, D. (1989). *Veleizdajnički procesi Srbima u Austro-Ugarskoj*. Beograd: NIRO „Književne novine“.
- Besarović, V. (1930). Sokoli u Banjalučkom procesu. *Sveslavensko sokolstvo* (str. 203 – 205). Beograd: Savez sokola Kraljevine Jugoslavije.
- Cvetković, D. (1998). *Sokoli i sokolski sletovi 1862 – 1941*. Beograd: Knjigoprom.
- Gangl, E. (1935). Konferencija SSKJ o sokolskom radu na selu. *Put sokolstva u selo* (str. 5 – 6). Beograd: Savez sokola Kraljevine Jugoslavije.
- Grđić, R. (2002). *Uspomene*. Valjevo – Beograd: „Glas Crkve“ - „Sabornost“.
- Intervju sa Jovanom Milićem. (20. avgust 2012). Beograd.
- Kovačević, J.A. (2002). *Ko je klevetnik Jovana Dučića?* Beograd: SLOBODNA KNJIGA, Izdanja Vladimira Maksimovića. (Originalno izdanje objavljeno 1970)
- Milić, Č. (1935a). Naše misli pred ulazak u selo. *Put Sokolstva u selo* (str. 9–22). Beograd: Savez sokola Kraljevine Jugoslavije.
- Paranos, V. (1982). *Uspomene na Čedu Milića srpskog nacionalnog i sokolskog radnika*. Njujork: samostalno izdanje.

Popović, L. (septembar 1935). Pokret seljačkih sokolskih četa. *Knjiga za sokolsko selo*, 1 (7), str. 2-4.

Skoko, S. (2000). *Krvavo kolo hercegovačko 1941-1942*. Beograd: SPKD „Prosvjeta“ Republike Srpske Pale i „Planeta“ Beograd.

Stojković, J. (1935). *Utisci sa pokloničkog puta u Bari i Rim*. Novi Sad: D. Čamprag i Drug.

Tepavčević, S.M. (septembar 1935). Iz pakla u raj. *Knjiga za sokolsko selo*, 1 (7), str. 16-17

Stručni članak

EVROPSKE IGRE U BAKUU

BAKU EUROPEAN GAMES

Aleksandra Perović¹, Đorđe Parčina¹, Marko Begović²

¹ *Fakultet za menadžment u sportu, Alfa BK univerzitet, Beograd*

² *Uprava za mlade i sport Republike Crne Gore*

Apstrakt: Evropske igre su uzbudljiv i inovativan format koji će biti prvi veliki multi sportski događaj na ovom kontinentu. Evropske igre su kontinentalno takmičenje koje su osnovane po uzoru na [Azijske igre](#), [Panameričke igre](#), [Afričke igre](#) i [Pacifičke igre](#). Od 2015. godine svaki će [kontinent](#) imati igre u skladu sa [olimpijskom tradicijom](#).

Evropske igre su skup [sportskih](#) takmičenja u različitim disciplinama u kojima će učestvovati preko 6.000 takmičara iz Evrope. Igre će biti održane pod pokroviteljstvom [Evropskog olimpijskog komiteta](#) u periodu od 12. do 28. juna 2015. godine. Biće predstavljeno 20 različitih sportskih disciplina, uključujući 16 olimpijskih i 4 neolimpijske.

Pokretanje igara je potvrđeno na 41. Generalnoj skupštini Evropskog olimpijskog komiteta održanoj u [Rimu](#) 8. decembra 2012. godine. Skupštini je prisustvovalo 49 nacionalnih olimpijskih komiteta. [Glavnom gradu Azerbejdžana Bakuu](#) pripala je čast da bude domaćin Prvih evropskih olimpijskih igara, a planirano je da se Igre održavaju na svake četiri godine.

Ključne reči: takmičenja, Evropa, organizacija

Abstract: The European Games are an exciting and innovative new format that will be the continent's first major multi-sport event. The European Games are the final 'continental' Games to be inaugurated after the Asian Games, Pan-American Games, All-Africa Games and Pacific Games. As of 2015, every continent will have a continental Games in the Olympic tradition.

The European Games is a multi-sport event to be held amongst over 6,000 athletes from all over Europe. The Games are to be regulated by the European Olympic Committees from 12th to 28th of June 2015. A total of 20 sports will be represented including 16 Olympic sports and four non-Olympic sports.

The decision to hold the first ever European Games was made at the 41st General Assembly of the European Olympic Committees in Rome on 8 December 2012. The Assembly was attended by 49 National Olympic Committees. Baku, the capital city of Azerbaijan, was awarded the right to host the inaugural European Games in 2015 and it is planned for the Games to be held every four years.

Key words: competition, Europe, organization

Uvod

Razvoj Olimpijskih igara, počevši još od prvobitnog oblika, inicirao je razvoj mnogih drugih sportskih manifestacija. Svakako, od svih manifestacija na sportskoj sceni, Olimpijske igre se izdvajaju kao nešto što samim pomenom izaziva divljenje i poštovanje. Samim tim, Međunarodni olimpijski komitet kao organizaciona struktura koji stoji iza ovog brenda, često je uzor ostalim sportskim organizacijama.

Cilj Olimpijskog pokreta je da doprinese izgradnji mirnijeg i boljeg sveta obrazovanjem mladih kroz sport bez diskriminacije bilo kakve vrste, a u duhu prijateljstva, solidarnosti i fer-pleja. Pokret promovise sport i takmičenja uz posredovanje državnih i međunarodnih sportskih institucija širom sveta, saraduje sa javnim i privatnim organizacijama s ciljem stavljanja sporta u službu čovečanstva.

Olimpijski pokret, kao organizacioni segment Olimpijskih igara, podrazumeva strukturu koja se sastoji iz niza različitih organizacija. Te organizacije se formiraju na nivou svakog kontinenta. Kontinentalne asocijacije (ANOC - Asocijacija nacionalnih olimpijskih komiteta) čine EOC (Evropski olimpijski komitet), PASO (Panamerička sportska organizacija), OCA (Olimpijski savet Azije), ONOC (Nacionalni olimpijski komiteti Okeanije) i ANOCA (Asocijacija nacionalnih olimpijskih komiteta Afrike).

Održavanjem Olimpijskih igara, domaćini mogu da pošalju pozitivnu sliku o sebi, a oni koji su uključeni u organizaciju da poboljšaju svoj imidž i razvijaju odnose s javnošću kroz komunikaciju sa sportskim organima i komercijalnim organizacijama uključenim u događaj.

Evropske igre

Koncept Evropskih igara se zasniva na kontinentalnom sportskom događaju koji je u ravni Olimpijskih ili Igara Komonvelta. U Aziji se od 1951. godine održava ekvivalent ovih igara na svake četiri godine. Tada su uporedo pokrenute i Panameričke igre.

Evropske igre su međunarodni multidisciplinarni sportski događaj u duhu olimpijske tradicije na kome učestvuju sportisti evropskih nacija. Ove igre je osmislio Evropski olimpijski komitet i predstavio ih na zasedanju u Rimu 2012. godine. Prve igre su planirane za 2015. godinu, a u planu je održavanje takmičenja na svake četiri godine.

Evropski olimpijski komitet je organizacija sa sedištem u Rimu koja u članstvu broji 50 Nacionalnih olimpijskih komiteta.

Evropske igre su poslednje inicirane igre po kontinentima, nakon Azijskih igara, Panameričkih, Pacifičkih i Afričkih igara. Prema ovome od 2015. godine će svaki kontinent imati svoje igre prema olimpijskoj tradiciji.

Evropske igre nisu u vezi sa Evropskim sportskim prvenstvom niti sa Evro Igrama. Evropsko sportsko prvenstvo je događaj koji organizuju pojedinačne evropske sportske federacije, spajajući takmičenja iz atletike, plivanja, biciklizma, veslanja i triatlona u jedinstveni brend i ciklus takmičenja koja će se od 2018. godine održavati svake četvrte godine. Predstavljace novi multidisciplinarni događaj za neke od najpopularnijih sportova u Evropi, a domaćini će biti Glazgov i Berlin. Federacije navedenih sportskih disciplina će koordinirati individualna nacionalna takmičenja, a svako prvenstvo će biti organizovano u saradnji sa nadležnim savezima i gradom domaćinom. U Berlinu će se održati atletska takmičenja i očekuje se približno 1.500 učesnika, dok će u Glazgovu snage odmeriti preko 3.000 sportista. S druge strane, Evro Igre su LGBT događaj koji organizuje Evropska GL sportska federacija. Na njima mogu učestvovati svi bez obzira na godine, pol, fizičke sposobnosti i uključuje takmičenja po sistemu sport za sve. Ove igre traju dva dana. Velike Evro igre se od 2001. godine organizuju u godini Olimpijskih igara, a male Igre sa najviše 1.500 takmičara i sedam disciplina, svake neparne godine.

Evropske igre u Bakuu

Dodela domaćinstva Olimpijskih igara je dug proces, koji svojim zahtevima u organizacionom smislu, smanjuje broj kandidata. One metropole koje se kandiduju moraju svojim projektima i planovima koje podnose prilikom kandidature ne samo da odgovore kriterijumima, već i da donesu nešto inovativno i ostvarivo. Svaka kandidatura mora biti dobro vođena i sagledana iz mnogo uglova.

Pobeda kandidata i održavanje Olimpijskih igara zahteva snažnu podršku i saradnju velikog dela javnosti, uključujući ne samo sportske organizacije, nego i pojedince, političku elitu i domaću industriju. Nedostatak podrške u bilo kojoj od ovih oblasti može dovesti do smanjena šansi za uspešno sprovođenje ovog sportskog događaja.

Održavanje sličnog događaja povećava kredibilitet kandidata i šansu za uspeh kandidature za održavanje Olimpijskih igara. Najbolji primer za to je uspeh Brazila u kome su održane Panameričke igre 2007. godine, a koji je zatim dobio i organizaciju Svetskog prvenstva u fudbalu 2014. godine i Olimpijskih igara 2016. godine.

Evropski olimpijski komitet je glasao za prestonicu Azerbejdžana koji je bio jedini kandidat u ovim izborima. Tajnim glasanjem za Baku je bilo 38 delegata, osam je bilo protiv, a tri uzdržana.

Sa strane gledano, Evropske igre imaju sve materijale i opremu kao bilo koji drugi moderni sportski događaj. Maskote, dvorane, olimpijsko selo, volontere, obezbeđen transport, sponzore i sve to mora biti obezbeđeno za kratkih 30 meseci koliko će trajati pripreme. Organizatori ovog događaja su se zaista potrudili da promovišu imidž mlade i moderne nacije koja je otvorena za posao. Baku je bio jedini grad koji je ispoljio interes za organizaciju Igara 2015. godine, a EOK se nada da će dodatno predstavljanje takmičenja u javnosti i očekivanih finansijskih dobitaka, privući još federacija voljnih da učestvuju u Evropskim igrama. Komitet je najavio da je šest potencijalnih kandidata zainteresovano za organizaciju Igara 2019. godine.

Azarbejdžanski nacionalni komitet je uložio izrazito velike svote novca u izgradnju infrastrukture, uključujući i atletski stadion kapaciteta 68.000 mesta, dvorane po međunarodnim standardima za akvatiku, gimnastiku, streljaštvo i biciklizam. Planirana je izgradnja 5 dvorana, od ukupno 18 koje će biti korišćene za sportska nadmetanja.

Program Igara

Iako se na programu neće naći sve olimpijske discipline, na Evropskim igrama učestvovalaće samo takmičari koji prođu kvalifikacije, pa će prisustvo najboljih evropskih sportista svakako obezbediti visok kvalitet takmičenja. Prvi učesnici Evropskih igara poznati su od juna 2014., nakon održavanja Evropskih atletskih timskih šampionata 2. i 3. Lige, dok su poslednja kvalifikaciona mesta izborili bokseri, nakon završetka Evropskog prvenstva u boksu 25. aprila 2015. godine.

U Bakuu će ukupno učestvovati 50 zemalja u 20 sportova i 30 disciplina i otprilike 6.000 sportista u periodu od 12 do 18. juna. Od ovih sportova, njih 16 su olimpijski dok su karate, košarka 3 na 3, fudbal na pesku i sambo novi sportovi. Džudo će se odigrati u sklopu Evropskog prvenstva, a na takmičenju će se naći i akvatika, streljaštvo, atletika, badminton, odbojka, boks, kanu, biciklizam, mačevanje, gimnastika, streličarstvo, stoni tenis, tekvondo, triatlon i rvanje.

Biće održana 253 takmičenja, a šansu za kvalifikovanje na Olimpijske igre u Riju će pronaći sportisti u nekoliko sportskih grana. Direktno učešće će omogućiti triatlon, streljaštvo i stoni tenis osvajanjem zlatnih medalja, dok će za kvalifikacije sportisti bodove skupljati u

rvanju, tekvondu i streličarstvu, biciklizmu i odbojci na pesku, a atletika i plivanje donose kvalifikacione standarde.

Nadmetanja u plivanju i atletici, koja su najprimamljivija za publiku, održaće se samo u juniorskoj konkurenciji.

Prijavljeno je preko 3.000 zvaničnika – trenera, sportskih funkcionera, sudija i više od 1.500 novinara. Iako su ovo prve multisportske igre Evrope, televizijske stanice iz celog sveta prenosiće najzanimljivije detalje sa ovog takmičenja. Jedan od razloga za to je i podatak da se među učesnicima nalazi čak 150 osvajača olimpijskih medalja.

Zvanična TV kuća prvih Evropskih igara je IBC (International Sports Broadcasting), koja će obezbediti minimum 1.200 sati prenosa i ugovarati teritorijalna prava sa evropskim i svetskim medijskim operaterima. Oko milion ulaznica za takmičenja prodavaće se od aprila 2015.godine preko interneta i kasnije na blagajnama, a Igrama će svoj doprinos dati oko 10.000 volontera.

Novina u odnosu na sve druge Igre je planirano selo za smeštaj novinara koji će pratiti Evropske igre u Bakuu. Nalazi se u neposrednoj blizini Sportskog sela i imaće 4 bloka sa oko 1.400 soba.

Ono što može predstavljati opasnost za dalji razvoj Evropskih igara je to što federacije plivanja, biciklizma, veslanja i triatlona planiraju da učestvuju na pomenutom Evropskom sportskom prvenstvu 2018. godine, a to će uticati na nivo takmičenja u tim disciplinama na Igrama, pod pretpostavkom da će se elitni sportisti odlučiti za takmičenja u Berlinu i Glazgovu.

Zaključak

Organizacija Olimpijskih igara predstavlja veliki izazov koji pruža gradu domaćinu priliku za određivanje smera u kome će se neka nacija kretati u odnosu na svetsku zajednicu. Može predstavljati stimulans za promene ubrzavajući ekonomski, politički i društveni razvoj.

Važni sportski događaji, iako traju kratko, poseduju veliki značaj za organizatore i na kratkoročnom i na dugoročnom planu. Predstavljaju, pre svega, veliki finansijski poduhvat ali obezbeđuju medijsku pokrivenost koju na drugi način ne mogu ostvariti. Zaostavština se razlikuje u odnosu na grad koji je domaćin, a pozitivni aspekti su nova infrastruktura, urbanizacija sredine, međunarodna reputacija, obnavljanje jedinstva zajednice i znanje i iskustvo za vođenje jednog takvog projekta.

Literatura

Ilić, V. (2006). *Evolucija izazova i promena i njihov uticaj na menadžment Olimpijskih igara*.

Doktorica disertacija. Fakultet za menadžment u sportu

Šiljak, V. (2013). *Olimpizam*. Beograd: Alfa univerzitet, Fakultet za menadžment u sportu

<http://www.olympic.org/ioc-governance-national-olympic-committees?tab=eoc>

<http://www.baku2015.com/>

<http://www.eurolympic.org/en/>

Young D. (2004). *A brief history of the Olympic games*. Malden, MA: Blackwell Pub.

SOKOLSKO DRUŠTVO BANJA LUKA U VREME KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

SOKO ORGANIZATION BANJA LUKA DURING THE KINGDOM YUGOSLAVIA

Mirjana Prodanović¹, Petar D. Pavlović²

¹ Osnovna škola „Branko Ćopić“ Prnjavor

² Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta Banja Luka

Apstrakt: Godine 1929., 6. januara ime Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca je promenjeno u Kraljevina Jugoslavija. Došlo je do promena u državnom ustrojstvu, a istovremeno i do reorganizacije sokolstva. Zakonom od 5. decembra 1929. godine osnovana je viteška organizacija čije je ime bilo Soko Kraljevine Jugoslavije. Ukinute su sve dotadašnje gimnastičke organizacije. U Banjoj Luci su raspušteni Sokolsko društvo Banja Luka i „Hrvatski Sokol“, a osnovano je jedinstveno Sokolsko društvo Banja Luka. U istraživanju je korišćen istorijski metod. Predmet istraživanja je razvoj sokolstva na prostoru Banje Luke, a cilj da se rasvetli i otrgne od zaborava nastanak i rad Sokolskog društva Banja Luka u Kraljevini Jugoslaviji i da se istraži njegov značaj za razvoj sokolstva uopšte.

Ključne reči: sokolstvo, sokoli, upravni odbor, starešina

Abstract: The name of the Kingdom of the Serbs, the Croats and the Slovenians had been changed to the Kingdom of Yugoslavia on 6th January 1929. There have been some changes in the state trinity, as well as in the Soko organizations around the state. By the law proclaimed on 5th December 1929, a knights' organization had been founded, whose name was the Soko of the Yugoslavia Kingdom. All gymnastic clubs working until that moment had been called off. The Soko club Banja Luka and the Croatian Sokol club had been disbanded and a new joint club, by the name of the Soko club Banja Luka, had been formed. Historical method was used in this research. The research subject was development of Sokol ideas in the Banja Luka region, and the aim was to illuminate and tear from oblivion the development and work of the Sokol club Banja Luka in Yugoslavia Kingdom and to explore its significance for the growth of Sokol beliefs in general.

Key words: Sokol ideas, Sokols, club management, president

Uvod

Pred kraj dvadesetih godina u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca su se sve više osećala politička i nacionalna previranja, naročito između srpske i hrvatske buržoazije, pa je kralj Aleksandar 6. januara 1929. godine raspustio Narodnu skupštinu, ukinuo Vidovdanski ustav i preuzeo zakonodavnu i izvršnu vlast u svoje ruke. Uveo je vojnu diktaturu misleći da će time olakšati svoju vladavinu. Na dan 3. oktobra iste godine kralj je ukazom promenio ime države u Kraljevina Jugoslavija. Došlo je do velikih promena u zemlji. Dotadašnju podelu teritorija na 33 oblasti zamenila je podela na 9 banovina. Vlast je bila centralistička i unitaristička. Insistiralo se na ideologiji integrisanog jugoslovenstva.

Nakon nešto više od dve godine kralj Aleksandar je odustao od diktatorskog oblika vladavine i 3. septembra 1931. godine doneo Oktroisani ustav. Godine 1934., 9. oktobra, u Marselju je izvršen atentat na Aleksandra Prvog Karađorđevića. Pošto je prestolonaslednik Petar bio maloletan, obrazovano je Namesništvo od tri člana: knez Pavle Karađorđević, dr Radenko Stanković i dr Ivo Perović, koje je upravljalo zemljom. Do 1936. godine Vladom

Kraljevine je upravljao Bogoljub Jevtić, a zatim je na njegovu funkciju izabran dr Milan Stojadinović, koji je osnovao političku stranku pod nazivom Jugoslovenska radikalna zajednica (JRZ). U februaru 1939. godine obrazovana je vlada Dragiše Cvetkovića. Posljednjih godina u Kraljevini Jugoslaviji je nestala ideja jedinstvene nacije, a dozvoljeno je isticanje nacionalnih individualnosti triju konstitutivnih naroda. Tako je došlo do ukidanja centralističke vlasti, a težilo se stvaranju federacije.

Istovremeno sa promenama u državnom ustrojstvu došlo je i do reorganizacije sokolstva u Kraljevini Jugoslaviji. Zakonom od 5. decembra 1929. godine osnovana je viteška organizacija čije je ime bilo Soko Kraljevine Jugoslavije, odnosno Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije. (Zakon od 5. decembra, član 1, 1935) Za sedište Saveza određen je Beograd. Sokolske jedinice su bile: sokolska društva, sokolske župe i Sokolski savez. (Isto, član 4) Savezom je upravljala Uprava Saveza, a za starešinu je postavljen naslednik prestola Kraljevine Jugoslavije. (Isto, član 5) Sva gimnastička društva su pozvana da se pridruže ovom savezu ili će, ako to ne učine u roku od mesec dana, njihovo članstvo biti raspušteno, a njihov dalji rad zabranjen. Tako je Uredbom o likvidaciji „Jugoslovenskog Sokola“, „Hrvatskog Sokola“, „Orla“ i „Srpskog Sokola“, propisanoj 5. januara 1930. godine, vlast ukinula spomenute organizacije. (Uredba br. 716 od 5. januara 1930, 1935) Zakonom o osnivanju Sokola Kraljevine Jugoslavije propisane su određene olakšice za sve članove sokolskih društava, i to u vidu skraćanja vojnog roka i manjih cena kod korišćenja javnih prevoznih sredstava. (Uredba br. 186 od 7. januara 1930, 1935)

Sokolstvo se u ovom periodu sve više udaljavalo od svojih predašnjih ideja. Soko Kraljevine Jugoslavije bio je podređen državnoj politici i vodio se jugoslovenskom ideologijom. Kao opštenarodna viteška organizacija sokolstvo je od države dobijalo i moralnu i materijalnu podršku. Počelo se i sa osnivanjem sokolskih četa kako bi se i na seoskim područjima promovisala državna politika kralja. Srž i osnovu društava i župa nisu više činili prednjački zborovi i župska načelnštva, kao ranije, već uprava sa prosvetnim odsekom. Sve do 1935. godine broj članova, društava i četa je bio u porastu, ali nakon toga je došlo do osipanja članstva. Sve manje se radilo na uvežbavanju grupnih prostih vežbi, koje su bile jedno od glavnih obeležja sokolskih sletova. U Kraljevini Jugoslaviji priređen je samo jedan savezni sokolski slet u Beogradu, 1930. godine, dok su svi ostali bili organizovani na pokrajinskom nivou (u Ljubljani 1933. godine, Sarajevu i Zagrebu 1934., Subotici 1936. i Skoplju 1937. godine). U poslednjim godina svog postojanja Soko Kraljevine Jugoslavije je sve više slabio. Već 1937. godine u Sloveniji je došlo do obnavljanja organizacije „Orao“ („Orel“), pod nazivom „Slovenački momci“ („Slovenski fantje“) u koju je prelazilo sve više slovenačkih sokola, čineći opoziciju sokolskom pokretu. (*Enciklopedija fizičke kulture*, 1975) Nakon što se Drugi svetski rat proširio i na jugoslovenske prostore, Soko Kraljevine Jugoslavije je prestao sa delovanjem, a po završetku rata nije došlo do njegovog obnavljanja. Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije je izdavao nekoliko časopisa (*Sokolski glasnik*, *Sokolska prosveta*, *Sokolić*, *Naša radost*, *Prednjak i drugi*).

Predmet i cilj rada

Sokolstvo u Banjoj Luci nije dovoljno istraženo. Pošto smatramo da ovaj problem predstavlja veoma značajan deo istorije fizičke kulture u Banjoj Luci i Bosni i Hercegovini, to će predmet ovog istraživanja biti razvoj sokolstva na području Banje Luke. Cilj istraživanja je da se rasvetli stvaranje jedinstvenog sokolskog društva na području grada Banja Luka kao i rad i razvoj Sokolskog društva Banja Luka u Kraljevini SHS.

Metod

Prilikom pisanja rada korišćen je istorijski metod. Pregledani su i kritički proanalizirani istorijski izvori nastali u vreme obnavljanja i ujedinjenja sokolskih društava, kao i u vreme rada Sokolskog društva Banja Luka, ali i izvori nastali u kasnijem periodu.

Rezultati i diskusija

Sokolsko društvo Banja Luka

Od decembra 1929. godine u Banjoj Luci je postojalo samo jedno sokolsko društvo, u koje su se upisivali članovi dotadašnjeg Sokolskog društva Banja Luka i „Hrvatskog Sokola“, ali i potpuno novi članovi. Da je u banjolučom „Sokolu“ bilo članova različitih naroda i veroispovesti, vidimo iz podatka da su početkom 1933. godine Društvu pristupila 124 nova člana, od toga 70 katolika, 54 pravoslavca i 1 musliman. (Veliki prilaz Sokolskom društvu, 1933).

Godine 1931., 12. januara, Sokolsko društvo Banja Luka je održalo svoju redovnu godišnju skupštinu. Tada je izabrano novo starešinstvo Društva. (Mikić, 2004) Za starešinu je izabran Jovo Perenčević, a za njegovog zamenika Zdravko Jovanović. Sekretar je postao Bogdan Šepa, a predsednik Prosvetnog odseka Vlaho Pečenec. Posao načelnika dobio je Emil Zrelec, a posao načelnice Nina Popović.² (Izveštaj o društvenom radu, 1931).

U godini 1932. redovnu godišnju skupštinu Sokolsko društvo Banja Luka je održalo 17. januara u sali Učiteljske škole. Sednici je prisustvovalo više od 150 članova i članica. Starešina Jovo Perenčević je otvorio skupštinu u 10,00 časova. Nakon toga pročitani su izveštaji svih funkcionera, iz kojih je izveden zaključak da je Društvo dosta napredovalo u toku prethodne godine i u tehničkom i u materijalnom pogledu. Zatim je izabrana nova uprava, i dalje na čelu sa Jovom Perenčevićem. Za njegove zamenike izabrani su Hasib Muradbegović (koji je bio i predsednik Prosvjetnog odseka) i Jovo Tomić (koji je bio i blagajnik). Posao sekretara poveren je Vinki Storeli, a posao statističara Edhemu Bekiću. Na mesto načelnika izabran je Milan Puhalo, a na mesto njegovih zamenika Emil Zrelec i Franjo Šebor. U Upravni odbor su ušli: Branko Jovanović, Vlaho Pečenec, Nina Popović, Dobrivoje Radenković i Milan Cvjetan, a u Revizioni Risto Džepina i još neki članovi. (Sokolsko društvo Banja Luka, 1932a)

U toku 1932. godine Sokolsko društvo Banja Luka je imalo 262 člana i 77 članica, od toga: 18 vežbača, 3 vežbačice, 42 naraštajca i 20 naraštajki (Sokolsko društvo Banja Luka, 1932c).

² U toku godine Nina Popović je dala ostavku na mesto načelnice, pa su njene dužnosti preuzeli Vera Marković i Milan Puhalo.

Slika 1. Sokolsko društvo u Banjoj Luci 1931 – 1932. godine (Muzej RS, Zbirka fotografija)

Prvu godišnju skupštinu u sopstvenom domu Sokolsko društvo u Banjoj Luci je održalo 22. januara 1933. godine. Nakon pozdrava prisutnima starešina Jovo Perenčević se osvrnuo na tadašnje napade Katoličkog episkopata na sokolstvo, pa je odlučeno da se sa sednice pošalje pozdrav SSKJ i izrazi osuda biskupske poslanice protiv sokola. Zatim su iscrpne izveštaje o radu u toku 1932. godine podneli društveni funkcioneri, a isti su prihvaćeni. Nakon usvajanja budžeta za tekuću godinu, izabrana je nova uprava na čelu sa Jovom Perenčevićem, kao starešinom, i Slavišom Vajnerom, zamjenikom starješine. Vinka Storeli je, kao i prethodne godine, izabrana za sekretara, dok je Jovo Tomić izabran za blagajnika, a Edhem Bekić za statističara Društva. Za vođu je biran Milan Puhalo, a za njegove zamjenike Nikola Sandalj i Franjo Šebor. Predsednik Prosvetnog odseka postao je Hasib Muradbegović. Izborom društvene uprave sednica je privedena kraju. (Glavna skupština sokolskog društva u Banjoj Luci, 1933)

Naredna redovna godišnja skupština Sokolskog društva Banja Luka održana je 28. januara 1934. godine sa sledećim dnevnim redom:

1. Otvaranje skupštine i biranje dvojice članova za overu zapisnika,
2. Izveštaj funkcionera i nadzornog odbora,
3. Proračun za 1934. godinu,
4. Podnašanje predloga upravi Župe u stvari imenovanja uprave Društva, revizora i suda časti i
5. Eventualije. (Sokolsko društvo Banja Luka 1934: 4)

Jovo Perenčević i Slaviša Vajner su ostali na svojim dotadašnjim funkcijama, dok je za drugog zamenika starešine izabran Jovo Tomić. Načelniku Milanu Puhalu dodeljeni su zamenici Joco Živković i Franjo Šuster. Na mestima statističara, blagajnika i sekretara ostali su isti sokoli. U Odbor Društva izabrani su: Milan Glac, Branko Jovanović, inženjer arhitekture, Miodrag Petrović, Vojin Rađenović i Petar Stjepanović, lekar, a za zamenike odbornika: Novica Vejinović, Žarko Madžarac i Mustafa Sabitović. Za predsednika Prosvetnog odseka izabran je Rudolf Slunjski. Članovi Nadzornog odbora bili su: Dragutin Toman, Milan Cvjetan i Risto Džepina, a njihovi zamenici Anto Valentić i Branko Pajić. U

Sud časti izabrani su: Lazar Marković, Uroš Stefanović i Rudolf Cisarž, a za njihove zamenike Hasib Muradbegović i Zlatko Puvačić. (Brozović 1934)

Sav rad sokola u toku 1934. godine može se podeliti na dva perioda, pre i nakon atentata na kralja Aleksandra u Marselju. Iz izveštaja sokolskih društava, pa tako i banjolučkog, uočavamo da su se od 9. oktobra nadalje aktivnosti svodile samo na tehnički rad. (Godišnja skupština Sokolskog društva 1935)

Redovnu godišnju skupštinu članovi Sokolskog društva u Banjoj Luci održali su 3. februara 1935. godine sa početkom u 9,00 časova, po sledećem dnevnom redu:

1. Otvaranje skupštine;
2. Biranje dva člana za overavanje zapisnika;
3. Izveštaji: sekretara, načelnika, prosvetara, blagajnika i revizionog odbora;
4. Proračun za 1935. godinu;
5. Podnošanje predloga upravi Župe u stvari imenovanja uprave Društva, revizionog odbora i suda časti;
6. Eventualije. (Glavna godišnja skupština 1935: 3)

Slika 2. Prednjaci Sokolskog društva Banja Luka Miloš Volk i Josip Žluva (Enciklopedija fizičke kulture, 1975, str. 492 i 521)

Skupštinu je otvorio starešina Društva Jovo Perenčević, koji je, zatim, prigodnim govorom odao počast pokojnom kralju Aleksandru i trojici sokola koji su u Sarajevskom procesu osuđeni na smrt. Nakon toga sve je teklo prema dnevnom redu. Pre nego što je izabrana nova uprava, starešina Društva je podneo izveštaj o gradnji doma u Banjoj Luci. Za starešinu je reizabran Jovo Perenčević. Načelnik je postao Josip Novak, a načelnica Nina Popović (Godišnja skupština Sokolskog društva 1935). Sekretar Društva bio je Jovo Tomić.

Godine 1936., 5. februara, Sokolsko društvo Banja Luka je održalo svoju redovnu skupštinu, na kojoj je nakon iscrpnih izveštaja predstavnika određenih odseka i sekcija izabrana nova uprava. Dugogodišnji starešina Jovo Perenčević je ponovo izabran na istu funkciju, a njegovim zamenicima su postali Jovo Tomić, koji je postavljen i za blagajnika, i Rudolf Cisarž. Na mestu sekretara Društva našao se Žarko Predić. Na mesto načelnika izabran je Franjo Šuster sa zamenicima Jocom Živkovićem i Josipom Novakom. Načelnica je postala Nina Popović, a njena zamenica Margarita Debeljak. Posao prosvetara Društva trebalo je da obavlja Milan Perenčević, posao lekara - Slavko Pišteljić, statističara - Greta Šeba, a domaćina - Božidar Mezulić. U Upravni odbor izabrani su: Anto Valentić, Novica Vejinović, Branko Jovanović i Franjo Šebor. Za revizore su izabrani: Pavle Bosiljčić, Sveto Popović i Risto Džepina, a u Sud časti: Lazar Marković, Jovo Perenčević, Zlatko Puvačić, Uroš Stefanović i Pero Stjepanović. (Nova uprava Sokolskog društva 1936)

U Sokolskom domu u Banjoj Luci je 7. februara 1937. godine sa početkom u 9:00 časova ujutro održana sledeća redovna godišnja skupština Sokolskog društva. Starešina Jovo Perenčević je otvorio skupštinu. Zatim su, prema dnevnom redu, pročitani izveštaji funkcionera pojedinih odbora i sekcija Društva (načelnica – Nina Popović, prosvetar i sekretar – Vinka Storeli, blagajnik – Jovo Tomić, statističar – Nikola Stanišić, revizor – Risto Džepina i za odbor gradnje – Jovo Perenčević). Nakon što su svi izveštaji prihvaćeni, isto je učinjeno i sa budžetom za 1937. godinu. Izabrana je i nova uprava Društva. Na mestu starešine je ostao isti soko. Njegov prvi i drugi zamenik su postali Jovo Tomić i Božidar Mezulić. Za načelnika je izabran Franjo Šuster, a za načelnicu Nina Popović. Posao sekretara u tekućoj godini trebalo je da obavlja Vinka Storeli, posao blagajnika – Nikola Radaković, a statističara – Nikola Stanišić. Funkcija predsednika Zdravstvenog odseka dodeljena je Slavku Pišteljiću. Na skupštini se raspravljalo još i o programu rada u Petrovoj petoljetki. (Godišnja skupština Sokolskog društva 1937)

Svoju godišnju sednicu sokoli su 1938. godine održali 30. januara. Na njoj se razgovaralo o dotadašnjem radu Društva na Petrovoj petoljetki. Pojedini funkcioneri Društva su izneli godišnje izveštaje svojih odseka. Takođe su predstavljeni planovi za povećanje broja članova i otvaranje novih sportskih i drugih sekcija u sklopu Društva u 1938. godini. Na kraju sednice je kao i inače izabrana nova uprava. Za starešinu Društva izabran je Zlatko Puvačić, a u Odbor su ušli i sledeći sokolski radnici: Miloš Amidžić, Ivan Ban, Uroš Baćma, Vlado Blagojević, Ladislav Blaha, Pavle Bosiljčić, Novica Vejinović, Branko Vranješević, Dušan Dardić, Stevo Demetrović, Josip Žluva, Branko Jovanović, Mirko Kordić, Veljko Krstanović, Andrija Ličina, Jovo Malić, Rajko Malić, Božidar Mezulić, Dušan Mijatov, Risto Misita, Dušan Morača, Josip Novak, Jovo Perenčević, Milan Perenčević, Miodrag Petrović, Slavko Pišteljić, Nina Popović, Nikola Radaković, Edhem Smailagić, Uroš Stefanović, Petar Pero Stjepanović, Dragutin Toman, Vlado Trivić, Husein Tucek, Miloš Ćurčić, Ismail Haznadar, Rudolf Cisarž, Risto Džepina, Mila Šebor, Franjo Šebor i Franjo Šuster. (Petrova petoljetka Sokolskog društva Banja Luka 1938)

Na skupštini Društva održanoj 4. februara 1940. godine prvo je održana komemoracija povodom 25 godina od pogubljenja trojice sokola nakon Sarajevskog atentata, a zatim se prešlo na čitanje godišnjih izveštaja funkcionera. Usvojen je i budžet za 1940. godinu u iznosu od 94.000 dinara, a dogovoreno je i da se na Sokolskom domu postave dve mermerne ploče, jedna sa likom kralja Aleksandra Karađorđevića, a druga sa imenima članova sokolskog društva poginulim za vreme rata. (Sokolska skupština u Banjoj Luci 1940)

Posljednja skupština Sokolskog društva u Banjoj Luci održana je 28. januara 1941. godine. Nakon pozdravnih govora, pisanja telegrama kralju i Savezu Sokola Kraljevine, kao i komemoracije svim sokolima preminulim u prethodnoj godini, funkcioneri Društva su podneli izveštaje o radu pojedinih odseka. Između ostalog, spomenuto je da su sokoli otkupili zemljište zvano „Halilovac“ pokraj Vrbasa, na kojem su planirali sagraditi javno kupatilo. Rad Društva u prethodnoj godini ocenjen je pozitivno, što se vidi i iz procene ukupne vrednosti imovine banjolučkih sokola od 2 miliona dinara. Nakon usvajanja budžeta za tekuću godinu od 100.000 dinara, izabrana je nova uprava i dalje sa Zlatkom Puvačićem na čelu. Na mesto sekretara izabran je Milan Bojić, za blagajnika Nikola Radaković, a za načelnika Društva Josip Žluva. (U prošloj godini Sokolsko društvo u Banjoj Luci 1941)

Osim na glavnoj skupštini koja se održavala jednom godišnje, funkcioneri Društva su se sastajali i na različitim drugim sastancima, na kojima su rešavana tekuća pitanja. Tako su se članovi Upravnog odbora Društva sastajali na sednici dva puta mesečno, i to svakog prvog četvrtka nakon prvog i petnaestog dana u mesecu. Takođe, su se održavale i sednice Prednjačkog zbora, kao i sednice odbora različitih odseka i sekcija Društva.

Aktivnosti Društva

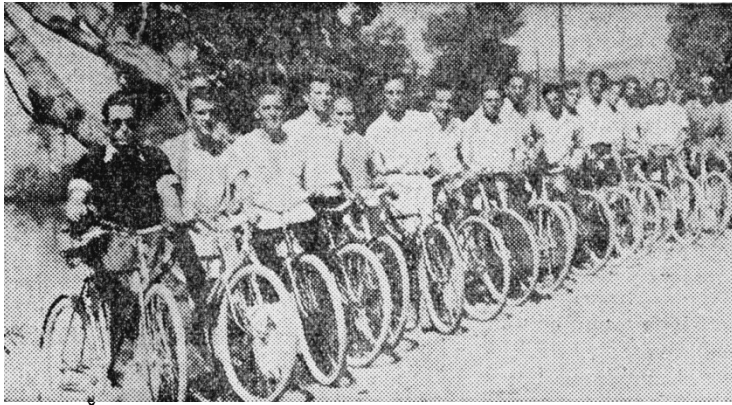
U Sokolskom društvu Banja Luka delovalo je nekoliko različitih odsjeka i sekcija. Sokoli su veliki značaj pridavali ne samo fizičkom već i umnom razvoju čoveka. Zbog toga je veoma važna karika svakog društva, pa tako i banjolučkog, bio Prosvetni odsek. Banja Luka je bila jedno od prvih društava Župe Banja Luka koje je osnovalo Prosvetni odbor, koji je upravljao Prosvetnim odsekom, već u toku 1932. godine, iako se na prosvetnom planu radilo i prethodnih godina. Prosvetni odbor Sokolskog društva Banja Luka je organizovao nekoliko sekcija u toku svog djelovanja. Među prvima su osnovane diletantska (pozorišna) i muzička sekcija, i to početkom 1932. godine. U sklopu muzičke sekcije radili su tamburaški orkestar i hor. U toku 1932. godine počelo se raditi i na osnivanju sokolske lutkarske sekcije u Društvu Banja Luka. (Sokolsko društvo Banja Luka 1932c) Ne znamo tačno kada je Društvo osnovalo svoju biblioteku, ali znamo da se to dogodilo pre 1934. godine, kada je ta biblioteka posedovala 360 knjiga. Počev od 1933. godine prosvetni odbor Sokolske župe Banja Luka je u dogovoru sa uredništvom *Vrbaskih novina* počeo izdavati rubriku „Sokolski vesnik“ (kasnije „Sokolski glasnik“). U toj rubrici su sva društva imala priliku saznati sve što se dešava u Župi, ali i poslati izveštaje o sopstvenom radu. Ubrzo nakon toga u Društvu je počela sa radom i sekcija za sokolsku štampu, novinarstvo, novinske isečke i fotografije. (Godišnji izveštaj o sokolskom prosvetnom radu 1935)

Sokoli su mnogo pažnje pridavali pomaganju siromašnima. Humanitarnim akcijama se bavio poseban odsek u sklopu društava i četa nazvan socijalni odsek. Nismo našli podatak o tome kad je u Društvu Banja Luka organizovan Odsek za štednju, ali nam je poznato da je isti postojao u toku 1934. godine. (Godišnja Skupština Sokolskog društva 1935) Veoma važan dio sokolskog rada bio je vezan za borbu protiv alkoholizma. To je naročito isticano u sokolskim četama, ali su se i društva bavila tim problemom. Društvo Banja Luka je početkom meseca maja 1933. godine osnovalo Odsek za trezvenost koji je tokom cele godine organizovao različita predavanja posvećena ovoj tematici. (Sokolsko društvo Banja Luka 1933) Blisku saradnju sa trezvenjačkim održavao je Lekarski odsek. (Izveštaj o radu Sokolske župe Banjaluka 1936)

Što se tiče članstva, Društvo je imalo sledeće kategorije: ženska i muška deca (od 6. do 12. godine), naraštajci i naraštajke (od 12. do 18. godine) i članice i članovi (od 18. godine).³ Povremeno je organizovana i kategorija starije braće u kojoj su mogli vežbati svi sokoli stariji od 26 godina koji se ne takmiče u kategoriji članova. (Obavijest starijoj braći 1937) Tehničkim radom u Društvu bavio se Prednjački zbor. Njegovi članovi su organizovali časove vežbanja svim kategorijama vežbača.

Pored ostalog, u Društvu se radilo i na razvoju pojedinih sportskih grana. U tom cilju su osnivane i radile sportske sekcije. Skijaška sekcija je oformljena 5. oktobra 1933. godine. (Smučarski odsek 1933) Za predsednika je izabran Žarko Madžarac. (Izveštaj o radu Sokolske župe Banjaluka 1936) U decembru 1934. godine u Sokolskom društvu je počela sa radom jahačka sekcija pod vođstvom Gašpera Ivanoviča. (Konjički odsek Sokolskog društva Banja Luka 1935) U toku 1940. godine sokoli iz Banje Luke su osnovali još jednu sekciju – biciklističku, čiji je vođa bio Franjo Šebor. (Biciklistički odsek sok. društva 1940).

³ Jedno vreme se iz kategorije ženske dece u kategoriju naraštajki prelazilo sa navršenih 14 godina starosti.

Slika 3. Članovi biciklističke sekcije Sokolskog društva Banja Luka (Isto, str. 3)

Uprava društva iz Banje Luke imala je u planu osnivanje i mačevalačke sekcije, ali nismo našli podatke o tome da li je taj plan i realizovan. (Petrova petoljetka Sokolskog društva Banja Luka 1938)

Kako bi svi ovi odseci i sekcije uspešno radili tokom godina bio je potreban veliki broj stručnjaka koji bi bili na njihovom čelu. Zbog toga je velika pažnja u Sokolskom društvu Banja Luka pridavana školovanju sokolskih kadrova. U tu svrhu su tokom godina organizovani mnogobrojni tečajevi sa različitom tematikom, a najboljim članovima Društva je bilo omogućeno da učestvuju i na različitim tečajevima organizovanim na župnom i saveznom nivou.

Manifestacije Društva

Sokolsko društvo Banja Luka je u periodu od 1930. do 1941. godine samostalno ili u saradnji sa drugim društvima organizovalo veliki broj manifestacija.

Banjolučko društvo je za svoje članove, ali i za članove pripadajući im sokolskih četa, organizovalo različita takmičenja. Neka od njih su bila izborna za takmičenja na višim nivoima (župska i savezna), dok su druga bila lokalnog karaktera. Na godišnjem nivou su održavana takmičenja za sve starosne kategorije (članove, naraštaj i decu) (Izveštaj o radu Sokolske župe Banjaluka, 1936). Priređivana su i takmičenja za seoske sokole. Tako je 30. septembra 1936. godine u Laktašima organizovano okružno takmičenje sokolskih četa (Banjolučko sokolsko okružje 1936), a 5. septembra naredne godine u Opsječkom takmičenje svih četa banjolučkog društva. (Velika sokolska proslava u Opsječkom 1937).

Svi javni nastupi sokola mogu se podeliti na posela, akademije, javne vežbe i sletove. Posela su bila najmanje priredbe, koje su se održavale, obično, u sokolani. Najčešće je na njima učestvovala jedna kategorija članstva jednog društva ili čete. Na akademijama su nastupali samo najbolji vežbači i bile su opsežnije od posela. Javne vežbe (časovi) su bili nastupi celokupnog članstva društva ili čete. Sletovi su se sastojali od više različitih priredbi: povorki, javnih vežbi, takmičenja, izleta i sl. (Vojinović 1937) Iako su banjolučki sokoli organizovali sve vrste javnih nastupa, u pregledanim izvorima smo našli podatke samo o nekima od njih. Neke od najzapaženijih akademija i javnih vežbi u Banjoj Luci održane su povodom obeležavanja sokolskog praznika Vidovdana (Svečana proslava Vidovdana 1936), postavljanja kamena temeljca Sokolskog doma (U nedelju je svečano udaren temelj 1931), stogodišnjice rođenja Miroslava Tirša (Proslava stogodišnjice rođenja 1932), otvaranja Sokolskog doma (Kako smo se uselili 1933) i drugih događaja. Osim toga, javne vežbe i akademije su održavane i u sklopu drugih manifestacija kao što su razna takmičenja i sletovi.

U periodu Kraljevine Jugoslavije članovi banjolučkog društva su organizovali samo jedan slet i to 4. i 5. juna 1938. godine, kada je povodom više od 30 godina od početka rada

Društva kralj Petar Drugi Karađorđević sokolima u Banjoj Luci poklonio zastavu. U okviru sleta priređeni su i takmičenje i javna vežba. (Svečano razviće zastave Sokolskog društva 1938).

Jedan od zaključaka prve skupštine Srpske sokolske župe bosanskohercegovačke nakon završetka Prvog svetskog rata, održane 27. aprila 1919. godine, bio je da se u društvima svake godine na svečan način obeležava Đurđevdan kao sokolski praznik. (Skupština srpske sokolske župe b.h, 1919) Banjolučki sokoli su tu odluku poštovali svake godine organizujući đurđevdanski izlet (Sokolsko društvo Banja Luka 1932b). Osim đurđevdanskim, sokoli su organizovali i druge izlete u toku prolećnog i letnjeg perioda svake godine. Tako su 20. avgusta 1933. godine pešačili do Trapiske šume (Izlet Društva Banja Luka 1933). Jedno od omiljenih izletišta banjolučkih sokola bilo je selo Slatina (Sokolski izlet u Slatinu 1933).

Za naraštajce Sokolskog društva Banja Luka u periodu Kraljevine Jugoslavije priređeno je nekoliko logorovanja. Jedno takvo petnaestodnevno logorovanje sprovedeno je krajem jula i početkom avgusta 1936. godine, kada je dvadesetak banjolučkih naraštajaca boravilo u Ključu (Vesti iz Sokolskog društva 1936).

Osim manifestacija i priredbi, koje smo do sada spomenuli, banjolučki sokoli su često bili organizatori i večernjih zabava, naročito od 1933. godine, kada su se preselili u svoj dom. Postala je praksa da se zabave i igranke organizuju skoro svake nedelje (Sokoli na radu 1933). Ulaz na zabavu se naplaćivao, a novac je korišćen za potrebe Društva (Sokolsko zabavno veče sa igrankom 1935). Sokoli su priređivali zabave i kao deo nekih većih manifestacija.

Banjolučki sokoli su učestvovali na svim proslavama koje su u Banjoj Luci održane povodom državnih praznika. Na sličan način su obeležavani rođendani kralja Aleksandra i prestolonaslednika Petra Drugog, kao i Dan ujedinjenja. Ovi praznici su u Banjoj Luci proslavljani svake godine. U jutarnjim časovima držana su blagodarenja u svim crkvama, zatim je ban primao čestitke od strane predstavnika različitih institucija, društava, organizacija i drugih. Predveče su održavane povorka kroz grad, vatromet i zabava. Osim ovih, sokoli su ulepšali još nekoliko gradskih svečanosti. Neke od njih su: doček zastave 33. pešadijskog puka priređen 9. septembra 1930. godine (Doček zastave 33. peš. puka 1930), sveslovenski bal koji su u februaru 1936. godine održale članice „Kola srpskih sestara“ (Sokolice izvele simfoniju žetve 1936), svečanost povodom dvadesetogodišnjice ulaska srpske vojske u Banju Luku koja je upriličena 21. novembra 1938. godine (Banja Luka je svečano proslavila 1938), kao i mnoge druge.

Praksa je bila da se povodom događaja sa tužnim prizvukom (atentat na kralja Aleksandra (Proširena sednica Uprave Sokolskog društva 1935), dan smrti hrvatskih velikomučenika Zrinskog i Frankopana (Sokolska svečana akademija 1934), smrt nekolicine sokolskih velikana (Sahrana prvog sokola 1934) i drugi prirede komemorativne sednice, što su sokoli iz Banje Luke redovno činili.

Članovi Sokolskog društva Banja Luka su, takođe, učestvovali na različitim manifestacijama i takmičenjima organizovanim od strane drugih društava u Kraljevini Jugoslaviji, ali i drugim zemljama.

Nakon više bezuspešnih pokušaja u ranijem periodu, tek krajem 1931. godine u Banjoj Luci je započeta izgradnja sokolskog doma. Iako su banjolučki sokoli u Dom uselili početkom 1933. godine, potpuno je završen tek 1937. godine.

Članovi sokolskog društva Banja Luka su tokom tridesetih godina prošlog veka širili ideju sokolstva i u okolna ruralna područja. Osnovani su ukupno dvanaest sokolskih četa u različitim selima u okolini.

U aprilu 1941. godine došlo je do potpunog ukidanja sokolskih društava u Kraljevini Jugoslaviji, pa tako i društva u Banjoj Luci.

Na osnovu napred navedenog, možemo zaključiti da je u periodu od decembra 1929. do aprila 1941. godine u Banjoj Luci postojalo jedno sokolsko društvo. Ono je imalo veliku ulogu u razvoju Sokolske župe Banja Luka, ali i sokolstva uopšte. Društvo je u tom periodu bilo veoma razvijeno. Velika pažnja se pridavala prosvetnom radu i širenju sokolske ideje u okolna seoska područja.

Literatura i izvori

- Banja Luka je svečano proslavila 20 - godišnjicu ulaska Srpske vojske. (25. novembar 1938). *Vrbaske novine*, 1516, 3.
- Banjolučko sokolsko okružje. (2. septembar 1936). *Vrbaske novine*, 1078, 3.
- Biciklistički odsjek sok. društva. (oktobar, 1940). *Sokolski glasnik*, 41, 3.
- Brozović, A. (Ur). (1934). *Sokolski zbornik*. Beograd: Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije
- Doček zastave 33. peš. puka. (11. septembar 1930). *Službeni list Vrbaske banovine*, 42, 3 – 4.
- Enciklopedija fizičke kulture*. (1975). Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod
- Glavna godišnja skupština. (9. mart 1935). *Vrbaske novine*, 651, 3.
- Glavna skupština sokolskog društva u Banjoj Luci. (28. januar 1933). *Vrbaske novine*, 73, 2.
- Godišnja skupština Sokolskog društva. (11. februar 1937). *Vrbaske novine*, 1206, 3.
- Godišnja skupština Sokolskog društva. (8. februar 1935). *Vrbaske novine*, 626, 3.
- Godišnji izvještaj o sokolskom prosvetnom radu Župe Banja Luka u 1934. godini. (6. mart 1935). *Vrbaske novine*, 648, 2 – 3.
- Izlet Društva Banja Luka. (19. avgust 1933). *Vrbaske novine*, 184, 3.
- Izveštaj o društvenom radu. (oktobar, 1931). *Sokolski glasnik*, 43, 3.
- Izveštaj o radu Sokolske župe Banjaluka za godinu 1935*. (1936). Banja Luka
- Kako smo se uselili u novi „Sokolski dom“. (7. januar 1933). *Vrbaske novine*, 67, 14.
- Konjički odsjek Sokolskog društva Banja Luka. (11. januar 1935). *Vrbaske novine*, 603, 3.
- Mikić, Đorđe. *Banja Luka: kultura građanskog društva*. Banja Luka: Institut za istoriju, 2004.
- Muzej Republike Srpske. Zbirka fotografija.
- Nova uprava Sokolskog društva. (7. februar 1936). *Vrbaske novine*, 918, 3.
- Obavijest starijoj braći! (10. februar 1937). *Vrbaske novine*, 1205, 3.
- Osnovana diletantska i muzička sekcija društva. (12. maj 1932). *Vrbaske novine*, 20, 5.
- Petrova petoljetka Sokolskog društva Banja Luka. 6. februar 1938). *Vrbaske novine*, 1390, 2.
- Proslava stogodišnjice rođenja Miroslava Tirša u Banjoj Luci. (10. mart 1932). *Službeni list Vrbaske banovine*, 10, 3.
- Proširena sednica Uprave Sokolskog društva. (9. oktobar 1935). *Vrbaske novine*, 827, 6.
- Sahrana prvog sokola i nacionalnog radnika Miće Baslaća u Banjoj Luci. (6. februar 1934). *Vrbaske novine*, 325, 2.
- Skupština Srpske sokolske župe b.h. (april i maj 1919). *Sokolski glasnik*, 4 i 5, 154 – 157.
- Smučarski odsek. (8. oktobar 1933). *Vrbaske novine*, 227, 3.
- Sokoli na radu. (24. mart 1933). *Vrbaske novine*, 89, 11.
- Sokolice izvele simfoniju žetve. (18. februar 1936). *Vrbaske novine*, 927, 2.
- Sokolska skupština u Banjoj Luci. (6. februar 1940). *Politika*, 11380, 10.
- Sokolska svečana akademija u spomen mučeničke smrti Zrinskog i Frankopana. (29. april 1934). *Vrbaske novine*, 620, 4.
- Sokolski izlet u Slatinu. (29. jul 1933). *Vrbaske novine*, 166, 2.
- Sokolsko društvo Banja Luka. (23. januar 1934). *Vrbaske novine*, 313, 4.
- Sokolsko društvo Banja Luka. (januar, 1932a). *Sokolski glasnik*, 1, 7.
- Sokolsko društvo Banja Luka. (maj, 1932b). *Sokolski glasnik*, 20, 5.
- Sokolsko društvo Banja Luka. (maj, 1933). *Sokolski glasnik*, 20, 3.

Sokolsko društvo Banja Luka. (novembar, 1932c). *Sokolski glasnik*, 47, 3.

Sokolsko zabavno veče sa igrankom. (23. maj 1935). *Vrbaske novine*, 712, 3.

Svečana proslava Vidovdana. (2. jul 1936). *Vrbaske novine*, 1028, 3.

Svečano razviče zastave Sokolskog društva. (29. maj 1938). *Vrbaske novine*, 1438, 1.

U nedjelju je svečano udaren temelj. (22. decembar 1931). *Nova štampa*, 419, 1.

U prošloj godini Sokolsko društvo u Banjoj Luci zabeležilo je lep uspeh. (29. januar 1941). *Politika*, 11730, 13.

Uredba br. 186. od 7. januara, 1930. god. (1935). U *Zbornik zakona, uredaba i naredaba za fizičko vaspitanje naroda.*, (str. 217 – 220). Beograd: Geca kon, a.d.

Uredba br. 716. od 5. januara, 1930. god. (1935). U *Zbornik zakona, uredaba i naredaba za fizičko vaspitanje naroda.*, (str. 17 – 19). Beograd: Geca kon, a.d.

Velika sokolska proslava u Opsječkom. (1. septembar 1937). *Vrbaske novine*, 1324, 2.

Veliki prilaz Sokolskom društvu. (9. februar 1933). *Vrbaske novine*, 76, 4.

Vesti iz Sokolskog društva. (18. jul 1936). *Vrbaske novine*, 1041, str. 3.

Vojinović, M. (oktobar, 1937). Javni nastupi. *Soko list prednjaštva SKJ*, 10, 321.

Zakon od 5. decembra, 1929. god. o osnivanju Sokola Kraljevine Jugoslavije. U *Zbornik zakona, uredaba i naredaba za fizičko vaspitanje naroda.*, (str. 13 – 16). Beograd: Geca kon, a.d.

SPORTSKO HODANJE NA OLIMPIJSKIM IGRAMA

RACE WALKING AT THE OLYMPIC GAMES

Aleksandar Raković, Vladimir Savanović

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja u Nišu, Univerzitet u Nišu

Apstrakt: Sportsko hodanje je prvi put uvršteno u program Međulimpijskih igara 1906. godine u Atini. Prvi olimpijski šampion bio je Amerikanac George Bonhag u hodanju na stazi na 1.500 metara. Iste godine u hodanju na tri hiljade metara pobedio je Srbin Đorđe Stantić, ali kako je Subotica u kojoj je živio tada bila u sastavu Austrougarske, ova medalja se prema MOK-ovoj listi pobednika pripisuje Mađarskoj. Predmet ovog rada je atletska disciplina sportsko hodanje. U radu je primenjena deskriptivna metoda sa ciljem da se prikaže istorijski razvoj discipline sportskog hodanja na Olimpijskim igarama.

Ključne reči: istorija, atletska disciplina hodanje, Olimpijske igre

Abstract: For the first time race walking was included in the program of the Olympic Games in 1906 in Athens. The first Olympic champion was an American George Bonhag, who competed on the trail at 1,500 meters. That same year, 3,000 meters race walk was won by the Serb Djordje Stantić, but Subotica where he had lived was a part of the Austro-Hungarian Empire, so this medal was attributed by the IOC's list of winners to Hungary. The subject of this paper is a track and field discipline race walking. This study was conducted by descriptive method with the aim to show the historical development of the discipline of race walking at the Olympic Games.

Key words: history, race walking, Olympic Games

Uvod

Savremeni progres i civilizacija, sa jedne strane, ulepšavaju život čovečanstvu, a sa druge strane udaljavaju čoveka od prirode. Smanjila se njegova kretna aktivnost, što u okruženju sa negativnom ekologijom prouzrokuje znatnu štetu čovekovom organizmu. Povećava se broj bolesnih, opada imunitet organizma, a samim tim i kvalitet života čoveka. Fizička aktivnost je jedan od faktora koji utiču na pravilan rast i razvoj čoveka, a atletika kao sportska grana koju karakterišu bazične vrste pokreta hodanje, trčanje, skakanje i bacanje svakako da predstavlja jedan od najjačih bedema protiv hipokinezije koja sve više pretil savremenom čovečanstvu.

Hodanje je bazična ljudska sposobnost. Bez njega čoveku bi bilo nezamislivo funkcionisanje u prirodi. Ontogenetski posmatrano zdrav čovek nakon rođenja najpre nauči da hoda, a tek onda da trči. Tako je hodanje kao disciplina „uhodalo“ na velika vrata modernih Olimpijskih igara i prvi put je uvršteno u program Međulimpijskih igara 1906. godine u Atini. Prvi olimpijski šampion bio je Amerikanac George Bonhag u hodanju na stazi na 1.500 metara. Iste godine u hodanju na tri hiljade metara pobedio je Srbin Đorđe Stantić, ali kako je Subotica u kojoj je živio tada bila u sastavu Austrougarske, ova medalja se prema MOK-ovoj listi pobednika pripisuje Mađarskoj.

Predmet ovog rada je atletska disciplina sportsko hodanje i njen istorijat na Olimpijskim igrama. *Cilj* ovog rada je prikaz disciplina sportskog hodanja od prvih modernih Olimpijskih igara do danas, kao i njihova modifikacija u muškoj i ženskoj konkurenciji.

Takođe, u ovom radu prikazaćemo napredak rezultata u disciplinama 20 i 50 km sa osvrtom na osvajače olimpijskih medalja. U radu je primenjena deskriptivna metoda, sa ciljem da se predstavi istorijski razvoj rezultata sportskog hodanja na OI.

Istorijski razvoj sportskog hodanja

Početak hodačkog sporta možemo tražiti u davnoj prošlosti, kada je hodanje kao prirodna lokomotorna radnja čoveka i potreba brzog hodanja bilo neophodnost za preživljavanje. Takmičenja u hodanju priređivala su se u svrhu opklada, ali i kao dokaz fizičke i mentalne snage. Prve zvanične beleške nalazimo krajem 17. veka u Engleskoj. Godine 1670. na engleskom kraljevskom dvoru lord Digby (Digby) pokušao je da ishoda 5 milja u vremenu ispod jednog sata za opkladu od 50 libri. 1682. godine održano je takmičenje hodača na poznatoj londonskoj promenadi Pal Mal kome je prisustvovao kralj Jakub. Iz istorijata engleskog sporta saznajemo da su već u 18. veku hodačka takmičenja bila podjednako popularna kao i takmičenja u trčanju. Za popularizaciju hodačkog sporta se založio Foster Pael (Foster Powell), advokatski zapisničar, rođen 1736. godine u Horsfortu pored Lidsa. On se takmičio ne samo u Engleskoj, već i u Švajcarskoj i Francuskoj. Godine 1787. uspeo je da prehoda stazu dugu 640 km od Londona do Jorka i nazad za 5 dana 13 sati i 35 minuta. Godine 1787. savladao je stazu od 180 km od Kantburija do Jorka za 23 sata i 50 minuta. Subotičanin srpskog porekla Đorđe Stantić je na Prvenstvu sveta u Berlinu 1901. godine pobedio u hodanju na 75 km, a na Međulimpijskim igrama u Atini 1906. godine osvojio je zlatnu medalju u hodanju na 3.000 m. Na OI 1908. godine u Londonu prvi put su uvedene discipline hodanja na 3.500 m i 10 milja. Ova kraća staza produžena je od 1912. godine na 10 km. Na OI u Los Angelesu 1932. godine prvi put je uvedena disciplina 50 km hodanja, a od OI u Melburnu 1956. godine uvedena je disciplina 20 km hodanja i do danas su oficijalne discipline u muškom hodanju.

Žene su prvi put nastupile na OI u Barseloni 1992. godine na 10.000 m, a olimpijska šampionka je bila Chen Yueling (CHN). Promena je nastala na OI u Sydneyju 2000. godine kada je uvedena disciplina 20 km žene.

Rezultati

Tabela 1. Prikaz broja zemalja i takmičara po disciplinama, kao i osvajača medalja sa rezultatima kod muškaraca na OI

Mesto održavanja	Broj zemalja /broj takmičara	Disciplina	Zlatna medalja	Srebrna medalja	Bronzana medalja
Atina 1906. Međulimpijske igre	9 / 6	1.500m	George Bonhag (USA) 7:12.6	Donald Linden (CAN) 7:19.8	Konstantinos Spetsiotis (GRE) 7:22.0
	8 / 5	3.000m	Gyorgy Sztancic (HUN) 15:13.2	Hermann Muller (GER) 15:20.0	Jorgos Saridakis (GRE) 15:33.0
London 1908.	23 / 8	3.500m	George Larnier (GBR) 14.55	Ernest Webb (GBR) 15:07.4	Harry Kerr (NZL) 15:43.4
	25 / 8	10 milja	George Larnier (GBR) 1:15:57.4 WR	Ernest Webb (GBR) 1:17:31.0	Edward Spancer (GBR)

					1:21:20.2
Štokholm 1912.	23 / 11	10.000m	George Goulding (CAN) 46:28.4 WR	Ernest Webb (GBR) 46:50.4	Fernando Altmani (ITA) 47:37.6
Antwerpen 1920.	22 / 11	3.000m	Ugo Frigerio (ITA) 13:14.2 OR	George Parker (AUS) 13:19.6	Richard Remer (USA) 13:22.2
	23 / 13	10.000m	Ugo Frigerio (ITA) 48:06.2	Joseph Pearman (USA) 49:20.2	Charles Gunn (GBR) 49:43.9
Pariz 1924.	22 / 13	10.000m	Ugo Frigerio (ITA) 47:49.0	Gordon Goodwin (GBR) 48:37.9	Cecil McMaster (RSA) 49:08.0
Los Anđeles 1932.	15 / 10	50 km	Tommy Green (GBR) 4:50:10 OR	Janis Dalinš (LAT) 4:47:20	Ugo Frigerio (ITA) 4:59:06
Berlin 1936.	33 / 16	50 km	Harold Whitlock (GBR) 4:30:41 OR	Arthur Tell Scwwab (SUI) 4:32:09.2	Adalberts Bubenko (LAT) 4:32:42.2
London 1948.	19 / 10	10.000m	John Mikaelsson (SWE) 45:13.2	Ingemar Johansson (SWE) 45:43.8	Fritz Schwab (SUI) 46:00.2
	22 / 10	50 km	John Ljunggren (SWE) 4:41:52	Gaston Godel (SUI) 4:48:17	Tebbs Liloyd- Johnson (GBR) 4:48:31
Helsinki 1952.	23 / 12	10.000m	John Mikaelsson (SWE) 45:02.8	Fritz Schwab (SUI) 45:41.03	Bruno Junk (URS) 45:41.05
	31 / 16	50 km	Giuseppe Dordoni (ITA) 4:28:07.8 OR	Josef Doležal (TCH) 4:30:17.8	Antal Roka (HUN) 4:31:27.2
Melburn 1956.	21 / 10	20 km	Leonid Spirin (URS) 1:31:27.4 OR	Antanas Mikenas (URS) 1:32:03.0	Bruno Junk (URS) 1:32:12.0
	21 / 10	50 km	Norman Read (NLZ) 4:30:42.8	Yevgeniy Maskinskov (URS) 4:32:57.0	John Ljunggren (SWE) 4:35:02.0
Rim 1960.	36 / 18	20 km	Vladimir Golubnichiy (URS)	Noel Freeman (AUS) 1:34:16.4	Stan Vickers (GBR) 1:34:56.4

			1:34:07.2		
	39 / 20	50 km	Don Thompson (GBR) 4:25:30.0 OR	John Ljunggren (SWE) 4:25:47.0	Abdon Pamich (ITA) 4:27:55.4
Tokio 1964.	30 / 15	20 km	Ken Matthews (GBR) 1:29:34.0 OR	Dieter Lindner (GDR) 1:31:13.2	Vladimir Golubnichiy (URS) 1:31:59.4
	34 / 19	50 km	Abdon Pamich (ITA) 4:11:12.4 OR	Paul Nihill (GBR) 4:11:31.2	Ingvar Pettersson (SWE) 4:14:17.4
Meksiko Siti 1968.	33 / 20	20 km	Vladimir Golubnichiy (URS) 1:33:58.4	Jose Pedraza (MEX) 1:34:00.0	Nikolay Smaga (URS) 1:34:03.4
	36 / 19	50 km	Christoph Hohne (GDR) 4:20:13.6	Antal Kiss (HUN) 4:30:17.0	Larry Young (USA) 4:31:55.5
Minhen 1972.	24 / 12	20 km	Peter Frenkel (GDR) 1:26:42.4 OR	Vladimir Golubnichiy (URS) 1:26:55.2	Hans-Georg Reimann (GDR) 1:27:16.6
	36 / 18	50 km	Bernd Kannenberg (FRG) 3:56:11.6 OR	Veniamin Soldatenko (URS) 3:58:24.0	Larry Young (USA) 4:00:46.0
Montreal 1976.	38 / 21	20 km	Daniel Bautista (MEX) 1:24:40.6 OR	Hans-Georg Reimann (GDR) 1:25:13.8	Peter Frenkel (GDR) 1:25:29.4
Moskva 1980.	34 / 20	20 km	Maurizio Damilano (ITA) 1:23:35.5 OR	Pyotr Pochenchuk (URS) 1:24:45.4	Rland Wieser (GDR) 1:25:58.2
	27 / 14	50 km	Hartwig Gauder (GDR) 3:49:24 OR	Jordi Liopart (ESP) 3:51:25	Yevgeniy Ivchenko (URS) 3:56:32
Los Andeles 1984.	38 / 22	20 km	Ernesto Canto (MEX) 1:23:13 OR	Raul Gonzalez (MEX) 1:23:20	Maurizio Damilano (ITA) 1:23:26
	31 / 16	50 km	Raul Gonzalez (MEX) 3:47:26 OR	Bo Gustafsson (SWE) 3:53:19	Alessandro Bellucci (ITA) 3:53:45
Seul 1988.	53 / 28	20 km	Jozef Pribilinec	Ronald Weigel	Maurizio Damilano

			(TCH) 1:19:57 OR	(GDR) 1:20:14	(ITA) 1:20:14
	42 / 22	50 km	Vyacheslav Ivanenko (RUS) 3:38:29 OR	Ronald Weigel (GDR) 3:38:56	Hartwig Gauder (GDR) 3:39:45
Barcelona 1992.	42 / 23	20 km	Daniel Plaza (ESP) 1:21:45	Guillaume Leblanc (CAN) 1:22:25	Giovanni De Benedictis (ITA) 1:23:11
	42 / 20	50 km	Andrey Perlov (RUS) 3:50:13	Carlos Mercenario (MEX) 3:52:09	Ronald Weigel (GER) 3:53:45
Atlanta 1996.	60 / 33	20 km	Jefferson Perez (ECU) 1:20:07	Ilya Markov (RUS) 1:20:16	Bernardo Segura (MEX) 1:20:23
	51 / 27	50 km	Robert Korzeniowski (POL) 3:43:30	Mikhail Schennikov (RUS) 3:43:46	Valenti Massana (ESP) 3:44:19
Sidnej 2000.	48 / 30	20 km	Robert Korzeniowski (POL) 1:18:59 OR	Noe Hernandez (MEX) 1:19:03	Vladimir Andreyev (RUS) 1:19:27
	56 / 30	50 km	Robert Korzeniowski (POL) 3:42:22	Aigars Fadejevs (LAT) 3:43:40	Joel Sanchez (MEX) 3:44:36
Atina 2004.	48 / 29	20 km	Ivano Brugnetti (ITA) 1:19:40	Francisco Javier Fernandez (ESP) 1:19:45	Nathan Deakes (AUS) 1:20:02
	54 / 31	50 km	Robert Korzeniowski (POL) 3:38:46	Denis Nizhegorodov (RUS) 3:42:50	Aleksey Voyevodin (RUS) 3:43:34
Peking 2008.	51 / 36	20 km	Valeriy Borchin (RUS) 1:19:01	Jefferson Perez (ECU) 1:19:15	Jared Tallent (AUS) 1:19:42
	51 / 33	50 km	Alex Schwazer (ITA) 3:37:09 OR	Jared Talent (AUS) 3:39:27	Denis Nizhegorodov (RUS) 3:40:14
London 2012.	56 / 34	20 km	Ding Chen (CHN) 1:18:46 OR	Erick Barrondo (GUA)	Zhen Wang (CHN) 1:19:25

				1:18:57	
	63 / 34	50 km	Sergey Kirdyapkin (RUS) 3:35:59 OR	Jared Tallent (AUS) 3:36:53	Tianfeng Si (CHN) 3:37:16

Tabela 2. Prikaz broja zemalja i takmičarki po disciplinama, kao i osvajačica medalja sa rezultatima kod žena na OI

Mesto održavanja	Broj zemalja / broj takmičarki	Disciplina	Zlatna medalja	Srebrna medalja	Bronzana medalja
Barcelona 1992.	44 / 21	10.000 m	Chen Yueling (CHN) 44:32 OR	Yelena Nikolayeva (RUS) 44:33	Li Chunxiu (CHN) 44:41
Atlanta 1996.	44 / 26	10.000 m	Yelena Nikolayeva (RUS) 41:49 OR	Elisabetta Perrone (ITA) 42:12	Wang Yan (CHN) 42:19
Sidnej 2000.	57 / 31	20 km	Wang Liping (CHN) 1:29:05 OR	Kjersti Platzer (NOR) 1:29:33	Maria Vasco (ESP) 1:30:23
Atina 2004.	57 / 35	20 km	Athansia Tsoumeleka (GRE) 1:29:12	Olimpiada Ivanova (RUS) 1:29:16	Jane Saville (AUS) 1:29:25
Peking 2008.	50 / 32	20 km	Olga Kaniskina (RUS) 1:26:31 OR	Kjersti Platzer (NOR) 1:27:07	Elisa Rigauda (ITA) 1:27:12
London 2012.	61 / 33	20 km	Elena Lashmanova (RUS) 1:25:02	Olga Kaniskina (RUS) 1:25:09	Shenjie Qieyang (CHN) 1:25:16

Diskusija

Disciplina sportskog hodanja beleži napredak rezultata na Olimpijskim igrama od svog prvog pojavljivanja 1906. godine do danas. Efikasnost i napredak tehnike sportskog hodanja zasluga je napredovanja naučnih disciplina poput biomehanike, sportske medicine, fiziologije sporta, nutricionistike ali i tehnologije trenaznog procesa. Mnogi bivši asovi sportskog hodanja aktivno su se uključivali u trenerske pozive nakon karijere. Kod muškaraca prelomne OI za nagli skok broja zemalja učesnica i takmičara bile su OI u Seulu 1988. godine, dok je kod žena taj trend prisutan od prvog pojavljivanja ove discipline kod žena 1992. godine u Barceloni (44 takmičarki/26 zemalja) pa do poslednjih OI u Londonu (61 takmičarka/33 zemlje). Velike zasluge za promociju hodačkog sporta pripadaju medijima, koji izveštavaju sa svih velikih takmičenja bilo da su to OI, SP, kontinentalna prvenstva ili kupovi.

Bolji ekonomski status sportista jedan je od dominantnijih faktora napredovanja rezultata u ovoj disciplini, kada se uzme u obzir činjenica da su do devedesetih godina prošlog veka olimpijski pobjednici i osvajači medalja bivali daleko manje finansijski nagrađivani u odnosu na period koji je nastupio nakon toga. Mnogo veća ulaganja država u olimpijske programe omogućava potpunu profesionalizaciju sportista, samim tim i rezultate poput 3h i 37 min na 50 km, 1h i 18 min na 20 km za muškarce ili 1h i 25 min na 20 km kod žena. Međunarodni olimpijski komitet nikada nije novcem nagrađivao osvajače medalja, ali većina zemalja sada obećava bonus svojim atletama koji osvoje olimpijske medalje. Gruzijski osvajač zlatne medalje u Londonu može zaraditi 1,2 miliona dolara. Osvajačima zlata Tadžikistan je obećavao luksuzne automobile. U velikom broju zemalja, osvajači medalja imaju šansu da dobiju ključeve novog stana. Azerbejdžan nudi 510.000 dolara za svaku osvojenu zlatnu medalju. Ruska vlada osvajačima zlatne medalje daje nagradu od oko 125.000 dolara, ali regionalni guverner oblasti Čeljabinsk bio je spreman da plati million dolara svakom lokalnom sportisti koji u domovinu donese zlatnu medalju iz Londona. Vlasti u Sant Petersburgu obećale su sportistima iz tog grada bonus od oko 33.000 dolara za osvojeno zlato u Londonu.

Literatura

- Branković, M. & Bubanj, R. (1997). *Atletika*. Niš: SIA.
- Butler, M. (2012). *IAAF Athletics Statistic Book- Games of the XXX Olympiad*
- Enciklopedija fizičke kulture* (1975). Zagreb: JLZ.
- Korčok, P., Pupiš, M. (2006). *Všetko o chodzi*. Banska Bystrica: Fakulta Humanitnich vied. London 2012. London: IAAF Communication Department.
- Milanović, D., Hofman, E., Puhanić, V., & Šnajder, V. (1986). *Atletika – znanstvene osnove*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu.
- Raković, A., Stanković, D. (2010). *Atletika*. Niš: Fakultet sporta i fizičke kulture.
- Stefanović, Đ. (1992). *Atletika I - nastanak i razvoj atletske discipline*. Beograd: SIA.
- Tončev, I. (2001). *Atletika, tehnika i obučavanje*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet fizičke kulture.
- Жилкин, А.И., Кузмин, В.С., Сидорчук, Е.В. (2006). *Легкая атлетика*. Москва.

SPECIFIČNOSTI STAZA FORMULE 1 U SEZONI 2014. GODINE

SPECIFIC FEATURES OF FORMULA 1 CIRCUITS IN THE SEASON 2014

Luka Šiljak

Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet, Beograd

Apstrakt: Formula 1 (F1), se smatra najvišim rangom takmičenja u trkama motornih vozila jednoseda. Predmet rada se odnosi na staze na kojima se voze trke Formule 1, veoma važnog dela ovog sporta, bez kojeg ne bi bilo moguće uopšte ni zamisliti F1. Veliki broj knjiga, časopisa i stručnih radova je posvećeno Formuli 1, ali jako malo njih se odnosi na staze, kao sastavni deo F1. Iako imaju istu namenu, staze se veoma razlikuju po svom izgledu, lokaciji i načinu na koji su napravljene. Cilj rada je da se ukaže kako na specifičnost samog sportskog objekta-staza, tako i na savremene trendove u njihovoj konstrukciji. Rezultati rada ukazuju da su se današnje staze F1 veliki sportski kompleksi koji sadrže: boksove, tribine, zgrade sa restoranima, bolnicama i druge raznovrsne sadržaje, koji su pravljani planski za održavanje Velikih nagrada Formule 1, čijem razvoju je najviše doprineo Herman Tilke.

Ključne reči: specifični sportski objekti, Formula 1, staze

Abstract: Formula 1 is considered to be the highest class of competition for open-wheel racing cars. The subject of the paper refers to circuits where Formula 1 races are held as a very important part of this sport, which is hard to imagine without. Lots of books, magazines and papers have been dedicated to Formula 1, but few of them refer to circuits as a constituent part of racing. Although they have the same purpose, circuits differ regarding their appearance, location or the way they are made. The purpose of this paper is to show specific features of sports objects – circuits as well as modern trends in their construction. Research results show that nowadays circuits are big sports complexes which offer: boxes, stands, restaurants, hospitals and various other facilities, made and planned for Formula Grand Prix, whose development and constructing are mostly due to Hermann Tilke.

Key words: specific sports objects, Formula 1, circuits

Uvod

Formula 1 (F1) se temelji na serijama trka koje se održavaju na specijalno sagrađenim stazama (pistama) baš za tu svrhu i na zatvorenim gradskim ulicama. Staze na kojima se voze trke Formule 1 su veoma važan deo ovog sporta, bez kojeg ne bi bilo moguće uopšte ni zamisliti F1. Svaka staza na kojoj je vožena trka F1 je atraktivna na svoj, poseban način. Iako imaju istu namenu, staze se veoma razlikuju po svom izgledu, lokaciji i načinu na koji su napravljene. Najbolji primer za to su staza u Monte Karlu, koja je napravljena zatvaranjem gradskih ulica i nalazi se na obali Sredozemnog mora i staza u Bahreinu, koja se nalazi usred pustinje i pravljena je namenski za trke F1.

Formula 1 ima svoje korene još u auto-moto trkama koje su se održavale u Evropi, u prvoj polovini XX veka. Brojne organizacije su definisale pravila za održavanje Svetskog prvenstva vozača još pre Drugog svetskog rata, ali zbog malog broja trka za vreme rata, Svetsko prvenstvo vozača nije regulisano sve do 1947. godine, a inauguracijska sezona je bila tek 1950. godine. Prvenstvo za konstruktore je utvrđeno 1958. godine.

Sam sport je regulisala Međunarodna automobilistička federacija (FIA) i nalazi se pod pokroviteljstvom Bernija Eklstona kroz mnoštvo korporacijskih tela.

Evropa je tradicionalni centar Formule 1, i ostaje njeno vodeće tržište, iako se Velike nagrade održavaju širom sveta i njihov broj se neprestano povećava. Kao najskuplji sport na svetu, ekonomski uticaj Formule 1 je takođe značajan. U periodu višegodišnje dominacije Mihaela Šumahera, ovaj sport je znatno izgubio na popularnosti. Iz tog razloga su organizatori želeli da ovaj sport učine ponovo interesantnim, tako što su između ostalog pravili nove staze u, uslovno rečeno, egzotičnijim zemljama, poput Bahreina, UAE, Singapura i dr. Velika nagrada Bahreina je prva trka koja se održava na Bliskom istoku i održava se od 2004. godine. Od tada su izgrađene staze koje se nalaze u Kini, Singapuru, Abu Dabiju, SAD i Rusiji, čime se daju nove mogućnosti za ekspanziju ovog sporta. Skoro sve staze sagrađene su specijalno za trku Formule 1, ali postoje i dve ulične trke, gde se jedna vozi na stazi u Monte Karlu, koju karakterišu veoma uske ulice sa betonskim barijerama odmah do ivice staze, a druga na stazi u Singapuru, gde se vozi noćna trka. Izgradnja velikog broja staza F1 u poslednjih deset godina ukazuje na želju velikog broja država da postanu deo Velike nagrade Formule 1, znajući da ovaj skupi sport donosi ogroman dobitak i popularnost.

Specifičnosti staza F1

Broj trka koje se voze u jednoj sezoni varirao je tokom godina. Na prvom svetskom prvenstvu Formule 1, koje je održano 1950. godine, bilo je samo sedam trka (Velikih nagrada). U 80-im godinama prošlog veka broj se kretao oko 16 ili 17 trka, da bi danas iznosio 19. Međutim, iz godine u godinu mesta održavanja trka Formule 1 se menjaju. Broj staza za trke Formule 1 od 1950. godine pa do danas iznosi oko 70. Svake godine FIA i korporacije Benija Eklstona potpisuju ugovor sa zemljama u kojima se nalaze staze. Te staze moraju da budu za većinu komercijalnih partnera današnje Formule 1 tržišno vrlo interesantne, odnosno da imaju veliku posećenost u ranijim godinama, da su sigurne i atraktivne u smislu proširivanja Formule 1 na ostale kontinente i delove sveta u kojima Formula 1 nije toliko popularna. Mnogo se radi na popularnosti Formule 1.

Tradicionalno svaka država u kojoj se održava Velika nagrada daje joj ime po imenu svoje države⁴, a ako se u nekoj državi održavaju dve ili više trka, tada dobijaju različita imena.

Osnovna razlika prema kojoj se staze kategorišu jeste u brzinama koje se na njima ostvaruju, pa tako poznajemo staze visokog, srednjeg i niskog aerodinamičnog pritiska⁵. Taj aerodinamični pritisak u stvari je sila kojom struja vazduha potiskuje bolid prema zemlji, a koja je uslovljena oblikom i površinom aerodinamičnih površina (spojlera i slično). Kao dva kontrasta mogu se uzeti primeri staza u Monte Karlu i Hokenhajmu. Velika nagrada Monaka vozi se na stazi poznatoj i kao staza velikog pritiska, dok je na Velikoj nagradi Nemačke, staza niskog pritiska. U praksi, radi se o oceni koja je rezultat ukupnog pritiska što ga aerodinamika daje na određenoj stazi.

Većina staza je sagrađena specijalno za trke Formule 1, iako postoje dve ulične trke - jedna koja se vozi na stazi Monako, za vreme Velike nagrade Monaka, i druga - koja se vozi u Singapuru i to noću. Ranije su to bile trke za Veliku nagradu Las Vegasa i Detroita. Velika nagrada Monaka održava se u kalendaru svetskog prvenstva zahvaljujući svojoj istoriji i glamuru koji je prati, iako ne zadovoljava sigurnosne propise koji se zahtevaju pri trci i izgradnji staze.

⁴ Npr. ako se trka održava u Nemačkoj, tada se ta Velika nagrada naziva Velikom nagradom Nemačke.

⁵ downforce

Tipična staza Formule 1 sastoji se od ravnog dela tzv. startno-ciljne ravnine (sl. 1), boksova gde se vozači zaustavljaju tokom trke, gde ekipe podešavaju bolide pre trke, a koji se nalaze pokraj startno-ciljne ravnine i niza krivina. Na sl. 2 je prikazan bolid zaustavljen u boksu.

Slika 1 - Startno ciljna ravnina

Slika 2 - Bolid u boksu

Na većini staza vozi se u smeru kazaljki na satu. Vožnja u smeru suprotnom od kazaljke na satu uveliko opterećuje vozače posebno zbog G-sila koje deluju u zavojima, te ih opterećuju na način koji nije prirodan. G-sila je ustvari sila zemljine gravitacije, koja deluje na vozače kada ubrzavaju, koče i ulaze i izlaze iz krivina. Neki zavoji takođe su izazov za vozače kao brzi O Ruž, na stazi Spa Frankoršamp, i šikana⁶ pre njega, zavoj Tamburelo na stazi Imola i Kurva Grande na stazi u Monci.

Projektovanje novih staza traži visoku sofisticiranost (npr. staza u Bahreinu), a većinu novih staza projektovao je Herman Tilke. U počecima svetskog prvenstva vozači koji bi izletali sa staze, bili su zaustavljani balama sena, travnatim zamkama ili gumama postavljenim uz stazu, koje bi apsorbivale njihov udar. Nakon pogibije Sene i Razenbergera u Imoli 1994. godine, FIA je napravila radikalne promene na stazama i bolidima. Bolidi su usporeni, a na staze su uključene široke zone izletanja da bi se sprečio udar bolida s vozačem u barijere, a ako i dođe do udara, da barijere prime što manju energiju udara. Ova nova pravila o brzini bolida nije dobro primio jedan deo ljubitelja ovoga sporta jer se izgubio deo atrakcije na trci.

Staze za Formulu 1 u osnovi su jednake našim putevima, odnosno sastoje se od: gornjeg asfaltnog sloja debljine 4 cm, betonske podloge od 4 cm, podloge od mešavine peska, šljunka i bitumena debljine 10 cm i temeljne podloge od 20 cm. Ipak, postoje neke značajne razlike među ovim kategorijama. Razlika između staze za takmičenja Formule 1 i puta za svakodnevni saobraćaj je u opterećenju koje ove dve podloge moraju podneti. Dok staza Formule 1 mora trpeti 22 bolida težine oko 600 kg, i to jedan vikend u godini, naš put svakodnevno preko sebe prima hiljade i hiljade automobila, kamiona i drugih vozila. Iz tog

⁶ Šikana je asfaltirano proširenje pre krivine koje onemogućava izletanje bolida sa staze i usporava bolid.

razloga, trkačke staze i putevi imaju različitu dubinu temelja. Osim toga, kontakt pneumatika s podlogom, primarni je faktor dobrog ležanja, ubrzavanja i kočenja u Formuli 1. Zato je asfalt takvih staza znatno grublji nego na "običnim" putevima.

Najbolji primer kojim se može dokazati stepen razvoja u konstrukciji i dizajniranju staza je staza u Kini. Ona je u sebi objedinila kinesku tradiciju i savremena tehnološka dostignuća. Staza u Kini je pravljenjena u skladu sa harmonijom elemenata (feng šui) u cilju boljeg, srećnijeg i uspešnijeg takmičenja. Staza Suzuka u Japanu se izdvaja po svom specifičnom arhitektonskom rešenju u vidu broja 8, što je iniciralo da se projektuje nadvožnjak i po tome je jedinstvena. Pored odličnih arhitektonskih rešenja, FIA je posvetila i veliku pažnju na razvoj sigurnosti na svim stazama, kako novim, tako i starim. Najupečatljiviji je primer staze Spa Frankoršamp, kada zbog rekonstrukcije koja nije izvršena na vreme, nije bila uključena u kalendar takmičenja 2006. godine.

U sezoni 2014. godine trke F1 su vožene na sledećim stazama: Velika nagrada Australije – Albert Park, Velika nagrada Malezije – Sepang International Circuit, Velika nagrada Bahreina - Bahrain International Circuit, Velika nagrada Kine - Shangai International Circuit, Velika nagrada Španije - Circuit de Barcelona-Catalunya, Velika nagrada Monaka - Circuit de Monaco, Velika nagrada Austrije - Red Bull Ring, Velika nagrada Kanade - Circuit Gilles-Villeneuve, Velika nagrada Velike Britanije – Silverstone, Velika nagrada Nemačke – Hockenheimring, Velika nagrada Mađarske – Hungaroring, Velika nagrada Belgije - Circuit de Spa-Francorchamps, Velika nagrada Italije - Autodromo di Monza, Velika nagrada Singapura - Marina Bay Street Circuit, Velika nagrada Japana – Suzuka, Velika nagrada Rusije - Sochi Autodrom, Velika nagrada Amerike - Circuit of The Americas, Velika nagrada Brazila - Autodromo Jose Carlos Pace i Velika nagrada Abu Dabija - Yas Marina Circuit.

Jedan od najznačajnijih ljudi za razvoj modernih staza je Herman Tilke. On je projektovao staze u Bahreinu, Kini, Maleziji, Turskoj, Rusiji i druge. Značajno je napomenuti da se na stazi u Sočiju prvi put održala Velika nagrada Rusije u sezoni 2014. Staza je napravljena u okviru infrastrukture Olimpijskog parka sa objektima koji se nalaze uz železničku stanicu i puteve, koji povezuju kompleks Olimpijskog parka sa aerodromom u Sočiju. Ovo je prva staza napravljena za Formulu 1 u Rusiji.

Zaključak

Staze Formule 1 spadaju u specifične sportske objekte koje su specijalizovane, odnosno, samo su u funkciji trka F1. Na samom početku bile su veoma jednostavne i nisu pravljene planski. Tadašnje staze nisu imale nikakve zaštitne ograde, niti bilo koji drugi vid sigurnosti, kako za vozače, tako i za gledaoce, koji su često bili pokraj samih staza. Popularizacijom automobilizma uopšte i njegovim razvojem došlo je i do razvoja staza u trkama F1. Vremenom su se staze razvile od jednostavnih, do današnjih, modernih, sa svim pratećim sadržajima. Može se reći da su današnje staze F1 veliki sportski kompleksi koji sadrže: boksove, tribine, zgrade sa restoranima, bolnicama i druge raznovrsne sadržaje, koji su pravljene planski za održavanje Velikih nagrada Formule 1. Uočljiva je izgradnja velikog broja staza F1 u poslednjih deset godina širom planete. Zainteresovanost velikog broja država da postanu deo Velike nagrade Formule 1 ukazuje na činjenicu da ovaj skupi sport donosi ogroman profit i popularnost.

Literatura

- Mijatović, S. (2006). *Fizička kultura u Srbiji posle I Svetskog rata*. Beograd: SIA.
- Noble, J., Hughes, M. (2004). *Formula One Racing for Dummies*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.
- Flander, M. (1975). *Enciklopedija Fizičke culture*. Tom 1 (A-O), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Flander, M. (1975). *Enciklopedija Fizičke culture*. Tom 2 (P-Ž), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Formula 1 - http://www.formula1.com/inside_f1/understanding_f1_racing/5285.html, preuzeto dana 17.02.2014.
- Formula 1 - <http://formula1.about.com/od/formula1101/a/qualifyin.htm>, preuzeto dana 25.03.2014.
- Hilton, C. (2006). *Inside the Mind of the Grand Prix Driver: Psychology of the Fastest Men on Earth: Sex, Danger and Everything Else*. Yeovil: Haynes Publishing.
- Hughes, M.; Arron, S. (2003). *The Complete Book of Formula One*. St. Paul: MBI Publishing Company.
- Šiljak V. (2007). *Istorija sporta*. Beograd: Fakultet za menadžment u sportu.

ZNAČAJ IZVRSNOSTI KAO OLIMPIJSKE VREDNOSTI

THE IMPORTANCE OF EXCELLENCE AS AN OLYMPIC VALUE

Violeta Šiljak¹, Vojkan Selaković¹, Elena Plakoni²

¹Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet, Beograd

²Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd

Apstrakt: Predmet ovog rada se odnosi na edukativni aspekt olimpijskih vrednosti. Moderne Olimpijske igre vođene su jedinstvenim sistemom vrednosti obuhvaćenim u tzv. temeljnim načelima olimpizma iz Olimpijske povelje. Promocija ovih vrednosti, viđena kao ključ edukacije i širenja vizije Olimpizma, postala je jedan od osnovnih edukativnih zadataka nacionalnih olimpijskih komiteta. Jedan od najistaknutijih ideala antičkih igara u Olimpiji, iako u izmenjenom obliku, koji je ipak našao svoje mesto u sistemu vrednosti savremenog Olimpijskog pokreta, jeste potraga za izvrsnošću. Posebna pažnja je usmerena na istraživanje porekla i karakteristika ove urođene ljudske težnje i njenih različitih formi uslovljenih društvenim doživljajem sporta koje je imao tokom razvoja „olimpijskog“ sporta. Rad ima za cilj da ukaže na neophodnost razumevanja različitih formi ovog fenomena. U radu je primenjen istorijski metod. Rezultati rada ukazuju na značaj pravilne eksploatacije olimpijskih vrednosti neophodnih u edukaciji budućih sportista, suočenih sa etičkim, moralnim ali i zdravstvenim iskušenjima u pokušaju da dostignu ideal olimpijskog „citius, altius, fortius“.

Ključne reči: Olimpizam, olimpijske vrednosti, izvrsnost, etika, edukacija

Abstract: The subject of this paper refers to the educational aspect of the Olympic values. The modern Olympic Games are conducted by the unique system of values covered in the so-called fundamental principles of Olympism of the Olympic Charter. The promotion of these values, seen as the key to education and spreading of the vision of Olympism, has become one of the main educational tasks of National Olympic Committees. One of the most prominent ideals of the ancient Games in Olympia, although in a modified form, which has nevertheless found its place in the system of values of the modern Olympic Movement, is the quest for excellence. The special focus of this research was to explore the origins and characteristics of this innate human pursuit and its various forms conditioned by the social experience of sport that it had during the development of the "Olympic" sports. The paper aims to point out the necessity of understanding different forms of this phenomenon. The historical method has been applied in this paper. Our results show the importance of proper exploitation of the Olympic values necessary in the education of future athletes when having to deal with ethical, moral or health trials in an attempt to reach the ideal of the Olympic motto „Citius, Altius, Fortius“.

Keywords: Olympism, Olympic values, excellence, ethics, education

Uvod

Svečane igre u antičkoj Olimpiji koje su, iako u svojoj idealizovanoj formi, u drugoj polovini XIX veka poslužile kao inspiracija baronu Pjeru de Kubertenu za formiranje njihovog modernog pandana, nisu bile multietnička oaza tolerancije, slavljenja amaterizma i aktivne kros-kulturalne interakcije kakvu zahvaljujući de Kubertenovim naporima danas

poznajemo. Igre je oblikovao etnički ekskluzivitet i alienacija sloja tzv. „punopravnih građana“ grčkih *polisa* od robova, osuđenika i stranaca, ali i žena, nezavisno od njihovog građanskog statusa, kojima je bilo strogo zabranjeno učešće na Igrama. Cilj antičkih nadmetanja bio je ustanovljavanje i javno prepoznavanje lične nadmoći nad suparnicima, kao i dostizanja herojskog ideala i pripadajućeg statusa i slave, dok je sama njihova priroda oslikavala beskompromisnu realnost društva u kome je nastalo. Ipak, način na koji se postizao ovaj cilj, kroz gotovo institucionalizovani koncept časnog rivaliteta – *agon*, u dokazivanju sopstvene *arete* ili izvrsnosti, bio je direktna inspiracija olimpijskim vrednostima koje se danas nalaze među temeljnim načelima olimpizma u Olimpijskoj povelji. Potraga za izvrsnošću je antičkim atletama donosila besmrtnost slave kroz ostvarenje najviših ideala antičkog grčkog društva i značajan društveni, politički a neretko i religijski autoritet, ali je opšta prihvaćenost ideala izvrsnosti među ostalim društvenim grupama bila jedan od temelja vaspitanja mladih, oblikujući sve sfere i slojeve grčkog društva. Danas ona, po ugledu na antički arhetip, predstavlja temelj filozofije koja se zasniva na doživljaju sporta kao bitne stavke u evoluciji ličnosti, naročito mladih, koji se neprestano suočavaju sa izazovima degenerativnih promena u sportu, ali i van njega. Posmatrajući, između ostalog, potragu za izvrsnošću i usavršavanjem šire od konteksta pobede kao cilja samoj sebi, Olimpizam je postao filozofija života i izvan sfere sporta, a njegovi edukativni zadaci usmereni su ka izgradnji dolazećih generacija na temeljima radosti truda, usvajanju pravih vrednosti i poštovanju fundamentalnih etičkih i moralnih principa (Olympic charter 2015: 9).

Arete na Svečanim igrama u antičkoj Olimpiji

Nagon za nadmetanjem, ili *agon*, smatrali su antički Grci, posledica je urođenog razdora među ljudima. Eride, dvojne personifikacije ovog razdora, javljale su se u grčkoj mitologiji u dva svoja izdanja. Prvobitni je simbolizovao takozvanu zdravu konkurenciju koja je „dobra za ljude“ i koja će „jednako na rad i neradnika podstaći“ (Hesiod, Poslovi i dani 2005: 20), dok među drugima, uspešnima vidi inspiraciju za svoje usavršavanje i dostizanje uzvišenog ideala *arete* – izvrsnosti, ili čak *kalokagatije* – jedinstveno grčkog koncepta harmonije telesne lepote i moralne vrline (Herodot 1.30; Šiljak 2013: 218). Naknadno formirani izraz razdora, „drugorođena“ Erida, koja „svađu i rat raspiruje zao...“ (Hesiod, Poslovi i dani 2005: 14) svedočila je svojim postojanjem o destruktivnom potencijalu ovog ljudskog nagona i posledičnoj degradaciji moralnih vrednosti. Za Homera (Ilijada: IV, 441), ova forma razdora „sestra je i druga“ Areja, „boga ljudomori“, nezasićenog nasilja (Ilijada: V, 363), omraženog među bogovima (Ilijada: V, 890–891) i simbola zlodela (Ilijada: V, 460; 711). Negativna forma razdora, kao i neetički metodi inspirisani ovakvim njegovim izdanjem, bivali su posmatrani upravo kao zločini, dela vredna prezira, i to ne samo pasivnog neodobravanja, već stroge kazne svetovnog i duhovnog suda. Nadmetanje je tako još u antičkoj Grčkoj moralo ostati koncept časnog rivaliteta u dokazivanju izvrsnosti, oslobođeno neetičkih metoda, čiji je rezultat bila „plemenita pobeda bez mržnje“ (J.Burkhart, prev. 1998, 166).

Na temelju ove filozofije formirana su prva atletska nadmetanja u Grčkoj, najpre u formi banketskih i pogrebnih igara iz perioda koji je prethodio formiranju Igara u Olimpiji, opisanih u Homerovoj Ilijadi i Odiseji (Homer, Ilijada: XXIII; Odiseja: VIII), a zatim i samih Igara. Od Homerovih junaka, aristokratskih prvaka, očekivalo se da svoje urođeno prvenstvo iskažu kroz pobedu na (uglavnom atletskim) nadmetanjima, gde će, demonstrirajući svoju *arete*, dati legitimitet svom neformalnom položaju *aristeja* – istaknutih, izvrsnih članova društva (Homer, Ilijada: II, 734; VI, 72; XXIII, 351). Do osnivanja Igara u Olimpiji, zvanično 776. godine p.n.e., nezvanično možda i nekoliko decenija ranije, u isto vreme kada nove, egalitarističke ideje, stvaraju *polise* koji smenjuju dotadašnju vladavinu

aristokratije, filozofija nadmetanja i dokazivanja izvrsnosti proširila se i na ostale društvene slojeve, pa je dokazivanje *arete* postala opšte prihvaćena društvena norma koja je bila determinanta uspostavljanja ili održavanja socijalne i političke hijerarhije. Tako, na primer, kroz nadmetanja, tzv. *kalisteje*, žene dokazuju svoju fizičku (Skanlon 2002: 123) ili moralnu izvrsnost (Athenaeus 1853: XIII, 90), čak i izvrsnost u svakodnevnim poslovima poput češljanja vune (Garland i Dillon 2000: 453). Hesiod ilustrativno govori da „stoga grnčar zavidi grnčaru, tesar tesaru. Kao i prosjak prosjaku, tako i pevač pevaču.“ (Hesiod, Poslovi i dani 2005: 25-26), a da ni robovi nisu bili izuzeti od potrage za izvrsnošću svedoči Homer (Odiseja: VI, 91–92) pominjući njihov običaj da svakodnevne poslove pretvore u nadmetanje.

Ipak, paradigma uporne potrage za izvrsnošću u Grčkoj bile su svakako atlete na sportskim nadmetanjima od kojih su najveća bila u Olimpiji. Cilj ovih nadmetanja bio je nedvosmislen – trijumf and suparnicima kroz demonstraciju urođene *arete* (Pindar, Olimpijska: IX, 100-105), ili kako je to Homer nedvosmisleno sažeo: „biti prvi, i najbolji od svih“ (VI, 208). Kompletano vaspitanje mladih grčkih muškaraca bilo je određeno ovim idealom. Pobednicima su pevane ode, *epinikije*, njihova slava je „obasjavala čitav njihov grad“ (Pindar, Ol.: I, 24), oni su dobijali mogućnost vrtoglavog vertikalnog napredovanja u socijalnom poretku (Plutarh, Likurg, 22), njihove pobjede koriscene su od strane polisa u spoljnopolitičke svrhe (Pindar, Ol.: 2), a neretko su dobijali i status nižih božanstava, uzdignutih u društvu iznad smrtnika, čime je njihova slava, kao Olimpijskih pobednika, postajala besmrtna (Pindar, Nemejska: VI, 3).

Međutim, pobjeda u Olimpiji viđena je isključivo kao manifestacija pobožnosti, hrabrosti, pravdoljublja i umerenosti - vrlina kojima je, prema Platonu, grčko društvo stremilo (Parry 2007: 174). Čak je demonstriranje ovih vrlina bilo toliko važno da je pobediti a pri tom pogaziti stroge moralne i etičke principe za posledicu imalo ne samo obesmišljavanje samog čina pobjede već i oštre sankcije⁷. Stoga se može zaključiti da je negovanje ovih vrednosti kroz pobjedu u nadmetanju, za razliku od pobjede same po sebi, zapravo bio željeni edukativni cilj antičkih Grka, koji je ne samo oblikovao telesni i duhovni odgoj budućih sportista u Grčkoj već i aktivno učestvovao u formiranju svih sfera antičkog društva. Na ovim postulatima počiva filozofija modernog Olimpizma koja nastoji da dokaže da nije svako prvo mesto neophodno i pobjeda, i da ambiciozna potraga za usavršavanjem, dostizanjem sopstvenih granica i pobjedi u nadmetanju, može biti adekvatno edukativno sredstvo.

Izvrsnost u savremenom olimpijskom sportu

U vreme osnivanja Međunarodnog olimpijskog komiteta 1894. godine, baron Pjer de Kuberten iznosi geslo koje će biti usvojeno kao Olimpijski moto: *Citius, Altius, Fortius* (brže, više, jače). Sam de Kuberten, idejni tvorac čitavog olimpijskog pokreta, koji sportu daje formativnu ulogu u ljudskom razvoju, video je moto kao svedočanstvo „moralne lepote“ ideje Olimpizma, koji zapravo predstavlja stanje svesti koje je rezultat harmonične kombinacije mentalne i fizičke snage, a koje prevazilazi granice sportskog. Sopstveni rezultati, poštovanje sebe, suparnika, okruženja i pravila, kao i stremljenje ka harmoničnoj koegzistenciji i prevazilaženju etničkih, političkih, kulturoloških ili verskih razlika, neizostavni su deo pravilno formirane ličnosti, a te vrednosti, kroz jedinstvenu sintezu sporta i obrazovanja propagira Olimpijski pokret od svog osnivanja. Osnovu Olimpijskog pokreta

⁷ Preteće bronzane statue u Olimpiji, izgrađene od novca kažnjenih za prevare, upozoravale su da se „olimpijska pobjeda ne ostvaruje novcem, već brzinom nogu i snagom tela“, kao i da su statue podignute „zbog poštovanja bogova ... i upozorenja atletama koji bi pokušali da prekrše zakone.“ (Pausanias 1918: V, 21,2-4). Čak je i neodgovarajući motiv za nadmetanje, u ovom slučaju lični animozitet prema suparniku, bio predmet ogromne novčane kazne (Pausanias 1918: VI, 6, 4-6)

predstavlja set tzv. osnovnih vrednosti koje se nalaze među temeljnim načelima olimpizma iz Olimpijske povelje, a čija održivost igra važnu ulogu u dugoročnom uspehu samog pokreta (Šiljak 2013: 225).

Savremena realnost, međutim, često predstavlja protivtežu idealizovanoj predstavi sporta kakvu Olimpijski pokret nastoji da neguje. Neki od najvećih problema sa kojima se moderan sport susreće jesu upravo etičke i moralne prirode. Finansijski ulog kako za pojedince tako i sportske organizacije postaje sve viši, a paralelno sa njim raste i imperativ pobeđe koji stvara pritisak za stvaranje rezultata pod kojim neretki pokleknu i, koristeći dostupnost i nedovoljno efikasnu borbu protiv različitih nedozvoljenih sredstava i metoda za ostvarenje svog cilja, potraže prečicu na putu ka uspehu. Edukativni aspekt slavljenja vrlina nasleđenih iz antičke Grčke, neretko deluje marginalizovan od strane ambicioznih trenera i njihovih sportista koji sada samu pobeđu i njen finansijski potencijal vide kao jedini legitiman cilj njihovog puta i jedini smisao usavršavanja. Zabrinjavajuća je tvrdnja bivšeg predsednika Svetske anti-doping agencije (WADA), i nekadašnjeg potpredsednika MOK-a, Dika Paunda, da je broj korisnika nedozvoljenih sredstava na Olimpijskim igrama verovatno oko 10% od ukupnog broja učesnika (<http://edition.cnn.com/2012/08/01/sport/olympics-drugs-pound-shiwen>), od kojih tek isti procenat biva pronađen, kao i da je ne samo moguće, već i vrlo jednostavno uspešno zaobići pravila i anti-doping kontrole. Kada se ima u vidu da je to samo jedan od oblika kršenja osnovnih načela Olimpizma, uz slučajeve politički ili rasno inspirisanog bojkota, antipropagande fer pleja, korupcije ili čak prevare sa uzrastom, polom i identitetom sportista, postavlja se pitanje gde je granica kada je potraga za izvrsnošću kroz trijumf na sportskom takmičenju vrednost ka kojoj treba stremiti, a kada ona prelazi u svoju suprotnost.

Merljiva priroda rezultata sportskih nadmetanja može učiniti kontekstualizovanje pobeđe naizgled lakšim od onoga kakvo jeste. Pod pobednikom se najčešće smatra svaki onaj pojedinac ili tim koji prvi ili najbolje dostigne cilj sportske igre i za to dobije odgovarajuće priznanje. Problematika je naizgled jednostavna. Međutim, suština postizanja cilja je u poštovanju definisanih pravila nadmetanja, gde cilj postaje nerazdvojan od pravila igre, pa je tako moguće da sportista zvanično dobije zlatnu medalju ili pehar namenjen pobedniku koristeći se nekom vrstom prevare, ali to ne znači da je taj takmičar pobedio u nadmetanju, jer kršenje pravila u toku nadmetanja automatski onemogućava ispunjavanje cilja koji je direktno uslovljen tim pravilima (Suits 1978: 39). Drugim rečima, takav sportista se nije nadmetao sa ostalima u istoj disciplini, pa samim tim ne može u njoj ni pobediti. Posledično, javnost je skoro jednoglasno spremna da osudi takav put do pobeđe⁸, budući da on obesmišljava sve one iskazane osobine ličnosti koje vidimo kao preduslove trijumfa, između ostalih: predanost, hrabrost, nepokolebljivost i visok nivo samokontrole. Tako jedini prihvatljiv način za kultivisanje takmičarskog duha i žara za nadmetanjem, usavršavanjem i pobedom, postaje onaj koji pobeđu posmatra isključivo kroz manifestaciju navedenih vrlina, nasuprot onome koji ih direktno pobija. Jedino takva ambicija ka izvrsnosti, prepoznatoj kroz trijumf, koja uz to podrazumeva i ispoljavanje velikodušnosti u igri, umerenost u pobeđi i dostojanstvenost u porazu, a koja je u skladu sa misijom Olimpijskog pokreta kao promotera etike, pravilnog obrazovanja i stimulisanja duha fer-pleja i nenasilja, može imati svoju širu, edukativnu primenu, koja doseže i daleko izvan sfere sporta.

⁸ Nakon što mu je, zbog korišćenja nedozvoljenih supstanci, oduzeta sedmostruka pobeđa na Tur de Fransu, olimpijska bronza iz Sidneja 2000, kao i sve ostale titule od 1998. godine, Armstrong je zbog „negativnih efekata kontroverze koja okružuje njegovu karijeru“ morao da odstupi sa mesta predsedavajućeg svoje kompanije Livestrong, dok se broj njegovih sponzora i marketinški potencijal vrtoglavo urušio (Pearson, 2012).

Zaključak

Cilj kome stremi sport u smislu kultivisanja ljudske izvrsnosti i vrline koja prevazilazi tehničke aspekte sporta, ostao je, u načelu, nepromenjen gotovo tri milenijuma, i pored toga što se mnoge zajedničke norme i principi antičkog sveta ne mogu direktno primeniti na multikulturalno društvo modernog doba. Sport je uspešno prepoznat kao okruženje u kome se jasno mogu negovati navedene vrline, ali u kome su, u isto vreme, postupci sportista, bilo ispravni ili ne, izloženi javnoj kritici široke javnosti. Uspešni sportisti, kao što je to bio slučaj u antičkog Grčkoj, predstavljaju i danas uzore prema kojima mladi grade sopstvene modele ponašanja, kako u sportu tako i van njega. Upravo je to ideja Olimpijskog pokreta, da kroz insistiranje na vrednostima poštovanja, prijateljstva i izvrsnosti ustanovi i odbrani model ponašanja koji će sutra možda stvoriti nove olimpijske šampione, ali sigurno ljude sa ispravnim sistemom vrednosti koji će doprineti globalno mirnijem i harmoničnijem okruženju u kome živimo.

Literatura

- Athenaeus., Charles Duke Yonge. (1853). *The Deipnosophists Or, Banquet of the Learned of Athenaeus*. London: H.G. Bohn. Preuzeto 10.04.2015. sa <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/Literature/Literature-idx?type=browse&scope=Literature.DeipnoSub>
- Burckhardt, J. (1998). *The Greeks and Greek civilization* (O. Murray, Ed.). New York: St. Martin's Press.
- Garland, L., & Dillon, M. (2000). *Ancient Greece: Social and Historical Documents from Archaic Times to the Death of Socrates (c.800-399 BC)*. Taylor & Francis.
- Herodotus., Godley, A. D. (1921). *Herodotus: With an English translation by A.D. Godley*. London: Heinemann.
- Hesiodus. & Glavičić, B. (2005). *Poslovi i dani; Postanak bogova; Homerove himne*. Zagreb: Demetra.
- Homer. & Đurić, M. (1985). *Ilijada*. Novi Sad: Matica Srpska.
- Homer. & Đurić, M. (1985). *Odiseja*. Novi Sad: Matica Srpska.
- Olympic Charter (2015). Lausanne: International Olympic Committee, p. 9. Preuzeto 05.11.2015. sa http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf.
- Parry, S. (2007). *Sport and spirituality: an introduction*. London, New York: Routledge.
- Pausanias., W.H.S. Jones, Litt.D., and H.A. Ormerod. (1918.) *Description of Greece with an English Translation*. Cambridge: Harvard UP
- Pearson, M. (2012). Doping scandal costs Lance Armstrong sponsors, charity role. *CNN*. Preuzeto 17.04.2015, sa <http://edition.cnn.com/2012/10/17/us/lance-armstrong-doping/>
- Plutarch., & Perrin, B. (1914). *Plutarch's lives: Volume 2*. London: Heinemann.
- Pound: 'Only 10% of Olympics drugs cheats caught' (2012, August 1). *CNN Edition: International*. Retrieved April 17, 2015, from <http://edition.cnn.com/2012/08/01/sport/olympics-drugs-pound-shiwen/>
- Scanlon, T. F. (2002). *Eros & Greek athletics*. New York: Oxford University Press.
- Smerdel, T. (1952). *Ode i fragmenti: Pindar*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Suits, B. (1978). *The Grasshopper: Games, Life, and Utopia*. Toronto: University of Toronto Press.
- Šiljak, V. (2013). *Olimpizam*. Beograd: Alfa Univerzitet – Fakultet za menadžment u sportu.

POVREDE U PLIVANJU I ULOGA TRENERA U PREVENCIJI

SWIMMING INJURIES AND THE COACH'S ROLE IN INJURY PREVENTION

Dragan Toskić¹, Ljubiša Lilić¹, Lazar Toskić²

¹Fakultet za sport i fizičko vaspitanje, Univerzitet u Prištini, Srbija

²Student doktorskih studija, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, Srbija

Apstrakt: Vrhunski sport iziskuje velike napore, svakodnevne treninge visokog intenziteta što može rezultovati povredama. Plivanje spada u grupu sportova sa manjim brojem povreda, međutim povrede u plivanju se dešavaju, i predstavljaju ometajući faktor u postizanju kvalitetnih rezultata koji se mora uzeti u obzir. Cilj ovog rada je da se na osnovu prethodnih istraživanja iz ove oblasti donekle sistematizuju saznanja o najčešćim povredama u plivanju i njihovim uzrocima kao i ulozi trenera u njihovoj prevenciji. Na osnovu pregleda relevantne literature može se zaključiti da su povrede u plivanju najčešće endogene prirode i nastaju kao posledica pretreniranosti ili prenaprezanja. Povrede su češće kod žena i mladih plivača, i najveći broj povreda se dešava na takmičenjima. Najčešće povrede u plivanju su povrede mekog tkiva poput povreda ramena, kolena i leđa. U manje učestale povrede spadaju povrede glave i vrata, povrede natkolenice i povrede skočnog zgloba. U plivačke povrede spadaju i razna oboljenja koja mogu nastati kao posledica hlorisane i kontaminirane vode poput astme, infekcije očiju, gljivičnih infekcija, gastrointestinalnih problema i drugih. Treneri primenom odgovarajućih trenažnih metoda i sredstava, poznavanjem zdravlja i higijensko-zdravstvenih navika sportista, kao i poznavanjem svih spoljašnjih faktora koji mogu uticati na zdravlje mogu preventirati povrede u plivanju.

Ključne reči: plivanje, povrede, epidemiologija, etiologija, trener, prevencija

Abstract: Professional sport requires great strength and daily training sessions of high intensity, which can result in injury. Swimming belongs to a group of sports where injuries are infrequent. However, injuries do occur in swimming, and represent an obstacle to achieving high quality results, which is why they must be taken into consideration. The aim of this paper is to use previous research findings in this field and systematize the information on the most frequent swimming injuries and their causes, as well as the role the coach plays in injury prevention. Based on an overview of the relevant literature, we can conclude that injuries in swimming are usually endogenic in nature, and are a consequence of overtraining or overexertion. Injuries are more frequent among women and younger swimmers, and most of the injuries take place at competitions. Usually, the injuries are to the soft tissue, such as injuries to the shoulders, knees and back. Less frequent injuries include injuries to the head and neck, injuries to the upper leg and ankles. Swimming injuries include various conditions which could arise as a result of the chlorine in the water or contaminated water, including asthma, eye infections, gastrointestinal problems and so on. By relying on appropriate training means and methods, by knowing about health and the hygiene and health habits of the athletes, as well as by knowing about all the external factors which can influence the health of the swimmers, coaches can help prevent injuries in swimming.

Key words: swimming, injuries, epidemiology, etiology, coach, prevention

Uvod

Motivi za upražnjavanjem određene fizičke aktivnosti mogu biti različiti poput rekreacije, takmičenja, poboljšanja zdravlja, postizanja vrhunskih sportskih rezultata i drugih. Dokazano je da svakodnevna fizička aktivnost utiče na prevenciju mnogih oboljenja poput povišenog krvnog pritiska, raka, dijabetesa, gojaznosti i drugih (Pate et al. 1995; Merom, Bauman i Ford 2004). Međutim učestvovanje u sportskim aktivnostima nosi i rizik od raznih povreda. Naročito je to izraženo kod pojedinaca koji pokušavaju da dosegnu vrhunsku sportska dostignuća.

Vrhunski sport, odnosno proces postizanja vrhunskih sportskih rezultata iziskuje velike napore i odricanja. Svakodnevni treninzi visokog intenziteta su neophodni kako bi se postigli određeni rezultati u sportu. Ljudsko telo je sposobno da se adaptira na spoljašnje uslove, ali do određene mere. Kada treninzi prelaze fiziološke mogućnosti čoveka i kada je odmor nedovoljan vrlo često dolazi do povreda.

Plivanje je popularna aktivnost koja ima široku lepezu pozitivnih dejstava na organizam. Sportsko plivanje, kao individualni sport gde nema direktnog kontakta sa protivnikom i koji se odvija u vodi, spada u grupu sportova sa malim brojem povreda. Međutim, povrede u plivanju se dešavaju, i predstavljaju ometajući faktor u postizanju kvalitetnih rezultata koji se mora uzeti u obzir. Problem ovog rada jesu povrede u plivanju. Cilj ovog rada je da se na osnovu prethodnih istraživanja iz ove oblasti donekle sistematizuju saznanja o najčešćim povredama u plivanju i njihovim uzrocima kao i ulozi trenera u njihovoj prevenciji.

Metode

U radu je primenjena deskriptivna metoda istraživanja. Pretraživanjem naučnih radova u bazama *PubMed*, *Medline*, i *Google Scholar* sistematizovana su dosadašnja saznanja o epidemiologiji, kao i etiologiji povreda u plivanju. Radovi su izabrani kombinovanjem ključnih reči *swimming*, *injury*, *epidemiology*, *etiology*.

Epidemiologija i etiologija povreda u plivanju

Plivanje kao monostrukturni individualni sport koji se izvodi u vodi, i gde nema direktnog kontakta sa protivnikom, spada u grupu sportova sa manjim brojem povreda. Međutim, kao što je već napomenuto, povrede u plivanju se dešavaju, predstavljaju ometajući faktor za postizanje kvalitetnih rezultata, i moraju se uzeti u obzir.

Klasifikacija i epidemiologija sportskih povreda je kompleksna i zavisi od više faktora (Bahr i Holme 2003; Meeuwisse et al. 2007). Povrede u sportu mogu biti endogene, odnosno one koje su posledica istrošenosti organizma usled intenzivnih treninga, ili egzogene, odnosno povrede nastale uticajem spoljašnjih faktora, najčešće mehaničkih sila (Madden et al. 2010).

S obzirom da u sportskom plivanju nema direktnog kontakta sa protivnikom, kao i da se izvodi u specifičnoj sredini gde je uticaj zemljine teže znatno manji, mehaničke odnosno egzogene povrede su vrlo retke. Endogene povrede su češće kod plivača, i uzrok tih povreda je najčešće pretreniranost i prenaprezanja (McMaster 1996; Richardson 1999; Jones 1999). Ovaj podatak je razumljiv s obzirom da vrhunski plivači imaju velike obime treninga od čak 100 km nedeljno. Povrede u plivanju mogu nastati i kao posledica nepravilne tehnike i nepravilnog treninga (Johnson, Gauvin i Fredericson 2003; Pollard i Fernandez 2004), ali i uticaja vodene sredine.

Prema rezultatima istraživanja koja su ispitivala epidemiologiju povreda u plivanju od 1990. do 2008. godine možemo uvideti da se broj povreda linearno povećavao do 1999. godine nakon čega je broj povreda opao, međutim, takođe se može zaključiti da se, generalno gledano, broj povreda od 1990. do 2008. godine povećao za 29.3% (Pollard et al. 2013). Pretpostavlja se da je to posledica povećanja intenziteta i obima treninga u skladu sa zahtevima koje diktira savremeno sportsko plivanje. Broj povreda u plivanju se kreće od 1,5 do 4 povrede na 1000 sati treninga (Wolf et al. 2009; Kerr et al. 2015). Najveći broj povreda se dešava tokom aktivnosti u bazenu, i nešto manji broj povreda nastaje van bazena, najčešće prilikom treninga jačine i snage, dok mali procenat povreda nastaje u svlačionici i na startnom bloku (Wolf et al. 2009; Madden et al. 2010; Pollard et al. 2013). Takođe najveći broj povreda se dešava tokom takmičenja, oko 50%, 1/3 povreda se dešava tokom treninga, dok pri zagrevanjima nastaje oko 10% povreda (Madden et al. 2010). Na svetskom prvenstvu u plivanju 2013. godine gotovo 1/3 sportista se povredilo tokom takmičenja (Mountjoy et al. 2015). Plivači kojima je specijalnost kraul tehnika imaju manji broj povreda od plivača drugih stilova (Wolf et al. 2009). Pokazalo se da mlađi plivači imaju veći broj povreda od starijih plivača (Madden et al. 2010; Pollard et al. 2013). Najveći broj povreda se dešava kod plivača uzrasta od 10-17 godina što se može pripisati intenzivnom rastu i razvoju organizma u ovom periodu života. Povrede su češće kod ženskih nego muških plivača (Sallis et al. 2001; Kerr et al. 2015). Plivačke povrede u najvećoj meri karakteriše povreda mekih tkiva (oko 50%) dok su prelomi kostiju retki i iznose oko 3% ukupnih povreda (Wolf et al. 2009; Madden et al. 2010).

Najčešća povreda kod plivača jeste povreda lokalizovana na zglobu ramena i ova povreda je poznata kao „plivačko rame“ (Ciullo i Stevens 1989; McMaster i Troup 1993; Weldon i Richardson 2001; Klaus 2010; Gökkus et al. 2015). Ova povreda se manifestuje tendinitisom duge glave bicepsa, subakromijalnim burzitisom i zapaljenjem rotatorne mreže (Weldon i Richardson 2001). Gotovo 30% plivača ima problem sa bolovima u ramenom zglobu i ta povreda je najčešći uzrok propuštanja treninga i prestanka plivanja (Madden et al. 2010). Plivačko rame je karakteristično za sve plivače bez obzira na uzrast, pol, tehniku plivanja i disciplinu. Povrede u zglobu ramena su najčešće hronične, i nastaju kao posledica učestalih ponavljanja zaveslaja. Tokom jedne nedelje treninga plivači mogu imati i do milion rotacija u zglobu ramena. Povreda ramena može nastati i kao posledica povećanja gipkosti u ramenom zglobu. Plivačko rame nastaje najčešće nakon 6-8 godina treninga.

Druga povreda po učestalosti, posle plivačkog ramena, jeste povreda lokalizovana u donjem predelu leđa (Goldstein et al. 1991; DeVivo i Sekar 1997; Pollard i Fernandez 2004). Ova povreda je karakteristična za plivače koji su specijalizovani za delfin tehniku, ali se može javiti i kod drugih plivača. Povreda lumbalnog dela kičmenog stuba se javlja kao posledica specifičnog prenaprezanja mišića i ligamenata kičmenog stuba. Dugogodišnja naprezanja mišića kičmenog stuba mogu dovesti do diskus hernije, spondiloze i drugih oboljenja kičmenog stuba.

Jedna od povreda koja je veoma učestala kod plivača jeste povreda lokalizovana u predelu kolena (Rodeo 1999; Knobloch et al. 2008). Ova povreda se javlja kod 25% plivača, i karakteristična je za prsnu tehniku. Povreda kolena je najčešća kod plivača kojima su specijalnost discipline 200 i 400 m prsno (Knobloch et al. 2008). Rad nogu kod prsne tehnike je takav da se vrši krajnja spoljašnja rotacija u flektiranom zglobu kolena, što opterećuje ligamenti aparat kolena. Ove povrede su najčešće lokalizovane na medijalnom kolateralnom ligamentu. Još jedna povreda koja je specifična za plivače kojima je specijalnost prsna tehnika jeste povreda primicača u zglobu kuka (Grote, Lincoln i Gamble 2004). Ova povreda nastaje prilikom snažnih kontrakcija aduktora prilikom propulzivne faze rada nogu u prsnom plivanju.

U manje učestale povrede spadaju povrede glave i vrata, povrede skočnog zgloba i povrede natkolenice (Madden et al. 2010). Povrede glave u plivanju nisu česte, s obzirom da nema direktnog kontakta sa protivnikom. U povrede glave spadaju zapaljenski procesi poput barotraume uha i upale srednjeg uha. Barotrauma uha nastaje pri ronjenju na velikim dubinama, odnosno naglom izranjavanju iz velikih dubina pri čemu ne dolazi do postepenog izjednačavanja pritiska u šupljini srednjeg uha što dovodi do prskanja bubne opne. Ova povreda je karakteristična za ronioce, ali se može desiti i u bazenu (Weiss i Van Meter 1995). Zapaljenje srednjeg uha može nastati kao posledica barotraume ali i infekcije gornjih disajnih puteva. Povrede vrata se dešavaju najčešće pri skoku u plitku vodu ili pri malom ulaznom uglu prilikom skoka (Bailes et al. 1990). Povrede skočnog zgloba u plivanju su nešto brojnije i nastaju kao posledica propulzivnog zaveslaja stopala. Do povrede prednje lože natkolenice može doći prilikom starta ili okreta, ali ovakve povrede nisu tako česte u plivanju.

U plivačke povrede spadaju i razna oboljenja koja su nastala dugotrajnim boravkom u hlorisanoj ili kontaminiranoj vodi poput astme, infekcije očiju, gljivičnih infekcija stopala, gastrointestinalnih problema i drugih (Seyfried et al. 2003). Astma je prisutnija kod plivača nego što se nekada mislilo, nastaje kao posledica reakcije na hlor i češća je kod vrhunskih plivača (Goodman i Hays 2008). Infekcija očiju je česta kod plivača, može nastati kao posledica osetljivosti očiju na hlor što može izazvati konjuktivitis (Madden et al. 2010). Ovo oboljenje se može preventirati korišćenjem naočara za plivanje, ali preveliki pritisak naočara takođe može izazvati probleme sa glaukomom. Gljivična infekcija stopala takođe nije retka kod plivača, s obzirom da su plivači u konstantnom kontaktu sa pločicama. Najčešće nastaje pri kontaktu bosim nogama sa kontaminiranim pločicama. Gastrointestinalni problemi se često mogu javiti kod plivača, i uzrok ovog oboljenja je zagađena voda (Wade et al. 2006).

Uloga trenera u prevenciji povreda

Povrede u plivanju nisu česte i teške kao u drugim sportovima ali se dešavaju i na stručnim licima koji rade sa plivačima je da preventivno utiču na te povrede. Neke plivačke povrede i oboljenja su posledica faktora koje trener ne može da kontroliše, poput naslednih faktora, međutim na veliki broj povreda i oboljenja trener može preventivno uticati.

Osnovi način prevencije povreda jeste kvalitetan rad sa plivačima. Trener primenom odgovarajućih metoda i sredstava treninga može smanjiti verovatnoću da dođe do određene povrede. Primenom vežbi za razvoj jačine i snage možemo uticati na odgovarajuće lokomotorne strukture za koje se zna da su podložne povredama u plivanju. Međutim u plivanju su vežbe za razvoj gipkosti takođe od velike važnosti, pa je odnos između jačine, snage i gipkosti ključan za plivačku efikasnost, ali i prevenciju povreda. Na povrede lokalizovane u zglobu ramena, donjem delu leđa, kuka, kolena i skočnog zgloba, optimalan odnos vežbi za razvoj jačine i snage i vežbi za razvoj gipkosti od ključne je važnosti. Takođe je kvalitetan rad na tehnici od velike važnosti ne samo za efikasnost i brzinu plivanja već i za prevenciju povreda. Nepravilna i neefikasna tehnika može dovesti do povreda pa je važno raditi na tehnici zaveslaja ali i tehnici starta i okreta.

Trener mora da poznaje fizičke mogućnosti svojih plivača. Pretreniranost je jedan od glavnih uzroka povreda u plivanju. Treninzi prevelikog intenziteta ili nedovoljan odmor će sigurno dovesti do neželjenih efekata po zdravlje plivača. Intenzitet i obim treninga, odmor i karakter odmora kao i metode i sredstva treninga moraju biti u skladu sa nivoom fizičke sprema ali i u skladu sa uzrastom, polom, plivačkom disciplinom, periodom pripreme itd.

Trener takođe mora paziti na sve spoljne faktore koji mogu negativno uticati na celokupno zdravlje plivača. Neophodno je obratiti pažnju na plivačku opremu, naročito na plivačke naočare, kvalitet i temperaturu vode, higijenu plivališta itd. Jedan od važnih faktora za prevenciju povreda i oboljenja jeste uvid u zdravstveno stanje kao i u higijensko-

zdravstvene navike plivača. Naročito je važno kod mladih plivača stvarati zdrave navike koje će im omogućiti dobro zdravlje ali i dugo bavljenje plivanjem.

Kvalitetna prevencija od povreda u plivanju zahteva od trenera širok dijapazon znanja ne samo iz oblasti sporta već i iz oblasti medicine i drugih nauka. Pored opštih zakonitosti koje vladaju u anatomiji, biomehanici, fiziologiji, principima rasta i razvoja, trener mora biti upoznat sa povredama i oboljenjima koji mogu nastati u plivanju, uzrocima tih povreda, ali i sredstvima koja se mogu primeniti u oporavku.

Zaključak

U ovom radu smo, istražujući relevantnu literaturu, pokušali da donekle sistematizujemo dosadašnja saznanja o epidemiologiji povreda u plivanju, njihovim uzrocima ali i ulozi trenera u njihovoj prevenciji.

Povrede u plivanju su najčešće endogene prirode i nastaju usled pretreniranosti ili prenaprezanja. Povrede su češće kod žena i mladih plivača što je važno znati. Skoro polovina povreda se dešava na takmičenjima. Najučestalije su povrede mekih tkiva. Povreda lokalizovana u zglobovima ramena, takozvano „plivačko rame“, je najučestalija povreda u plivanju i javlja se kod svih plivača nezavisno od pola, uzrasta i discipline. Druga povreda po učestalosti jeste povreda lokalizovana u donjem predelu leđa i najčešće se javlja kod plivača kojima je specijalnost tehnika delfin. Kod plivača kojima je specijalnost prsna tehnika su učestale povrede kolena i primicača u zglobovima kuka. U manje učestale povrede spadaju povrede glave i vrata, povrede natkolenice i povrede skočnog zgloba. U povrede u plivanju spadaju i razna oboljenja koja mogu nastati kao posledica hlorisane i kontaminirane vode poput astme, infekcije očiju, gljivičnih infekcija, gastrointestinalnih problema i drugih.

Plivački treneri igraju značajnu ulogu u prevenciji povreda. Primenom odgovarajućih trenajnih metoda i sredstava i kvalitetnim radom na tehnici treneri mogu sprečiti određene povrede. Trener takođe mora imati u vidu fizičku spremnost svojih plivača, njihovo zdravstveno stanje i higijensko-zdravstvene navike, kao i spoljašnje faktore koji mogu uticati na zdravlje plivača, poput higijene plivališta. Generalno gledano, trener mora posedovati sva ona znanja ne samo iz oblasti sporta već i iz drugih nauka, poput medicine, kako bi znao koje su najčešće povrede u plivanju, šta su njihovi uzroci, kako se mogu preventirati, i ako do povreda dođe, koja sredstva oporavka treba primeniti.

Literatura:

- Bahr, R., & Holme, I. (2003). Risk factors for sports injuries – a methodological approach. *British Journal of Sports Medicine*, 37 (5), 384-392.
- Bailes, J.E., Herman, M.J., Quigley, M.R., Cerullo, J.L., & Meyer, P.R. (1990). Diving injuries of the cervical spine. *Surgical Neurology*, 34 (3), 155-158.
- Ciullo, J.V., & Stevens, G.G. (1989). The prevention and treatment of injuries to the shoulder in swimming. *Sports Medicine*, 7 (3), 182-204.
- DeVivo, M.J., & Sekar, P. (1997). Prevention of spinal cord injuries that occur in swimming pools. *Spinal Cord*, 35 (8), 509-515.
- Gokkus, K., Saktas, E., Saylik, M., Aydin, A.T., & Atmaca, H. (2015). Luxatio erecta humeri: Report of swimming injury with analysis of the mechanism of the injury and associated injuries in literature. *Journal of Emergencies, Trauma and Shock*, 8 (1), 43-8.
- Goldstein, J.D., Berger, P.E., Windler, G.E., & Jackson, D.W. (1991). Spine injuries in gymnastic and swimmers: An epidemiology investigation. *American Journal of Sports Medicine*, 19 (5), 463-468.

- Goodman, M., & Hays, S. (2008). Asthma and swimming: A meta-analysis. *Journal of Asthma*, 45 (8), 639-647.
- Grote, K., Lincoln, T.L., & Gamble, J.G. (2004). Hip adductor injury in competitive swimmers. *American Journal of Sports Medicine*, 32 (1), 104-8.
- Johnson, J.N. (2003). Competitive swimming illness and injury: Common conditions limiting participation. *Current Sports Medicine Reports*, 2 (5), 267-271.
- Johnson, J.N., Gauvin, J., & Fredericson, M. (2003). Swimming biomechanics and injury prevention: New stroke techniques and medical considerations. *The Physician and Sports Medicine*, 31 (1), 41-46.
- Jones, J.H. (1999). Swimming overuse injuries. *Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America*, 10 (1), 77-94.
- Kerr, Z.Y., Baugh, C.M., Hibberd, E.E., Snook, E.M., Hayden, R., & Dompier, T.P. (2015). Epidemiology of national collegiate athletic association men's and women's swimming and diving injuries from 2009/2010 to 2013/2014. *British Journal of Sports Medicine*, 49 (7), 465-71.
- Klaus, B. (2010). The practical management of swimmer's painful shoulder: Etiology, diagnosis, and treatment. *Clinical Journal of Sports Medicine*, 20 (5), 386-390.
- Knobloch, K., Yoon, U., Kreamer, R., & Vogt, P.M. (2008). 200-400 m breaststroke event dominate among knee overuse injuries in elite swimming athletes. *Sportverletz Sportschaden*, 22 (4), 213-9.
- Madden, C.C., Putikian, M., Young, C.C., & McCarty, E.C. (2010). *Netter's sports medicine*. USA: Elsevier.
- McMaster, C.W., & Troup, J. (1993). A survey of interfering shoulder pain in United States competitive swimmers. *American Journal of Sports Medicine*, 21 (1), 67-70.
- McMaster, W.C. (1996). Swimming injuries. *Sports Medicine*, 22 (5), 332-336.
- Meeuwisse, W.H., Tyreman, H., Hagel, B., & Emery, C. (2007). A dynamic model of etiology in sports injury: The recursive nature of risk and causation. *Clinical Journal of Sports Medicine*, 17 (3), 215-219.
- Merom, D., & Bauman, A., & Ford, I. (2004). The public health usefulness of the exercise recreation and sport survey (ERASS) surveillance system. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 7 (1), 32-7.
- Mountjoy, M., Junge, A., Benjamin, S., Boyd, K., Diop, M., Gerrard, D., van den Hoogeband, C., Marks, S., Martinez-Ruiz, E., Miller, J., Nanousis, K., Shahpar, F.M., Veloso, J., van Mechelen, W., & Verhagen, E. (2015). Competing with injuries: injuries prior to and during the 15th FINA World Championships 2013 (aquatics). *British Journal of Sports Medicine*, 49, 37-43.
- Pate, R.R., Pratt, M., Blair, S.N., Haskell, W.L., Macera, C.A., Bouchard, C., Buchner, D., Ettinger, W., Heath, G.W., & King, A.C. (1995). Physical activity and public health. A recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American College of Sports Medicine. *Journal of the Medical Association*, 273 (5), 402-7.
- Pollard, H., & Fernandez, M. (2004). Spinal musculoskeletal injuries associated with swimming: A discussion of technique. *Australasian Chiropractic & Osteopathy*, 12 (2), 72-80.
- Pollard, K.A., Gottesman, B.L., Rochette, L.M., & Smith, G.A. (2013). Swimming injuries treated in US Eds: 1990 to 2008. *American Journal of Emergency Medicine*, 31 (5), 803-9.
- Richardson, A.B. (1999). Injuries in competitive swimming. *Clinical Sports Medicine*, 18 (2), 287-91.

- Rodeo, S.A. (1999). Knee pain in competitive swimming. *Clinical Sports Medicine*, 18 (2), 379-87.
- Sallis, R.E., Jones, K., Sunshine, S., Smith, G., & Simon, L. (2001). Comparating sports injuries in men and women. *International Journal of Sports Medicine*, 22 (6), 420-423.
- Seyfried, P.L., Tobin, R.S., Brown, N.E., & Ness, P.F. (1985). A prospective study of swimming-related illness. *American Journal of Public Health*, 75 (9), 1068-1070.
- Wade, T.J., Calderon, R.L., Sams, E., Beach, M., Brenner, K.P., Williams, A.H., & Dufour, A.P. (2006). Rapidly measured indicators of recreational water quality are predictive of swimming-associated gastrointestinal illness. *Environmental Health Perspectives*, 114 (1), 24-28.
- Weiss, L.D., & Van Meter, K.W. (1995). Cerebral air embolism in asthmatic scuba divers in a swimming pool. *Chest Journal*, 107 (6), 1653-1654.
- Weldon, J.E., & Richardson, A.B. (2001). Upper extremity overuse injuries in swimming: A disscution of swimmer's shoulder. *Clinics in Sports Medicine*, 20 (3), 423-438.
- Wolf, B.R., Ebinger, A.E., Lawler, M.P., & Britton, C.L. (2009). Injury patterns in division I collegiate swimming. *American Journal of Sports Medicine*, 37 (10), 2037-2042.

ANALIZA LETNJEG SPORTSKO REKREATIVNOG KAMPA

ANALYSIS OF SUMMER SPORTS AND RECREATIONAL CAMP

Bojan Ugrinić¹, Aleksandar Ivanovski²

¹Fakultet za fizičku kulturu i menadžment u sportu, Univerzitet

²Visoka sportska i zdravstvena škola Beograd

Apstrakt: Ideja za istraživanjem nastala je kao potreba da se primene dosadašnja znanja i iskustva tokom dugogodišnjeg rada na različitim sportsko rekreativnim aktivnostima. Predmet rada predstavlja analiza animacije i realizacije programa na letnjem kampu *ART SPORTSKO REKREATIVNI KAMP 2013* koji se realizovao u julu mesecu u objektu hotela *Lepenski vir* u Donjem Milanovcu.

Cilj istraživanja je da se dobije slika o rekreativnim aktivnostima i interesovanju dece uzrasta od sedam do četrnaest godina. Da se uradi predlog mera i aktivnosti kako bi na svim sledećim kampovima pažnju posvetili na odmor, rekreaciju, edukaciju dece. Koristila se metoda teorijske analize i bibliografska metoda prikupljanja podataka. Od velikog značaja bila je iskustvena metoda analize podataka. Kao istraživačka tehnika korišćena je tehnika anketiranja i skaliranja.

Program je prilagođen broju učesnika, objektu, rekvizitima, opremi i uslovima koje imamo na kampu. Konceptija rada je napravljena tako da su aktivnost podeljene u tri segmenta: prepodnevne, popodnevne i večernje. Dobijeni rezultati nam govore da su deca veoma aktivna i da poseduju veliki broj rekvizita potrebnih za realizaciju sportsko rekreativnih aktivnosti. Devojčice su aktivnije od dečaka i imaju više interesovanja za bavljenjem fizičkim aktivnostima, mnoga deca su prvi put na ovakvoj vrsti sportsko rekreativnog kampa i njihove impresije su na zavidnom nivou.

Ključne reči: animacija, sportsko rekreativni kamp

Abstract: The idea for the study originated from the need to apply our knowledge and experience during many years of work in various sports and recreational activities. This research is the analysis of animation and implementation of programs at summer camp *ART SPORTS AND RECREATION CAMP 2013*, which was implemented in July in the hotel building *Lepenski Vir* in Donji Milanovac.

The aim of the research is to obtain a picture of the recreational activities and interests of children aged seven to fourteen. To do the proposal of measures and activities in order for all these camps attention to the rest, recreation, education of children. She used the method of theoretical analysis and bibliographic data collection methods. Of great significance was the empirical methods of data analysis. As a research technique was used survey techniques and scaling.

The program is adapted to the number of participants, object, props, equipment and conditions that we have at camp. The concept paper is made so that the activities are divided into three segments: the late morning, afternoon and evening. The results tell us that children are very active and have a large number of equipment necessary for the implementation of sports and recreational activities. Girls were more active than boys and have more interest in physical activities, many children are new to this kind of sport and recreational camp and their impressions are very high.

Key words: entertainment, sports and recreation camp

Uvod

Ideja za ovakvu temu nastala je kao potreba da se primene dosadašnja znanja i iskustva stečena tokom dugogodišnjeg rada na različitim sportsko rekreativnim aktivnostima. Rekreativna nastava, škola u prirodi i razni sportski kampovi ukazuju na potrebu angažovanja uz dosta volje, energije i znanja za rad sa decom.

Pojava i razvoj savremene tehnologije doveli su do velike uštede čovekove energije, ali i do kompletne promene načina života. Čovek je izložen sve većim zahtevima savremenog društva pa samim tim i stresu, a pojava hipokinezije i gojaznosti je sve prisutnija. Nažalost, ni deca nisu pošteđena svih ovih promena.

Rekreacija je biološki neophodna i predstavlja povoljnu mogućnost za obnavljanje snage. Njene fiziološke, pedagoške, psihološke i sociološke vrednosti su velike. Ona ima funkciju prevencije i kompenzacije prema štetnim spoljnim uticajima. Ljudi su, još u davnim vremenima, uočili veliku povezanost fizičke aktivnosti i zdravstvenog stanja, odnosno mogućeg uticaja određenih fizičkih vežbi na kvalitet života, ali i na tok nekih bolesti kao i na njihov ishod.

Predmet rada

Predmet rada predstavlja analiza programa animacije na letnjem sportsko rekreativnom kampu koji je realizovan u julu mesecu u hotelu „Lepenski vir“ u Donjem Milanovcu.

Cilj rada

Cilj istraživanja je da se pokažu mogućnosti primene različitih rekreativnih aktivnosti kod dece uzrasta od sedam do četrnaest godina.

Metod rada

U radu su korišćeni:

- empirijski postupci kao što su posmatranje, razgovor, anketa,
- metoda teorijske analize i bibliografska metoda prikupljanja podataka,
- od velikog značaja bila je iskustvena metoda analize podataka.

Kao istraživačka tehnika korišćena je tehnika anketiranja i skaliranja. Korišćena je petostepena Likertova skala. Anketa je podrazumevala prikupljanje, analiziranje i prikazivanje podataka. Rezultati su prikazani u procentima. Urađena je osnovna statistička obrada podataka anketiranih 130 ispitanika.

Program rada

Usled dugogodišnjeg iskustva i rada u rekreaciji, animaciji i turizmu, i kao dugogodišnji saradnici i realizatori mnogobrojnih kampova i festivala kako za decu tako i za odrasle, ekipa ART centra je organizovala i realizovala letnji kamp „LEPENSKI VIR 2013.“ sa veoma bogatim sportsko rekreativnim i zabavnim sadržajem. Povod za organizaciju ovog kampa, kao i svih sledećih bio je odmor i rekreacija dece, učenje raznovrsnih sportskih veština, sticanje radnih navika, boravak dece u prirodi i na čistom vazduhu, podizanje moralnih vrednosti, socijalizacija dece i pozitivno vaspitno delovanje. Program je bio

prilagođen broju učesnika, objektu, rekvizitima, opremi i uslovima koji su bili na raspolaganju. Konceptija rada je osmišljena tako da su deca konstantno zauzeta, animatori provode ceo dan sa njima, počevši od jutarnjeg vežbanja do večernjeg programa. Deca učestvuju sa svojom grupom po unapred određenom rasporedu, grupa se kreće od jedne do druge aktivnosti (kružno) pod kontrolom animatora ili instruktora. Svaka grupa dece ima svog pratioca ili, u ovom slučaju, trenera koji ih dovodi u kamp i koji brine o njima kada nisu na aktivnostima. Poželjno je da pratioci budu prisutni i za vreme aktivnosti radi veće bezbednosti dece.

Aktivnosti su podeljene u tri segmenta: prepodnevne, popodnevne i večerenje. Svako učestvovanje u nekoj od aktivnosti se evidentira i dobija se određeni broj bodova koji nosi ta aktivnost. Treba naglasiti da nije obavezno učešće u svim aktivnostima. Evidentiranje se vrši tako što svaki učesnik kampa poseduje svoju identifikacionu karticu ili učesničku legitimaciju koja sadrži ime, prezime i redni broj. Animator evidentira prisutne i oni dobijaju određeni broj bodova. Nakon svakog večernjeg programa učesnici kampa mogu da vide raspored za sutrašnji dan koji se nalazi na nekoliko lokacija tj. oglasnih tabli (npr. u holu recepcije). Bodovi se sabiraju svakog dana i na završnoj večeri se vrši dodela nagrada, pehara, medalja i diploma za najvrednije i najbolje učesnike kampa na osnovu osvojenih bodova za ceo kamp. Aktivnosti koje su realizovane na kampu su jutarnje vežbanje, obuka plivanja, takmičarske igre (poligoni, pločice, boćanje, beg go, pikado, badminton, spidminton, gate bol, trke džakovima, nadvlačenje konopca, preskakanje konopca), zatim edukativne igre (čoveče vežbaj ne ljuti se, kranovi, ples, muzičke radionice, kvizovi, pantomime), orijentacione igre (foto safari i potraga za blagom), kao i tematski večernji programi (ja imam talenat, igre bez granica, karaoke, maskenbal, šiz friz).

Tabela 1. Dnevni raspored aktivnosti

Rezultati i diskusija

07.07.2013.					ДНЕВНИ РАСПОРЕД						
АКТИВНОСТИ	устанје	Поз сунац	зоручак	Тренинг/ вежбање	РАДИОНИЦА	заједничке активности	ручак	спортске игре	тренинг	вечера	Вечерњи програм
ГРУПЕ/АКТИВНО СТ		Вежба- ње				Веселе колоне					Ја имам таленат
Старији (бесна гласа, лути гусари, пивачу)	6.45ч	6.50ч	8.30ч	7-8.30ч	11.00ч шетња	12.00ч	13.30ч	16.00ч	17-18.30ч	19.00ч	21.00ч
Млађа I (Ајкуле, Орке, Сабларке)	7.30ч	7.45ч	9.15ч	8.30-9.15ч	11.00ч игре на терену	12.00ч	13.30ч	16.00ч	18.30-19.15ч	19.30ч	21.00ч
Млађа II (Делфини, М. лавови, Ноботисе)	7.30ч	7.45ч	8.00ч	9.15-10.00ч	11.00ч игре на терену	12.00ч	13.30ч	16.00ч	19.15-20.00ч	20.15ч	21.00ч
Видеји	7.30ч	7.45ч	8.00ч	9.00-10.00ч	басен 10.00-10.45 од 11.00 шетња	12.00ч	13.30ч	16.00ч басен	17.00-19.00ч	19.00ч	21.00ч
Аикидо- Сениши	7.30ч	7.45ч	8.00ч	9.00-10.00ч	басен 10.00-10.45 од 11.00 шетња	12.00ч	13.30ч	16.00ч басен	17.00-19.00ч	19.00ч	21.00ч
БОДОВИ		3 бода			2 бода	3 бода		2 бода			(за учествовање у програму 3бода, присуство 2бода)

U kampu je učestvovalo 130 dece različitog uzrasta od 6 do 14 godina. Ankete pokazuju da se svako dete bavi nekim sportom kod kuće. Učesnici u kampu su bila deca koja treniraju različite sportove. U pitanju su: plivanje, realni aikido i balet. Kamp je realizovan u toku letnjeg školskog raspusta, od 06. do 13.07.2013. godine u Donjem Milanovcu tj. u Lepenskom Viru.

Istraživanje je pokazalo da 80% dečaka i 68% devojčica poseduju veći broj rekvizita kod kuće, neophodnih za realizaciju sportsko rekreativnih aktivnosti (bicikl, reket, rolere, lopte i sl.). To nam ukazuje na činjenicu da se radi o deci koja već imaju naviku fizičke kulture.

Većina ispitanika vozi rolere kod kuće i to 90% devojčica i oko 50%, dečaka. Rezultati govore da svi voze bicikl i da svi umeju da plivaju sa 100% što ne iznenađuje pošto da dolaze iz škole plivanja. Jutarnje vežbanje nije baš omiljena aktivnost kod kuće. 20%

devojčica rade jutarnju gimnastiku svakodnevno, i samo 10% dečaka. Ponekad to čini 40% devojčica i 30%, dečaka, što ukazuje na postepenu popularizaciju ove aktivnosti. Kroz ovakve i slične aktivnosti pokušaćemo da ukažemo na važnost jutarnjeg vežbanja i kod kuće.

Na osnovu ankete zaključujemo da su devojčice vrednije i imaju veću želju za dodatnim aktivnostima. Jedan od primera je i taj da devojčice van kampa treniraju i do tri puta nedeljno. Preko 50% devojčica to čine redovno, dok 30% dečaka najčešće treniraju dva puta nedeljno. Zaključujemo da svi imaju hobi, kreativni su, imaju kućne ljubimce u učinku od 100%.

Na osnovu dobijenih rezultata vidimo da je 70% devojčica po prvi put na sportsko rekreativnom kampu, kao i nešto više od 40% dečaka. Na pitanje sa kim bi išli na kamp, odgovorili su sa svojim klubom, i to devojčica 42%, a dečaka 20% od ukupnog broja ispitanika, što je još jedan od pokazatelja potrebe formiranja i realizacije ovakvih i sličnih kampova.

Na osnovu dobijenih rezultata, „pozdrav suncu“ ili jutarnja gimnastika je visoko ocenilo ocenom pet 62% dečaka i 65%, devojčica, što znači da deci nije bilo teško da ustaju rano. Rekreativne igre su dobile jaku peticu od 94% devojčica i od 80%, dečaka. 100% devojčica su ocenile peticom rekreativne poligone, a 95%, dečaka je dalo istu tu ocenu. Večernji program je dobio visoku ocenu od 63%, dečaka, dok je tu istu ocenu dalo 90% devojčica. Programi animacije tokom celog dana su od izuzetne važnosti za uspešnu realizaciju kampa.

Na pitanje koja aktivnost vam se najviše dopala, ubedljivu pobedu odnosi potraga za blagom. Da je kamp bio uspešan pokazuje i to da na pitanje „Da li si stekao nove drugare?“ gde je ukupno sa DA odgovorilo 98% ispitanika. Na pitanje „Ukoliko bismo organizovali zimski sportsko rekreativni kamp za decu ART centar, da li bi ste učestvovali?“ odgovor DA je dalo 85% ispitanika. Nedostatak komunikacije koji krasi mlade generacije, na ovaj način možemo da otklonimo. Deca direktno komuniciraju, a ne putem elektronskih medija i društvenih mreža.

Tako dolazimo do zaključka da je letnji sportsko rekreativni kamp za decu „Lepenski vir 2013.“ uspešno realizovan od strane tima ART centra i da su deca dosta naučila, zabavila se, stekla nove drugare, i divno provela nedelju dana u prirodi. Iz istraživanja zaključujemo da su deca u potpunosti posvećena sportsko rekreativnim aktivnostima.

Zaključak

Na osnovu ovog istraživanja možemo videti koliko je značajan boravak u prirodi na ovakvom sportsko rekreativnom kampu. Uticaj na motorički i fizički razvoj dece je na visokom nivou, socijalizacija ličnosti je u prvom planu. Psihološki, fiziološki i morfološki aspekti su zadovoljeni. Zadovoljstvo dece i osmesi sa svih strana, žagor dece, komunikacija i energija označavaju visok nivo uspeha.

Program kampa se pokazao kao odličan, deca su se upoznala sa novim igrama, drugarima, međusobno su se zabavila, a kroz zabavu i naučila mnogo toga. Istraživanje je pokazalo i da je za neku decu odlazak na letnji sportsko rekreativni kamp i prvo odvajanje od roditelja. Konceptija programa je takva da deca nemaju vremena da razmišljaju o roditeljima, babama i dedama, braći i sestri, jer konstantno je druženje, zabava i fizička aktivnost na programu. Preporuka je da analizom ovog kampa otvorimo mogućnosti svima iz struke da se okrenu programiranju i realizaciji fizičke aktivnosti na sve moguće načine.

Literatura

- Bartoluči, M (2004). *Menadžment u sportu i turizmu*. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.
- Blagajac, M. (1988). *Osnovi sportske rekreacije*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Blagajac, M. i saradnici (1986). *Programirano vežbanje u procesu rada*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture
- Vučković, S. i Mikalački, M. (1999). *Teorija i metodika rekreacije*. Niš - Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Grupa autora (1998). *Animacija u hotelijerskoj-turističkoj ponudi*. Opatija: Fakultet za turizam Opatija.
- De Knop, P. (1990). Recipročan razvoj sporta i turizma, Rovinj: 3. *Međunarodna naučna konferencija Komiteta za sport i slobodno vreme ICSSPE – UNESKO*.
- Ivanovski, A. (2010). *Profil animatora rekreacije u turizmu*, magistarski rad, Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Ivanovski, A. (2014). *Animacija programima rekreativnih aktivnosti u turizmu*, doktorska disertacija. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Ivanovski, A., Mitić, D. (2012). *Animator in tourism*. Brasov: Editura Universitati Transilvania Din Brasov Monografija sa međunarodnom recenzijom.
- Ivkov, A. (2008). *Animacija u turizmu*, Novi Sad: Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i ugostiteljstvo.
- Krsmanović, B., Berković, L. (1999). *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*, Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Mikalački, M. (2005). *Sportska rekreacija*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Mitić, D. (2001). *Rekreacija*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Ravkin, R. (1989). *Animacija u turizmu*. Ljubljana-Zagreb: Založba Mladinska knjiga.
- Relac, M., Bartoluci, M. (1987). *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator.
- Savovski, M. i Nikovski, G. (2001). *Osnovi na sportskata rekreacija*. Skoplje: Univerzitet Sv. Kiril i Metodij
- Smodlaka, V. (1994). *Fizička aktivnost i zdravlje*, Beograd.
- Stanojlović, B., Simić S. (1984). *Škola u prirodi*. Beograd: Privredno-finansijski zavod.

KNJIŽEVNA I SPORTSKA GROZNICA U STADIONSKOJ GROZNICI NIKA HORNBIJA

LITERARY AND SPORT FEVER IN NICK HORNBY'S *FEVER PITCH*

Kristina Ž. Vištica

Alfa BK univerzitet, Beograd

Apstrakt: Pisци klasika engleske i američke književnosti su se neretko i sami strastveno bavili sportom. Iako nisu pisali o sportu, on je neizostavno bio deo njihovog opusa i reflektovao se u njihovim radovima. Ovaj rad će se fokusirati na delo savremenog britanskog pisca Nika Hornbija *Stadionska groznica*. U pitanju je autobiografska priča koja u nekoliko poglavlja prati odnos autora prema fudbalu i klubu Arsenal. Značaj ove knjige nije samo u tome što donosi priču o razvoju jednog fudbalskog navijača kroz uspone i padove svog tima, već i u tome što je ona doprinela popularizaciji ovog sporta. Nakon njenog objavljivanja 1992. usledile su filmske ekranizacije: britanska verzija 1997. i američka verzija 2005. Književna i sportska javnost su prepoznale vrednost ove knjige i uvrstile je u klasike književnosti. Stoga, svrha ovog rada će biti da se utvrdi na koji način je Nik Hornbi uspeo da poveže fudbal i književnost i u životu punom nestalnosti ljubav prema sportu opiše kao jedinu konstantu.

Ključne reči: Nik Hornbi, *Stadionska groznica*, fudbal, književnost

Abstract: Authors of English and American classical literature books were often themselves passionately involved in sports. Although they did not write about sports, it was inevitably part of their work and it reflected in their books. The focus of this paper is on the book of the contemporary British writer Nick Hornby *Fever Pitch*. It is an autobiographical story that describes the author's relationship with football and Arsenal Football Club. The importance of this book is not only in bringing a story about the development of a football fan through ups and downs of his team, but also in popularizing this sport. Its publication in 1992 was followed by film adaptations: British version in 1997 and American version in 2005. Both literary and sports public spheres recognized the value of this book and placed it in literary classics. Therefore, the aim of this paper is to determine the way in which Nick Hornby managed to connect football and literature and in a life full of instabilities describe love of sport as the only constant.

Key words: Nick Hornby, *Fever Pitch*, football, literature

Sport je neizostavan deo života modernog čoveka. Kao važan činilac našeg bivstvovanja nenametljivo ali sigurno je našao svoj put do mesta u svetskoj književnosti. Možda je malo poznato da su najpoznatiji pisци svetskih književnih klasika i sami bili vrsni sportisti ili pasionirani sledbenici sporta. Kako Aleks Nejdus navodi Albert Kami se bavio fudbalom, Vladimir Nabokov tenisom, boksom i fudbalom („ljubav njegovog života“), Virdžinija Vulf kriketom, Tolkin tenisom („Da se Tolkin nije povredio igrajući tenis veoma je verovatno da ne bi nastao Gandalf Sivi.“) kao i mnogi drugi pisци-sportisti (Nejdus 2013). Međutim, iako je njihova strast prema sportu nalazila način da dospe i do njihovih romana, ne može se reći da su oni pisali prave sportske romane tj. one romane u kojima je sport ili sportski događaj centralna tema.

Uporedo sa napretkom sporta u društvenoj sferi, nastavio se i njegov napredak na literarnom polju. Takozvani sportski romani postaju ne samo kvantitativno već i kvalitativno jači tj. sve više se priznaje njihova umetnička i književna vrednost. Kao primer jednog takvog romana ovaj rad će analizirati delo *Stadionska groznica* (1992) savremenog britanskog pisca Nika Hornbija. U pitanju je autobiografsko delo čija centralna tema je „najvažnija sporedna stvar na svetu“ – fudbal. Hornbi opisuje svoju ljubav prema fudbalu i fudbalskom klubu Arsenal, istovremeno opisujući svoj razvojni put navijača kroz uspone i padove engleskog fudbala i samog Arsenala.

Stadionska groznica je postigla neverovatan uspeh kako u Velikoj Britaniji (knjiga je prodana u više od milion primeraka), tako i širom sveta. Prijemčiva zbog svoje autobiografske priče ova knjiga je popularizovala fudbal ali i dala uvid u razmišljanja i stavove jednog navijača. Fudbalski navijači neretko imaju negativnu reputaciju zbog svog nasilničkog i neprimerenog ponašanja, ali Hornbi je uspeo da nam dočara tu svojevrsnu opsesiju i zavisnost koju proživljavaju sledbenici nekog sportskog tima. Ovaj roman je dobio književno priznanje: „osvojio je nagradu Vilijam Hil sportska knjiga godine 1992, a 2012. je uvršćen u Penguin moderne klasike“ (Anon. [1]), kao i sportsko tj. člansko priznanje: „Roman je ponovo odštampan sa novim koricama i uvršćen u komplet FK Arsenala za članove u sezoni 2005/06. kao deo „poslednjeg pozdrava“⁹ stadionu Hajberi“ (Anon. [2]).

Roman *Stadionska groznica* je koncipiran kao svojevrsni bildungsroman: „... neka vrsta dnevnika koji koristi fudbalske utakmice kao princip po kojem se organizuje“ (Bentli 2008: 118). Prateći period od tinejdžerskih dana do zrelog doba, autor opisuje značajne događaje u svom ličnom životu, životu kluba za koji navija i društvu uopšte koristeći najčešće kao odrednice utakmice Arsenala: Debi kod kuće, Arsenal – Stouk Siti 14.9.'68, Moje drugo detinjstvo, Arsenal – Bristol Siti 21.8. '76, Muška fantazija, Arsenal – Čarlton Atletik 18.11.'86. itd. (Hornbi 2011: 15,111,197). Međutim, Hornbi se ne drži čvrsto koncepta bildungsromana koji podrazumeva da roman predstavlja razvoj tj. opis sazrevanja mladog lika, obično kroz niz društvenih i seksualnih susreta koji dovode do samospoznaje (Bon 2010: 21). Ovaj roman je zajedno sa romanom Helen Fielding *Dnevnik Bridžit Džons* obeležio i uticao na svetsku književnost s kraja dvadesetoga veka. Međutim, iako oba romana podsećaju na bildungsroman oni značajno odstupaju od koncepta istog. Glavni junaci se, u *Stadionskoj groznici* sam autor, Nik Hornbi, razvijaju ali, čini se, ne napreduju. Hornbi se fizički menja i odrasta, međutim, njegova opsesija (fudbal) iz adolescentskih dana ostaje:

Jedina je razlika ovog puta bila što sam i ja prvi put zaurkao tu kletvu. Bio sam van sebe zbog gola, uvređen i pogođen kao i svi ostali na tribinama; bila je sreća da je između mene i navijača Koventrija bilo celo igralište, inače, inače ... inače bih uradio nešto, ne znam tačno šta, ali znam da bi bilo užasno. [...] Sviđa mi se da pomislim da u tom besnom petnaestogodišnjaku nije bilo ničeg od mene odraslog čoveka, ali mi se čini da je to preterano optimistično. (Hornbi 2011: 87-88)

Zrelost autora kao fudbalskog navijača se ogleda u godinama i izborima, ali ne i u ostavljanju stare ljubavi i okretanju novim strastima:

Kraj pokazuje da sazrevanje uključuje preokret u njegovom odnosu prema Arsenalu i fudbalu, ali ne i odbacivanje njegove detinjaste opsesije. Opsesija se nastavlja, ali njegov potez da kupi sezonsku kartu pokazuje zreliji stav prema klubu. (Bentli 2008: 119)

Ono što je u početku za Hornbija kao dečaka način da se uklopi u društvo u školi i izbori sa porodičnim problemima, postaje način života, opsesija i jedan oblik zavisnosti. Po

⁹ 07.05.2006. FK Arsenal se oprostio od svog stadiona Hajberi nakon 93 godina igranja na njemu. Videti na: <http://www.arsenal.com/news/news-archive/highbury-final-salute>

definiciji sportski navijač je neko ko se lojalno zanima za uspehe nekog kluba i ko redovno posećuje njegove utakmice, često noseći boje tog kluba (Rum 2010: 151). Čitajući o Hornbijevom iskustvu shvatamo da je njegova definicija navijača znatno drugačija. Fudbal nije samo omiljeni sport, već i način života. U iracionalnoj ljubavi i lojalnosti prema fudbalskom klubu, postoji tračak racionalnog (nedovoljan da prekine tu opsesiju) koji svesno analizira neravnotežan odnos partnera u toj „ljubavnoj vezi“:

Ja sam deo kluba, kao što je klub deo mene; i kažem to potpuno svestan da me klub eksploatiše, ne obraća pažnju na moje stavove, i povremeno me omalovažava, zato moje osećanje organske veze nije izgrađeno na zbunjenom i sentimentalnom nerazumevanju kako profesionalni fudbal funkcioniše.

Roman nam pokazuje da ljubav prema fudbalu ne mora da se ogleda u bodrenju uspešnog prvoligaškog tima, i da se prava ljubav pokazuje kroz lojalnost prema klubu i u dobru i u zlu. Nik Hornbi nam pruža uvid u značaj koji fudbal ima u njegovom i životu drugih navijača:

U to je vreme fudbal *bio* moj život, i ne kažem to metaforično: iskusio sam velike stvari – bol zbog gubitka (Vembli '68. i '72.), radost (godina duple krune), prekinute ambicije (četvrtfinale Kupa pobjednika kupova protiv Ajaksa), ljubav (Čarli Džordž) i dosadu (u stvari, na većini utakmica) – samo na Hajberiju.

Nik Bentli smatra da je roman „proširena metafora načina na koji fudbal pruža analogije drugim aspektima života, zajedno sa smišljanjem različitih prostodušnih slikovitih opisa iskustava opsesivnog fudbalskog navijača“ (Bentli 2008: 118). Čitav roman obiluje opisima iracionalnog straha i nervoze pred važne utakmice, sujevernih rituala, konstantnih izbora između porodice i prijatelja sa jedne i Arsenala sa druge strane (izbor je, ipak, lak, Hornbi uvek bira Arsenal). Autor smatra da je životna želja svakog vatrenog navijača Arsenala da mu se nakon smrti pepeo raspe po stadionu, a najveći strah (pored straha da njegov budući rođeni sin odabere da navija za neki drugi klub) da ga smrt zadesi u sred sezone. Ipak, i pored razvijene svesti da je njegova ljubav prema fudbalu i omiljenom klubu opsesivna, autor priznaje da je morao da laže svoje partnerke i umanjuje svoju opsesiju kako bi održao makar kakvu vezu. Problem nije bio u vezi sa osobom koja nije mnogo zainteresovana za fudbal, već je nastajao u vezi sa osobom koja je, kao i autor, strastveni navijač. Vizija braka i porodice donosi gorko predviđanje o nužnim ustupcima:

Ali ona je mislila da ćemo na utakmice ići *naizmenično*, da ću polovinu domaćih utakmica svake godine provoditi kod kuće slušajući *Sport u pet* i Kapital gold (Kapital gold je nekako manje merodavna stanica, ali vas održava u toku sa svim londonskim klubovima) dok će ona sedeti na *mom sedištu* i gledati *moj tim*, tim sa kojim sam je upoznao tek pre nekoliko godina. Pa gde je tu prednost? Prijatelji sa partnerkama koje mrze fudbal idu na svaku utakmicu; a ja – koji imam prividno idealnu vezu sa ženom koja zna zašto Arsenal nije isti ako Smiti ne vodi napad – ja vidim u svojoj budućnosti kako sedim u dnevnoj sobi sa gomilom video-traka *Postman Pat*, tužno se nadajući da će udar vetra doneti ovamo buku sa stadiona. Nisam to predvideo ono večer protiv Čarltona kada je rekla da bi želela ponovo da dođe. (Hornbi 2011: 199)

Stadionska groznica je imala veliku ulogu u popularizaciji fudbala i menjanju uvreženog (negativnog) mišljenja o navijačima:

Istina je da većina fudbalskih navijača nema diplomu Oksforda ni Kembridža (fudbalski navijači su ljudi, šta god nas uveravali mediji, a većina ljudi takođe nema te diplome); ali isto tako većina fudbalskih navijača nema dosije u policiji, niti nosi noževe, ne piški u torbe, niti radi ijednu stvar za koju se veruje da čini. (Hornbi 2011: 107)

Sam Hornbi je tvrdio da nije hteo svesno da popularizuje fudbal, iako je smatrao da fudbal zaslužuje više. Njegovi prijatelji bi bili šokirani kada bi im rekao da je on fudbalski navijač. Za sve je bila kriva percepcija fudbala i njegovih navijača koju su formirali mediji: „Morate da shvatite da je javna percepcija fudbala u većem delu osamdesetih bila sumirana u članku Sandej Tajmsa koji je tvrdio da je to 'sirotinjski sport za sirotinju'“ (Hornbi 2005). Ipak, činjenica da je autor *Stadionske groznice* univerzitetski obrazovan nastavnik i književnik dovela je do promene u stavovima prema navijačima i popularizovala fudbal i fudbalske klubove.

Takođe, kada je Hornbi bio dečak, fudbalske utakmice su se svodile na izveštaje na televiziji, a prenosi utakmica su bili prava retkost. Od kada su mediji „namirisali“ profit prenosi su postali uobičajeni i doveli su do nastajanja specijalizovanih sportskih kanala. Ovo je isto bio značajan faktor u popularizaciji fudbala. Roman *Stadionska groznica* svoj uspeh duguje i medijima. Dve ekranizacije: britanska 1997. (koja verno prati originalni tekst) i američka (u kojoj je glavni junak pasionirani ljubitelj bejzbola iz Bostona) doprinele su i popularizaciji romana i sporta: fudbala i bejzbola.

Već je pomenuto da se *Stadionska groznica* i *Dnevnik Bridžit Džons* smatraju prekretnicom u književnosti poslednje dekade dvadesetoga veka zbog inovativnog pristupa u pisanju bildungsromana. Bentli smatra da su autori ovih romana „učestvovali u preoblikovanju diskursa o ženstvenosti i muževnosti u postfeminističkim 90-im...“ (Bentli 2005: 1). On takođe veruje da se Nik Hornbi u romanu *Stadionska groznica* trudi da „prikaže način na koji 'novi muškarac' iz 1980-ih i 1990-ih mora da se bori sa preoblikovanim konstrukcijama muževnosti“ (Bentli 2008: 117). Hornbi navodi da „odrastajući u ženskom domaćinstvu, sa samo majkom i sestrom, nije teško uvideti zašto sam bio privučen veoma muževnom okruženju fudbalske skupine“ (Hornbi 2005). Čini se da Hornbi muževnost povezuje sa društvenom klasom. Još je marksistička kritika naglašavala povezanost sporta i njegovih učesnika sa društvenim klasama (Bejl 2008: 8). Stoga verovatno i proističe njegova opčinjenost Arsenalom koji je „pružao egzotičan ukus kulture radničke klase koja deluje da je mnogo više muževna“ (Bentli 2008: 123). Hornbi slikovito opisuje svoju želju da bude neko drugi:

Beli Englez i Engleskinje, pripadnici srednje klase na jugu Engleske, predstavljaju bića sa najmanje predaka na svetu; mi bismo radije pripadali nekoj drugoj zajednici u svetu. Stanovnici Jorkšira, Lankastera, Škoti, Irci, crnci, bogataši, siromašni, pa čak i Amerikanci i Australijanci imaju nešto nad čim se mogu isplakati u kafani, ili pesmu za pevanje, stvari koje su im nadohvat ruke da ih zgrabe i stisnu kad im dođe, ali mi nemamo ništa, bar ne ono što želimo. Zbog podsmevanja oko porekla, izmišljaju se prošlost i poreklo i naduvavaju da bi se postigla neka vrsta prihvatljivog kulturnog identiteta. [...] Otkako sam dovoljno odrastao da shvatim šta znači biti iz ppredgrađa, želim da potičem iz nekog drugog mesta, po mogućstvu iz severnog Londona. (Hornbi 2011: 52-53)

Vrednost ovog romana leži ne samo u ličnom pečatu i psihološkom profilisanju jednog fudbalskog navijača, već i u uporednom praćenju razvoja fudbala i promena u društveno-političkom životu Velike Britanije. Nik Hornbi se dotiče promena koje su se dešavale u vezi sa fudbalskim klubovima i stadionima, a koji su usko povezani sa političkom klimom u periodu od 1960-ih do 1990-ih tj. u vreme čuvene vlade Margaret Tačer. Kroz fudbalske događaje kao metafore stvarnog života *Stadionska groznica* je neobičan istorijski dokument. Bejl navodi da, po rečima Hansa Lenka i Guntera Gebauera, „naracija u sportskoj literaturi ima veću fleksibilnost od istorijskih izveštaja“ (Bejl 2008: 149). Koliko god fleksibilna Hornbijeva naracija je slikovito oslikala brojne promene u Britaniji. Reorganizacija u državi je dovela do reorganizacije u sportu. Stadioni su preoblikovani uz obavezno izbacivanje mesta za stajanje, a ove promene su nužno dovele do povećanja cene

ovog hobija. Ulaznice su poskupele, te je stoga došlo i do reorganizacije fudbalskih navijača tj. došlo se do stadijuma u kome je biti fudbalski navijač skup sport rezervisan za ekonomski jače društvene klase:

Čak i kad biste kupili program, mogli ste da pređete trideset milja i gledate prvoligašku fudbalsku utakmicu za manje od 60 penija. (Možda je tu poenta. Ako danas idem vozom u posetu svojoj majci, karta me košta 2.70 funti s povratkom u istom danu, što je deset puta više od karte za odrasle u 1970; a u sezoni 1991/92. stajanje na tribinama na Arsenalovom stadionu košta osam funti, što predstavlja poskupljenje za trideset dva puta. [...] Da sam dvadeset godina mlađi, ne bih bio odani navijač Arsenalu tokom narednih dvadeset godina: većina klinaca ne može da nađe deset ili petnaest funti svake druge subote ...) (Hornbi 2011: 41-42)

Uporedo sa brojnim društveno-političkim promenama, nije se promenila samo ekonomska klasa navijača, već i kvalitet populacije koja bodri omiljeni tim. Hornbi uz lična sećanja ubacuje nemile istorijske događaje (velike nesreće na stadionima u kojima veliki broj posetilaca gine, ubistva navijača i sl.), ali i svedoči iz ličnog iskustva o porastu nasilja na utakmicama:

Kada se vratim unazad, bilo je potpuno jasno da se stanje na tribinama pogoršavalo i da se pre ili kasnije nešto moralo dogoditi što će, na neki način, izmeniti sve. [...] Policija je oduzimala noževе i mačete i drugo oružje koje nisam poznao, neke stvari sa šiljcima koji su iz njih izlazili; a čuvena je bila ona fotografija navijača kome iz nosa štrči strela. (Hornbi 2011:160)

Skandiranje navijača skoro uvek ima neki element nasilništva u sebi, to su svojevrsne rimovane i melodične pretnje upućene protivničkom timu i njegovim navijačima. Hornbi, pak, primećuje da su vremenom ta skandiranja postala vulgarnija i nasilnija, uključujući brojne rasističke i antisemitističke pretnje i nipodaštavanja. Čini se da je Hornbi samo nemi posmatrač i da ne osuđuje takvo ponašanje u meri u kojoj bi trebalo: „Čak i okoreli navijač može naći nešto što mu se ne sviđa u njegovom omiljenom sportu...“ (Bejl 2008:5), međutim on revoltirano izjavljuje:

Želim sve stvari koje žele navijači poput mene: želim da fudbalski komentatori izraze bes više nego što to čine; želim da Arsenal zaista insistira na izbacivanju navijača koji pevaju pesme o Hitleru koji gasom guši Jevreje, umesto što stalno preti da će učiniti; želim da svi igrači, i crni i beli, više učine da se zna da se toga gade. (Hornbi 2011:218)

Naposletku, već je nekoliko puta pomenuto da je odnos navijača (Hornbija) i kluba svojevrsna „ljubavna veza“. Sâm roman započinje rečima:

Zaljubio sam se u fudbal kao što sam se kasnije zaljubljuvao u žene: iznenada, neobjašnjivo, nekritično, ne misleći o bolu ili raskidu koji bi ta ljubav mogla da donese. (Hornbi 2011: 15)

Brojne su reference u romanu o vezama i seksu, jer je, kako smo ranije videli, fudbal za Hornbija proširena metafora za život. On primećuje da i igrači i navijači koriste „seksualne predstave“ kako bi opisali uzbuđenje koje osećaju pri postignutom голу. Ovakve predstave su još značajnije ako se uzme u obzir činjenica da su po mišljenju Nika Hornbija fudbalske utakmice i golovi značajno nepredvidljiviji od seksa:

Ovde je muka sa orgazmom kao metaforom u tome što je orgazam, iako očigledno donosi zadovoljstvo, poznat, može se ponoviti (za nekoliko sati ako ste jeli dovoljno zeleniša) i predvideti, naročito kod muškarca – ako vodite ljubav onda znate šta sledi. (Hornbi 2011:261)

Poslednje, ali ne i najmanje važno, fudbal, Arsenal, igrači i navijači su za Nika Hornbija svojevrsna surogat porodica. Čitava ljubav i opsesija fudbalom započinje onda kada se njegova porodica raspadne. Stadion Hajberi postaje novi dom, a Arsenal nova porodica.

Iako na utakmice u početku odlazi sa ocem koji je napustio njegovu porodicu i zasnovao novu, kasnije u samom timu i navijačima nalazi sigurnost porodice koja mu nedostaje. Svojom lojalnošću prema timu, čak i u situacijama kada Arsenal dotiče samo dno fudbalske lestvice, on pokazuje svojim roditeljima, naročito ocu, šta znači biti porodica: lojalnost i odanost i u dobru i u zlu. Kada u Arsenal dođe menadžer kluba Džordž Grejem, Hornbi u njemu vidi figuru oca koja mu nedostaje: odlučan, hrabar i beskompromisan.

Nesigurnost koju je Hornbi poneo iz razorene porodice prenele se i na njegov privatni i profesionalni život. Našavši se u svojevrsnom ćorsokaku, u jednom trenutku je odlazio na terapiju kod psihoterapeuta. Prekretnicu, kao i uvek, načiniće jedan fudbalski događaj: pobjeda Arsenala nad Totenhemom 1987. Po rečima samog pisca „stvari su postale moguće i za mene i za klub“ (Hornbi 2005). Nik Hornbi tada ne napušta svoju ljubav – fudbal, ali zauzima zreliji stav, napreduje kao pisac i pronalazi mir sa svojom pravom i polu-porodicom:

Ima tu i nešto smešno: Džonatan i ja sedimo tamo, na Hajberiju, nedelju za nedeljom, delom i zbog tužnih okolnosti koje su dovele do njegovog postojanja. Moj otac je napustio moju majku da bi osnovao dom sa njegovom majkom i rodio se moj polubrat, a to me je nekako pretvorilo u Arsenalovog navijača; kako je čudno onda da se moja posebna nastranost prenela na njega, kao genetska greška. (Hornbi 2011: 148)

Stadionska groznica je odličan primer spoja ličnih sećanja i osećanja sa istorijskim događajima i činjenicama. Ovaj roman nije samo jedinstveno svedočanstvo i uvid u psihi jednog fudbalskog navijača, već i svedočanstvo o društveno-političkim promenama u Velikoj Britaniji u periodu od 1960-ih do 1990-ih. Veoma slikovitim i pitkim opisima Hornbi se na zanimljiv i zabavan način dotakao mnogih ozbiljnih tema: odrastanje, razvod, huliganizam, Tačerizam itd. Lepota i vrednost ovog romana i jesu u tome što je stil pisanja prijemčiv, a fudbal kao metafora svakodnevnog života blizak svima, bili oni navijači ili ne. Hornbi je ovim romanom popularizovao sport i prave vrednosti lojalnog navijanja, ali i ukazao na sve negativne pojave koje sa sobom nosi komercijalizacija sporta i prećutno dopuštanje verbalnog i fizičkog nasilja na tribinama. Bezazlena iskrenost kojom Hornbi opisuje ozbiljne teme i događaje kao analogije fudbala doprinele su da se groznica *Stadionske groznice* zaista (sa punim pravom) pretvori i u književnu groznicu.

Literatura

- Anon. [1] http://en.wikipedia.org/wiki/Fever_Pitch Preuzeto 08.06.2015.
- Anon. [2] http://en.wikipedia.org/wiki/Fever_Pitch Preuzeto 08.06.2015.
- Bale, J. (2008). *Anti-Sport Sentiments in Literature (Batting for the Opposition)*. London and New York: Routledge.
- Bentley, N. (ed.) (2005). *British Fiction of the 1990s*. London and New York: Routledge.
- Bentley, N. (2008). *Contemporary British Fiction*. Edinburgh University Press.
- Bonn, J. D. (ed.) (2010). *A Comprehensive Dictionary of Literature*. India: ABHISHEK PUBLICATIONS.
- Hornbi, N. (2011). *Stadionska groznica* (prevod: Vesna Mostarica). Beograd: Alnari.
- Hornby, N. (2005). *Top 50 sports books – The winner: Fever Pitch by Nick Hornby (1992)*. Dostupno na: <http://observer.theguardian.com/osm/story/0,,1476411,00.html>. Preuzeto 05.04.2015.
- Naidus, A. (2013). *11 Famous Writers Who Loved Sports*. Preuzeto 05.04.2015, sa <http://www.buzzfeed.com/alexnaidus/famous-writers-who-loved-sports#.cpLePr8Wo>.
- Room, A. (2010). *Dictionary of Sports and Games Terminology*. Jefferson, North Carolina and London: McFarland & Company Inc.

TENIS NA OLIMPIJSKIM IGRAMA

TENNIS AT THE OLYMPIC GAMES

Vladan Vukašinić¹, Aleksandra Ludvig², Slađana Mijatović¹

¹Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu

²Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet, Beograd

Apstrakt: Predmet ovog rada istorijskog je karaktera i odnosi se na zastupljenost tenisa na Olimpijskim igrama. Malo je poznato da je tenis bio jedan od prvobitnih devet olimpijskih sportova u Atini 1896. godine. Tenis je nastavio da bude prisutan na Igrama sve do 1924. godine. Međutim, tenis je povučen iz programa Olimpijskih igara posle 1924. godine. Posle prvog demonstracionog izvođenja, u Meksiko Sitiju 1968. godine, tenis je vraćen tek 1984. godine i to ponovo kao demonstracioni sport, na Olimpijskim igrama u Los Angelesu. Od tada, do danas je prisutan bez prekida na Olimpijskim igrama. Danas se rezultati sa Olimpijskih igara boduju za liste ATP i WTA. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je status tenisa u takmičarskom programu trideset održanih Olimpijskih igara savremenog doba oscilirao.

Ključne reči: Olimpijske igre, tenis, program Olimpijskih igara, olimpijski teniski pobednici

Abstract: Subject of this paper of historical traits refers to tennis at the Olympic Games. Few know that tennis was one of the nine original Olympic sports in Athens 1896. Tennis continued to be included in the Olympic Games until 1924. But, it was withdrawn from the Olympics after 1924. However, after its first demonstrative exhibition at the Olympics in Mexico City 1968 tennis was back, but not until 1984 when played at the Los Angeles Olympics and again only as a demonstration sport. Since then on, tennis has been a part of the Olympic Games. Nowadays ATP and WTA lists have all ranking points from the Olympics recorded. Work results show that the status of tennis has oscillated within 30 Olympic Games, held so far.

Key words : The Olympic Games, tennis, program of the Olympics, Olympic tennis winners

Uvod

Status tenisa u takmičarskim programima trideset održanih Olimpijskih igara savremenog doba se menjao. Od prvih Igara u Atini 1896. godine, pa do Igara u Parizu održanih 1924. godine, tenis je bio uključen u program Igara (Šiljak 2007: 154). Zbog neusaglašenih stavova Međunarodne teniske federacije (ITLF – International Tennis Lawn Federation) i Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK) oko profesionalnog statusa tenisa, odnosno nemogućnosti prisustva profesionalnih sportista na Igrama u to vreme, MOK ga 1928. godine isključuje iz takmičarskog programa. S vremenom, uz velike napore teniskih entuzijasta, situacija je promenjena u korist tenisa, i od 1988. godine kada su održane Igre u Seulu, tenis je ponovo uključen u takmičarski program. Danas se na Olimpijskim igrama mogu videti najbolji svetski teniseri u muškoj i u ženskoj konkurenciji.

Tenis danas u olimpijskoj porodici sportova ima veoma zapaženo mesto. Uz podršku ITF-a 1999. godine osnovan je Klub osvajača olimpijskih medalja. Pored toga, rezultati sa Olimpijskih igara se boduju za liste ATP i WTA. Posebno je važno istaći da je u okviru 26 sportova na Olimpijskim igrama mladih (YOG) uključen i tenis

(<http://www.olympic.org/tennis>). Na ovim Igrama se takmiče mladi sportisti uzrasta 15-18 godina, i to u: pojedinačnoj konkurenciji, parovima i mešovitim parovima, kako za dečake, tako i za devojčice.

Period od 1896. do 1908. godine

Na prvim Olimpijskim igrama modernog doba, koje su održane 1896. godine u Atini, pobjednik u tenisu bio je Džon Boland iz Irske (Wallechinsky i Loucky 2008: 1020). Žene nisu bile uključene ni u jedan takmičarski sport na prvim Olimpijskim igrama. Tek četiri godine kasnije, kada su Igre održane u Parizu, koji je bio domaćin Svetske izložbe na početku novog veka, žene su zvanično priznate kao aktivne učesnice. Održana su četiri teniska takmičenja, na kojima je Velika Britanija osvojila prvo mesto. Vimbldonska pobjednica iz 1895., 1896. i 1898. godine, Šarlota Kuper, pobjedila je Elen Prevo u ženskom singlu (Stroud 2011: 83).

Olimpijske igre održane u Sent Luisu 1904. godine nisu ostale u dobrom sećanju. Iako je Čikago prvobitno osvojio nominaciju od strane Međunarodnog olimpijskog komiteta, Igre su održane u Sent Luisu, i gotovo bez prekida trajale su od maja do novembra. Mnoga takmičenja nisu dobila odgovarajući olimpijski značaj. Kao jedan od razloga navodila se velika udaljenost borilišta i putne poteškoće takmičara. U dva teniska susreta takmičila su se 45 tenisera i to u muškom singlu i muškom dublu. Amerikanci su po prvi put osvojili zlato. Bilis Rajt je pobjedio u singlu, a u timu sa Edgarom Leonardom osvojio je zlatnu medalju i u dublu.

Olimpijske igre su prvi put održane u Londonu 1908. godine. Neke discipline i propisi, kao i principi koji su tada utvrđeni, važe kao olimpijska pravila i danas. I program za olimpijski tenis 1908. godine promenjen je u odnosu na prethodne Igre. Tada je ponovo održan ženski singl, kao i dva odvojena teniska meča – prvi u maju, na pokrivenim terenima Kvins kluba (The Queen's Club) u Londonu, a drugi u julu, na travnatim terenima Ol Inland Lon Tenis i Kroketa Kluba (The All England Lawn Tennis and Croquet Club).

Period od 1912. do 1924. godine

Na Olimpijskim igrama u Stokholmu 1912. godine interesovanje za tenisko takmičenje u dvorani je bilo ogromno, pa su čak i članovi švedske kraljevske porodice, kao dobrotvori, svakodnevno prisustvovali mečevima koji su se odigrali. Koliko je rasla popularnost tenisa, svedoči i činjenica da su gledaoci satima čekali da zauzmu svoje mesto. Veliko iznenađenje se desilo u polufinalu muškog singla u dvorani, kada je Britanac Čarls Dikson pobjedio Entoni Vildinga iz Austral-Azije u četiri seta. U finalu Dikson nije mogao da nadjača samouverenog Francuza Andre Žoberta, koji je osvojio zlatnu medalju rezultatom po setovima 8:6, 6:4 i 6:4. Edit Hanam iz Velike Britanije je osvojila titulu u ženskom singlu u dvorani bez izgubljenog seta. Međutim, odigrala je samo tri meča pošto je bilo ukupno osam takmičarki. Ona je pobjedila Sofi Kastenšold iz Danske rezultatom 6:4 i 6:3 u finalu, mada je gubila sa 0:3 na početku oba seta. U Švedskoj je bilo izuzetno toplo leto, što je pogodovalo Južnoafričkim takmičarima na otvorenim terenima. Međutim, njihova prednost nije bila samo u tome što su navikli na ovakve vremenske uslove, već i u njihovoj fizičkoj i mentalnoj spremnosti, koja je Čarlsu Vinslovu donela zlatnu medalju u iscrpljujućem meču sa Haroldom Kitsonom rezultatom u četiri seta 7:5, 4:6, 10:8 i 8:6, a publici nezaboravne trenutke u takmičenju. Margerit Brokedi iz Francuske je u finalu neizvesnog i dugog meča u ženskom singlu ipak pobjedila Doroteu Koring iz Nemačke rezultatom 4:6, 6:3 i 6:4 (Wallechinsky i Loucky 2008: 1021).

Prvi svetski rat (1914.-1918.) poremetio je sve planove za održavanje Olimpijskih igara 1916. godine u Berlinu, igre nisu održane. Četiri godine kasnije, u Antverpenu, u Belgiji (1920), ponovo su se svi okupili, ali je belgijski Komitet zbog kratkog vremenskog roka i skromnih sredstava bio prinuđen da organizaciju Igara improvizuje. U maju 1920. godine održana je komemoracija u katedrali u Antverpenu za sve nastradale sportiste u ratu. Zatim je usledilo svečano otvaranje Igara i svi sportisti su po prvi put dali zakletvu. Takođe, po prvi put se na Igrama pojavljuje olimpijska zastava sa pet isprepletenih prstenova, koja će postati prepoznatljiv simbol olimpijskog pokreta. Uprkos organizacionim poteškoćama, Olimpijske igre 1920. godine su doživele ogroman uspeh, pre svega što su ponovo organizovane. Tenis je ponovo imao poteškoća – loša lokacija, tj. udaljenost od glavnog stadiona kao u Sent Luisu (1904), 30.000 prilično bučnih gledalaca i spartanski uslovi (bez tople vode u kampu i dr.). Zbog povećanog entuzijazma za olimpijskim takmičenjem pojavile su se i nove zemlje učesnice na Olimpijskim igrama, Španija i Čehoslovačka. Interesovanje za tenis bilo je veće nego ikada pre. U žrebu u singlu našlo se 44 tenisera i 21 teniserka koji su predstavljali 15 zemalja, osim Nemačke i SAD-a, koje nisu bile među njima, jer im datum održavanja Igara nije odgovarao. Južnoafrikanac Luis Rejmond je uspeo da osvoji zlatnu medalju, pobedivši levorukog Ičija Kumagaia iz Japana sa mnogobrojnim preciznim skraćanim loptom i lobovima, rezultatom 5:7, 6:4, 7:5 i 6:4. Uslovi su bili loši, jer je usled kiše teren bio omekšan što je onemogućavalo kvalitetnu igru, ali mečevi ipak nisu bili prekinuti. U ženskom singlu, triumfovala je Suzan Lenglen, ponos Francuske, koja će kasnije postati legenda ženskog tenisa. Svojim izuzetnim sportskim talentom, autokratskom ličnošću i baletskom elegancijom nadmašila je sve ostale takmičare. U finalu je pobedila Doroti Holman iz Velike Britanije rezultatom 6:3 i 6:0 (Wallechinsky i Loucky 2008: 1022).

Mečevi u tenisu na Igrama u Parizu (1924) održani su u vrlo teškim uslovima. Teniska federacija Francuske nije omogućila MOK-u da se teniski mečevi održe u jednom od najbolje opremljenih klubova u Parizu. MOK je bio prinuđen da obezbedi novi prostor, i na žalost, tereni koji su mu bili dostupni u Kolombesu su bili vrlo loši za takmičare. Američki tim je bio jedan od prvih koji je stigao i zatekao „na svoj užas, teniske terene na kojima je bilo nemoguće igrati i svlačionice u ekstremno lošim uslovima. Smeštaj za muškarce je bio pola milje od terena, a za žene u staroj drvenoj kolibi“. U Pariz su stigla 142 takmičara iz 28 zemalja, 99 tenisera i 43 teniserki, uključujući vrhunske igrače kao što su Francuzi Žan Borotra, Rene Lakost, Anri Koše i Vinsent Ričards iz SAD-a. Suzan Lenglen nije bila prisutna zbog bolesti, koja joj je onemogućila da se takmiči i na Vimbldonu nekoliko nedelja ranije. Amerikanci su poslali Helen Vils i Hejzel Vitman, a Britanci novu šampionku Vimbldona, Ketlin Mek Kejn. Uprkos svim nelagodnostima, odigran je izuzetno kvalitetan tenis. Vinsent Ričards je pobedio Anri Košea u pojedinačnoj konkurenciji rezultatom 6:4, 6:4, 5:7, 4:6 i 6:2. U ženskoj pojedinačnoj konkurenciji, Helen Vils je pobedom u finalu protiv Francuskinje Žuli Vlasto rezultatom 6:2, 6:2, osvojila svoju drugu zlatnu olimpijsku medalju (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/take-off.aspx>).

Period od 1968. do 1988. godine

ILTF je nakon Igara u Parizu 1924. godine neuspešno pregovarao sa MOK-om o daljem prisustvu tenisa na Olimpijskim igrama. Zahtevi ILTF-a su se odnosili na njihovog predstavnika u MOK-u, saradnji u tehničkoj i materijalnoj organizaciji tenisa na Igrama i dr. Budući da je MOK odbio da prizna bilo koji od zahteva, ILTF nije imao drugog izbora, osim da povuče tenis sa olimpijskog takmičenja (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/overview.aspx>). Tenis je na 27. sednici MOK-a u Amsterdamu zvanično skinut sa programa takmičenja na Olimpijskim igrama, između ostalog i zbog toga što se nije smatrao amaterskim sportom.

Ipak, duh Olimpijskog plamena nikada nije u potpunosti ugašen za pobornike tenisa. Godine 1968. tenis je ponovo uključen na Olimpijskim igrama u Meksiku, iako samo kao egzibicioni sport. Na 84. sednici MOK-a u Baden Badenu 1981. godine, odlučeno je da se tenis ponovo uključi u olimpijski program takmičenja od Igara u Seulu. Tenis je ponovo u žiži interesovanja na Igrama u Los Anđelosu 1984. godine, iako je dugo pre toga vođena kampanja da se tenis vrati kao punopravni medaljni sport. Generalni sekretar Međunarodne teniske federacije (ITF¹⁰) Dejvid Grej, najviše se zalagao da se tenis vrati na Olimpijske igre, ali je, nažalost, preminuo pre nego što je njegov rad urodio plodom. Njegovo verovanje da je tenis zaslužio da bude vraćen na Olimpijske igre bilo je nepokolebljivo, a veliku podršku mu je davao predsednik ITF-a, Francuz Filip Šatrijer, kao i potpredsednik, Španac, Pablo Lorens.

Konačno je doneta odluka da će se vrhunskim teniserima širom sveta ponovo dozvoliti da se takmiče za zlatnu medalju, zajedno sa ostalim sportistima u okviru drugih sportova, na jednom od najvećih sportskih okupljanja – Olimpijskim igrama. Pobjednici na Olimpijskom demonstracionom turniru u tenisu u Los Anđelesu, 1984. godine, bili su Stefan Edberg, u muškoj pojedinačnoj konkurenciji, i Štefi Graf u ženskoj. Na Igrama u Seulu 1988. godine su u to vreme oboje bili šampioni Vimbldona. Grafova je uspela da osvoji „Zlatni Slem“ (jer je te godine već bila pobjednica na sva četiri Grend slema), pobjeđivši Gabrielu Sabatini sa 6:3, 6:3 u olimpijskom finalu. Međutim, Edberg je izgubio u maratonskom polufinalu u pojedinačnoj konkurenciji protiv Miloslava Mečira, koji je potom pobjedio i u finalu Tim Mejota rezultatom 3:6, 6:2, 6:4 i 6:2 i time osvojio zlatnu medalju (Wallechinsky i Loucky 2008: 1021).

Period od 1992. do 2000. godine

Na Olimpijskim igrama u Seulu 1988. godine, u muškoj pojedinačnoj konkurenciji, od 20 vrhunskih igrača učestvovalo je 11. Naredne Olimpijske igre održane su četiri godine kasnije u Barseloni (1992), a učestvovala su petorica najboljih na svetskoj rang listi: Džim Kurijer, Stefan Edberg, Boris Beker, Goran Ivanišević i Pit Sampras. Na kraju uzbudljivog takmičenja, Švajcarac Mark Rose je osvojio zlatnu medalju, pobjeđivši u finalu Španca Jordi Aresea u dramatičnih pet setova rezultatom 7:6 (7-2), 6:4, 3:6, 4:6 i 8:6. Tokom turnira Rose je pobjedio i Kurijera i Ivaniševića. Ivaniševiću je ponestalo energije u polufinalu posle uzastopna četiri meča od po pet setova koje je odigrao na sporoj šljaci (Wallechinsky i Loucky 2008: 1021). Ivanišević je osvojio bronzanu medalju u singlu i sa Goranom Prpićem bronzanu u dublu, a pobjednici u dublu bili su nemački teniseri Boris Beker i Mihael Štih. Pošto su kralj i kraljica Španije bili vatreni teniski navijači, Aranča Sančez-Vikario je bila pod ogromnim pritiskom da osvoji zlatnu medalju, iako je igrala na svom terenu. Ipak ju je nadigrala nadahnutu Dženifer Kaprijati, koja je pobjedila i Štefi Graf u finalu rezultatom 3:6, 6:3 i 6:4.

Naredne Olimpijske igre održane su u Atlanti 1996. godine, gde su šampioni u pojedinačnoj konkurenciji, Andre Agasi i Lindsy Devenport uživali veliku podršku domaće američke publike (Wallechinsky i Loucky 2008: 1022). Devenport, deveti nosilac, koja je do finala izgubila samo jedan set, pobjedila je Aranču Sančez-Vikario rezultatom 7:6 (8-6) i 6:2. Bronzana medalja je pripala Jani Novotnoj u meču koji je odigrala protiv Meri Džo Fernandez, koja je ipak osvojila zlatnu medalju, ali u dublu sa Đidi Fernandes. To je zapravo bio istorijski trenutak za duo Fernandez, jer su postale jedine igračice koje su uspešno odbranile olimpijsku tenisku titulu, pošto su četiri godine ranije osvojile olimpijsko zlato u Barseloni. Mečevi u muškoj pojedinačnoj konkurenciji bili su slabiji nego što se očekivalo. Agasi je u burnom meču u četvrtfinalu pobjedio Vejna Fereire, u kome je mogao da bude

¹⁰ ILTF je 1977. godine promenio naziv u ITF.

diskvalifikovan zbog neprikladnog ponašanja na terenu u toku igre (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/overview.aspx>). Agasi je u finalu pobedio Španca Serhija Bruguera rezultatom 6:2, 6:3 i 6:1 za samo 77 minuta. Meč je gledao njegov otac, član iranskog olimpijskog tima u boksu, ali na Igrama 1952. godine. Leander Pajes iz Indije osvojio je bronzano olimpijsko odličje. Tod Vudbridž i Mark Vudford su osvojili prvu zlatnu medalju za Australiju. Pobili su Holandane Džeka Eltinga i Pola Harhjuza u polufinalu, nakon što su spasli dve meč lopte. Australijanci su pobedili u finalu Britance Nila Broda i Tima Henmana i osvojili zlatnu medalju.

Jevgenij Kafeljniov je prvi ruski teniser koji je bio broj jedan na svetskoj rang listi, posle pobe na Otvorenom prvenstvu Francuske u Parizu 1996. godine i Otvorenom prvenstvu Australije 1999. godine. Njegov najveći uspeh je bilo osvajanje zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Sidneju 2000. godine. Pobedom nad Tomijem Hasom osvojio je zlatnu medalju. Osmeh na licu Arnaud Di Paskvlea kada je pobedio Rodžera Federera i osvojio bronzanu medalju, kao i Federerova utučenost zbog poraza, takođe svedoče koliko medalja znači čak i teniskim profesionalcima koji najviše zarađuju. Venus Vilijams je imala sličnu situaciju na ovim Igrama kao Štefi Graf na Grend slemu 1988. godine. Stigla je u Sidnej bez ijednog poraza od Otvorenog prvenstva Francuske i sprečila Rusiju da osvoji dve zlatne medalje u pojedinačnim konkurencijama, pobedivši Eleni Dementijevu. U parovima, sestre Venus i Serena Vilijams osvojile su zlatnu medalju.

Period od 2004. do 2012. godine

Novina u Sidneju je bila uvođenje poena za rang listu u muškoj konkurenciji. Postojala su mišljenja da su Olimpijske igre dovoljan podsticaj za igrače i da nije bilo potrebe da igrač dobija bodove. Ipak, nadvladalo je mišljenje da je olimpijski šampionat u tenisu tako prestižan događaj da bi najbolji teniseri trebalo da dobiju dodatno zadovoljenje u ličnom rangiranju.

U Atini, četiri godine kasnije, prihvaćena je mogućnost da žene takođe dobiju bodove po zaslugi. Žistin Enan (udata Arden), osvojivši zlatnu medalju, potvrdila je svoju poziciju na svetskoj rang listi kao vrhunska igračica. Najteži meč za Žistin Enan bio je u polufinalu sa Anastasijom Miškinom u tri seta, ali i podsticaj da osvoji olimpijsko zlato, što se i desilo kada je u finalu pobedila Ameli Moresmo, rezultatom 6:3, 6:4. Iznurena Miškina nije uspela da osvoji bronznu, koja je pripala Ališi Molik. Olimpijske igre u Atini 2004. dugo će pamtili država Čile, posebno zbog Nikolasa Masua, koji je uspeo u ranom delu takmičenja da pobedi bivše svetske igrače broj jedan – Gustava Kuertena i Karlosa Moju. Pobedom nad Tejlorom Dentom u polufinalu, Nikola Masu se ponovo susreo sa još jednim Amerikancem, Mardijem Fišem i uz velike napore uspeo je da ga pobedi u tom epskom susretu, rezultatom 6:3, 3:6, 2:6, 6:3 i 6:4. Osim Masua, Čileanci su priredili još jedno prijatno iznenađenje. Fernando Gonzales je savladao Tejlor Denta i osvojio bronzanu medalju u pojedinačnoj konkurenciji. Zatim, zemljaci su se udružili i u paru i osvojili zlatnu medalju pobedivši Nemce Nikolasa Kifera i Rejnera Šutlera rezultatom 6:2, 4:6, 3:6, 7:6 (9-7) i 6:4 (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/take-off.aspx>).

Olimpijske igre u Pekingu održane su 2008. Li Ting i Sun Tian-Tian osvojile su zlatnu medalju pobedivši Španjolke Končitu Martinez i Virdžiniju Ruanu Paskval rezultatom 6:3, 6:3, ovaj uspeh Kineskinja još jedanput je potvrdio značaj, odnosno, podršku domaće publike. Za Končitu Martinez, uprkos porazu, ovo je bio istorijski trenutak, jer je postala prva teniserka u istoriji Olimpijskih igara koja je uspela da osvoji medalju na tri Olimpijske igre (sestre Vilijams su postigle isti uspeh). Igre u Pekingu 2008. godine, bile su u znaku ruske dominacije u ženskoj pojedinačnoj konkurenciji. Elena Dementijeva, Dinara Safina i Vera Zvonarjeva osvojile su zlatnu, srebrnu i bronzanu medalju. U finalu je Dementijeva nadigrala

svoju zemljakinju Safinu rezultatom 3:6, 7:5 i 6:3, što je nesumnjivo njen najveći uspeh, budući da nikada ranije nije uspela da osvoji ni jednu Grend slem titulu. U muškoj pojedinačnoj konkurenciji Rafael Nadal je dodao još jednu zlatnu medalju u svoju riznicu trofeja. Španac je izgubio samo jedan set u svim mečevima i to u prvom kolu turnira protiv slabo rangiranog Potita Staracea. Nadal je u finalu pobedio Fernanda Gonzalesa (koji se bolje plasirao nego u Atini 2004. godine, kada je osvojio bronzanu medalju) rezultatom 6:3, 7:6 (7-2) i 6:3 (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/take-off.aspx>). Srpski teniser Novak Đoković osvojio je bronzanu medalju pošto je porazio Džejmsa Blejka rezultatom 6:3 i 7:6. Na putu ka finalu sprečio ga je Nadal pobedom u polufinalu (<http://tenisuzivo.com/biografije/novak-djokovic>). U ženskim parovima, zlatnu medalju ponovo su osvojile sestre Vilijams, po drugi put u svojoj karijeri. U muškim parovima dugo će ostati zapamćeno nešto što se desilo van teniskih terena. Švajcarci Rodžer Federer i Stanislas Vavrinka osvojili su zlatnu medalju, nakon pobeđe nad Šveđanima Simon Aspelinom i Tomas Johansonom, u četiri seta. Federerove suze radosnice rasplamsale su emocije teniske publike. On je bio najuspešniji teniser u istoriji koji je zaplakao od sreće posle osvojene titule za svoju zemlju, na najvećoj sportskoj pozornici na svetu.

Posle Vimbldona većina tenisera je ostala u Londonu i čekala početak Olimpijskih igara (2012). Na ovim igrama podignuti su standardi teniskog sporta na viši nivo. Igralo se na travnatim terenima teniskog kluba Vimbldon, gde su se sa Serenom Vilijams i Endijem Marejem, koji su osvojili zlatne medalje, ponovo okupili najbolji igrači na svetu. Vilijams i Marej su takođe bili uspešni i u dublu. Vilijamsova je potpuno dominirala. Amerikanka je izgubila samo 17 gemova na putu ka osvojenoj tituli i ubedljivom pobedom u finalu rezultatom 6:0, 6:1, nadmašivši Ruskinju Mariju Šarapovu. Interesantno je da je Vilijamsova izgubila samo jedan set u toku svih mečeva na ovim Olimpijskim igrama. U finalu ženskih parova, sestre Vilijams su uspešno savladale Čehinje Andreu Hlavackovu i Lusiju Hradecku, rezultatom 6:4 6:4 i osvojile zlato. Amerikanci su napravili najveći uspeh do tada, osvojivši četiri zlatne medalje.

Marej je oduševio britanske navijače pobedom u finalu nad Švajcarcem Rodžerom Federerom u tri seta. Samo četiri nedelje nakon što je izgubio od Federera u finalu Vimbldona, svetski broj 4 preokrenuo je rezultat u finalnom meču i pobedio (6:2, 6:1 i 6:4) za samo 1 sat i 56 minuta. To je bio veliki uspeh i promena u igri Mareja. Do finala pobedio je u polufinalnom meču, danas prvorangiranog i nedostižnog za sve ostale vrhunske tenisere, srpskog tenisera Novaka Đokovića koji je u meču za treće mesto izgubio od Argentinca Huana Martina del Potra (<http://tenisuzivo.com/biografije/novak-djokovic>). Škotski teniser Marej postao je prvi britanski teniser koji je osvojio zlatnu medalju u singlu, nakon što je Major Riči, čitav vek pre toga, postigao podvig u Londonu 1908. godine. Posle uspeha u pojedinačnoj konkurenciji, Marej je u finalu parova sa Lorom Robson osvojio srebrnu medalju, izgubili su meč protiv Belorusa Viktorije Azarenke i Maksa Mirnija rezultatom 1:6, 6:3 i 10:8. To je bio istorijski trenutak za beloruski par koji je prvi put osvojio zlatnu medalju za svoju zemlju. Takođe je bio istorijski trenutak za mešovite parove, jer su se prvi put, posle Olimpijskih igara u Parizu 1924. godine, borili da osvoje zlato. U muškim parovima, zlatna medalja je otišla u ruke blizancima Bobu i Majku Brajanu. Amerikanci, svetski prvaci, savladali su Francuze Mišela Lodru i Žoa-Vilfreda Congu, rezultatom 6:4, 7:6 (7-2) (<http://www.itftennis.com/olympics/history/history/take-off.aspx>).

Zaključak

Tenis, jedan od najpopularnijih individualnih sportova na svetu nije bio uključen na Olimpijskim igrama 64 godine, uprkos činjenici da je bio u takmičarskom programu na prvim modernim Olimpijskim igrama 1896. godine u Atini. Povučen je iz programa Olimpijskih

igara posle 1924. godine zato što je MOK smatrao da profesionalnom sportu nije mesto na Olimpijskim igrama, za koje se u to vreme još uvek branilo načelo da se na njima takmiče samo amateri. Posle dugog odsustva sa olimpijskih borilišta, tenis je vraćen tamo u takmičarski program olimpijskih igara posle gotovo jednog veka, na Igrama u Seulu 1988. godine. Povratak tenisa na Olimpijske igre je bio uspešan zahvaljujući velikoj kampanji tadašnjeg predsednika ITF-a Filipa Šatrijera, generalnog sekretara Dejvida Greja i potpredsednika Pabla Lorensa, a uz značajnu podršku ondašnjeg predsednika MOK-a Huana Antonia Samarana. Od tada, do danas je prisutan bez prekida na Olimpijskim igrama.

Iz navedenog se može zaključiti da je status tenisa u takmičarskom programu trideset održanih Olimpijskih igara savremenog doba oscilirao. Zahvaljujući velikim naporima teniskih entuzijasta da se tenis ponovo uključi u takmičarski program, mi danas na Olimpijskim igrama možemo videti najbolje svetske tenisere i teniserke. Tenis danas u olimpijskoj porodici sportova ima veoma zapaženo mesto. Uz podršku ITF-a je 1999. godine osnovan Klub osvajača olimpijskih medalja. Pored toga, rezultati sa Olimpijskih igara se boduju za liste ATP i WTA. I u programu Olimpijskih igara mladih (YOG), u okviru 26 sportova, zastupljen je tenis. Zahvaljujući prihvatanju ovog popularnog i prestižnog sporta, tenis je uključen na Paraolimpijskim igrama 1988. godine u Seulu. Učešće velikog broja najbolje rangiranih teniserica i teniserki na Olimpijskim igrama, potvrđuje napred rečeno – izuzetan status teniskog sporta među brojnim olimpijskim sportovima u igrama koje simbolizuju pet krugova.

Literatura

- Group of authors (2012). *Aspire Inspire – Celebrating Tennis at the Olympics 2012*. London: International Tennis Federation.
- Flink S. (2012). *The Greatest Tennis Matches of All Time*. United States: New Chapter Press.
- IOC Tennis - <http://www.olympic.org/tennis>, preuzeto 10.04.2014.
- ITF, Olympic Tennis Event, <http://www.itftennis.com/olympics/history/history/overview.aspx>, preuzeto 10.04.2014.
- Olimpijske igre i tenis - <http://www.nettenis.org/olimpijske-igre-i-tenis/>, preuzeto 12.04.2014.
- Stroud, J. (2011). *Olympics*. London: Igloo.
- Šiljak V. (2007). *Istorija sporta*. Beograd: Fakultet za menadžment u sportu.
- Tenis uživo – Novak Đoković (<http://tenisuzivo.com/biografije/novak-djokovic/>), preuzeto 28.01.2016.
- Wallechinsky, D., Loucky, J. (2008). *The Complete Book of the Olympics*. London: Aurum Press Ltd.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-6461-006-3

COBISS.SR-ID 223618572